Gala Galaction

Roxana

Doctorul Taifun

Editura Eminescu

Ediţia de faţă reproduce textele după: Galaction, *Opere alese,* vol. III (romane), colecţia „Scriitori români”, E.P.L., 1965; ediţie îngrijită de Teodor Vârgolici.

ROXANA

I

UNDE EŞTI, SCUMPUL MEU PĂ-rinte duhovnicesc, să îngenunchez sub epitrahilul tău şi să las inima să plângă în susurul sfintelor cetanii? Unde sunt ceasurile noastre de duhovnicie şi unde sunt cuvintele tale preaînţelepte? Am fost şcolarul tău, am primit din mâna ta ucenicia cea pentru Cristos şi am pornit în lume, ostaş unor convingeri uriaşe, pe care numai focul sufletului tău poate să le propage!

„Nu este durere mai mare decât să-ţi aduci aminte de vremea fericită, atunci când eşti în zile de ticăloşie”... Cât de înalte, cât de dragi, cât de neajunse mi se par astăzi petrecerea şi învăţătura mea în sfânta casă de creştere creştină pe care o conduci!… Am trecut eu cu adevărat prin aceşti ani de pregătire şi de înflorită primăvară? Fusei eu cu adevărat elevul predilect şi speranţa rectorului meu? O, preacucernice părinte, pentru ce m-ai făcut să trăiesc în aceste grădini ale spiritualităţii şi ale clarităţii evanghelice fără să-mi spui categoric că dincolo de ele mă aşteaptă noaptea, zbuciumul şi dezastrul?

Stau azi cu capul învelit în tristul meu suman călugăresc şi plâng frumuseţile de unde am pogorât, şi plâng ruinele subite ale visurilor mele de eroism creştin. De ce nu eşti lângă mine, să mă vezi cât sunt de abătut şi de sfărâmat! De ce nu am acum în mâinile mele mâinile tale sfinte, să răcoresc cu ele obrajii mei cei ruşinaţi şi arşi! Mi-ai spus adeseori: „Copilul meu, un învăţător adevărat, când îşi formează ucenicii, prin creşterea şi prin învăţătura ce le-o dă, trebuie să se încarneze nepieritor în sufletul lor.

Învăţătorul, ca sărmană persoană fizică, se veştejeşte, se depărtează sau trece în lumea mai fericită pe care o aşteptăm. Învăţătura lui însă îl hipostaziază în inima ucenicului”…

N-am uitat cuvintele tale şi le-am simţit, reale şi puternice, în mine de multe ori. Ne despărţisem; pornisem în lume ca să mă lupt şi să biruiesc în numele flamurei în care mă înveliseşi. Dar te simţeam de faţă în inima mea. Credinţa ta de apostol, devotamentul tău pentru Mântuitorul, zilnica şi prelunga mea impregnare de miresmele idealului tău te prelungeau în conştiinţa mea şi te păstrau viu şi subtil în cămările mele sufleteşti. Dar astăzi te caut şi nu te mai găsesc! Sfaturile tale sunt ca o poveste citită de demult. Viaţa pe care o revărsaseşi în mine somnolează. Disciplina şi militantismul meu creştinesc şi preoţesc sunt în dezordine.

Nu-mi mai rămân decât lacrămile şi sfânta spovedanie. Şi lacrămile mele curg zadarnic, iar duhovnicul meu iubit şi sfânt e departe de mine! Am alergat la chilia ta, fără întârziere, după ce mi-am dat seama că toată construcţia pastorală ridicată de mine în câţiva ani s-a prăbuşit în capul meu. Nenorocul s-a ţinut de mine până la pragul tău, până la uşa ta, pe care am găsit-o închisă. Ai plecat la Ierusalim şi te vei înapoia de-abia la primăvară!

O, părinte duhovnice, cât mi-ai fi trebuit în aceste ceasuri grele ale sufletului meu! Cum ţi-aş fi deschis această inimă, ticăloasă azi, nevinovată şi entuziastă altădată! Preasfântă şi mângâietoare spovedanie, întinde mie, celui rănit şi doborât, braţele tale părinteşti!

M-aş duce la alt doftor sufletesc – în biserica noastră sunt atâtea forţe şi atâtea nume venerate! — dar care dintre toţi ar putea să înlocuiască pe cel ce m-a născut lui Iisus Cristos şi m-a crescut lui cu laptele mântuitoarei învăţături!… Numai sub ochii părintelui meu sufletesc pot să descarc poverile ruşinii şi ale deznădejdii mele din aceste zile. Numai el trebuie să ştie silinţele, iluziile, smăcinările,

biruinţa pare că deplină şi apoi crâncena bancrută pe care le-am agonisit cu talantul încredinţat mie la ieşirea mea din academia teologică!

„Milostiveşte-te de mine, Doamne, căci la strâmtoare sunt; căci s-au veştejit de jale ochiul meu, sufletul şi trupul meu, şi viaţa mea se iroseşte în durere, şi anii mei în suspine; din pricina ticăloşiei mele, puterea mea se dărapănă şi oasele mele se macină” (Psalmul 31.)

În această situaţie extremă în care mă găsesc, nu-mi rămân decât două căi deschise: sau să ajung cât mai curând la ţărmul mării şi să mă urc în prima corabie menită să atingă coastele Ţării Sfinte, sau – calea a doua plină de mărăcini şi de maceraţiile răbdării – să-mi deschid toate rănile şi să le storc pe aceste cearceafuri de hârtie albă… Să plec, să fug, să zbor!… acesta ar fi sfatul mântuitor pe care ştiu că mi-l vei da acum ori mai târziu. Să viu să te găsesc la picioarele Golgotei, unde te afli astăzi, şi acolo să mă zvârcolesc ca un vierme în ţărâna stropită cu sudoarea şi cu sângele Izbăvitorului! Aşa ar trebui; acesta ar fi primul ajutor pe care aş putea să mi-l dau eu însumi.

Dar unde este sănătatea sufletească, proprie să mă aşeze pe această cale înţeleaptă? Sunt incapabil să mă hotărăsc! Duşmanul meu cel nevăzut m-a dezagregat atât de înfricoşat, încât nu mă mai recunosc. Din fapta acestui duşman, *„am ajuns de ocară, povară pentru vecini, pentru prieteni sperietoare; cei ce mă văd pe uliţă fug dinaintea mea. Uitat am fost, ca unul care a murit şi s-a desprins din inimi; am ajuns ca un vas dogit”…*

O rază de înţeles şi de preciziune începe să răzbată în întunericul acestei înfricoşate cisterne în care zac astăzi, fără nevinovăţia lui Iosif şi fără măreţia lui Ioan Botezătorul. M-am întâlnit cu prietenul nostru comun, cu arhimandritul Chesarie, care mi-a împărtăşit planul lui de apropiată călătorie la locurile sfinte. Potrivit înţelegerii ce aveţi, vă veţi întâlni cu sfânta cetate şi veţi sălăşlui, poate, împreună. Îl fac pe părintele Chesarie solul jalnicelor mele

noutăţi! Pleacă peste câteva săptămâni. Îi dau această lungă scrisoare pe care am început să ţi-o scriu şi-l fac – spre usturătoarea mea ruşine – un vestitor invers decât cei de altădată, care brăzdară mările şi ţările cu mesagiile lor de lumină şi de dezrobire sufletească.

II

SCUMPUL MEU TATA DUHOVNIcesc, am pornit acum trei ani de lângă tine plin de încredinţarea că ai izbutit să arunci în lume un exemplar desăvârşit, după chipul şi asemănarea ta. Nu voi uita şi nu le uit nici azi, în ceasurile umilinţei mele, ultimele tale lecţiuni şi supremele tale exhortări. Ieşeam, la lupta pentru *Evanghelie,* topit de focul tău apostolic şi turnat în tiparele sf. Apostol Pavel! Să slujim aproapelui, pentru Iisus Cristos! Iată marele cuvânt în care rezumam lunga mea iniţiere şi toată strădania ta de pedagog creştin. Să facem din casele noastre, din parohiile noastre, din bisericile noastre, iar şi iar, acele focare sfinte ale dragostei de oameni, biruitoarea lumii greco-romane! Să fim încă o dată marii animatori şi marii păstori ai mulţimilor muncitoare şi suferinde! Să transvazăm în canalele inimii populare apa cea vie şi minunată care curge de la catedrele noastre şi din inima marilor noştri catiheţi!

„Veniţi, binecuvântaţii Tatălui meu, moşteniţi împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii, căci flămând am fost, şi mi-aţi dat să mănânc; însetat am fost, şi mi-aţi dat să beau; străin am fost, şi m-aţi adus la voi; gol am fost, şi m-aţi îmbrăcat; bolnav am fost, şi m-aţi căutat; în temniţă am fost, şi aţi venit la mine...” (Matei, 25, 34—35). Cu ce leac putea-vom încă o dată să vindecăm înfricoşata nevroză socială a vremurilor noastre dacă nu cu această atotbiruitoare iubire de oameni, strălucit exemplificată

odinioară de eroii martiri? În universala confuziune de azi, în putreziciunea inimii contemporane şi în spectacolul deznădăjduitor al egoismului dezmăţat, ce măsură, ce antiseptic, ce corectiv vom putea să mai găsim dacă divina vistierie a iubirii creştine s-ar dovedi sleită şi compromisă?

Te-am urmat, te-am iubit şi te-am crezut din toată puterea sufletului meu, însetat de Iisus Cristos şi dornic să slujească – slujind pe cei umili şi mici – pe Dumnezeescul împărat: *„Adevăr grăiesc vouă, întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai mei prea mici, mie mi-aţi făcut...”*

Cu aceste încredinţări şi cu aceste nestrămutate hotărâri, am intrat în miliţiile Domnului, am renunţat la mângâierile căminului şi ale familiei şi m-am dus, cu binecuvântarea şi cu porunca ta, să încep războiul sfânt, pentru aproapele sărac şi dosădit. Ocrotit de recomandările şi de intervenţiile tale, n-am întârziat prea mult în anticamera formalităţilor şi am ajuns păstorul unei comunităţi lipsite şi uvriere, la marginea oraşului pe care îmi propuneam să-l cuceresc.

Începuturile au fost pline de dureroase dibuiri. Am găsit în foburgul meu cel înecat când în noroaie, când în colb o căsuţă cu faţa spre miazăzi şi m-am sălăşluit în ea, cugetând la intrarea sf. Pavel în Corint şi la cocioaba sfinţilor soţi Acvila şi Priscila. În această lume, necăjită, bântuită de epidemii sufleteşti şi trupeşti, însetată şi flămândă, trebuia să ridic eu spitalul lui Iisus Cristos şi ospătăria *Sfintei Evanghelii!*

Parohia, mea era creată de curând, mai mult din faptul unor certuri şi unor rivalităţi limitrofe decât din convingerea superioară şi dezbătută că în acest centru muncitoresc trebuie înfiptă făclia directivelor creştine. Consecinţa firească a fost că sosirea mea în localitate a pricinuit deocamdată o surpriză neplăcută. Dar eram ucenicul rectorului meu, bine pregătit ca să rabd şi să mă resignez, mai ales în faţa vulgarităţii şi a obtuzităţii colegilor mei preoţi.

Nu numai parohia mea era nouă, dar nou era şi acest

întreg cartier muncitoresc, tăiat în două de reţeaua drumului de fier şi încadrat între coşuri de fabrică. Nu aveam nici biserică, nici casă de rugăciune, şi nici măcar pilda sau amintirea, rămasă în popor, a vreunei activităţi pastorale anterioare... Era o strânsură de oameni de pretutindeni, vag botezaţi, vag cununaţi, neobişnuiţi cu prietenia şi cu solicitudinile preotului creştin. Între ei se aflau şi câţiva potrivnici teoretici. Durerea cea mare pe care o cunosc azi apostolii Domnului am cunoscut-o şi eu, nevrednicul tău ucenic. Doctrinele sociale revoluţionare ne-au înstrăinat inimile celor mulţi, şi cu jale trebuie să mărturisim că, întru aceasta, partea noastră de vină este considerabilă.

Ce era să mă fac? De unde trebuia să încep? Mi-aduceam aminte de sfinţii anahoreţi de odinioară, de pustnicii de pe ţărmul Nilului, şi-i găseam – între orizontul nisipurilor arzătoare şi păpuriştea marelui fluviu – mai fericiţi şi mai ajutoraţi decât cum eram eu în înfricoşatul meu pustiu moral. Nu întâlneam decât priviri bănuitoare, răspunsuri indiferente sau ironice şi o completă nesimţire religioasă.

Au venit pe lume câţiva copii... Alţii, mai fericiţi, s-au înapoiat la ceruri, evadând din această vale a plângerii, şi în special din foburgul părintesc, bântuit de ftizie şi de alcoolism. Cele dintâi fiinţe omeneşti care mi-au trecut pragul au fost moaşele şi scăldătoarele. Am dat slavă lui Dumnezeu şi m-am dus pretutindeni unde am fost chemat, căutând să răspândesc, cu vorba şi cu fapta, mireasma dragostei de oameni, în numele lui Iisus Cristos.

Dar atât era prea puţin. Am căutat să mă împrietenesc cu conducătorii şcoalei din cartier şi să-i conving să-mi dea pe seamă o sală în ceasurile de după apusul soarelui, în loc de biserică, în loc de capelă, voiam să am măcar o clasă şi o oră catihetică. Directorul şcoalei nu mi-a respins rugămintea, dar s-a arătat mirat şi neîncrezător. Ce voieşte acest biet teolog, de-abia ieşit din tiparniţa academiei lui? Ce are el de spus unor muncitori nemulţumiţi, frânţi de

munca zilei şi năluciţi de visuri primejdioase?

Omul şcoalei nu avea aproape nicio idee de creştinismul viu şi închinat durerilor populare. Nu văzuse niciodată pe omul bisericii coborând în mijlocul mulţimilor agitate şi creând, din haosul inimilor, divina armonie a celor nouă fericiri. M-a lăsat să intru în şcoala lui, după apusul soarelui, înălţând din umeri şi spunându-mi fără înconjur: „Umbli după potcoave de cai morţi!”

Am început cu câţiva copii, cu acele câteva femei bătrâne – primele mele cunoştinţe – şi cu câţiva moşnegi, foşti altădată cântăreţi bisericeşti prin satele lor. Luni întregi am catehizat acest auditor şi am privit cu bucurie crescândă, din seară în seară, cum băncile se populează şi coridorul începe să fie prea strâmt. Lumea pornea spre mine. Tainicul zefir al Sfântului Duh trecea, negrăit şi primăvăratic, peste gheţurile sufleteşti din parohia mea. Minunea cea veşnică începea să se dovedească de-a pururi consecinţe cu ea însăşi şi intactă la predica neputinciosului tău învăţăcel!

Directorul şcoalei şi colegii lui au evoluat. Li se părea acum şi lor că vreau ceva şi că stăruiesc în atitudinea mea. Dar pentru ce? Pentru flori de măr! Pentru un evanghelism nebulos, străin la vorbă şi la port, neobişnuit în lumea noastră bisericească. Oamenii şcoalei auziseră că există pe undeva, prin Austria de azi şi poate şi pe aiurea, un fel de socialism zis creştin. Ca să se dumirească în privinţa mea şi să mă aşeze într-o rubrică liniştitoare, mi-au spus într-un târziu: „Acum pare că te înţelegem; eşti un socialist creştin.”

Prima datorie a unui păstor sufletesc, atunci când e trimis într-o comunitate nouă, este să caute fără întârziere să-şi cunoască personal, faţă către faţă, pe toţi fiii săi duhovniceşti. Aceasta a fost zilnica mea preocupare şi statornica mea străduinţă. Dar cum să intri nechemat în casele unor oameni rău dispuşi şi bănuitori? Dumnezeu mi-a venit într-ajutor! Am primit poruncă de la autorităţile

mele bisericeşti să iau parte şi să dau tot sprijinul unei comisiuni de recensământ, care era gata să înceapă o nouă numărătoare a populaţiunii. Nu puteam să găsesc un prilej mai bun pentru scopul meu şi pentru cercetarea gospodăriilor din parohia mea.

M-am prins tovarăş cu membrii acestei comisiuni şi am făcut lucrurile atât de bine, încât am ajuns secretarul lor. Nu prea târziu, aceşti domni s-au cam obosit, s-au dus după afaceri şi nevoi, şi eu am rămas singur, să-mi vizitez pe enoriaşi şi să fac catagrafia necesară.

Astfel am ajuns să intru în fiecare casă, să stau de vorbă cu cei dinăuntru şi să cunosc de aproape oile mele cele cuvântătoare. Cercetarea aceasta mi-a dezvăluit o vastă şi variată ticăloşie! Am văzut sărăcia, viţiul, lipsa de creştere, izina materială şi morală, ignoranţa sordidă, beţia şi destrăbălarea, setea de găteală absurdă şi foamea copiilor… bântuind, ca râia şi ca gălbeaza, în sărmana mea turmă duhovnicească!

Mai toate casele cercetate erau nişte magherniţe cu tălpile mâncate de igrasie. Ferestrele erau mici şi oarbe. În jurul caselor lipsea orice gospodărie. Copăcei roditori puşi în ordine, răzoare de flori, bolţi de viţă sau măcar de zorele… se iveau, ca lucruri curioase, numai la doi-trei negustoraşi. În schimb, pretutindeni, copiii erau nespălaţi, rahitici, desculţi şi cu părul vâlvoi, câinii şi pisicile se încovrigau de foame. Femeile şi fetele apăreau sulemenite, cu rochii scurte şi în ciorapi transparenţi.

În această sărmană lume, oropsită şi degradată, eu veneam să ridic o imensă catedrală Mântuitorului, şi de jur împrejurul ei să zidesc o mânăstire nouă, o casă pentru săraci, ca pe timpul marelui Vasilie, mitropolitul Chesariei Capadochiei!

III

trupească şi sufletească de la marginea marelui oraş, creşteau, imense şi sfidătoare, clădirile oficiale, uzinele, atelierele, şoproanele locomotivelor şi fabricile de la orizont. Zecimi de trenuri veneau şi plecau, sporind pare că tristeţea şi mizeria acestui cartier de oropsiţi. Afară de cocioabele verzi de igrasie şi în afară de coloşii afumaţi şi gâfâitori, exista în parohia mea o singură apariţie arhitectonică de un gen aparte – o singură casă de om bogat.

O văzusem din primele zile ale sosirii mele, dar nu stabilisem decât mai târziu că poporul ei face parte din poporul meu parohial. Era un mic domeniu, împrejmuit cu zid şi cu grilaje, şi divizat în grădină, palat, terase, hangare şi magazine cu faţadă pe trei străzi. Aceasta era proprietatea marelui îmbogăţit de război, multimilionarul Atanasie Ceaur.

Ascensiunea acestui om ar fi o poveste de necrezut dacă n-am fi văzut cu ochii noştri alte sute de poveşti analoage, înfiripându-se, după război, din realitatea milioanelor vânturate cu lopata. Atanasie Ceaur, la izbucnirea războiului, era un simplu funcţionar comercial, contabil în prăvălia unui angrosist din piaţă, diplomat al şcoalei de comerţ şi cu doi ani de practică într-o casă din Germania. În zilele ocupaţiei, Atanasie Ceaur – scutit de obligaţiile militare – a rămas pe loc, ocrotind casa şi prăvălia stăpânului mobilizat. Vorbind limba ocupanţilor şi intrând în multiple legături cu intendenţa lor, neînsemnatul contabil a ajuns dintr-o dată o personalitate financiară. Peste toate, a avut norocul să regăsească printre ofiţerii din Militär-Verwaltung[1] pe fiul patronului în magazinele căruia slujise doi ani.

Aceasta a fost prima parte din calea scurtă şi uimitoare făcută de Atanasie Ceaur spre peştera comorilor. A venit un

[1] Administraţia militară (germ.),

intermezzo dificil. Armistiţiul universal a pus capăt măcelului; armatele inimice s-au scurs de pe pământul nostru şi restaurarea naţională a început. A fost un an splendid şi ditirambic! În entuziasmul victoriei, ca sub dogoarea unui soare tropical, au crescut miraculos averi de milioane, personalităţi politice, profeţi inediţi şi o psihologie obştească nouă. Trăim şi azi sub aceleaşi condiţii, şi clarificările întârziază să se ivească. Din punctul de vedere al simţirii şi al concepţiei creştine, este greu de stabilit balanţa câştigului şi a pierderilor aduse popoarelor creştine de războiul din decada a doua a secolului al XX-lea.

Atanasie Ceaur, deşi prieten cu ocupanţii şi ridicat de vijelia războiului în vârful piramidei de aur, fusese om înţelept şi nu scosese ochii nimănui cu averea lui făcută în doi ani. Tăcut, gânditor, cu ambiţii glaciale şi ascunse, acest îmbogăţit de război ştiuse să rămână la o parte de centrul atenţiunii publice şi de piaţa răfuielilor patriotice. Avea, însă, câţiva cunoscuţi geloşi şi acri, care nu puteau răbda norocul fostului contabil şi legăturile lui cu inamicul. Atanasie Ceaur avusese însă prevederea să potrivească lucrurile în chip superior. Afară de oarecare tainice servicii pe care le făcuse câtorva dintre ostatecii luaţi de germani, contabilul firmei „Trandafirescu & Chercea” condusese cu abilitate interesele casei lăsate în seamă-i şi-i păstrase prosperitatea.

Patronul Trandafirescu *(Chercea* era un pergament al trecutului), revenind din Moldova şi găsindu-şi avutul neatins, nu şi-a mai simţit prea mari puteri de indignare împotriva funcţionarului îndemânatic, care ştiuse să scape averea stăpânului şi să-şi facă şi lui una, alăturea

De felul său de om de treabă şi optimist, Ilie Trandafirescu a descoperit ideea ingenioasă, că este preferabil ca Atanasie Ceaur să nu mai treacă pe la Curtea Marţială şi prin dezbaterile ei oţioase, ci să intre ca ginere şi ca tovarăş în firma „Trandafirescu & Chercea”.

Angrosistul din piaţă era un nume şi un stâlp nu numai în

lumea neguţătorească, dar şi în clubul unui partid politic. Duşmanii lui Atanasie Ceaur au stricat câteva coli de hârtie pe la Curtea Marţială, au asmuţit, în coloanele ziarelor patriotice, câţiva zăvozi profesionişti, dar toate silinţele lor au rămas neroditoare. Atanasie Ceaur, ajuns ginerele lui Trandafirescu şi neofit politic, a impus tăcere tuturor, dovedind, acum, în zilele restaurării naţionale, aptitudini într-adevăr uimitoare. Care este secretul acestor mari izbânzi materiale, acestor averi uriaşe, agonisite în câţiva ani? Şi care este complexiunea intimă sufletească a unor atari conchistadori financiari, sărmani numărători de gologani până mai ieri şi deodată personagii tolănite în automobile proprii şi inşi petrecători în palate princiare? Slava unui poet – amară şi negativă – nu vine niciodată într-o noapte. Celebritatea unui chimist sau naturalist creşte trudnic, în vreme de decenii, până în ceasul încununării lui în academii sau în amfiteatrul opiniunii ştiinţifice, Faima şi puterea unui milionar – născut mai ales în mocirlele sângeroase ale războiului – se ridică deasupra noastră, deodată, ca pălălaia incendiului şi ca iazmele văzute în friguri.

Aşa îmi apărea Atanasie Ceaur din câte auzisem despre el, nu atât în suburbia pe care o strivea proprietatea lui apărată de ziduri şi de porţi de fier, cât în răspântiile şi uliţele zvonului public. E adevărat că uneori mă jignea această avere copleşitoare, cuibărită pe un pogon întreg, în mijlocul câtorva mii de locuinţe mizerabile şi al unui popor dezmoştenit. Vedeam în fiecare zi, când alergam prin parohie, galantarele, hangarele, terasele palatului acestui bogătaş şi firma gigantică, scrisă pe trei străzi: „Ilie Trandafirescu & Atanasie Ceaur”. Şi atunci, mă întrebam amărât: Nu se simte, oare, datoare cu nimic atâta avere insolentă faţă cu mulţimea aceasta de muncitori şi de răbdători?

Iubitul meu părinte sufletesc, în preajma acestui palat trebuia să scot din sân talantul pe care Domnul mi-l

încredinţase – prin mâna ta – şi să încep negoţul evanghelic şi simbolic, poruncit nouă de sus. Trebuia să zidesc — aici, în inima noroaielor sociale şi morale – o catedrală lui Iisus Cristos şi o mânăstire laică de jur împrejurul ei. De unde era să încep şi cu cine era să încep munca pentru izbândirea planurilor mele? Care era să fie pârghia principală la dislocarea acestui munte sacru şi milostiv pe care îl priveam eu, seara şi dimineaţa, în lumina rugăciunilor mele? Cine era să mă ajute în opera visată? Poporul meu cel nevoiaş, autorităţile politice sau bisericeşti, totdeauna ocupate şi blazate, sau... cei ce locuiau în măreaţa casă cu coamă de terase?...

IV

AM ÎNCEPUT, CUM ERA ŞI FIRESC, de la apropiat spre depărtat, de la cunoscut spre necunoscut. M-am destăinuit mai întâi sufletelor simple şi iubitoare pe care le catehizam în şcoala mea de seară. Le-am vorbit ca un frate unor fraţi:

— Ce bine ar fi să avem şi noi o biserică mare şi frumoasă, şi lângă ea un şir de chilii în care să adăpostim, cu o chirie foarte mică, pe văduvele parohiei, pe bătrâni şi pe neputincioşi!...

Mi-au răspuns toţi:

— Dacă e nevoie, vom face cărămidă, dacă nu este, vom căra cu spinarea varul şi cărămida.

Ştiam că în parohia mea există, printre muncitorii atelierelor, o tovărăşie politică, un nucleu socialist. M-am dus într-o seară în mijlocul lor şi le-am expus, cu deplină transparenţă sufletească, planul meu. Erau printre ei şi câţiva inşi inteligenţi. M-au ascultat cu linişte şi m-au poftit să viu într-o altă seară, ca să-mi dea răspunsul cuvenit. Când am apărut a doua oară între ei, mi-au spus:

— S-ar părea că iubeşti poporul şi vrei să-i fii de folos. Dar eşti prost şi eşti încadrat milităreşte. Nu putem să-ţi dăm niciun ajutor, fiindcă ne temem de surprize neplăcute. D-ta ne pari sincer, şi am vrea să ne prindem tovarăşi. Dar cine ştie ce poate să iasă din capul şefilor d-tale!… Te pomeneşti că după ce zidim chiliile pentru săraci – acelea ne interesează – vlădicii d-tale ni le confiscă, sau le schimbă destinaţia, sau te permută pe d-ta şi noi rămânem păcăliţi…

M-am prezentat câtorva directori din protipendada administrativă care conducea, reglementa, supraveghea viaţa şi munca poporului meu uvrier. Am găsit obraze reci şi trufaşe. Am găsit în faţa mea o barieră de sârmă ghimpată… „încă o idee extravagantă, menită să amestece limbile şi să ne facă netrai cu muncitorii!… Dacă te bizuieşti să le faci o biserică – slobod! Te vom ajuta, la timp, cu ce vom putea. Dar ce însemnează aceste chilii *pentru văduve, orfani, bătrâni şi neputincioşi?* Ajutorarea socială pentru muncitori este azi în mâini oficiale. De ce te amesteci în treburi prea grele şi dincolo de competinţa d-tale? Şi, mai întâi de toate, arată-ne documentul chiriarhiei cum că eşti autorizat să agiţi lumea şi să plictiseşti autorităţile cu această idee romantică!”

Cererea acestor domni bănuitori şi importanţi era, în fond, dreaptă. Trebuia să acopăr efervescenţa mea umanitară şi creştină cu o permisiune oficială. Nu aveam nevoie să învăţ lucrul acesta din gura unor străini. Pravila mea de preot mi-l arăta pe prima filă, dar aşa s-au potrivit împrejurările, că n-am văzut pe şeful meu bisericesc decât după tribulaţiile istorisite.

De prisos să mai spun că am luat-o pe calea ierarhică până să ajung la uşa marelui vlădică. Nu-l mai văzusem de la intrarea mea în eparhie, adică de la acele zile în care m-ai purtat de mână, ca un părinte, pe la toate icoanele şi mi-ai asigurat actuala mea situaţie de preot paroh şi de duhovnic.

Nu vorbisem încă între patru ochi cu şeful bisericii. M-a primit fără multă grabă, dar şi fără carantină prea umilitoare. Pe când stăteam şi aşteptam în sala de recepţiune ivirea vlădicăi, mi-am adus aminte de audienţele duhovniciei- tale în acest palat metropolitan, de preocupările, de melancoliile şi de întrebările pe care le purtai în inimă pe sub aceste portrete ale ierarhilor din trecut. Vlădica m-a întrebat întâi despre duhovnicia-ta. Apoi, câteva întrebări asupra aclimatizării mele în capitală, şi, degrabă:

— Ce te aduce la mine?

I-am destăinuit cu stângace însufleţire tot proiectul meu. L-am spus cu naivitate:

— Stăpâne, trebuie să facem încă o dată faptele lui Ambrozie, ale lui Vasilie, ale lui Sinezie. Trebuie să ne îmbrăcăm cu suferinţele şi cu năzuinţele poporului. Odinioară, pridvorul bisericii era ministerul săracilor, al văduvelor şi al orfanilor. Trebuie să reînfiinţăm acest minister!... Aşa cum suntem azi, sfânta noastră biserică seamănă cu un castel, altădată înconjurat cu mari moşii care îi aparţineau, dar azi – prin repetată expropriere — redus numai la şanţuri şi la ziduri şi strâns de jur împrejur de proprietari străini. Cum ieşi din biserică, dai de proprietate străină: strada străină, lumea de pe ea străină, birjarul, şoferul, gardistul, anunţurile de pe ziduri, ilustraţiile şi toate ziarele de la chioşcuri! Păgânătate peste tot! Am ieşit din viaţă! Am lăsat pe săraci, pe bolnavi, pe vameşi, pe păcătoşi, pe părinţi şi pe copii ca să ni-i ia alţii! Trebuie să revenim între ai noştri! Ajutaţi-mă să fac o mânăstire laică în cartierul oropsit unde păstoresc în numele î.p.s.-voastre! Vreau o casă cu o sută de chilii, pentru cerşetori, pentru bătrâni, pentru orfani şi pentru văduve. Biserica uriaşă pe care vreau s-o ridic trebuie să se prezinte încadrată, ca pe timpul marelui Vasilie, în aceste cohorte ale suferinţei omeneşti.

Vlădica mă privea cu nişte ochi care preţuiau diamante

de aceeaşi mărime. Ştiam din gura duhovniciei-tale cât este de inteligent, de precaut, de subtil şi de doftor universal. Te întrebai odată dacă este un bine sau este o pagubă pentru noi că şeful bisericii e atât de maestru în arta textilă sufletească şi atât de bine apărat de incursiunile nevinovăţiei şi ale eroismului. M-a învăluit într-un gest care era şi binecuvântare, şi plictiseală, şi compătimire, şi nobilă zdrobire de ierarh martir şi m-a oprit.

— Părinte Abele (a început marele vlădică), râvna d-tale e frumoasă şi mă încălzeşte. Vrei mult, vrei lucruri neobişnuite şi le vrei cu pasiune. Nu te mulţumeşti numai cu o biserică, dar vrei şi un popor vasal, cu bucuriile şi cu suferinţele lui, împrejurul acestei biserici. Minunată idee! Ideea şi instituţia marelui Vasilie, readuse şi reîntrupate în vremurile noastre... N-am vorbit până acum împreună; te-am văzut numai în trecere. Ce poate să-ţi răspunză un sărman şef bisericesc, smuls de dimineaţa până seara de fel şi fel de griji, de interese, de propuneri, de deliberări şi de comploturi? Cum pot să reacţionez eu faţă cu toţi interesaţii, vizionarii, uneori profeţii, de multe ori escrocii care vin să mă lege de gardul, de căruţa ori de steaua lor? Nu te cunosc decât de azi. Poţi să fi sau un escroc, sau un poet, sau unul din urmaşii mei pe acest scaun metropolitan... Prima ipoteză o înlătur deocamdată, fiindcă eşti ucenicul părintelui Veniamin. Fi-vei oare un simplu visător?... Te las timpului şi hidroterapiei împrejurărilor, ca să te deştepte şi să te cuminţească. Fi-vei oare un nebănuit om de voinţă şi un viitor energic vlădică? Te las în seama puterilor ascunse din d-ta, care, vorba *Psaltirii,* te vor purta ca pe braţe ca să nu izbeşti de piatră piciorul tău!

Ce ajutor pot să-ţi dau la îndeplinirea unui plan atât de cutezător? Bani, recomandaţii, pantahuză? Poate că îţi voi da ceva din toate acestea mai târziu. Dovedeşte-mi întâi, prin mijloacele d-tale proprii, că nu eşti nici escroc, nici poet, dar că eşti o chibzuită forţă creatoare. Dacă îţi trec prin cap asemenea idei, trebuie să ai şi puterea să începi să

le aplici. Mulţumeşte-te că îţi acord acest credit. Altfel, ar trebui să te descalific imediat, să te declar suspect şi să te opresc de la cele preoţeşti. Eşti în categoria eroului din basmele orientale: dacă te-ai lăudat că poţi să săruţi pe fata sultanului, trebuie neapărat să dovedeşti, ca început de probă, că poţi să furi ciubucul marelui vizir. Du-te! Nu vei mai călca pe aici decât precedat de crainicii veştilor excepţionale!

Am plecat, scumpe duhovnice, din faţa şefului bisericii, greu zguduit şi întristat. Obişnuit cum eram cu terapeutica ta sufletească, această purtare, precautăşi molcomă în formă, dar brutală în fond şi în concluzie, mă uluia şi mă umplea de amărăciune. Mai târziu mi-am dat seama că acest consumat diplomat bisericesc avea dreptate. Dar unde era mansuetudinea chiriarhului? Unde era dragostea sf. Pavel? Unde era ultima convorbire de la Cina cea de taină?…

M-am înapoiat în parohia mea în seara aceea – o seară ploioasă de început de toamnă – am răscolit noroiul de pe uliţele desfundate şi am căzut, trist de moarte, înaintea icoanei Maicii Domnului. A doua zi am fost cel dintâi solicitator la uşa d-lui primar.

Împotriva aşteptărilor mele, am găsit un chip simpatic şi cu apucături de elegantă democraţie. Mi-a spus, de la început, că numele meu şi munca mea de la marginea capitalei i-au fost pomenite în chip avantajos. Se bucură că poate să mă socotească printre preoţii cei tineri, frământaţi de noile probleme bisericeşti. Primirea acestui înalt funcţionar mi-a dat curaj. I-am expus pe scurt de ce am venit la el şi ce vedenii mi se arată mie în nopţile mele fără somn. Părintele comunei m-a urmărit cu o crescândă lumină în ochi şi în obraz.

— Te înţeleg şi te aprob fără rezervă. Dacă aş fi în locul d-tale, aş concepe la fel obligaţiile mele şi situaţia mea de preot. Biserica, în primul loc, însemnează – precum zici – aceşti fraţi mai mici ai lui Iisus Cristos: cei flămânzi, cei goi,

cei bolnavi, cei ce sunt în temniţă. Aici nu mai încape între noi niciun distinguo, nicio discuţie, îmi ceri ajutorul meu pentru realizarea proiectului d-tale, vrednic de veacurile creştine primare. Ţi-l voi da cu entuziasm. Dar sunt om politic, şi ca atare nu pot să fac nimic decât în deplină solidaritate cu partidul meu. În enoria d-tale este o importantă sucursală a prietenilor mei politici, Trandafirescu şi Atanasie Ceaur, cum şi locuinţa acestuia din urmă. Cunoşti pe d-l Atanasie Ceaur? I-ai vorbit vreodată de planurile d-tale?

Am mărturisit d-lui primar că nu cunosc personal pe marele comerciant din enoria mea fiindcă ori de câte ori am trecut prin magazinele sale şi am întrebat de stăpân, am primit mereu răspunsul: „Nu e acasă”, sau „Astăzi nu primeşte”…

— Atunci, dă-mi voie să ridic eu bariera de care te-ai lovit până acum. Te rog mai întârziază un minut, să-ţi scriu câteva rânduri de bună recomandaţie.

V

AM PLECAT ŞI DE LA D-L PRIMAR destul de amărât. Toată arvuna de bună primire şi de simpatie cu care mă momise era sau o chestiune de educaţie, sau o atitudine calculată. Mă trimetea cu un răvaş la marele său amic politic, la bogătaşul Atanasie Ceaur, desigur cu anumite intenţiuni. Acest rajah al trenţăroşilor era să evalueze mai bine decât primarul cam ce beneficii politice putea să scoată partidul lor din propunerea şi din pielea mea.

Am bătut la poarta lui Atanasie Ceaur. Era, faţă cu insuccesele mele de până aci, o supremă încercare. Am fracţionat demersul meu şi am păşit cu precauţiune. Am trecut seara pe la birourile marei sucursale, am înştiinţat pe

casier că am pentru patron o scrisoare din partea primarului şi că doresc o oră de audienţă pe a doua zi. A doua zi de dimineaţă am venit să aflu la ce oră pot să fiu primit. Mi s-a spus:

— Intraţi în camera de aşteptare, căci d-l Ceaur va coborî peste un sfert de ceas la birou.

Am intrat în odaia arătată şi am urmărit pe ceasornicul-pendulă mersul lent al minutelor. Era o încăpere rece şi neprimitoare, ca toate încăperile prin care se scurg prea multe nevoi, dureri şi deznădejdi. Enoriaşii mei erau toţi înglodaţi în datorii – datorii pe de mâncare şi pe trenţe — şi, deci, toţi robi cu partidă în registrele acestui patrician al vremurilor noastre.

N-am aşteptat prea mult. Atanasie Ceaur m-a chemat să-i predau scrisoarea. Am scos-o din buzunar şi i-am predat-o cu o precipitare pentru care mi-am muşcat buzele.

A desfăcut-o galeş, şi-a potrivit binoclul şi a citit-o ca pe ceva cunoscut de mai-nainte.

— Aşadar, eşti părintele Abel Pavel, parohul parohiei noastre, părinte tânăr şi venit de curând, dar inimos şi interesant. Mă bucur de cunoştinţă. Te rog ia loc şi permite-mi să examinez şi să expediez câteva hârtii mai grabnice… Apoi vom sta de vorbă.

M-am aşezat într-un colţ şi am privit pe îndelete pe acest om puţin comun care izbutise să adune o sută de milioane în câţiva ani. Din obscurul contabil în magazinul „Trandafirescu & Chercea”, azi marele financiar şi economist Atanasie Ceaur, om politic de mâna întâi şi viitor ministru de finanţe! Oricare ar fi sistemul convingerilor noastre, fie el cel mai fericit şi mai salutar – acela al bisericii şi al sfinţilor părinţi – un om ridicat prin naştere, sau prin noroc, sau prin abilitatea-i personală, până la cununa regală sau până la comorile lui Aladin este un om pe care îl privim cu oarecare sfială superstiţioasă. Un rege, un prim-ministru, un multimilionar sunt beneficiarii unei tainice rezerve de teamă şi de idolatrie pe care ne-au lăsat-

o moştenire părinţii din părinţi.

Atanasie Ceaur arăta a fi de vreo 40 - 45 de ani, dar era cărunt ca un bursuc. Nu radia şi nu încălzea. Avea o căpăţână rotundă şi voluntară, obraji grei ca de pământ, partea de jos a figurii pătrată şi arhiegoistă. Purta, sub nasul său cu nări porcine, această urâciune, jumătate rasă, jumătate tunsă şi absurdă, care este mustaţa modernă. Faptul că purta ochelari adăuga figurii sale închise şi respingătoare intermitenţele unei străluciri diabolice. Persoana lui întreagă, prin tot ce arăta – o cărare la mijlocul capului, nişte bosumflări dezgustătoare pe sub bărbie, o gură strânsă şi neagră ca o chisea de cămătar, zvârlitura ochilor, împungătoare şi ironică, în moalele privirii tale - persoana lui întreagă, îmbrăcată negru şi pretenţios, te înţepa şi te răzvrătea. Un om sanchiu, fără stimă pentru aproapele, fără dragoste şi fără pic de milă. Citeam ca pe carte în obrazul lui întunecos, hrănit cu icre negre; „Toţi oamenii sunt nişte bestii care se dau pe faţă – când ştii să le smulgi masca – aşa cum sunt: lupi, câini, porci, vulpi, hiene şi măgari… Toţi mint, toţi înşală, toţi vânează banul, desfătarea gurii şi a sexului. Toţi sunt trufaşi, bandiţi şi vânzători! Dă-i în tarbacă fără scrupule! Fii mai şiret, mai cinic şi mai brutal decât ei, şi vei pune talpa cizmei tale pe grumajii lor guleraţi şi neguleraţi! Adună saci de aur şi baricadează-te în dosul lor! apoi ascultă cum îţi urlă aproapele insulte, blesteme sau osanale. Ascultă imperturbabil, aşezat la masa ta, ca Vlad Ţepeş la ospăţul lui în mijlocul celor proaspăt traşi în ţeapă.”

Antipaticul personaj care îmi inspira aceste gânduri isprăvi de examinat şi de iscălit vraful de hârtii de pe birou şi mă pofti să viu mai aproape.

— Părinte Pavele, amicul şi coreligionarul meu politic, d-l primar, te trimite la mine cu o recomandare foarte caldă, dar şi cu un mare semn de întrebare. Să vorbim negustoreşte şi să nu pierdem vremea. Sunt negustor şi îmi plac tratativele clare. Dacă vrei să intrăm în plug, d-ta cu

mine şi eu cu d-ta, trebuie să ne cunoaştem. Vrei să ridici o biserică aici în cartierul meu şi vrei să faci lângă biserică o casă de adăpost pentru nevoiaşi. Ideea nu-mi displace. D-l primar nu te cunoaşte, eu nu te cunosc. Să începem să ne cunoaştem. Părinte Pavele, nu sunt diplomat decât de-abia atâta cât trebuie în afaceri. Ştii că sunt înregimentat în partidul care conduce astăzi ţara, prin urmare, ţiu la faima şi la prosperitatea lui. Nu mă ascund deloc. Ideea cu care vii mă interesează numai prin latura ei practică. D-ta eşti preot; eu sunt negustor. Dacă este vorba să ne întovărăşim ca să facem opera visată de d-ta, te rog cugetă şi spune-mi, care poate să fie partea mea de câştig? Ca să mă convingi pe mine despre folosul tainic al lucrului în sine este prea târziu. Religia şi biserica sunt pentru mine numai fenomene sociale. Rămâne să te conving eu pe d-ta sau să te fac să primeşti, şi fără convingere, o atitudine politică pe placul meu.

L-am oprit pe interlocutorul meu şi i-am spus răspicat:

— D-le Ceaur, francheţea dv. vă dă în ochii mei drepturi şi privilegii preţioase. Dacă dv. – om de afaceri şi om politic – ştiţi să vorbiţi pe şleau, eu şi mai mult. Sunt ucenicul Mântuitorului şi, după dumnezeiasca-i pildă, *„pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul”.* Îmi cereţi ca să îmbrac o atitudine politică? Ce înţelegeţi cu aceasta?

— Partidul meu şi cu mine te ajutăm să-ţi îndeplineşti ideea d-tale, dar îţi cerem să spui lumii întregi: Iată cine vă face biserica! Iar când va veni ceasul luptelor electorale, vei fi lângă noi şi vei lupta cu noi în fruntea enoriaşilor d-tale.

— Domnule Ceaur, vă exprimaţi destul de clar, dar îmi cereţi ceva analog cu ceea ce i se cere Mântuitorului pe muntele Carantania.

— Părinte Abele, am uitat cu totul ce am învăţat odinioară la orele de religie, şi nu mai ştiu ce s-a petrecut pe muntele Carantania, dar ştiu o vorbă foarte uzuală şi banală – măcar că latinească – pe care trebuie s-o ştii mai

bine decât mine: *do, ut des*[1].

— Mă declar complet luminat. Am onoarea să salut profund francheţa dv.

— Vrei să pleci? Se vede că eşti tânăr şi fără experienţă, deşi ştii *Evanghelia* pe dinafară. Părinte dragă, a pleca din biroul meu cu acest aer de politicoasă indignare, însemnează pentru mine o jignire, iar pentru d-ta o primejdie. Hm! E ceva în d-ta care începe să mă intereseze. Stăi pe loc şi să mai vorbim câteva minute. De unde eşti de fel?

— Din Ardeal.

— Ce sunt părinţii d-tale?

— Tata e mort de mult. Mama are câteva grădini şi câteva oi şi trăieşte la ţară.

— Cum ai ajuns dincoace de Carpaţi?

— M-a adus un frate al tatii, fost secretar la un liceu. M-a dat la liceu şi m-a ţinut aici până când am terminat.

— Dar unde ai învăţat teologia?

— În mai multe locuri. Sunt ucenicul părintelui Veniamin, despre care poate că aţi auzit.

— Da… Acel părinte care făcea într-o vreme multă vâlvă cu predicile lui. Soţia mea l-a auzit de câteva ori şi vorbeşte despre el cu admiraţie.

Aici convorbitorul meu voi să constate dacă ştiu limba germană şi întoarse convorbirea pe nemţeşte.

— Îmi pare bine că vorbeşti nemţeşte. Cine ştie! Limba germană poate să-ţi aducă noroc, cum mi-a adus şi mie… Ia ascultă încoace, părinte Abele: să lăsăm deocamdată proiectul d-tale şi neînţelegerea momentană dintre noi. Eu sunt om practic. Să nu rămânem păgubaşi de această jumătate de oră petrecută împreună. Am doi copii, o fată şi un băiat. Fata a împlinit opt ani şi este în clasa a doua primară; băiatul împlineşte şi el şapte şi trebuie să facă clasa întâi. Dar nevastă-mea nu-i lasă să urmeze la şcoală cu alţi copii, ci îi învaţă acasă. Am avut anul trecut un

---

[1] Îţi dau, ca să dai (lat.).

pregătitor, am avut şi anul acesta unul, dar ne-am lipsit de el, căci nu prea era sănătos. Îmi trebuie un pregătitor şi pentru fată, şi pentru băiat. Două ore pe zi. Plătesc îndoit leafa unui institutor. Gândeşte-te şi răspunde-mi: Vrei să vii să-mi meditezi copiii? Iată primul câştig pe care îl întrevăd din această întâlnire a noastră, câştig şi pentru mine, şi pentru d-ta. De ce şovăieşti? Eu capăt un meditator pentru copiii mei – după toate aparenţele un bun meditator – d-ta obţii, pe negândite, o leafă de profesor secundar şi încă ceva, contactul zilnic cu mine. Te pomeneşti că ne împrietenim şi ajungem să ne înţelegem!…

Ce zici? Dar ce poţi să zici? Onoarea tagmei d-tale şi datina bisericii nu-ţi dau pas să te codeşti: un preot este un învăţător şi prin chemarea lui, şi prin tradiţia glorioasă a atâtor şi atâtor mari pedagogi creştini. Mai află un lucru: doamna Roxana Ceaur va fi mulţumită să aibă în casă, meditator la copii, o persoană ecleziastică. Este nepoată de arhiereu şi iubeşte biserica. Concluzia: te aşteptăm poimâine, joi, la ora cinci seara, sus, în apartamentele noastre…

VI

PE CE CALE SA APUC? CU CINE să mă chibzuiesc? Cum să ies din acest laţ în care mi se părea că încep să mă încurc? Atanasie Ceaur îmi inspira o adevărată aversiune. Urâcios, umflat, mercantil, josnic prin toată concepţia lui despre viaţă, mai presus de toate plin de orgoliul unui noroc stupid, acest parvenit mă răzvrătea cu toate gesturile lui, cu toate cuvintele lui! Ce-mi rămânea de făcut? Ce cârdăşie puteam să leg cu atare personaj? Primul sfat pe care mi-l dădeam eu însumi era să opresc totul la această primă şi ultimă vizită. Nu trebuia să mai calc pragul acestui om. S-ar fi simţit destul de ofensat şi ar

fi căutat cu siguranţă să mă prigonească şi să se răzbune. Dar mai bine vrăjmăşia lui decât dezgustătoarea lui ocrotire! Totuşi, nu mă simţeam, cu hotărârea aceasta, nici împăcat, nici odihnit.

Încercasem câteva căi, bătusem la câteva uşi. Singura pe care n-o găsisem definitiv închisă, era uşa acestui îmbogăţit de război. Dar ce obraz! Ce târg ruşinos! Îmi propunea să fiu vechilul lui politic! Mă ajută să-mi realizez ideea, dar cu condiţia să intru în partidul lui politic, sau cel puţin să fac pe oameni să creadă că biserica şi aşezământul de lângă ea au venit din grija pentru popor, din îndurările democratice ale consorţiului de la putere! Îmi era mie iertat să primesc asemenea tranzacţie? Puteam eu să admit atari mijloace, ca să realizez un scop, oricât de sfânt?

Era o grea problemă, pe care o purtam şi o perindam în sufletul meu cu truda dureroasă şi cu lipsa de spor a lui Sisif. Nu puteam să ies la nicio certitudine, la nicio claritate. Îngăduit este slujitorilor Domnului să măgulească pe principii acestei lumi şi să se îmbrace (fie şi în aparenţă) în livreaua lor politică atunci când ei nădăjduiesc sincer că, prin acest mijloc, vor ajunge să înmulţească lucrul evanghelic, să ridice o catedrală, sau să cucerească pentru biserică un mare avantaj? Am ajuns la chilia mea frământându-mă cu aceste întrebări şi gândindu-mă să-ţi trimit o grabnică scrisoare, prin care să te fac judecătorul situaţiei mele. Acasă, însă, mă aştepta un spectacol care era să curme brutal şovăielile mele şi să mă împingă în calea hotărârilor.

O biată văduvă, una din ascultătoarele mele cele mai sârguincioase, fusese evacuată de proprietar, acum, în umezeala şi în noroiul lui octombrie, cu trei copii de gât şi cu o tărăboanţă de boarfe. Mă aştepta, sărmana, în tindă, plânsă şi deznădăjduită. Un copil îi stătea în braţe, adormit, altul plângea de foame şi al treilea (cel mai mare) se uita la mine cu ochi sfioşi şi trişti.

— M-a aruncat în uliţă, cinstite părinte… Nu pot să-i plătesc, mai mult… Câine fără inimă! Om cu pământ, cu

bani la bancă şi fără niciun copil! Toată nădejdea mi-este la sf.-ta!

La mine, nenorocitul! La mine, care nu aveam în ziua aceea nici măcar douăzeci de lei în buzunar! La mine, care mă chinuiam cu problema morală: scopul sfânt scuză el mijloacele profane? O răzvrătire seacă împotriva mea însumi mă strângea de gât. M-am stăpânit în faţa acestor suflete simple şi am început să vântur aceastălaltă problemă: Ce pot să fac pentru această nenorocită? De la cine să-i scot dreptatea? Ce puteri, ce trecere am eu în această mahala, în care cânt ca un greier, de un an încoace, acestor sărmani greieri, mai golani şi mai flămânzi decât mine? Să mă duc la neomenosul de proprietar care a dat-o afară? O să-mi vâre în nas cine ştie ce sentinţă de evacuare! Să-l înduplec s-o mai păsuiască? Probabil că n-a călcat niciodată în sala mea de predici. Să-l constrâng s-o reprimească? Cu ajutorul cui? Al poliţiei, al sindicatului, al direcţiei, al lui Atanasie Ceaur? N-am decât o singură putere: aceea de a mă ruga şi de a plânge la Mântuitorul. Dar azi sunt slab, sunt dezarticulat, sunt laş, sunt gol şi rece ca o cădelniţă din care ai răsturnat şi tămâia, şi cărbunii…

Şi aceste două femei se uită la mine atât de naive şi de nerăbdătoare! Fireşte! Nu le-am spus eu de atâtea ori: *„În lume aveţi turburare, ci îndrăzniţi. Eu am biruit lumea” (Ioan, 16, 33). „Nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru bine a voit să vă dea vouă împărăţia” (Luca, 12, 32). „Adevăr grăiesc vouă: dacă veţi avea credinţă şi nu vă veţi îndoi, şi acestui munte de-i veţi zice: ridică-te şi aruncă-te în mare, aşa va fi.” (Matei, 21, 21). „Du-te la mare, aruncă undiţa, şi peştele care va ieşi întâi ia-l, deschide-i gura şi vei găsi un ban de argint” (Matei, 17, 27).*

Ticălosul de mine! aruncă undiţa, şi vei scoate un hipopotam ca Atanasie Ceaur… Totuşi, sus! sus inimile! M-am îndreptat către bătrâna mea proprietăreasă şi i-am spus:

— Bunico, oprim acum pe Paraschiva aici la noi. Fă-i loc în odăiţa d-tale şi îngăduiţi-vă cum veţi putea azi şi mâine. Ai grijă şi dă copiilor ceva de mâncare din ce-ai pregătit pentru mine. După-amiază vom vorbi şi ne vom chibzui cum putem să biruim pe diavolul care a intrat în inima proprietarului Paraschivei.

Am cercetat cine este acest proprietar, ce lucrează, la ce domn slujeşte şi am aflat – fără nicio mirare – că face parte din armata acoliţilor şi a funcţionarilor casei Atanasie Ceaur. A doua zi dimineaţa i-am scris acestui magnat următoarea scrisoare:

„Mult stimate domnule Ceaur,

Viu mai curând decât credeam să vă aduc dovada că experienţa şi dreptăţile ei sunt de partea dv. Mi-aţi făcut aleasa onoare să căutaţi a mă opri în preajma dv. Mă înclin. Să pornim de la un prilej care mi s-a oferit chiar ieri după ce am ieşit din biroul dv. Femeia Paraschiva Meca, văduvă cu trei copii, este chiriaşa lui Dragomir Elefterescu, unul dintre magazinerii dv. la depozitul de automobile şi benzină. Proprietarul – mi s-a spus, proprietar din graţia şi dărnicia dv. – a cerut Paraschivei să-i plătească o chirie mai mare. Nenorocita este lucrătoare la Regie, are trei copii, dintre care cel mai mic de doi ani, şi cu cât câştigă ea de-abia astâmpără foamea copiilor. Zisul Dragomir Elefterescu a găsit-o tocmai pe ea să-i ceară spor de chirie! Neputând să plătească acest spor, Paraschiva Meca a fost aruncată afară din casă.

Vin să vă reclam pe nemilosul Dragomir ca pe unul care e nevrednic de ajutoarele şi de indulgenţa dv. Suntem cu el exact în cazul parabolei din Sfânta Evanghelie: *un stăpân milostiv iartă unui datornic insolvabil o mare sumă de bani. Dar când acest datornic iertat pleacă din faţa stăpânului, dă peste un tovarăş care-i datora o sumă neînsemnată, se repede la el, îl strânge de gât şi-i răcneşte: Plăteşte-mi datoria! Şi-l bagă în temniţă până la achitare! Vă reclam pe*

Dragomir Elefterescu şi vă rog călduros să-i aduceţi aminte ce-aţi făcut pentru el. Să se mulţumească cu chiria de până aci şi să reprimească, măcar până la primăvară pe văduva Paraschiva. Voi căuta şi eu să chem în sala mea de predici şi să evanghelizez pe acest om fără inimă.

Mâine la ora cinci seara voi suna la poarta dv.”

În aceeaşi zi am primit câteva cuvinte, scrise cu maşina şi semnate A.C.:

„Cucernice părinte Pavele, enoriaşa sf.-tale va fi reprimită de proprietarul care a revenit la sentimente mai bune. Convino, te rog, că uneori nu strică să ai bune legături în această tristă societate omenească. Te aşteptăm cu plăcere.”

VII

PROPRIETATEA LUI ATANASIE

Ceaur stătea sus, deasupra bojdeucelor şi şandramalelor dimprejur, ca o frunte de deal deasupra unor bostănării devastate. După cum aflasem, înainte de război fusese aici un mare depozit de cherestea şi nişte magazii de cereale. Cu schimbarea firmei „Trandafirescu & Chercea” în firma „Trandafirescu & Atanasie Ceaur” se schimbase şi faţa acestei proprietăţi. Din magaziile de cereale ieşiseră aceste prăvălii cu etaj, trainice şi largi, ale căror vitrine aruncau lumină seara pe trei străzi. Stăpânii prăvăliilor făceau aci, la porţile capitalei, o întreită şi împătrită negustorie: băuturi spirtoase, băcănie, ospătărie, maşini agricole – acum înlocuite cu automobile – benzină, uleiuri şi, în sfârşit, lipscănie, fierărie, sticlărie. Pe o stradă se înşirau băuturile spirtoase, grătarele şi mesele ospătăriei; pe a doua erau benzina, uleiurile, cauciucurile şi holul cu automobile; pe a

treia stradă era un lung magazin cu pânzărie, sforărie, fierărie, sticlărie şi toate articolele unui „universel” de mahala.

Sub tălpile acestor prăvălii erau pivniţe adânci cu felurite depozite solide şi lichide, iar în spatele prăvăliilor erau alte depozite, alte magazii, alte ferestre cu obloane de fier şi ganguri cu porţi zăbrelite. În etaj erau instalate birourile care administrau această imensă avere, plus un serviciu de bancă la dispoziţia golanilor din cartier. Câteva sute de funcţionari se zbăteau şi munceau toată ziua jos în prăvălii, sus în birouri, în dosul aripilor uriaşe ale triplei firme, albe şi negre: „Ilie Trandafirescu & Atanasie Ceaur”.

Pe strada a patra erau grădinile, terasele şi foişorul în care locuia familia lui Atanasie Ceaur. Această latură a domeniului în patru laturi era formată dintr-un zid înalt, spintecat de porţi de fier, înalte ca şi zidul şi căptuşite cu tablă groasă. Am sunat la poarta centrală. Când am fost înăuntru mi-am dat seama că această poartă intransparentă acoperea, ca o cortină, un adevărat fundal de scenă. Atât cât puteam să văd lucrurile la această oră de seară grabnică, pare că mă găseam în centrul unei scene proprii unui spectacol de operă. Mai târziu am verificat această viziune crepusculară şi am găsit-o exactă. Poarta prin care intrasem era pentru pietoni. De la ţâţânele ei, pornea în sus un şir de trepte de marmură. Apoi se arăta curtea înaltă, îmbrăcată în caldarâm şi strânsă de ambele laturi de o dublă colonadă de stâlpi de fontă. Aceşti stâlpi susţineau nişte terase arcuite ca nişte viori şi legate cu punţi între ele. Pe aceste terase stăteau loji ca de teatru, închipuite de ondulaţia unui grilaj de ferigi împletite.

Atât jos, printre columnele de fontă, cât şi sus, în sânul lojilor, stăteau, după anotimpuri, sute de glastre, de vase şi de ghiveciuri cu arbuşti şi cu flori din toate colţurile pământului. În seara aceea, printre stâlpii năpădiţi de întuneric, stăteau în caturi lanuri întregi de crizanteme, şi toată scena aceasta din faţa casei mirosea ca un naos de

biserică. În fund, deasupra unei scări străjuite de statui, era etajul locuit de familia bogătaşului. Dedesubt erau odăile pentru oaspeţi, vestmântăria, încăperile servitorilor, bucătăriile şi celarele.

Mi s-a deschis un salon mic, cu scoarţe şi cu icoane, şi am aşteptat pe stăpânul casei. Atanasie Ceaur s-a ivit de sub o perdea, şi cu toată sărăcăcioasa amabilitate pe care putea să şi-o adune m-a poftit, după două-trei întrebări indiferente, într-o încăpere de alături, unde era o masă de omăt şi un serviciu de ceai pe ea.

— Părinte Pavele, trebuie să faci cunoştinţă cu familia mea. Îmi vei spune ultimul d-tale cuvânt după ce vei vedea copiii, sper, de azi încolo, elevii d-tale.

Ne aşezarăm în scaune şi începui să-i mulţumesc pentru fapta lui cea bună faţă de văduva Paraschiva. Atunci intrară în odaie o fetiţă, un băiat şi o femeie foarte blondă, care vorbea cu copiii în limba germană. Înţelesei că era guvernanta teutonă de care Atanasie Ceaur – om cu convingeri definitive – nu putea să se lipsească. Intrai şi eu în convorbirea familiei şi sorbind ceaiul observam şi puneam întrebări. Fetiţa era atentă şi prietenoasă; băiatul părea spulberat şi egoist. Amândoi erau drăgălaşi şi nu aminteau deloc pe autorul lor. Copila părea că anunţă o remarcabilă frumuseţe viitoare, sau că e moştenitoarea unei distinse frumuseţi materne.

Deodată, în mijlocul convorbirii şi în zăngănitul linguriţelor de argint, se arătă doamna Roxana Ceaur. Nu mă aşteptasem deloc la ceea ce îmi vedeau ochii. Credeam că voi vedea o femeie de om bogat, o doamnă studiata şi pretenţioasă, o parvenită plutitoare în atmosferă nobilă şi făgăduitoare de protecţie, o păpuşă săltăreaţă şi neurastenică, sau mai ştiu eu ce comediană, cu mai mult sau mai puţin talent de salon… Nimic din toate acestea! Doamna Roxana Ceaur părea în faţa mea o fată mare de la ţară, rumenă şi mlădie ca un bujor, puţin sfioasă, îngândurată şi cumpănită de treburile casnice, care nu-i

permit să se dezechilibreze, franc surâzătoare, firească şi bună, fără niciun artificiu de sulimeneală, îmbrăcată în port de musceleancă şi fără altă podoabă decât diadema grea a părului ei de aramă.

M-am înclinat în faţa ei mai mult decât aş fi făcut-o în faţa alteia şi am îngânat banalităţile introductive. Mi-a spus:

— Vă rog continuaţi şi iertaţi-mă că n-am putut să fiu aci din capul locului. Sunt bucuroasă că aţi primit invitarea soţului meu. Sunt informată că ştiţi suficient despre ce este vorba. Vă rog observaţi pe copiii mei şi spuneţi-mi dacă vi se par vrednici să ajungă elevii preacucerniciei-voastre. Cum vi se pare Lia? Cum vi se pare Bujorel?

Îmi vorbea cu nu ştiu ce rezervă, cu nu ştiu ce precauţiune, şi mândră, şi drăgălaşă, cu nu ştiu ce lumină interioară robitoare.

— Doamnă… *„lăsaţi pe copii să vină la mine”!*

Atanasie Ceaur, cu totul analfabet în cele evanghelice, rămase nedomirit, cu ceaşca dinaintea nasului.

— Cu alte cuvinte?… Adică?…

Doamna Roxana Ceaur plimbă un zâmbet puţin jenat de la bărbatu-său către mine, şi apoi, calculată:

— Tase dragă, cred că părintele Pavel primeşte sarcina ce-i oferim.

— Adevărat? Bun de tot! Iată o primă afacere pe care o încheiem între noi! Nu protesta! Orice pricină serioasă este o afacere, şi instrucţia copiilor este una din cele mai importante.

— D-le Ceaur, dacă ţineţi la acest cuvânt, putem să-l păstrăm. Sunt şi eu de părerea dv., că educaţia şi instrucţia copiilor reprezintă cea mai importantă problemă a tuturor timpurilor şi mai cu seamă a zilelor noastre.

— Părinte Pavele, fiindcă n-am prea multe minute la dispoziţie, permite-mi să te întreb dacă cunoşti actualul program şcolar şi tendinţele lui pedagogice.

— D-le Ceaur, sunt zilnic în şcoala noastră primară din apropiere şi sunt suplinitor universal ori de câte ori lipseşte

vreun dascăl sau vreo dăscăliţă cu concediu în regulă sau din întâmplare.

— Atunci stăm bine. (Aici interlocutorul meu trecu într-o cameră vecină şi reveni cu nişte cărţi în mână.) Oricum, iată, am la dispoziţia d-tale programul ministerului şi cărţile cele mai bune aprobate pentru curentul an şcolar.

Doamna Roxana Ceaur interveni:

— Altceva trebuie să stabilim cu părintele Pavel. Întâi, care este timpul cel mai convenabil pentru cele două ore de clasă cu copiii? Şi al doilea, acest timp teoretic poate să fie chiar timpul de care dispuneţi p.c.-voastră?

— Doamnă, timpul şcolar cel mai bun este timpul dimineţii. Aici trebuie să primim pilda şi experienţa tuturor. De altă parte, nimic nu mă stinghereşte să viu şi să fac clasă cu copiii de la ora 9 ½ dimineaţa până la ora 12.

— Accept! aprobă, cu un pumn izbit în masă, fostul contabil. De mâine dimineaţă, intri în noua d-tale dregătorie. Acum poftim de vezi clasa unde vei preda cursurile d-tale.

Ne ridicarăm de la masa acoperită cu ustensile de argint şi de cristal şi trecurăm, printr-un mic coridor, într-o cameră nudă şi cu mobilier şcolar. Erau în ea două bănci, o masă şi un jilţ pentru profesor, o tablă neagră, hărţi geografice şi tablouri intuitive pe pereţi, o bibliotecă minusculă într-un colţ şi o frumoasă pictură în faţa băncilor – Mântuitorul binecuvântând pe copii.

— Sunt mulţumit de clasa mea. Şi vă sunt recunoscător, pentru acest frumos tablou, aşezat aici, deasupra dascălului şi a şcolarilor.

Atanasie Ceaur zâmbi cu diplomaţie.

— Părinte Pavele, poate că voi ajunge, cu timpul, să strâng şi mai multe acţiuni emise şi iscălite de recunoştinţa d-tale.

— Voi fi prea bucuros, d-le Ceaur, zisei eu, fără să bag de seamă decât în minutul al doilea că omul meu la asemenea răspuns avea dreptul să cugete: „Popa începe să se dea pe

brazdă”.

D-na Roxana Ceaur mă întrebă în momentul când soţul ei şi eu eram gata să ieşim din clasă:

— Cum veţi face cu cei doi elevi? Veţi face lecţii separate, sau comun e?

La această chestiune nu cugetasem, totuşi, nu-mi pierdui cumpătul şi răspunsei cu oarecare isteţime:

— La prima lecţie asistă obligator toată lumea, în frunte cu tata şi cu mama. Mai târziu, la lecţiile lui Bujorel poate să stea şi d-ra Lisa, dar nu şi invers, căci ar fi nefiresc.

— Şi asta e bine, conchise Atanasie Ceaur.

M-am înclinat în faţa doamnei, am binecuvântat pe copii şi am strâns mâinile şefului familiei, care pe nesimţite începea să-mi fie mai puţin antipatic.

VIII

ACASĂ AM STAT ŞI M-AM GÂNDIT la întâmplările din aceste ultime câteva zile şi mi s-a părut că au crescut în jurul meu ca nişte ape asupra cărora n-am avut nicio stăpânire. Pe neaşteptate, am intrat în casa acestor bogătaşi, şi încă, de aci înainte, dascălul copiilor lor.

Am cugetat apoi la ziua următoare, ziua primelor lecţii, şi mi-am întocmit cu deosebită grijă planul lor.

Nu era pentru mine nicio noutate şi nicio povară, dar mi-am dat toată osteneala să nu cad în „maniera” pedantă şi încărcată. O lecţie pentru un copil de 7—8 ani este uneori mai grea decât o conferinţă academică. În sfârşit, n-am uitat nici în seara aceea, nici a doua zi de dimineaţă să prelungesc rugăciunea mea şi să cer, pentru noua cărare pe care apucam, custodia sfinţilor îngeri şi raza milostivă a binecuvântărilor şi a ochilor Sfintei Fecioare.

Aşa am intrat în casa lui Atanasie Ceaur şi aşa am ajuns pedagogul copiilor şi prietenul părinţilor. Iubite duhovnice,

trebuie să prescurtez povestea acestor începuturi pentru că este lungă şi destul de comună. Îţi voi istorisi mai departe numai capitolele principale, care să te facă să înţelegi aceea ce eu însumi n-am înţeles multă vreme şi ceea ce formează astăzi fondul tragic al inextricabilei mele situaţii.

Cu copiii m-am împrietenit curând, cu *Frau* Helen Hempel am rămas la politicoasă depărtare. La lecţiile mele asista de multe ori d-na Roxana Ceaur şi rareori (şi numai câteva minute) şi foarte ocupatul ei tovarăş. Îţi închipuieşti că duhul acestor lecţii şi preocuparea mea capitală – manifestată şi nemanifestată – era creştinarea fragedului meu auditor. Câteodată, o idee, o învăţătură creştină rămânea suspendată între mine şi mama micilor şcolari, şi după lecţie ori a doua zi o reluam şi discutam asupra ei.

Nu mă înşelam în privinţa acestei femei. Avea un fond sufletesc sănătos şi cucernic. Primise de la maică-sa o elementară dar gospodărească educaţie, crescuse câtva timp în preajma arhiereului Varlaam (făuritorul blazonului acestei familii de toptangii) şi dădea pe faţă, prin tot felul ei de a fi, o statornicie şi o seriozitate cam rare la femei. Aşa mic-burgheză cum era, îmi părea prea puţin ispitită de orgoliul şi de minciuna socială cu care o îmbia bogăţia ei de azi. Mă miram că a putut să rămână atât de firească şi de dreaptă sub cascada milioanelor, a luxului şi a corupţiunii spumegânde din casele pe care le frecventa, de la recepţiile unde se arăta, de la seratele şi de la spectacolele adesea obligatorii în viaţa ei cea nouă.

Credinţa creştină a Roxanei Ceaur trebuia să mă ocupe din capul locului. Aveam destule indicii care îmi spuneau că ar putea să fie o bună fiică a bisericii. Pe de altă parte, aveam impresiunea că tot creştinismul ei înseamnează un tradiţionalism rezistent, dar incult. În situaţia mea cea proaspătă de prieten şi de preceptor al unor odrasle de milionar, nu puteam să uit – mai puţin decât oricând! — înfrigurătele mele proiecte şi silueta instituţiei marelui Vasilie. Nu era oare un semn de sus şi o întorsătură

providenţială împrietenirea mea cu nababul acestui cartier de paria? Trebuia să lucrez! Dacă Dumnezeu m-a făcut să pătrund sub aceste măreţe plafoane, de care suspendă candelabre, draperii persane, plante tropicale, pânze de maeştri şi gâturile a câtorva mii de robi — spânzuraţi invizibili – desigur că el are planuri înfricoşate! Din fluidul acestui ostrov al multimilionarului Atanasie Ceaur, catedrala mea trebuie să irumpă, despicând ostrovul, trebuie să iasă deasupra ca o arzândă rocă de porfir! Nu ştiu încă de unde voi începe şi ce materiale îmi va pune Dumnezeu în mână pentru realizarea visului meu suprem. Dar e clar că până acum aliatul meu firesc trebuie să fie Roxana Ceaur. Ea va fi unealta pe care Dumnezeu şi-o alege ca să răscumpere infamia bogăţiilor soţului şi să ridice sfânta-i dijmă din milioanele blestemate.

Era deci pentru mine o grijă statornică să ajung să consolidez convingerile şi devotamentul creştin al acestei femei şi să mă rog Mântuitorului s-o trimită, harnică secerătoare, la secerişul de care mă pregăteam. În ajunul sărbătorii Sfinţilor Arhangheli i-am făcut această invitaţie:

— După cum ştiţi, enoria noastră este până acum fără biserică şi parohul ei nu are altar. Înalta chiriarhie a dispus să oficiez sfânta liturghie şi cele de nevoie la biserica din parohia vecină. Mâine liturghisesc împreună cu colegii mei, preoţii vecini, şi rostesc o predică în cinstea sfinţilor arhangheli. Vă rog mult, obligaţi pe *Frau* Helen să vie cu copiii la biserică; va găsi scaune şi va sta comod ca şi în biserica ei luterană. Şi – dacă se poate - vă rog veniţi şi dv.

A doua zi am fost prea mulţumit să văd că asistau la sfânta liturghie şi mama, şi copiii. M-am simţit, slujind cele sfinte, mai devotat, mai fierbinte şi mai recunoscător decât totdeauna. Mişcările rituale, frazele sacramentale, cântarea bisericească, clipirea făcliilor şi norii fumului de tămâie, rotitori în razele soarelui de toamnă, găseau în mine o rezonanţă, o dispoziţie, o receptivitate emoţionată şi fericită, care îmi aduceau lacrămi în ochi. La momentul

culminant şi înfricoşat al transubstanţierii, am căzut în genunchi şi, deasupra crizantemelor risipite pe epitrahil, am pomenit Mântuitorului, vibrând şi plângând, dorul meu să-i ridic catedrala visată, rugăciunile mele de noapte şi de zi şi numele cele noi din care făceam de câtva timp stâlpii mei de nădejde şi de ctitorie: Atanasie, Roxana, Natalia şi Bujor. M-am rugat îndeosebi pentru Roxana, pe care o vedeam ca o mesageră a lui Iisus Cristos, şi am chemat asupra fiinţei ei – plecate în rugăciune atât de simplu şi de atingător – cununa binecuvântărilor Dumnezeului iubitor de oameni.

M-am suit în amvon şi am început o predică populară şi colorată asupra existenţei puterilor îngereşti, necesar intermediare între Dumnezeul cel preaînalt şi lumea noastră dublă, sufletească şi materială. Am despărţit apoi, din complexul ideilor introductive, ideea că Dumnezeu lucrează prin trimişii săi, prin solii săi, prin binevestitorii săi cunoscuţi şi necunoscuţi. Însuşi Iisus Cristos, care este strălucirea slavei şi icoana fiinţei lui Dumnezeu (*Evrei,* 1, 3), este diadema celor trimişi şi cel mai mare dintre ei: fiul lui Dumnezeu, trimis pe pământ. După aceea am scos în evidenţă neobişnuitul şi extraordinarul unor solii pornite din porunci fulgerătoare: Saul din Tars, Ioana d'Arc, ctitorii aşezămintelor Notre Dame de Sion. La sfârşit, m-am adresat enoriaşilor mei, veniţi la această biserică limitrofă ca să asculte sfânta liturghie şi predica mea.

— Fraţii mei iubiţi, v-am chemat la această sfântă biserică, dincolo de hotarul parohiei noastre, fiindcă noi până acum nu avem cetate stătătoare, ci pe cea care va să vie o aşteptăm. Aveţi bună încredere în milostivul Dumnezeu şi luptaţi-vă alături cu mine în rugăciuni necurmate. Suntem o enorie mărginaşă, săracă, năpăstuită. Bucuraţi-vă, fraţilor! Sf. Apostol Pavel scrie iubiţilor săi credincioşi din Corint ca şi cum ne-ar scrie nouă: *„Uitaţi-vă la voi... că nu mulţi sunteţi înţelepţi omeneşte, nu mulţi sunteţi puternici, nu mulţi sunteţi de neam...”* (1 *Corinteni,* 1, 27).

Suntem săditţi în gunoaiele de la margine, trăim cu chiu cu vai, muncim greu de dimineaţa până seara, câştigăm puţin şi ne ştergem ochii de lacrămi adeseori. Bucuraţi-vă, fraţilor! Mântuitorul a zis de-a dreptul pentru noi: *„Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia”* (Matei, 5, 4).

Suntem mai mici decât cei mai mici. N-avem nume, n-avem cinste, n-avem biserică! Suntem coada cozilor! Bucuraţi-vă, fraţilor, căci sf. Pavel ne mângâie şi ne prooroceşte astfel: *„Dumnezeu şi-a ales pe cele nebune ale lumii ca să ruşineze pe înţelepţi; Dumnezeu şi-a ales pe cele slabe ale lumii ca să dea de ruşine pe cele tari; Dumnezeu şi-a ales pe cele de neam prost ale lumii, pe cele nebăgate în seamă, pe cele ce nu sunt ca să dea jos pe cele ce sunt”* (1 *Corinteni,* 1, 27—28).

Aveţi încredere în milostivul Dumnezeu şi rugaţi-vă neîncetat lângă preotul vostru să vă pogoare din ceruri minunea pe care o aşteptăm: biserica mângâierilor noastre! Auziţi: vom da o pildă mare, noi, aceştia, săracii şi mărginaşii. Vom ruşina pe cei din centru, pe cei bogaţi, pe cei puternici, pe cei răsfăţaţi, care n-au voit să auză de stăruinţele şi de suspinele noastre. Dumnezeu se va îndura de rugăciunile noastre, se va milostivi de ticăloşia noastră şi va ridica din noroaiele noastre, frământate cu lacrămi şi cu sânge, sfânta lui biserică cu cruci de aur!

O, dragii mei, nu vă uitaţi la mine! Nu eu sunt îngerul trimis! Eu sunt bietul vostru părinte sufletesc, sunt sărmanul preot nevoiaş care păstorează, în parohia voastră, candela rugăciunilor nestinse, aşteptând altarul viitor la care s-o anine. Dar îngerul Domnului nu lipseşte! El trebuie să fie în preajma noastră! Nu-l cunoaştem până acum fiindcă ora hotărârii Domnului încă n-a sosit. Să stăruim neîncetat înaintea sfintelor icoane, ca să ajungem să auzim solia lui şi să privim faţa lui preafrumoasă! Să cădem înaintea Maicii Domnului. Să cădem înaintea sfinţilor arhangheli pe care îi cinstim astăzi. Să cădem mai vârtos înaintea Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Cristos,

cel ce trimite, în tot ceasul şi în tot locul, pe solii şi pe binevoitorii săi netrupeşti şi trupeşti.

Ascultătorii mei plângeau. Roxana, cu capul plecat deasupra lui Bujor, plângea şi ea.

Mai multe zile m-am întâlnit regulat cu Roxana şi lecţiile copiilor, dar fără să pomenim nimic despre predica din ziua Sfinţilor Arhangheli. Mi-aduc aminte de vremea aceea cu o duioşie şi cu un farmec pe care n-am puterea să le definesc. Erau zile care începeau să înmugurească pentru mine certitudinea că mă apropii de hotarele visului. Roxana fusese zguduită, ca toţi cei din biserică şi mai mult decât ei, fiindcă înţelesese toată iconomia şi toată intenţiunea predicii mele. În sufletul ei se înfiripau acum marile hotărâri pe care le aşteptam cu înfrigurare. Simţeam că în această făptură – plăsmuită de Creatorul cu prisos de preocupare şi de iubire – el voieşte să samene prin mine, păcătosul, răzoarele sale înfloritoare de minune.

IX

ÎN VREMEA ACEASTA, EU ŢINEAM regulat, de două ori pe săptămână, cu enoriaşii mei adunările mele religioase. Venea postul Crăciunului şi îmi propusesem să rostesc un şir de predici şi de exhortaţiuni asupra sfintelor taine – a mărturisirii şi a cuminecării. Voiam să pregătesc pentru aceste înalte taine pe cei mai mulţi dintre ascultătorii mei şi – cu ajutorul Domnului – voiam să fac şi o demonstraţie creştină publică în ziua de Crăciun. Este adevărat că Mântuitorul ne-a poruncit şi ne-a dat reguli infailibile în ce priveşte manifestarea pietăţii noastre: *„Tu, însă, când te rogi, intră în cămara ta şi, închizând uşa ta, roagă-le Tatălui tău celui într-ascuns, şi Tatăl tău, care vede într-ascuns, îţi va răsplăti ţie” (Matei,* 6, 6). Dar aici socoteam că este un interes deosebit al bisericii, ca sacră

tovărăşie (nu a individului), ca să dăm pe faţă cu oarecare ostentaţie credinţa noastră şi îndeplinirea datoriilor noastre creştineşti.

M-am întrebat adeseori şi am întrebat şi pe alţii (când se ivea ocazia) pentru ce corporaţiile politice sau religioase (altele decât noi) sunt oricând îndreptăţite, nestingherite şi meritoase, să-şi vădească, în faţa lumii, prin adunări, prin procesiuni, prin largi demonstraţii de stradă şi de presă, existenţa lor şi evenimentele familiei lor, pe când biserica noastră, singură, este osândită la o tăcere mormântală, la o discreţiune şi la o lipsă completă de exteriorizare şi de gesturi. Îmi propuneam, deci, să pregătesc o însufleţită mişcare de Crăciun, punând la cale, în biserica din vecinătate, împărtăşirea câtorva sute de credincioşi. Cu acest scop, am început seria mea de predici, toate îndreptate spre preamărirea sacramentelor mărturisirii şi cuminecării şi spre înduplecarea inimilor celor ce mă ascultau.

Într-o dimineaţă, venind să fac lecţia cu Bujor, aflu că băieţaşul este puţin răcit şi că d-na Ceaur – cedând stăruinţelor micului bolnav – mă cheamă un moment lângă patul lui. Izbutisem să câştig inima acestor copii, devotându-mă instrucţiunii lor şi iubindu-i ca pe nişte fraţi ai mei. Bujorel voia cu orice preţ să-şi vadă dascălul.

Ca să nu jignesc cu nimic doctrinele profilactice medicale şi să nu trezesc griji în inima mamei, am cerut cu dinadinsul să mă spăl pe mâini şi să trec printr-un nour de apă de Colonia. M-am apropiat de copil, am făcut deasupră-i semnul biruitoarei cruci şi am şoptit începutul *Psalmului* 91:

— *„Ca unul care locuieşte sub ocrotirea Celui Preaînalt şi se adăposteşte la umbra Celui Atotputernic, zic către Domnul: scăparea mea şi cetatea mea tare este Dumnezeul meu, în el nădăjduiesc”*…Apoi către Bujor:

— Bujorel nu este bolnav. Bujorel până diseară se dă jos din pat şi mâine facem lecţie.

Roxana privea cu ochi mari, surprinsă şi biruită de

încrederea mea creştină. Mântuitorul mi-a fost milostiv şi nu m-a dat de ruşine! A doua zi copilul era desăvârşit de sănătos. Dar m-am adresat mamei şi i-am pus această condiţie:

— Medicul a prescris copilului ceea ce-i dictează ştiinţa lui. Daţi-mi voie să prescriu şi eu mamei ceea ce-mi dictează credinţa mea: vă rog să citiţi azi înaintea icoanelor *Psalmul 91.* Voi face şi eu tot aşa.

Am rămas apoi tăcuţi lângă patul lui Bujor. Roxana a întrerupt tăcerea cea dintâi:

— Nu uit deloc predica p.c.-tale. M-am gândit şi mă gândesc mereu la proiectul pe care îl ai în suflet şi la rolul ameţitor pe care vrei să mi-l dai mie…

— Să dea Dumnezeu, doamnă, să nu mai aveţi de aci înainte nicio altă grijă, nicio altă preocupare şi nicio altă durere decât acelea că în parohia din care faceţi parte Mântuitorul nu are niciun altar, mamele n-au unde să se spovedească şi copilaşii n-au unde să primească sfânta împărtăşanie!…

— E uriaş proiectul p.c.-tale şi este grea din cale afară opera de persuasiune pe care trebuie s-o încep pe lângă soţul meu.

— În biserica Mântuitorului cele cu neputinţă ajung uşoare de îndeplinit, cele înfricoşate ajung blajine, şi stâncile uscate de mii de ani se prefac în fântâni ţâşnitoare; dar ca să poţi să concepi acestea şi să le vezi aievea, trebuie să faci cu adevărat parte din biserica lui preafericită.

— Spune-mi, cu o singură formulă, ce însemnează a face parte din biserica Mântuitorului?

— Însemnează a primi cu inimă de copil – cu inima lui Bujor – învăţătura ei, poruncile ei şi cele şapte taine ale ei. Biserica este însuşi trupul tainic al Mântuitorului. Îndeosebi prin sfânta împărtăşanie, primită cu frica şi cu iubirea îngerilor, ne facem una cu Iisus Cristos, deci una cu biserica lui.

— Preacucernice părinte, creşterea mea şi dorinţa inimii mele mă îndeamnă puternic să primesc şi să cred aceste adevăruri.

— Ieşiţi din această stare teoretică – foarte frumoasă, mărturisesc – şi veniţi lângă mine, în arena luptelor pentru marea realizare. Ajutaţi-mă să ridic biserica visată şi să aprind în jurul ei o mie de candele, o mie de inimi, arzând de recunoştinţă şi ridicând la ceruri mii de binecuvântări pentru dv. Şi pentru copiii dv!

— Părinte Pavele, mă chemi la o muncă, la o încordare şi la o răsplată care intimidează modestia şi slăbiciunea mea femeiască.

— Şi cu toate acestea, doamnă, biserica datoreşte jumătate din biruinţele, din slava şi din puterea ei tocmai femeii creştine, acestei creaturi sfioase şi resignate al cărei prototip, în ceruri, este Sfânta Fecioară. Dar am o rugăminte către dv., ori, mai exact, o foarte respectuoasă invitare. A început postul Crăciunului şi m-am hotărât să fac în decursul lui – în serile mele de adunare, adică marţea şi vinerea – o serie de lecţii şi de predici pentru cei ce vor să se mărturisească şi să se împărtăşească. V-a trimis Dumnezeu în calea mea. El are de-a pururi scopuri preaînalte şi mântuitoare. O nepoată de arhiereu – deci de principe bisericesc – nu poate şi nu trebuie să rămână, în materie de învăţământ religios, la rudimentele şcolare. Vă rog călduros, notaţi-vă zilele mele de predică: marţea şi vinerea, de la opt la zece seara, şi faceţi-mi cinstea să apăreţi, măcar o dată, între ascultătorii mei.

În acest moment *Frau* Helen veni să mă vestească, prin deschizătura uşii, că d-ra Lia a trecut în clasă. Am lăsat discret pe d-na Ceaur să mediteze răspunsul pe care-l aşteptam, am cerut, încă o dată, să trec prin spălător şi prin vaporii de apă de Colonia şi am intrat la lecţie.

X

AM ÎNCEPUT, ÎN ACELE SERI ÎN-gheţate de sfârşit de noiembrie, cuvântările şi lecţiile mele pregătitoare. După neuitatele norme pe care le-am moştenit de la duhovnicia-ta, am plecat de la marele plan fundamental: Cristos întemeiază biserica şi, rămânând în ea de-a pururi dumnezeiesc şi euharistic, o încredinţează şi o lasă ucenicilor săi, apostolilor şi urmaşilor apostoleşti. *„Precum m-a trimis pe mine Tatăl, vă trimit şi eu pe voi” (Ioan, 20, 21).* Cu mandatul lui Iisus Cristos şi cu călăuzirea infailibilă a Sfântului Duh, urmaşii apostolilor, adică episcopii canonici, învaţă noroadele creştine, le păstoresc şi sfinţesc. Episcopii şi delegaţii lor prin hirotonie, adică noi, preoţii, predăm fiilor noştri duhovniceşti sfânta doctrină a bisericii, supraveghem viaţa lor, recomandându-le şi înlesnindu-le practica virtuţilor creştine, şi sfinţim această viaţă de la naştere până la mormânt. Botezăm pe prunci, îi întărim cu peceţiile darului Duhului Sfânt şi îi cuminecăm; spovedim, canonisim şi cuminecăm pe adulţi; binecuvântăm cu binecuvântarea căsătoriei pe cei ce se însoţesc; slujim cu sfintele masle pe cei bolnavi; în sfârşit, prin mâinile arhiereilor, generăm bisericii pe părinţii şi pe slujitorii ei, consacrând diaconi, preoţi şi arhierei.

Între tainele lăsate bisericii de întemeietorul ei, aceea care are o covârşitoare importanţă prin faptul că adânceşte conştiinţa creştinului, aprinde în el pocăinţa, râvna evanghelică şi dorul de desăvârşire, este taina sfintei mărturisiri. Adâncă, sufletească, regeneratoare şi menită să strângă în jurul duhovnicului pe fiii săi duhovniceşti, această divină taină este suflul şi roua Sf. Duh peste grădinile bisericii. *„Este ca mirul de preţ de pe cap, care se pogoară pe barbă, pe barba lui Aaron, care se pogoară pe marginea veşmintelor lui! Este ca roua Hermanului, care se pogoară pe munţii Sionului (Psalmul 133).*

Oriunde a prosperat sfânta mărturisire, viaţa creştină a

fost salubră, plină de vioiciune şi de fapte evanghelice. Cine cunoaşte de aproape şi iubeşte şi practică această taină este puternic asigurat împotriva izbiturilor, sfâşierilor şi dezastrelor inimii omeneşti. Când ai un duhovnic experient, este ca şi cum ai avea un protector ascuns, cu sfaturile şi cu influenţa căruia obstacolele ivite în calea ta pot fi escaladate sau înlăturate. Învăţăturile, chibzuinţele, stăruinţele, sprijinul sufletesc, dojana, poruncile… pe care le are în depozit duhovnicul sunt ca o minunată farmacie, pentru langorile, pentru ispitele, pentru bolile şi pentru căderile noastre. Fericit este cel ce cunoaşte calea mărturisirii şi fericit este cel ce, la capătul acestei căi, printre brazi dătători de ozon duhovnicesc, găseşte totdeauna pe sfântul lui sihastru, pe integrul lui magistrat sufletesc, aşezat acolo de înţelepciunea şi de iubirea de oameni a întemeietorului bisericii creştine!

Mă plecam, mişcat şi intim, asupra sufletelor simple care mă ascultau şi le dădeam pilde din viaţa lor zilnică:

— Voi, gospodari şi gospodine, care lucraţi din greu de dimineaţa până seara, aveţi mare nevoie, măcar o dată pe săptămână, dacă nu de două ori să cufundaţi trupul vostru trudit într-o albie cu apă caldă şi în spumele de săpun. Bietul nostru om pământesc simte nevoia să se cureţe de praful meseriei, de pâraiele de sudoare, de fumul locomotivei ori al uzinei. De altă parte, tot aşa facem şi cu albiturile de pe noi şi de lângă noi: o cămaşă, o batistă, un prosop trebuie, iar şi iar, date la spălat, curăţite şi călcate. Care om, întreg la minte şi cu rost în casa lui, poate să se lipsească de baia trupului şi de spălatul rufăriei? Dar sărmanul suflet omenesc, ce gândiţi voi, nu cere şi el, la fel, baia mărturisirii măcar de două ori pe an, la Crăciun şi la Paşte? Omul nostru dinăuntru, ascuns şi nevăzut, pe care zilnic îl purtăm prin praful, prin fumăria, prin mocirla atâtor înjurături, atâtor blesteme, atâtor viclenii, atâtor furtişaguri, atâtor pofte drăceşti, atâtor păcate şi atâtor spurcăciuni, ce credeţi voi, omul nostru dinăuntru nu este şi el vrednic, de

două ori pe an, de o baie de o jumătate de ceas în apele spovedaniei creştine? O, voi care cu drept cuvânt spălaţi trupurile voastre în apele pământeşti şi rufele voastre tot aşa, aduceţi-vă aminte că sufletele voastre mor de izmă şi că în toată casa voastră nu se află otreapă mai murdară, mai soioasă, mai necinstită decât inima voastră cea nespovedită poate din copilărie!

Fără înştiinţare prealabilă, într-o seară Roxana s-a ivit în sala mea de predici. Am fost viu impresionat, şi cred că emoţiunea mea m-a făcut, în seara aceea, să fiu mai inspirat şi mai convingător ca alte dăţi. A doua zi, între lecţiile copiilor, Roxana m-a întrebat unele lucruri asupra cărora voia să fie mai de aproape instruită şi m-a anunţat că va veni regulat să mă asculte.

S-a ţinut de cuvânt. În toate serile în care am mai vorbit, până la Crăciun, a fost de faţă la predicile mele. Într-una din aceste predici am arătat încă o dată ce însemnează existenţa şi puterea unui duhovnic în viaţa noastră sufletească. Fireşte că în toată expunerea mea icoana duhovniciei-tale şi vraja ceasurilor noastre sfinte m-au călăuzit şi mi-au dat puteri convingătoare.

Ce poate fi mai de preţ în această viaţă decât o prietenie sigură şi dezinteresată? Cine nu doreşte şi cine nu caută un prieten? Prietenia este una din mângâierile vieţii, şi farmecele prieteniei au inspirat pe mulţi nobili scriitori de azi şi de altădată. David, Socrate, Cicerone şi mulţi alţii ne-au lăsat, direct sau indirect, preţioase vibraţii sufleteşti pe această augustă coardă a prieteniei.

Dar ce vom zice când această prietenie este ridicată în cerurile învăţăturii creştine, sfinţită şi dăruită cu puteri suprafireşti şi legată cu toată măreţia răscumpărării prin Iisus Cristos? Duhovnicul este amicul nostru cel mai bun, este urechea Mântuitorului aplecată asupra inimii noastre, este mijlocitorul nostru între noi şi jilţul milostivirilor cereşti. Un duhovnic, adică preotul creştin întărit cu puterea de a

lega şi dezlega, este ostiarul[1] grădinilor raiului! Sub pravila precisă şi înfricoşată a spovedaniei, el ascultă, sfătuieşte, judecă, pedepseşte sau iartă, leagă sau dezleagă, iar după terminarea spovedaniei uită totul, ca şi cum niciodată n-ar fi auzit nimic. Discreţiunea duhovnicului este sigilată cu sigilii înfricoşate. Niciodată cel ce a auzit sub epitrahil mărturisirea mea nu poate să vorbească despre ea, nici cu mine (în orele şi în întâlnirile libere), nici cu vreo altă creatură pământească. Nu poate să vorbească decât cu Iisus Cristos în rugăciunile sale, rugându-se pentru întărirea mea şi pentru mântuirea mea.

Avem, prin urmare, aici, pe pământ, un trimis dumnezeiesc pe care, din nefericire, îl ignorăm mai totdeauna. Orice durere, orice necaz, orice păcat, orice sfâşiere de conştiinţă aduse înaintea lui sunt aduse înaintea unui medic sufletesc instruit în şcoala terapeuticii sublime a Mântuitorului. Niciun amic de pe lume nu poate să aibă atâta luare aminte, atâta discreţiune şi atâta dezinteresare ca un duhovnic creştin. El este dator, cu preţul mântuirii sale sufleteşti, să fie cu cel ce se mărturiseşte răbdător, mângâietor, curat în sfaturile sale, plin de compătimire şi de iubire, energic cu păcatul, părintesc şi ceresc precum a fost cu noi cu toţi Domnul Iisus Cristos!

Ferice de preotul desăvârşit care, în biserica lui, în parohia lui, în cetatea lui, a ştiut şi a izbutit să aşeze statornic cortul mântuirii prin sfânta spovedanie! Ferice de sufletul creştin, dornic şi plin de grijă, care a căutat până ce a găsit şi vrednicul duhovnic, pe omul de înaltă şi evanghelică încredere înaintea căruia să poată să se înfăţişeze, nesfielnic şi nud, ca un copil nevinovat înaintea mamei sale! El este la fel cu neguţătorul de mărgăritare despre care ne vorbeşte *Sfânta Evanghelie,* care, aflând un mărgăritar de mult preţ, s-a dus, a vândut toate câte avea şi a cumpărat acest mărgăritar.

---

[1] *Ostiar* – vas în care se păstrează *ostia,* pâine nedospită, destinată împărtăşaniei în ritualul catolic şi luteran.

Vei recunoaşte, scumpe duhovnice, în toate aceste gânduri şi imagini, adevărurile pe care le-am cules din gura sfinţiei-tale în anii mei de ucenicie. Căutam şi mă străduiam să te copiez şi să te redau cât mai exact în doctrină şi în elocinţă… vai totdeauna cu melancolia şi intima constatare că redau pe o vioară prea nouă şi nemlădiată nişte incomparabile concerte auzite de mine la un Stradivarius unic în orchestra bisericii noastre!

După fiecare din aceste lecţii la care Roxana asista atentă şi învăluită în anonimat, urmau, a doua zi, convorbiri şi lămuriri, din care vedeam cu bucurie că sămânţa ideilor salutare cade din ce în ce mai larg în pământul cel bun, dincolo de cărările bătătorite, dincolo de locurile pietroase şi de hăţişurile de mărăcini. Dar pe lângă preocuparea şi seriozitatea cu care Roxana mă urmărea şi mă invita la discuţii, mi se părea că întrevăd şi o crescândă tristeţe. Ochii ei negri se învăluiau uneori în nu ştiu ce păinjeniş de triste amintiri… Figura ei trandafirie, sănătoasă şi clasică – ai fi zis un chip de Veneră, cu o uşoară retuşare modernă – se înfiora şi arăta vizibil deşteptarea unei tainice dureri sufleteşti. Roxana suferea. Şi mi se părea uneori că suferinţa aceasta ar sta în nu ştiu ce legătură cu lecţiile mele asupra sfintei mărturisiri.

Într-o zi, Roxana mă vesteşte că sunt invitatul ei la o mică recepţiune care va avea loc în casa lor, la ora ceaiului. Ştiam prea bine că Atanasie Ceaur, om cu relaţiuni multe şi interesate, pofteşte de multe ori în casă, ospătează şi măguleşte pe amicii lui politici şi financiari, şi că la rândul lui, este poftit, ospătat şi măgulit. Până aci, însă, nu întâlnisem pe nimeni din lumea lor bogată, trufaşă şi îmbrăcată în haine moi. Dintru întâi, i-am răspuns celei ce mă invita:

— Doamnă, îmi faceţi multă cinste că mă chemaţi

— Dincolo de orele şi de rostul meu în casa dv. – la această recepţiune, unde voi vedea oameni din lumea mare, dar vă rog, cugetaţi ce impresie voi face eu asupra

lor? Şi tot aşa, ce impresii voi culege eu din contactul cu ei? Voi fi un element paradoxal şi rău venit în salonul dv. Toţi se vor împiedica de mine şi eu mă voi împiedica de toţi.

— Deocamdată poate că aşa va fi, dar eu am socotelile mele. Vei cunoaşte mai întâi pe tata. D-l Trandafirescu, care este un brav burghez creştin în adâncul inimii lui, nu va fi deloc jignit de prezenţa p.c.-tale, ba dimpotrivă. Vei cunoaşte apoi pe câţiva amici ai soţului meu şi pe câteva amice ale mele. Vreau să te fac cunoscut acestor oameni. Şi te rog să crezi că nu este ambiţia vinovată a unei îmbogăţite de război care vrea să arate musafirilor ce are – ca marchizii de altădată – preceptor la copii un erudit abate, cât este o dorinţă mai înaltă şi apropiată unei porunci din *Sfânta Evanghelie.* Nimeni nu aprinde făclie ca s-o pună sub obroc, ci ca s-o pună în sfeşnic, spre a lumina celor din casă.

Am rămas fără grai. Un neaşteptat val de sânge s-a ridicat în mine ca un gheizer. Am căutat să spun ceva, dar orice aş fi spus ar fi fost o stângăcie şi o scrinteală. În cele din urmă, m-am înclinat adânc şi am șoptit:

— Porunca dv. va fi îndeplinită…

XI

AM IEŞIT DIN ACEASTĂ CASĂ caldă, îmbietoare şi tămâiată de duhul plantelor exotice, afară, sub cerurile iernii, cu senzaţia că am fost rănit fără de veste. *„Şi nu ne duce pre noi întru ispită”:* mi-a fost, tot drumul, până acasă, ca o mână precaută care dibuia şi mă încredinţa că senzaţiunea mea e falsă… Dar îmi mărturiseam cu tristeţe că vorbele Roxanei frângeau linia cea dreaptă şi liniştită a psihologiei mele.

În odăiţa mea cu steble de busuioc uscat sub grindă m-am plimbat lung în sus şi în jos, căutând să înţeleg ce

însemna subita mea turburare şi gândindu-mă care trebuie să fie atitudinea mea la recepţiunea de peste câteva ore. Mai întâi, nu pot să cuget că Roxana a voit să mă ironizeze. Ideea aceasta o înlătur. A dat pe faţă – poate fără multă intenţiune – o convingere pe care şi-a format-o despre mine cu încetul. Intenţiunea poate că este aiurea. Roxana voieşte să cunosc pe aceşti prieteni ai casei cu gândul că ar putea să-mi fie de folos la îndeplinirea uriaşelor mele proiecte pastorale. În acest caz, ea mă serveşte de minune. Câţi auxiliari trebuie la această operă! Cât concurs de puteri şi de bunăvoinţe pentru rezultatul dorit de mine!... Roxana mai voieşte poate să-şi recruteze asociaţi pentru acelaşi scop: comitete, propagandă, strângere de fonduri. Iar mai la urmă, dacă nu s-a gândit la toate aceste lucruri, poate s-a gândit la faptul principal că visătorul marii opere apostolice trebuie să-şi înceapă apostolatul în lumea acestor bogătaşi din care Roxana face parte.

Poate că Roxana a voit şi mai puţin decât toate acestea, voind însă foarte mult: a voit ca Mântuitorul să fie preamărit în casa ei şi în auzul acestor oameni ai veacului. Pot eu, oare, să mă dau la o parte? Nu scrie sf. Pavel: *„... mi s-a deschis o uşă mare, spre lucru mult, şi sunt mulţi protivnici” (1 Corinteni,* 16, 9). Nu trebuie să primesc ocazia aceasta cu bravura marelui apostol? Cine ştie care sunt intenţiile Celui Atotputernic! Voi vedea eu diseară dacă trebuie să tac sau nu, voi vedea ce trebuie să vorbesc şi ce nu. Tot aşa, voi judeca dacă nu cumva este cazul să-mi aduc aminte de porunca Domnului: *„Nu aruncaţi mărgăritarele voastre în faţa porcilor!” (Matei,* 7, 6).

Dar ce trebuie să-mi bat capul cu toate acestea! Mă rog Mântuitorului să-mi dea, diseară şi de-a pururi, înţelepciunea şerpilor şi neprihănirea porumbiţei! Dezbracă-mă stăpâne, de orice mândrie, de orice duşmănie, de orice aroganţă, de orice falsitate, de orice viclenie şi de orice intenţii, altele decât acelea care privesc buna-cuviinţă a casei tale şi slava numelui tău! îndeplineşte

cu mine făgăduinţa ta: *„Vă voi da vouă gură şi înţelepciune, căreia nu vor putea să stea împotrivă sau să răspundă toţi potrivnicii voştri” (Luca,* 21, 15).

Aceasta mi-a fost pregătirea sufletească pentru această oră neobişnuită şi poate cu nebănuită importanţă pe care Mântuitorul mi-o aducea înainte. Cât despre pregătirea exterioară, giubeaua mea de gală rămăsese, ca şi a sf. Pavel, la Carp, în Troada… (2 *Timotei,* 4, 13). Când am intrat seara în palatul lui Atanasie Ceaur, curtea pentru vehicule era deschisă şi două automobile poposeau înăuntru. (În dreapta şi în stânga intrării principale, cu peronul ei de marmură, erau intrările pentru care, trăsuri şi maşini.) Sus, în salon, m-a întâmpinat Atanasie Ceaur, care m-a înfăţişat celor ce sosiseră înaintea mea cu ceva din trufia cu care ar fi înfăţişat un cal de curse, cumpărat de curând, sau o caramanie veritabilă.

— Preacucernicia-sa este preotul parohiei noastre şi preceptorul micilor Ceaur.

În acel moment se găseau în salon un cunoscut ziarist, directorul primului oficios al guvernului, soţia directorului, ziaristă şi ea, şi un celebru bancher, unul din stâlpii templului lui Moloh, măcar că evreu autentic şi bun fiu al sinagogii. Bancherul, văduv, venise cu fiică-sa, d-ra Debora, o intimă prietenă a Roxanei. Curând s-au ivit şi ceilalţi musafiri: un diplomat, căruia îi ziceau toţi „domnule ministru” şi „excelenţă”, d-l primar al capitalei, ambii cu soţiile, şi apoi tatăl Roxanei, d-l Ilie Trandafirescu, văduv de multă vreme, negustor plin de încredere în steaua şi în persoana sa, popular, jovial, alb şi roşu ca Moş Crăciun.

Am stat mai deoparte, tihnit şi rezervat, fără nici o forţare. Rând pe rând, musafirii casei au luat notă de prezenţa mea după recomandaţia prealabilă a stăpânului, şi fiecare în felul său deosebit şi caracteristic:

Directorul de ziar şi soţia lui m-au salutat cu indiferenţă, poate chiar cu o nuanţă de ostilitate, cu ceva aşa cum ar fi însemnat: „Tocmai de tine ne ardea inima… Tu ne lipseai în

acest salon!…”

Bancherul Simon, cu totul dimpotrivă, s-a apropiat de mine cu respectuoasă precauţiune şi mi-a spus:

— Mă bucur de cunoştinţa dv. Un evreu este totdeauna încântat când se găseşte în preajma slujitorilor Domnului. Evreul era, din firea lui, un iubitor de cele sfinte.

I-am răspuns cu politeţe, dar fără pic de măgulire:

— Domnule Simon, nu sunt surprins deloc. Dv. sunteţi fiul unui popor al cărui leagăn a fost, odinioară, braţele şi sânul lui Dumnezeu. D-l Simon mi-a răspuns, clipind din ochii săi mici şi negri, ca două litere ebraice, care ar ţâşni din încreţiturile unui pergament sacru, profanat şi mototolit de huligani:

— Se vede bine că sunteţi teolog… Permiteţi-mi să vă înfăţişez pe fiică-mea, d-ra Debora Simon.

Aici d-na Roxana Ceaur, care se apropiase din depărtările întortocheate ale salonului fără să prind de veste, puse mâna pe braţul d-rei Simon:

— Permiteţi-mi, preacucernice, să mă asociez d-lui Simon şi să vă prezint pe buna mea prietenă Debora.

M-am înclinat şi apoi am ridicat ochii să privesc în faţă pe cele două prietene. Era o pereche încântătoare! Două capete din teofaniile *Vechiului Testament!* Doi îngeri din pictura maeştrilor Renaşterii! (… dacă nu m-ar fi contrazis şi stingherit stilul rochiilor scurte, această modă deplorabilă a zilelor zănatice pe care le trăim).

Domnişoara Debora mi-a spus:

— Părinte Pavele, aflaţi, fără supărare, că existenţa, ideile şi proiectele dv. au ajuns, graţie Roxanei, până la cunoştinţa unei fiice de bancher.

Am răspuns cu o mare naivitate, dar care a putut să treacă drept un compliment meşteşugit:

— D-ră Simon, numele dv. de Debora îmi recheamă atâta familiară poezie biblică, încât v-aş lua drept o veche cunoştinţă a mea dacă nu m-ar stingheri această rochie modernă…

Dar ceilalţi musafiri au intrat în salon, şi ivirea lor ne-a scos din cercul închis o clipă. D-l primar mi-a prezentat întâi pe tovarăşa sa de viaţă şi m-a felicitat apoi cu un aer discret şi fin:

— Mă bucur foarte mult că ai răzbit până aici. Nu m-am înşelat. Eşti un om inteligent. M-ai priceput de minune. Mergi înainte! Te voi ajuta la *opera comună.*

N-am avut vreme să reacţionez şi să rectific pe d-l primar, fiindcă, Excelenţa-sa, fostul ministru plenipotenţiar, mi-a întins o mână palidă şi încovrigată ca o labă de lup bătrân. Lângă el aşteptau înclinările mele doamna ministru şi Ilie Trandafirescu. Diplomatul mi-a surâs blafard şi glacial dintr-o figură sură, încreţită, frumoasă poate altădată, dar acum funebru decorativă. Soţia lui s-a mulţumit să ridice binoclul pentru mine până la înălţimea nasului mare şi uscat.

Ilie Trandafirescu mi-a pus în palmă o mână uriaşă, grasă şi stacojie:

— Va să zică d-ta eşti părinţelu de care toată ziua îmi împuiază urechile nepoţii: „aşa mi-a zis părintele, aşa a făcut părintele, uite ce rugăciune ne-a învăţat părintele”… Bravo, bravo! sunt vesel că te cunosc! Ei, tot nu ne lasă Dumnezeu, tot ne mai trimite câte un preot ca ăi de demult. Unde e cumnatu-meu vlădica Varlaam să te vază! … Te-ar face om! Dar las’, că nici în casa gineri-meu n-ai nimerit-o rău.

Doi servitori în mare ţinută au deschis uşile salonului, şi amfitrionii ne-au poftit în sufrageria cea mare. Nu văzusem până aci această încăpere. Era îmbrăcată toată în majolică şi în oglindă. Avea două bufete vaste de lemn de abanos, şi în aceste bufete, cu geamuri bizotate, un muzeu întreg de argintărie. Deasupra mesei, care părea un bloc lung, patrunghiular, tăiat dintr-un gheţar, stăteau nişte grinzi negre şi sculptate, care semănau cu grinzile unei clopotniţe şi de care atârnau efectiv, ca nişte clopote, doi chiorchini electrici. Pe masa lilială şi printre şervetele ridicate ca un

omăt răscolit străluceau farfurii mari şi mici, porcelanuri, sticle, coşuri de argint, carafoane şi snopi de flori. Era un ceai ca într-o casă de bogătaşi, începând cu o decocţiune îndulcită cu câteva bucăţi de zahăr şi continuând cu un noian de accesorii: unt, icre, peşte, brânzeturi, şuncă, mezeluri, fructe şi vinuri spaniole.

Roxana îşi aşezase musafirii probabil cu oarecare chibzuială. Pe o parte a mesei veneau Atanasie Ceaur, Simon bancherul, Roxana, diplomatul, soţia directorului de ziar şi cu mine. Pe partea cealaltă, în faţa noastră, se instalaseră directorul, soţia primarului, Ilie Trandafirescu, soţia diplomatului, primarul şi Debora. Aveam, deci, alături pe soţia directorului şi în faţă pe primar şi pe Debora.

Soţia directorului nu era prea fericită de vecinătatea mea, şi în decursul mesei m-a făcut s-o simt de mai multe ori. O ghiceam rău-voitoare şi dispusă să mă provoace şi să mă umilească. Mi-am ferit inima de amărăciune şi de duşmănie şi Dumnezeu m-a răsplătit. Din provocările şi din micile răutăţi ale acestei femei a ieşit tema principală a convorbirii din seara aceea şi un neaşteptat succes pentru mărturisirea mea creştină şi pentru marele meu plan ctitoricesc. Vecinătatea Deborei şi a primarului mi-a fost, însă, preţioasă. Amândoi (şi mai ales Debora) m-au ajutat să desfăşor câteva idei nu tocmai potrivite la ora ceaiului, dar obligatorii pentru mine, cel provocat şi aruncat atenţiei generale de vecina mea din coastă.

Musafirii nu simţeau nevoia subiectelor de convorbire. Toţi vorbeau, răspundeau, glumeau, se interpelau, făcând mesei onorurile superlative de care era vrednică. În colţul meu era mai puţină însufleţire. Soţia directorului de ziar gusta copios şi tăcea. Debora vorbea când cu primarul, când cu mine, căutând pare că un teren definitiv pentru un dialog inteligent. Într-un minut de tăcere, vecina mea cea rău dispusă se întoarce către mine şi mă întreabă, muşcând dintr-un sandviş:

— Eşti parohul mahalalei, părinte?

Eu: Da, sunt parohul mahalalei.

Soţia Directorului: Cum te simţi când vii de prin mahala, de pe la masle, de pe la pomeni, şi intri în paradisul acestor bogătaşi, în lumina aceasta, la masa aceasta?

Eu: Pentru mine, doamnă, acest contrast este un simbol mângâietor: La capătul acestei triste mahalale care este viaţa, se va deschide, într-o zi, pentru cei ce vor fi vrednici, raiul de lumină şi de slavă.

Soţia directorului: Părinte, las-o mai domol cu raiul de lumină şi de slavă. Asta s-o spui babelor d-tale de la pangar, nu mie.

Eu: De ce, doamnă? Credeţi că vreau să fac cu dv. comedie? Sunt creştin şi preot creştin; cred în viaţa viitoare; cred în răsplătirea celor buni şi în repudierea celor răi.

Soţia directorului: Părinte, ori eşti un... rafinat, ori eşti un bigot şi un ignorant.

Eu: Doamnă... am onoarea să mă prezint: Preotul Abel Pavel, doctor în teologie.

Soţia directorului: Încântată... Te rog fă-mă şi pe mine să înţeleg, dacă eşti doctor în teologie, cum poate să mai creadă o persoană cultă, din vremea noastră, în viaţa viitoare?

Debora: Îmi daţi voie să mă amestec şi eu în convorbirea dv.? Bun! Mulţumesc. Doamnă, iată o reţetă foarte simplă: începeţi să citiţi literatura mistică mai veche şi mai nouă: Hello, Maeterlink, Paul Claudel, Jean Cocteau, Stanislas Fumet, şi apoi, după suficientă atmosferizare, treceţi la corifeii filosofiei actuale.

Soţia directorului: Domnişoară, sfatul d-tale o fi bun, dar cere multă vreme. Eu aş vrea să-l aud pe doctorul nostru în teologie acum, la repezeală, cum poate să-mi dea măcar un argument în sprijinul continuităţii noastre sufleteşti dincolo de mormânt.

Soţia diplomatului: A, ma chère... Cum ceri aşa ceva la un ceai, între oameni preocupaţi de lucruri practice?! Vino

astă-seară cu mine la întrunirea noastră la cercul nostru. *„Les amis de l'Invisible"*[1], şi îţi vom da o sută de dovezi despre realitatea lumii suprasensibile.

Ilie Trandafirescu: Aoleo, doamnă! Taci, că fug de lângă d-ta! Mi-e frică de toţi ăia care umblă cu mese, cu pahare, cu camere întunecoase, cu fotografii pă întuneric şi cu câte diavolii toate, care îţi fac părul măciucă!

Primarul: Ei, stăi, coane Ilie, că nu mai orbecăim aşa la întâmplare, ca pe timpul lui Hajdeu… Azi avem oameni serioşi, care se ocupă cu ştiinţele oculte. Amicul meu Ştefănescu, de pildă, m-a iniţiat în lucruri extraordinare. Cunoaşteţi cartea lui, *Adevărul şi ştiinţele secrete?* Vă rog s-o citiţi şi apoi să stăm de vorbă. Mai ales de când cu studiile lui Charles Richet, am ieşit de-a binelea din dibuială şi din şarlatanism.

Directorul de ziar: D-le primar, din dibuială om fi ieşit, dar din şarlatanism n-am ieşit deloc. Amicul nostru Ştefănescu este un om de perfectă bună-credinţă şi vrednic de toată stima. Dar n-aveţi idee câţi cavaleri de industrie, câţi *ocultişti,* câţi fachiri (fără India şi fără limba sanscrită) mişună azi în lume. Eu, ca director de gazetă, îi mătur în fiecare dimineaţă de la pragul redacţiei.

Soţia primarului: Şarlatanii şi şarlatanismul nu distrug faptele dovedite, după cum mincinoşii şi minciuna nu desfiinţează adevărul. Între fenomenele pe care metafizica le constată şi le dă drept de cetăţenie ştiinţifică sunt fenomenele de ectoplasmie şi de telekinesie…

Bancherul Simon: Ce cuvinte! Ce înseamnează ele? Pare că sunt cuvinte din *Dybuk…* Aţi văzut piesa *Dybuk?*

Roxana: Am văzut-o eu. Anul trecut, pe când era aici trupa din Vilna, am fost cu amica mea Debora şi am văzut această extraordinară reprezentaţie.

Atanasie Ceaur: Atunci când te-ai înapoiat prinsă de friguri şi ai bolit trei zile. Mersi!… Mai bine revistele revuiştilor noştri şi veselia lui Tănase!

---

[1] "Prietenii Nevăzutului" (fr.).

Debora: Vai, d-le Ceaur, cum puteţi să depreciaţi atât de grav arta serioasă şi problemele pe care se încumetează să le ridice?

Diplomatul: Domnişoară, când eşti prea ocupat toată ziua, când ţi-ai bătut capul cu cine ştie ce probleme de înaltă finanţă sau de întortocheată diplomaţie, seara nu mai eşti bucuros să iei *da capo* eforturile tale intelectuale. Noi, cei prea istoviţi de munca cu capul, preferăm seara să petrecem, să râdem, să ascultăm muzică uşoară şi să privim farse. E cu totul altceva cu cei ce aşteaptă toată ziua, neocupaţi, încordările şi emoţiile spectacolelor tragice sau psihologice, serale.

Soţia directorului: Toate bune, dar eu nu mă las de ideea mea. Cum ar putea cineva, cinstite părinte, cum ai putea sfinţia-ta să deschizi ochii unei necredincioase ca mine şi să mă faci să admit, fie şi trecător, că deşi voi muri, totuşi rămân vie?

Soţia primarului, soţia diplomatului (una după alta): Vino, draga mea, la noi, astă-seară, şi te vei lumina pentru toată viaţa!

Eu: Vă rog să nu-mi faceţi concurenţă! Astăzi doamna mi se adresează mie. Dacă am găsit har în ochii dv., urmăriţi-mă două minute. Ideea cum că moartea persoanei mele fizice înseamnează nimicirea mea completă este legată de o aparenţă pe care ştiinţa modernă a ruinat-o cu desăvârşire. Când se credea că materia este materie – adică praful şi cenuşa care rămân după noi, în mormânt – atunci concepţia materialistă avea oarecare umbră de dreptate. Dar în zilele noastre s-a petrecut, în Olimpul înaltei ştiinţe şi al seninei filosofii, o revoluţie extraordinară. De-abia observată de câţiva şi multă vreme de aci înainte interzisă pentru cei ce se târăsc în fundul văilor. Ce revoluţie anume? Aceasta: materia nu este materie[1]…

---

[1] Eroul cărţii, în calitatea sa de cleric, dezvoltă aici teoria idealistă denumită de Lenin „idealism fizic”, îndreptată împotriva concepţiei materialiste şi având printre altele menirea de a împăca ştiinţa cu religia. Pornind de la marile descoperiri ale fizicii înregistrate la sfârşitul

Materia este numai energie! Un mare matematician din zilele noastre şi un abil vulgarizator zice: „Ştiinţa, după ce mi-a arătat complexitatea materiei, m-a făcut întâi s-o concep sub formă de atomi, extrem de fini şi cu masă constantă”. Dar încet-încet fizicienii au fost aduşi să considere masa ultimei particule materiale ca dependentă de viteza ei şi la urmă de tot s-o considere nu drept un receptacul al energiei, ci ca însăşi energia, ca o forţă constituind singura realitate accesibilă simţurilor noastre. Tot el zice: „Materia… pare a fi esenţialmente activă, fără să fie concretizată într-un suport inert”. Cu alte cuvinte, substanţa materială nu ni se destăinuieşte decât ca forţă. Toate corpurile materiale sunt constituite din îngrămădiri de electroni. Iar masa materială a electronului este nulă. Această masă e pur electrică! Aşadar, toată diversitatea, numerozitatea, policromia şi clădăria acestui univers, de la infuzorii şi până la Calea-lactee şi dincolo de ea, totul, totul este energie, electromagnetism şi poruncă Dumnezeiească în miraculoasă realizare! „A zis şi s-a făcut!” Zice şi se face!

Irisul nostru pipăit este un tegument electromagnetic. Noi, cei dinăuntru – sufletul, duhul, misterul nostru spiritual – suntem, evident, tot energie, o forţă cu conştiinţă de sine. Noi, această energie nevăzută, suntem închişi într-o capsulă de energie exteriorizată. În fond, suntem numai energie…

Iată marea revoluţie ştiinţifică a zilelor noastre! S-a năruit concepţia trupului greoi, alcătuit din atomi şi molecule materiale, luate de materialişti drept un fel de ceară din care se aprindea flacăra spiritului. Azi trupul nostru e pură forţă, electromagnetism, ca tot ce este materie şi material. Şi când ajungem să ne decorticăm, să lepădăm acest

---

secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, unii oameni de ştiinţă burghezi au emis opinii după care acestea ar proba dispariţia materiei, întrucât fuseseră răsturnate vechile reprezentări concrete despre materie. De fapt, cum arăta şi Lenin, noile descoperiri ale fizicii au subminat ideile metafizice despre materie, confirmând justeţea concepţiei materialist-dialectice.

tegument, trupul nostru electromagnetic, cum o să mai credem că energia dinăuntru şi cea mai nobilă este în primejdie să se stingă fiindcă am pierdut ceva periferic şi inferior?

Cele două teosoafe: A, părinte dragă, vino la noi de-ţi completează învăţătura! Spune, unde să-ţi trimitem cărţile d-nei Annie Besant şi ale lui Eliphas Lévy?

Soţia directorului: Vă rog să nu-mi faceţi concurenţă! Mai lăsaţi-mă lângă părintele!

Eu: Daţi-mi voie să mă rezum. Azi, când nobilele teorii şi lucrări ale lui Poincaré, Lorentz, Fitzgerald, Michelson, Einstein tind să ne dovedească cum că materia este numai energie şi că universul nostru este o minune mult mai uimitoare decât credea vechea ştiinţă, azi, când înţelegem din ce în ce mai clar că persoana noastră materială este un simbol şi o poruncă divină, este o copilărie să mai credem că, ajungând reci şi rigizi pe masa mortuară, ne-am şters din misterioasa şi infinita scară a energiilor! De-abia azi începem să pricepem ce însemnează cuvintele *Sfintei Scripturi: „A zis Dumnezeu să fie lumină, şi a fost lumină!”* A zis Dumnezeu să fie uscat, plante, vietăţi… şi au fost rând pe rând. Universul întreg este un miracol şi o poruncă a Celui Preaînalt! Cuvântul lui Dumnezeu — Dumnezeiescul logos – face lumile să fie ceea ce sunt, le oglindeşte ele înde ele şi în mintea noastră şi le păstrează în frâul legilor impecabile!

Ilie Trandafirescu: Bravo, părinte Pavele! Ei, tot nu ne lasă Dumnezeu! Tot ne mai trimite câte un preot învăţat! Xanio, unde este unchi-tău Varlaam să-l vază şi să-l auză!…

Directorul de ziar: Cinstite părinte, e frumos că te ocupi, că citeşti şi că ştii atâtea lucruri. Fiecare trebuie să exceleze din meseria lui. Dar, la urma urmei, totul se reduce la opiniune şi la credinţă. Aşa este părerea mea, aşa este credinţa mea.

Primarul: Nu e tocmai aşa… Părintele Pavel ne-a pus nainte o idee nouă şi originală. Concepţia pe care o avem

încă toţi (carnea care se destramă şi se face ţărână) este eronată. Trupul nostru este energie, şi anume: energie inferioară, faţă de nobila energie care este sufletul. Cum va muri energia cea nobilă, fiindcă energia cea inferioară şi deserventă s-a dizolvat?

Debora: Aceste idei, toate, trebuie ridicate la o potenţă superioară; ca să putem să ne dăm bine seama de tot acest tărâm nou şi uimitor pe care ni-l dezvăluieşte părintele Abel, trebuie să ne urcăm pe un vârf de munte: trebuie să citim pe Einstein şi să ne familiarizăm cu teoria relativităţii.

Directorul de ziar: Domnişoară, lasă-ne unde ne găsim. Nu ne mai duce pe muntele d-tale, că ne apucă toate ameţelile şi cădem în prăpastie.

Debora: Totul depinde de călăuza pe care ţi-o alegi.

Directorul de ziar: Zece călăuze o să-ţi spună: Ce splendori încununează acest vârf de munte! O sută altele o să-ţi spună: Ce nouri, ce neguri, ce exageraţie şi ce legendă încununează acest vârf de munte! Să rămânem unde ne găsim. Când vrei să faci pe cineva să-şi schimbe părerile sau să adopte altele câteva, lângă cele vechi, este ca şi cum ai vrea să tragi un bulevard printr-un cartier bătrân. Ce necaz, câte exproprieri, câte proteste! Să rămânem fiecare cu ce am învăţat şi cu ce credem. Mergi în pace! Credinţa ta te va mântui! Nu e aşa, domnule Simon? Nu e aşa, cinstite părinte?

Eu: Domnule director, este adevărat că vorbele pe care le spuneţi se apropie de textul *Evangheliei: „Mergi în pace, credinţa ta te-a mântuit.”* Daţi, însă, credinţei un înţeles prea domestic şi mărginit. Credinţa este ceva mai mult decât atât. Credinţa este *„adeverirea celor nădăjduite şi dovada lucrurilor celor nevăzute”.* Este o putere sufletească mai preţioasă şi mai fericită decât toate pe care le avem.

Debora: Sunteţi bun, cinstite părinte, să repetaţi definiţia?

Eu: E clasică şi sacră; nu este a mea. Credinţa este confirmarea celor ce nădăjduiesc şi proba celor pe care

încă nu le văd,

Debora: Cu alte cuvinte, *une seconde vue*[1]*.*

Eu: Da, domnişoară, aţi interpretat bine. Vedeţi, din punct de vedere al culorii, oamenii se împart în cinci rase: albă, galbenă, neagră, roşie şi măslinie. Din punctul de vedere al credinţei, se împart în două rase, poate şi mai categoric deosebite: rasa celor ce cred în rasa celor fără de credinţă. Deosebirea între aceste două familii este pe cât de ascunsă în aparenţă, pe atât de esenţială în realitate. Altă structură sufletească, altă atitudine în viaţă şi cu totul altă viziune a existenţei. Credinţa conferă celui ce o are o putere analoagă acelor raze tainice, descoperite de ştiinţă în zilele noastre.

Directorul de ziar: Original, dar desigur exagerat.

Eu: Fiindcă – iertaţi-mă că v-o spun – trăiţi la antipozii acestei lumi a credinţei făcătoare de minuni. Şi între psihologie şi psihologie punţile sunt rupte.

Soţia directorului: Poate să fie şi aşa, dar mi se pare că această credinţă de care vorbeşti trebuie să îndeplinească o condiţie: crede şi nu cerceta!

Eu: Acest loc comun, doamnă, este o fabricaţie calomnioasă a duşmanilor creştinismului. Cuvintele *„Crede şi nu cerceta”* nu se găsesc nicăieri în *Sfânta Scriptură.* E adevărat că Mântuitorul îi spune lui Toma, după ce acesta se convinge că învăţătorul său e viu: *„Pentru că m-ai văzut, Tomo, ai crezut. Fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut”.* Dar această expresie are altă adâncime decât cealaltă. Cuvintele Domnului rezumă o lume întreagă de idei şi de realităţi. Credinţa este, cum a precizat domnişoara Simon, o a doua vedere. Este sintetică şi rapidă. Nu are nevoie de întârzieri, de analize, de procese-verbale ştiinţifice. Ştie de mai-nainte, fără să fi descins la faţa locului. Ştiinţa este analitică şi zăbavnică. Ea pipăie, măsoară, se târguieşte şi consolidează penibil ceea ce a dobândit. Ea nu vede de departe şi nu vede dintr-o dată. Vă rog, însă, să nu

---

[1] A doua vedere.

înţelegeţi că avem de-a face cu doi adversari. Ştiinţa şi credinţa nu-şi sunt antagonice, precum se pare unora. Ele par potrivnice prin procedeele, prin armele şi prin ostaşii care le slujesc, dar nu prin ţelul şi izbânzile lor finale. Căci şi una, şi alta ţintesc doar adevărul, şi una, şi alta tind să străbată vălul aparenţelor şi să contemple lucrul în sine, marele mister, la el acasă.

Credinţa, însă, e mai fericită şi mai clarvăzătoare. Vălul aparenţelor este pentru ea, în orele ei sacre, străveziu ca o maramă de borangic. Ceea ce este problematic, ceea ce este ascuns pentru ştiinţă, ceea ce trebuie să vie de aci înainte – pentru credinţa vie este dezvăluit şi aci de faţă. De aci superioritatea credinţei asupra ştiinţei şi aureola pe care o poartă în jurul frunţii marii eroi ai credinţei. *„Prin credinţă* – zice un scriitor sacru - *când s-a născut Moise, a fost ascuns de părinţii lui trei luni, căci l-au văzut prunc frumos şi nu s-au temut de porunca împăratului. Prin credinţă, Moise a părăsit Egiptul fără să se teamă de urgia împăratului, căci a rămas neclintit, ca unul care a văzut pe nevăzutul împărat. Prin credinţă a rânduit Pastele şi stropirea cu sânge, ca îngerul nimicitor să nu se atingă de întâii lor născuţi. Prin credinţă au trecut israeliţii Marea Roşie ca pe uscat, pe când egiptenii, încercând şi ei s-o treacă, au fost înghiţiţi*” *(Evrei,* 11, 28—29).

Bancherul Simon: Ce frumos, părinte! Pare că aud *Hagada* noastră de Paşte. Cine spune lucrurile acestea?

Eu: Domnule Simon, le spune un creştin mult mai mare decât mine şi în acelaşi timp un evreu mult mai mare decât dv., le spune apostolul Pavel, *alias* Saul din Tarsul Ciliciei.

Directorul de ziar: Frumos, cinstite părinte. Dar toate sunt literatură, teorie, retorică.

Eu: Credinţa, domnule director, nu e din lumea aceasta, ea este mesagera şi garanta lumii superioare pe care o aşteptăm.

Soţia primarului: La fel zicem şi noi.

Soţia directorului: Aşa să fie, dar eu tot nu am obţinut ce

voiam: argumentul cel mare, semnul cel categoric! Vorba din *Evanghelie: „Ce semn faci ca să credem în tine?”…*

Eu: Doamnă, sunt cel mai mic, cel mai slab şi cel mai păcătos dintre toţi câţi au mărturisit vreodată pe Iisus Cristos, înviat din morţi, împărat al cerului şi al pământului, dar iată ceea ce îmi porunceşte duhul să vă spun.

Atanasie Ceaur şi bancherul Simon se ridicară de la masă. Directorul îşi privi ceasornicul de la mână. Ceilalţi lăsară şervetele printre ceşti. M-am ridicat şi eu. Ca hipnotizat şi împins de o mână nevăzută, i-am chemat pe toţi cu gestul spre o fereastră. Am deschis geamul interior, care era un vitrou, şi am arătat celor ce se adunaseră miraţi în jurul meu blafarda perspectivă a unui teren imens şi gol, aproape de palatul lui Atanasie Ceaur.

— Vedeţi acest loc viran, închis cu scânduri? Îmi cereţi, doamnă, un semn al credinţei mele, o probă despre nevăzutele realităţi pe care le predic şi le servesc. Vreţi să ştiţi dacă credinţa mea vede dincolo de perdeaua timpului şi a spaţiului. Iată, doamnă, pe acest loc gol şi nins, eu văd în acest moment o catedrală măreaţă, închisă într-un patrulater de chilii.

Această catedrală va fi o realitate vizibilă şi pentru dv. de acum în doi ani. O sută de familii nevoiaşe vor locui în chiliile din jurul ei, iar dv. și soţul dv. veţi asista la târnosirea acestui sfânt locaş şi la inaugurarea acestui cămin al săracilor.

Un minut, două minute, toată lumea a rămas în jurul meu înmărmurită. M-am trezit şi eu ca dintr-o subită izbitură care m-ar fi aruncat alături de mine însumi, într-o lume sufletească necunoscută. Un altul, nu ştiu cine, trecuse ca un fulger prin sufletul meu şi rostise cu gura mea lucruri care acum mă covârşeau. Am stat locului confuz, căutând să mă adun. Ca de departe, am prins unele reflexiuni ale musafirilor care îşi scuturau uimirea şi-şi reluau atitudinile lor obişnuite. *Il est très intéressant!*[1] Trebuie neapărat să-l

[1] Foarte interesant! (fr.).

aducem în cercul nostru! Nu cumva e un comedian?...

Bancherul Simon m-a luat la o parte;

— Îmi pare foarte bine că te-am cunoscut. În oraşul meu natal era o şcoală de Ieşiva. Şi eu (de ce să ascund?), mic copil, nu învăţam, dar aduceam apă la Ieşiva. Între bacurimii de acolo era unul care semăna cu d-ta.

Directorul de ziar, gata de plecare, a venit la mine cu mâna întinsă, dar cu o mică răutate în vârful limbii:

— Părinte, eşti interesant. Ai însă un mare nenoroc… Suntem încă prea aproape de dezastrul rusesc, de evenimentele de la curtea lui Nicolae II şi de extraordinarul Rasputin!

Aş fi vroit să-i răspund ceva, dar Debora, care era aproape, mi-a luat înainte:

— Trebuia să-ţi dai în petic! Un ziarist nu are nimic sfânt. Brr! Am oroare de breasla d-tale!

Directorul răspunse cu cinism:

— Ce vrei, domnişoară!… O meserie ticăloasă care tăbăceşte pe meseriaşi… De altfel, ca şi alte meserii; ia întreabă pe tatăl d-tale…

Soţia directorului îmi strânse mâna englezeşte:

— La revedere!… încântată… *sans rancune*[1]…

Primarul şi soţia lui fură curtenitori fără să se forţeze:

— Dă-ne voie să-ţi strecurăm adresa noastră în ziua din săptămână când am fi fericiţi să te vedem la noi. Viziunea d-tale este cuceritoare! Primarul e cucerit de-a binelea.

Pare că şi diplomatul mi-a spus ceva. Soţia lui, ceva mai dezgheţată, mi-a precizat:

— Ne vom revedea la cercul nostru.

Debora s-a apropiat de mine şi m-a întrebat:

— Când vom putea să vorbim nestânjeniţi? Trebuie să vii pe la noi. Roxana va fi bună să te zorească.

Mai rămăseseră, între palmierii şi lămâii din hol, Debora, bancherul Simon, Ilie Trandafirescu şi gazdele. Simon m-a oprit sub un lămâi şi m-a întrebat în şoaptă:

---

[1] Fără duşmănie (fr.).

— Un credincios al *Vechiului Testament* este primit să contribuie şi el cu ceva la realizarea proiectelor d-tale?

I-am răspuns:

— Domnule Simon, roagă pe domnişoara Debora să-ţi citească al unsprezecelea capitol din *Epistola sf. Pavel către romani.* Dar până atunci adu-ţi aminte că Mântuitorul, prunc, este salutat de cei trei crai de la Răsărit, de cei trei regi profeţi – Gaspar, Melchior şi Baltazar – care vin şi-i aduc daruri: aur, tămâie şi zmirnă. Aceşti regi-profeţi sau magi porniseră din India, din Persia, din Babilonia. Tot din Babilonia pornise şi Abraham, şi anume, din oraşul Ur. Poate că unul din aceşti magi era strănepotul lui Abraham, după cum e foarte sigur că eşti d-ta. În fine, primul apostol al Domnului nu se numea Simon?

Cele două litere ebraice de sub sprâncenele bancherului Simon tresăriră în încreţiturile pergamentului lor mototolit alerte şi mulţumite.

— Să trăieşti, părinte! Vom şti în curând unul de altul.

Tatăl Roxanei mă prinse între braţele lui de uriaş şi îmi spuse fără de convenţii:

— Tare mi-ai plăcut, părinte! De!... Eu nu te prea pricep, că d-ta eşti preot învăţat, ştii multă carte. Dacă ar fi trăit cumnatu-meu, vlădica Varlaam, şi te-ar fi cunoscut, te-ar fi făcut om!... Da’ las, că nici în casa lui gineri-meu n-ai nimerit rău...

Atanasie Ceaur, în momentul când Roxana petrecea pe bătrân, mă luă de mână, zâmbitor şi subtil, ca după o farsă reuşită pe care trebuie s-o mărturisim înde noi:

— Ştiai că terenul pe care ni l-ai arătat este al Băncii Simon & Co?

Terenul viran unde văz eu ridicându-se catedrala şi chiliile este al bancherului Simon?!... Habar n-am avut! Acum o aflu întâia oară!

— Nu se poate! Desigur că te-ai dat cu Roxana în vorbă şi ai aflat de la ea...

— Doamnule Ceaur, n-am avut această cunoştinţă.

Întrebaţi pe doamna Ceaur! Ştiu numai atâta – astă-seară am văzut clar – că acolo va fi peste doi ani biserica aşteptărilor mele.

— Bine, bine… Ai fost foarte bine.

Roxana, cea din urmă, în această seară neuitată, îmi strânse mâna:

— Mă voi ruga şi eu lui Dumnezeu ca să îndeplinească profeţia pe care ai făcut-o!

XII

ÎN SINGURĂTATEA CHILIEI MELE, am stat până dincolo de miezul nopţii şi am examinat atitudinea, vorbele şi afirmarea mea de la urmă în casa şi între oamenii de unde veneam. Am făcut bine ce am făcut? Puteam să mă port altfel decât m-am purtat? Mă îngrija faptul că fusesem prea mult pe placul acestor oameni. Avusesem succes. Dar poţi să mai fi pe placul lui Dumnezeu atunci când eşti pe placul oamenilor? Nu scrie sf. Pavel: *„Dacă aş fi pe placul oamenilor, atunci, de ce mai sunt prigonit?”* Nu cumva, fără să-mi dau seama, fără s-o simt prea clar, în ceasul de faţă am început să pactizez cu ispita şi cu măgulirea? Dar cum fac marii luptători pentru Cristos, marii predicatori, marii organizatori, sfinţii vlădici, care sunt obligaţi să treacă prin saloane, prin parlamente, prin fel de fel de capiştî idoleşti, mereu în urmărirea scopurilor lor sfinte şi apostolice, mereu spre cea mai mare slavă a lui Dumnezeu?

Triumful unei predici, faima unei conferinţe, succesul unei convorbiri – chiar dacă ar zgâria uşor cu spinii măgulirii inima omului bisericesc – se răsfrâng în chip ferice asupra bisericii. Am avut la urmă o cutezanţă care i-a uimit pe toţi. M-am ridicat, împins de o mână nevăzută, şi le-am făcut o proorocire de unde poate să iasă, cu voia Celui Preaînalt,

desăvârşita mea umilire sau sfântul locaş pe care îl aştept. Aici nu mai pot să analizez ce s-a petrecut cu mine. M-am supus unui avânt străin şi irezistibil! Nu mai ştiu să spun dacă am lucrat sau nu din propriile mele resorturi. Iubite duhovnice, dacă mi-ai fi fost aproape, aş fi alergat fără întârziere să-ţi spun totul, să te rog să cercetezi adâncurile conştiinţei mele şi să-mi dai poruncile tale duhovniceşti. Îmi ziceam: voi aştepta, rugându-mă neîncetat lui Dumnezeu, destăinuirile viitorului şi verificarea nesiguranţelor mele de azi.

Au urmat câteva zile, în care au trecut pe dinaintea mea trei sute, patru sute de spoveditori. Se apropiau zilele Crăciunului şi vedeam cu bucurie că dorinţele mele sunt pe cale de îndeplinire. Mă înţelesesem cu colegii mei de la biserica vecină să spovedesc în biserica lor 3 - 4 ore în fiecare după-amiază, şi discutasem cum vom împărtăşi în ziua de Crăciun pe cei aleşi.

Eu susţineam că trebuie să dăm acestui fapt proporţiile unei manifestări bisericeşti. Voiam să-i strâng pe cei pregătiţi la porţile unui atelier, şi de acolo, sub conducerea mea şi cântând cântece învăţate în serile noastre de predică, să-i aduc în procesiune solemnă înaintea sfântului altar. Colegii mei, preoţii vecini, se sfiau de atare manifestare şi propuneau alte modalităţi. Am stăruit, am căutat să-i fac să priceapă punctul meu de vedere, dar zadarnic! Nu era întâia oară când întâlneam în calea mea copaci trântiţi şi gropi săpate tocmai de fraţii mei cei între Cristos.

Mai mult decât atâta, am fost nevoit să renunţ şi la adunarea laolaltă a celor ce urmau să primească sfintele taine. I-am împărţit în trei grupe: unul pentru biserica unde spovedeam şi alte două pentru două biserici mai depărtate. Dumnezeu, însă, îmi păstra o mângâiere pe care nu îndrăzneam s-o întrevăd. Ceva mai înainte de ziua de 23 decembrie – ziua vacanţei şcolare, a pomului de Crăciun şi a darurilor pentru copii – Roxana mă vesteşte că voi prezida

în şcoala predicilor mele de seara o sărbătoare închinată elevilor săraci.

Într-adevăr, funcţionarii lui Atanasie Ceaur au adus în sala cea mare a şcolii un brad înalt până în tavan şi l-au împodobit cu lumânări, cu ghirlande şi cu jucării. Iar la picioarele bradului au aşezat metodic o sută de flaneluţe, o sută de cuşme de flanelă şi o sută de perechi de ghete. Osebit de toate acestea, au mai adus o mulţime de lucruri de mâncare – pesmeţi, conserve şi diferite fructe.

M-am bucurat din toată inima. Stejarul bogăţiei mândre şi avare începea să hrănească, sus, în vârf, vâscul săracilor şi al milosteniei!

S-au petrecut toate cu bună rânduială şi cu creştinească voioşie. Am avut grijă din timp să fac lista copiilor săraci pe care era să-i îmbrace Moş Crăciun şi am potrivit lucrurile aşa ca să nu am nemulţumiri şi inimi zadarnic jinduite. Dar lumina şi podoaba serii de Ajun a fost ivirea Roxanei, între Bujor şi Lia, escortaţi de *Frau* Helen Hempel.

A fost o seară de care şi astăzi îmi aduc aminte cu suav freamăt sufletesc. Adâncurile sălii erau pline de ascultătorii mei obişnuiţi. În mijloc stătea drept, din podea până la lămpile electrice ale tavanului, bradul cu braţele largi şi împodobite. Împrejurul copacului străluceau, extaziaţi, ochişorii a o sută de copii din mahala, iar în spatele lor stăteau – încovoiaţi, trenţăroşi şi înmărmuriţi – bunicii şi bunicile,

Am deschis gura în această adunare smerită şi plăcută Domnului şi am rostit nu o cuvântare ocazională, ci o predică de Crăciun: *„Fericiţi cei cu inima curată, că aceia vor vedea pe Dumnezeu!...* cum l-au văzut păstorii din Betlehem, cum l-au văzut cei trei crai de la Răsărit, cum l-au văzut Simeon şi Ana şi cum îl vedem şi noi în seara aceasta…

Aş fi vorbit mult, aş fi vorbit ceasuri întregi. O sete sfântă de lacrimile mele, de lacrimile ascultătorilor mei, de lacrimile Roxanei ardea inima mea şi-i dădea puteri de

zguduitoare persuasiune. Un avânt de negrăită frenezie, dornică deopotrivă şi de stăruinţa în slujba către fraţi şi de definitiva eliberare, deschidea sufletul meu spre Domnul, ca pe ferestrele unei sere imensitatea mării. Era ceva asemănător cu misteriosul suspin al apostolului Pavel în *Epistola a doua către Corinteni* (5, 4):

„Noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiaţi de vreme ce dorim nu să scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă, pe deasupra, aşa încât ce este muritor să fie înghiţit de viaţă.”

După predică am cântat cu copiii cântecele de Crăciun şi am pornit să împart darurile aşteptate. Când copilaşii au prins să treacă unul câte unul prin faţa bradului şi să-şi ia fiecare legăturica destinată, Roxana s-a strecurat uşor şi a plecat.

A doua zi am ţinut predică din amvon, am vorbit despre sfânta euharistie[1] şi despre fericirea de a o primi, şi am primit-o eu însumi, cu suprema comoţiune pe care m-ai făcut s-o cunosc în anii uceniciei mele. Chiar în ziua de Crăciun am primit o telegramă de acasă. Mama mă chema degrabă în satul meu natal, fără niciun fel de explicare. Cunoşti, iubite duhovnice, sufletul acestei femei sfinte, întâmplările, durerile şi toată viaţa ei, şi nu este nevoie să-ţi mai vorbesc de ea. M-am gândit: să dea Dumnezeu să nu fie bolnavă, ci să fie numai şi numai dornică să-şi revază feciorul şi să facă, împreună cu el, sfintele sărbători.

M-am prezentat şefilor mei bisericeşti, cum cere pravila, şi le-am cerut câteva zile de concediu. M-am prezentat apoi Roxanei şi lui Atanasie Ceaur şi le-am spus:

— Plec până la 2 - 3 ianuarie, dar plec numai cu trupul. Cu sufletul sunt mereu lângă dv., şi îndeosebi sunt înaintea Mântuitorului, pe care îl rog stăruitor să ne dăruiască, în anul care vine, prin mâna fericiţilor ctitori Atanasie şi Roxana, marea noastră mângâiere: biserica acestui cartier de oropsiţi!

---

[1] *Euharistie* – cuminecătură, împărtășanie.

Am străbătut trecătorile Carpaţilor într-o după-amiază fumurie şi glacială. Toţi brazii aveau chiciură în plete. Toate torentele se prefăcuseră în ţurţuri şi în stâlpi de sare. Omăt adânc căptuşea fundul văilor, învelea pajiştele dintre culisele pădurii şi crea fagilor, scuturaţi de frunză, un fel de ipostază albă, un fel de frate geamăn, trup lângă trup, de la trunchiul repetat în alb, până la ramurile cele mai fine şi mai întortocheate – reproduse aidoma. Iar după această măreţie a munţilor prăpăstioşi, zbârliţi şi proptiţi de ceruri, iată, din ce în ce mai largă, perspectiva mănoasei câmpii a Braşovului! În ora aceea crepusculară dormea tihnită, sub linţoliul de iarnă, păstrând la sânul ei comoara şi nădejdile, sămânţa şi binecuvântările verii ce era să vie. Pe câmpia aceasta am deschis ochii mari de copil, am trecut cu bietul tata pe jos şi în căruţă, am strâns primele mănunchiuri de bujori şi de aglici, ca să le aşea la icoana Sfintei Fecioare din biserica noastră!

Mulţumind lui Dumnezeu, am găsit pe mama sănătoasă. Mă chema fiindcă i se făcuse dor de înstrăinatul ei de fecior şi voia să-l mai vază o dată, măcar acum de Anul nou, slujind în biserica părinţilor, alături cu preoţii din sat. I-am făcut toată voia, am liturghisit împreună cu bătrânul meu catihet din anii claselor primare şi am ţinut în auzul norodului, adunat din cele Şapte-Sate, un cuvânt de învăţătură.

Am trăit aci, în această lume sănătoasă şi ţărănească, o săptămână de viaţă atât de nouă, că mi se părea că este întâia oară când dau cu ochii de cele Şapte-Sate. Simţeam cu o intensitate surprinzătoare că sunt un dezrădăcinat! Nu mai eram feciorul de ţăran plecat din câmpia Braşovului la vârsta de zece ani. Eram un orăşean crescut în sărăcie, în umilinţă şi în răzvrătire, ars de dogoarea marilor şi infernalelor cuptoare sociale, aşa cum ard de sub zidurile oraşelor babilonice. Ascultam şi observam pe mama, pe câteva rude bătrâne (venite să mă vază), pe vechi prieteni din copilărie, şi constatam cu mirare adâncă depărtările

dintre suflet şi suflet. Ce psihologie agrestă! Ce ritm domol şi invariabil! Ce lume rămasă la un singur anotimp sufletesc!

Mă gândeam la ivirea în Corint şi la luptele sf. Pavel. Mă gândeam la oceanul de patimi, de păcate şi de idolatrie pe care trebui să-l înfrunte, aci, în metropola Ahaei, aprigul corăbier al Domnului. Dar cum ar fi putut să intre el, cu corăbiile mântuirii, pe care le comanda, nu în Corintul cel cu două porturi, ci în pârâiaşele care se scurg din Carpaţi şi spală cele Şapte-Sate?

Am ieşit, într-o zi luminoasă şi cu totul învelită în linţoliul iernii, afară din linia locuinţelor. Era pârtie bună şi am putut să merg departe, spre sura clădire a codrilor. Simţeam în mine ceva analog cu senzaţia unui gospodar care şi-a prefăcut casa şi, din cât era mai înainte, a făcut-o de două ori mai largă şi mai înaltă. Simţeam în mine adâncimi şi rezonanţe pe care nu le dovedisem până aci. Peisajul de iarnă care se desfăşura sub ochii mei, în soarele oblic şi purpuriu, mă fermeca dincolo de normele mele obişnuite. Niciodată columnele tremurătoare ale fumului din coşuri nu mi se păruseră atât de pline de alean ca în ziua aceea. Niciodată dalba şi încremenită ondulaţie a troienelor zăpezii nu mă găsise atât de simţitor. Şi niciodată coama sură a leilor carpatini, tolăniţi spre miazăzi, sub cerul de cristal albastru, nu mă înduioşase atât de adânc, atât de stăruitor ca în ora aceea!

Eram un altul. Izvoare noi şi neaşteptate sunau în pieptul meu în faţa acestei privelişti, atât de des contemplate şi totuşi atât de puţin înţelese, în zilele neştiutoarei copilării şi mai încoace, în zilele vacanţelor şcolare. Am dormit atâţia ani! Eu n-am simţit până acum fiorul gliei învelindu-se în această hermină a cerului! Eu n-am cunoscut până acum taina şi puterea acestor muguri, care biruiesc, în aşteptarea lui april, îngheţul şi mânia lui ianuarie. Unde am fost atâta vreme de n-am văzut niciodată cum cresc codrii de argint, cum cresc stâncile cărunte sub pologul zărilor de miazăzi!

— Un pârâu – pârâul în care mă scăldasem de atâtea ori în copilărie – scria în câmpul de omăt meandrele lui negre. Am privit în unda cristalină, am văzut verzile şuviţe de la fund jucând în ritmul fluid şi mi-am adus aminte de oglinzile şi de boschetele exotice din palatul Roxanei. Cuvintele Sibilei către Eneea *(Eneida,* cartea VI, 51—52) mi-au sunat în suflet ca un clopoţel liturgic:

…ressas în vota precesque,
…cessas?[1]

Cu adevărat intârziez cu făgăduinţele şi cu rugăciunile mele!… Ce fac eu aici? Pierd vremea! Porunca Mântuitorului mi-a hotărât o lume, un teren de luptă şi o operă precisă, pe care nu pot să le pierd din vedere niciun minut. Adio, Carpaţi cărunţi! Adio, pârâul copilăriei mele! Adio, loc de tihnă părintească şi ţărănească! Nu. Cei teferi au nevoie de doftor, dar cei bolnavi!

XIII

A TREIA ZI DE ANUL NOU M-AM înapoiat în capitala zgomotoasă, colcăitoare şi impie. Acasă, pe masa mea sărăcăcioasă, am găsit, între altele, preafina carte de vizită a d-rei Debora Simon, cu câteva cuvinte de urare şi cu îndemnul: „Vino pe la noi în orice zi la ora ceaiului. Vei bucura mult şi pe tată, şi pe fiică.”

Această potrivire, „şi pe tată, şi pe fiică”, mi s-a părut din partea acestei inteligente şi frumoase fiice a lui Israel o subtilă şi măgulitoare asonanţă la credinţa mea creştină şi poate la unele locuri din *Epistola întâia* a sf. Ioan Evanghelistul. Nu uitasem deloc pe bancherul Simon. De când aflasem că locul viran, unde vedeam înflorind

[1] ”… întârzii cu rugăciunile și jertfele / …întârzii?” (lat.).

mânăstirea mea, este proprietatea acestui evreu, mă întrebam cu fiori: când şi cum va săvârşi Domnul minunea lui cea nouă?

M-am dus la palatul lui Atanasie Ceaur, am complimentat pe stăpâni de Anul nou şi am dăruit elevilor mei Bujorel şi Lia câte o carte cu poveşti în icoane. După oboselile şi durerile din Ajunul Botezului – o parohie de cocioabe, cercetată de un preot cu buzunarele goale – am vestit pe milionarul Simon că viu să-l văd.

Iubite duhovnice, stăruiesc de câteva zile asupra unor împrejurări poate neglijabile din tabloul sufletesc pe care voiesc să ţi-l înfăţişez, căci, pe lângă mărturisirea durerii mele, îmi dau seama să simt şi îndemnul unui examen general. Ucenicul ar voi să dovedească învăţătorului său că în viaţa pe care a început-o, ca preot şi ca ostaş al Domnului a căutat neîncetat să-şi aducă aminte şi să traducă în faptă lecţiile şi pildele din şcoală. Cu devotament şi cu intimă satisfacţie, mi-am apărut mie însumi, în calea grea pe care merg de când ne-am despărţit, ca un credincios care se întoarce de la biserică în noaptea învierii, ocrotind cu silinţe şi cu precaţiuni ostenitoare făclioara de Paşte, aprinsă din făclia altarului.

În întâlnirea mea cu familia Simon, şi îndeobşte în toate legăturile mele cu evreii, te-am avut model şi pavăză, fără niciun moment de şovăială. Concepţia largă, generoasă, mângâietoare cu care îmbrăţişezi destinele lui Israel şi pe toţi copiii acestui popor excepţional constituie articolul neclintit în catehismul sufletului meu. Ca un elev al spiritualităţii tale, am intrat în casa evreului Simon şi am dovedit, pentru mine însumi, câtă înţelepciune şi câtă dreptate implică adevărata iubire de oameni.

Fireşte că n-am călcat scările de marmură şi covoarele bancherului Simon cu mai puţină tresărire şi cu mai puţină răzvrătire decât parchetele lui Atanasie Ceaur. În privinţa aceasta, deşi nu uit că m-ai dojenit uneori, mă hrănesc cu fărâmiturile ce cad de la masa sf. Luca Evanghelistul, şi de

la masa sf. Vasile, mitropolitul Chesariei Capadochiei…

Un servitor în livrea m-a purtat printr-un şir de încăperi măreţe, pline de picturi, de păduri tropicale şi de oglinzi uriaşe, şi m-a scos la uşile unui palat mai mic, apartamentul d-rei Debora Simon.

Am fost primit cu neţărmurită voie bună. Această vioaie şi fermecătoare fecioară mi-a hărăzit câteva ore de complicată elevaţie sufletească. Dându-i mâna de bun găsit şi privind-o cum ondula în spuma rochiei, îmi ziceam cu încăpăţânare: Salomeia, fiica Irodiadei! Strângându-i mâna la despărţire, mi-am spus şi fericit şi trist: o amica ideală, de care viaţa mea va fi de-a pururi stearpă!

În tumultul acestor ceasuri de spovedanie scrisă, nu am nici timp, nici putere să rechem această întâlnire deosebit de importantă în urmările ei. Îmi dau seama că d-ra Debora voia să schiţeze un plan exact al configuraţiei mele morale şi mărturisesc că am ajutat-o din toată inima. Se vedea bine că Roxana îi vorbise adeseori despre ideile mele asupra poporului biblic, despre convingerile şi aşteptările pe care le-ai semănat în inima mea şi în genere despre participarea, rezervată nouă, creştinilor, la impunătorul ideal sionist[1] înaintea duhovniciei tale mă despoi de orice merit şi de orice originalitate. Tot ceea ce vorbisem cu Roxana şi confirmam acum în faţa Deborei era floarea lecţiilor de odinioară. Ucenicul tău dădea un examen izbutit.

Aproape întreaga noastră convorbire de trei ore s-a dus şi s-a întors printre columnele acestui labirint de azi şi de totdeauna: uriaşa problemă a soartei poporului evreu. La întrebările şi la mirările Deborei am răspuns cu o masivă simplitate:

— Domnişoară, sunt un elev care-ţi debitează o lecţie, învăţată cu convingerea că este o lecţie excelentă. Îmi dau şi îmi voi da toată osteneala să fiu necontenit la înălţimea

---

[1] Aici, ca și mai departe, eroul romanului, preotul Abel Pavel, are în vedere concepția mistică sionistă și nu mișcarea politică naționalistă.

sufletească a dascălului meu şi să profesez totdeauna, fără exageraţie şi fără intime contraziceri, aceste idei generoase. Dacă vrei, însă, să ştii mai mult şi dacă este cineva către care poţi să ridici ochii d-tale recunoscători, este rectorul şi duhovnicul meu, părintele Veniamin.

Vădit emoţionată, Debora mi-a spus de mai multe ori:

— Cucernice părinte, când vei cunoaşte mai de aproape pe fiii poporului meu, vei înţelege mai drept emoţiunea mea. Sunt mii de ani de când bieţii evrei aşteaptă bunăvoinţa, prietenia şi surâsul neamurilor cu care convieţuiesc. Voi fi fericită să privesc şi să ascult într-o zi pe misteriosul învăţător de care îmi vorbeşti. Dar sunt fericită şi acum că pot să prind în oglinda sufletească a ucenicului lumina acestor aştri ai iubirii de oameni.

Un ceai servit în ceşti subţiri, stropite cu crizanteme, a trecut discret, ca nişte lanuri aurii, pe sub nourii plini de freamăt ai convorbirii noastre. De câteva ori am încercat să vorbesc de alte lucruri. Bancherul Simon era atent de dimineaţa până seara la roata maşinii lui financiare. Regreta că n-a putut să mă aştepte şi mă ruga să nu iau în nume de rău absenţa lui. Dintr-o pornire care mă surprindea pe mine însumi, am voit s-o fac pe interlocutoarea mea să vorbească despre Roxana.

— De când cunoşti pe doamna Ceaur? Aţi fost colege de şcoală?

— Am învăţat în acelaşi institut, fără să fim colege. Roxana e ceva mai mare decât mine. Ne leagă însă o veche şi trainică prietenie. Preţuiesc şi iubesc pe Roxana pentru inima ei francă şi lipsită de prejudecăţi.

— Sunt cu totul de părerea d-tale. D-na Ceaur inspiră o caldă încredere şi face fericiţi pe cei ce trăiesc în preajma sa.

— E un suflet mare. E o eroină necunoscută. Cu cât pătrund mai adânc în intimitatea vieţii ei, cu atâta o admir şi o ador mai pătimaş.

— Apropierea şi tovărăşia dv. mă interesează şi mă îmbie

ca un simbol. Pe puntea mistică şi – pentru majoritatea credincioşilor – din nefericire invizibilă, care leagă cele două Testamente, vă văd, de când vă cunosc, întinzând braţele una către alta şi surâzând.

— Părinte Pavele, eşti nu numai un preot, dar şi un poet al păcii dintre fraţi… *„O, cât este de bine şi cât e de frumos când fraţii locuiesc împreună!”…*

— Domnişoară, sunt infimul închinător al celui ce a făcut din salutul naţional evreiesc cheia de boltă a sufletelor noastre: *Pace vouă!*

M-am ridicat, gata de plecare. Debora şi-a împreunat mâinile într-un gest nevinovat şi atingător.

— O, părinte Pavele, cum să acopăr, cum să scuzez, să răscumpăr în ochii d-tale de apostol al *Evangheliei* şi al săracilor insolenţa acestei case de bancher?… Şi pare că voi, răsturnând nu ştiu ce ezitare, să mai spună ceva. Dar se opri deodată. Lăsă o clipă braţele jos şi le uni din nou: Te rog mult dă-mi voie să suprim astă-seară, dintre casele noastre, pentru d-ta, depărtarea, cerul rece şi posomorât, zăpada terfelită şi pornită să se topească… Te aşteaptă la scară maşina mea şi înăuntru un buchet de crini de Florenţa, pentru icoana cea mare din chilia d-tale.

Am plecat, aiurit şi furnicat de o fericire serafică. Icoana cea mare, pe care Debora, în lipsa mea, o văzuse la mine acasă, era icoana pururei Fecioare!

XIV

DUPĂ O SĂPTĂMÂNĂ, UN FUNCŢIO-nar al Băncii Simon vine să-mi comunice, din partea stăpânului, că sunt aşteptat la bancă. Discret, ceremonios, aproape tainic, bancherul îmi spune, în biroul lui cu uşi

duble şi înăbuşite:

— Preacucernice-părinte, fata mea, Debora, e încântată de vizita pe care i-ai făcut-o. Spre multa mea părere de rău, n-am putut să rămân acasă în seara aceea. E o mare mângâiere pentru noi, evreii, când întâlnim, printre neevrei, prietenia şi simpatia de care suntem atâta de lipsiţi… Şi mângâierea este şi mai mare când miniştrii bisericii creştine îşi aduc aminte de începuturile noastre comune şi ne tratează cum şi merităm, ca urmaşii lui Abraham, ai lui Isac şi ai lui Iacov… Bătrânul era mişcat. O adiere caldă şi îmbujorată trecea peste faţa lui de pergament. Preacucernice părinte, te-am auzit în casa amicilor noştri Atanasie şi Roxana Ceaur vorbind despre proiectul sfânt ce ai, să ridici, în cartierul lor, o catedrală… Să-ţi ajute Dumnezeu să-ţi vezi visul împlinit! Dar Dumnezeu lucrează prin noi, bieţii oameni, şi oricât de nevrednici suntem, el face din noi solii şi colaboratorii săi. Am în parohia d-tale, lângă proprietatea Ceaur, un loc viran imens. O mânăstire întreagă ar încăpea, în el… Domnişoara Debora Simon închină şi dăruieşte acest loc viitoarei d-tale opere religioase şi umanitare.

M-am ridicat din fotoliu şi am venit spre bancherul evreu.

— Adevărat, domnule Simon, adevărat?!…

Şi am rămas amândoi fără de grai.

— E atât de frumoasă ofranda d-rei Debora şi atât de mărinimos consimţământul d-tale!… Apoi, după altă clipă de tăcere: Domnule Simon, sunt preot şi vistiernic al binecuvântării. Dă-mi voie să te îmbrăţişez! Dumnezeu-Tatăl,

Dumnezeul lui Abraham, al lui Isac şi al lui Iacov, să-ţi ţie veşnic seama de jertfa pe care i-o aduci!.

Ne-am aşezat la loc în fotolii,

— Cucernice-părinte Pavele, această ideală afacere care ne încălzeşte are şi o parte pământească… Banca Simon *vinde* părintelui Abel Pavel terenul în cestiune cu această suprafaţă, cu aceste vecinătăţi şi cu atâta preţ… Iată aici,

pe birou, tot dosarul. Actul de vânzare e făcut, toate taxele sunt plătite. Mai rămâne un singur lucru: să ne prezentăm împreună la secţia de notariat şi să semnăm în faţa magistratului.

Până seara, am scris şi am trimis d-rei Debora această scrisoare;

„Mi-ai hărăzit a doua zi de fericire din viaţa mea... Cea dintâi a fost ziua când am primit darul sfintei preoţii. A *doua e aceasta, când mâna d-tale providenţială însemnează cu linii de flacără, pe peretele aşteptărilor mele captive, hotarele sfintei opere aşteptate! Scumpă domnişoară Debora, ce-aş putea să cred şi să mărturisesc decât că Dumnezeu te-a trimis în calea mea?... Servitorul lui Abraham, la fântâna de sub cetatea lui Nahor, privind pe Rebeca, sprintenă şi frumoasă, cum îi adapă cămilele, este mai puţin fericit decât mine când te privesc pe d-ta cum adăpi visurile şi idealul meu!*

Fericirea mea mă copleşeşte şi destoinicia mea de a-ţi mulţumi e risipită şi năucă. Dacă darul d-tale ar fi pentru mine, cetăţeanul cu carnet de identitate şi cu stat personal la unul din ministere, poate că m-aş pricepe să-ţi mulţumesc. Dar, domnişoară Debora, darul d-tale trece pe deasupra capului meu uimit şi ajunge acolo unde nu pot să te însoţesc decât în genunchi şi cu inima tumultuoasă!...

Poţi să-ţi închipuieşti o confuziune mai dulce şi mai proprie să se topească în lacrimi decât a mea?... O, scumpă binefăcătoare, ce să fac, cum să mă mişc, ce să substanţiez din noianul de simţiri şi de gândiri care trec în furtună printre Sion şi Colina-Fericirilor?...

Deşi, omeneşte, suntem la începutul cunoştinţei noastre, d-ta ai răzbătut departe în plaiurile şi în tainele inimii mele. Îţi sunt dator ceasuri lungi de convorbire şi de confruntare sufletească... Văd zile viitoare în care voi căuta să întorc măcar în parte farmecul de primăvară mistică pe care – o, Strănepoată a Sulamitei! – l-ai revărsat astăzi sufletului

meu.

Vino într-o seară la amica d-tale, vino la Roxana, ca să ne bucurăm laolaltă de sfânta-ţi inspiraţie! A, nu încă nu!... Să descoperim Roxanei mai târziu darul ce mi-ai dăruit... Trebuie să mă ajuţi să potrivesc lucrurile cu oarecare abilitate şi spre folosul sacrei cauze urmările. Te rog, nu divulga nimic Roxanei din această fericită taină. Să mai aşteptăm...

Voiesc ca scrisoarea aceasta să-ţi sosească chiar astă-seară. Îţi scriu de lângă crinii, încă fragezi, care îşi menţin locul de onoare voit de d-ta. O, domnişoară Debora! Să cutez astă-seară să interpretez solia acestor flori, în rugăciunea mea, la jilţul împărătesei cerului?

Darnică şi nobilă Debora! Ridica-voi aceşti crini spre icoana Preacuratei – ca o «menora» cu înţeles cu totul nou – şi-i voi lăsa, luminând binecuvântare şi iubire, în pridvorul din care stăpâna mea va privi, în noaptea aceasta, somnul d-tale de fecioară!”

XV

IATĂ CUM, IUBITE PĂRINTE, AM ajuns, la începutul primăverii, proprietarul marelui teren pe care vedeam, în înfrigurarea aşteptării, năluca mea cu cruci de aur. Locul viitoarei mânăstiri laice îl aveam! Ieşisem din haos! În universul proiectelor mele nebuloase şi arzătoare, salutam un punct de condensare şi de siguranţă!

Am avut norocul să descopăr că unul din prietenii mei din copilărie a ajuns arhitect şi lucrează sub conducerea unui maestru celebru, consilier tehnic al sfintei mitropolii. Am limpezit cu acest amic, în câteva seri de consultare, viziunile mele şi am stabilit viitoarea ordine de lucru.

Întâi, după multă rezistenţă din partea mea, am primit să croim şi să ridicăm numai sfântul locaş, lăsând deocamdată

la o parte chenarul chiliilor pentru săraci. Eu aş fi voit să crească paralel şi biserica, şi pătratul împrejmuitor. Amicul arhitect mi-a dovedit că trebuie să mă supun şi bunului-simţ, şi necesităţilor clinice. A doua cestiune, în care m-am arătat foarte dârz şi n-am cedat aproape nimic, a fost: ce înfăţişare va avea sfânta mea biserică? Specialistul meu mi-a arătat zeci de siluete şi de planuri. Mi-a propus un tip original, visat de el, şi alte tipuri, directe sau combinate, din cărţile şi din experienţa lui arhitectonică.

Am rămas încăpăţânat şi simplist ca un popă de la ţară: vreau ca biserica mea să semene aidoma cu sfânta Mitropolie de lângă Camera deputaţilor!

Am discutat în lung şi în lat. N-am vroit să aud nimic şi am biruit ezitările şi obiecţiunile arhitectului. Acest sfânt locaş mi-este mai drag decât toate celelalte pe care le-am văzut până azi în ţara noastră. Voiesc ca biserica visurilor mele să reproducă întocmai, sau cât mai apropiat cu putinţă, glorioasa noastră catedrală metropolitană.

Amicul meu s-a legat să-mi facă toate planurile şi toate studiile necesare, ţinând seamă cu tot dinadinsul de voinţa mea şi silindu-se să-mi copieze – poate cu oarecare reducere – catedrala iubită.

Am mers mai departe: am locul trebuincios. Voi avea pe hârtie înfăţişarea şi măruntaiele viitoarei biserici. Presupun, aştept ca Atanasie Ceaur şi Roxana să pună la mijloc milioanele necesare pentru marea izbândire. În ce condiţii juridico-bisericeşti încep eu această operă? Atanasie Ceaur şi cu mine suntem *ctitorii* sfântului locaş şi ai viitorului întreg aşezământ. Ne găsim într-o situaţie specială – foarte cunoscută în vremile de aur ale bisericii — şi consfinţită de *novelele* împăraţilor bizantini şi de ştiinţa canoniştilor. *„... Dreptul ctitoricesc* s-a ivit în biserica creştină atunci când unii creştini cucernici au început să zidească din averile lor sfinte locaşuri, să le înzestreze cu tot ce este necesar pentru serviciul divin şi să ia asupră-le toată grija pentru întreţinerea clerului deservent la bisericile făcute de ei”...

Dar cu cât creştea în mintea mea claritatea canonică a viitoarei noastre situaţii, cu atâta înţelegeam mai bine temeritatea aşteptărilor şi planurilor mele! Iată-l pe Atanasie Ceaur ctitor preacreştin! Vezi-l luând asupra grumazilor săi bine hrăniţi jugul drepturilor şi al datoriilor prevăzute în Novela 123 a lui Jastinian! Închipuieşte-ţi pe acest industriaş, rece şi ateu, iscălind în faţa î.p.s. sale mitropolitului actul ctitoricesc de a întreţine, el şi urmaşii lui, de a asigura şi de-a perpetua în biserica zidită sfânta ei podoabă, regularitatea sfintelor servicii şi plata personalului clerical!...

Totuşi, proiectul meu trebuia conceput şi prezentat ca o fundaţie ctitoricească. Aveam nevoie de o completă simplificare în formă şi în fond şi de o urgentă traducere în faptă. Şeful meu bisericesc – clarvăzător şi practic — trebuie să fie cucerit prin preciziunea şi simplicitatea concepţiunii mele. Nu putea să şovăiască şi să nu-mi aprobe planurile prezentate odată ce ele reproduceau întocmai catedrala metropolitană. Şi iarăşi – gândeam în capul meu – n-avea cuvânt să mă supună la nicio carantină de niciun fel odată ce opera propusă era o ctitorie apărată de străvechile drepturi şi libertăţi cunoscute dreptului bisericesc.

Mergeam cu îndrăzneala mea şi mai departe şi-mi ziceam: Dumnezeu va avea grijă de jertfa sa! Eu ard de nerăbdare de a începe! Ce va fi a doua zi, ce surprize voi avea, ce prăpăstii sau ce munţi va trebui să înfrunt: totul stă la ştirea şi la mâna stăpânului ceresc.

O, să văd începutul! Să văd adunate pe teren piatra, cărămida şi câte mai trebuie! Să văd şanţurile săpate şi ziua pietrei fundamentale! Dar deocamdată nu era sigur şi câştigat decât locul pe care vâlvorea imaginara mea ctitorie!

XVI

SE APROPIA POSTUL PAŞTELUI. M-am hotărât, într-o zi, să mă duc să cercetez, unul câte unul, pe musafirii lui Atanasie Ceaur, care îmi spuseseră că am la ei uşa deschisă. Am vizitat pe primar, pe diplomatul în retragere şi chiar pe soţii ziarişti. N-am făcut rău. Afară de oarecare informaţii asupra lumii şi doctrinei teozofice, am recoltat preţioase ştiri asupra situaţiei politice şi îndeosebi asupra treburilor amicului comun Atanasie Ceaur.

Marele industriaş era răsfăţatul norocului. Toată lumea credea că, la o apropiată şi aşteptată remaniere ministerială, el va fi ministru. Partidul din care făcea parte era încântat de serviciile şi sagacitatea lui financiară. Primarul mi-a spus ceva mai mult.

— Sunt impresionat de perseverenţa şi de frumosul d-tale entuziasm! Şi îţi mărturisesc că nu mi-ar fi deloc indiferent ca, sub primariatul meu, să apară, într-un cartier muncitoresc, aşezământul nădejdilor d-tale. Îţi făgăduiesc că îţi voi da şi eu ceva. Dar ideea cea fericită şi mândria partidului meu ar fi ca Atanasie Ceaur să facă gestul nemuritor. Află – pentru moment, numai ca duhovnic – cum că amicul nostru a câştigat acum, în urmă, într-o afacere absolut onestă, o cotă personală de câteva zecimi de milioane.

Ştirea aceasta a fost pentru mine hotărâtoare. Atanasie Ceaur va trebui să dea zeciuială din uriaşul lui câştig şi să înceapă zidirea bisericii. Am zorit pe arhitectul amic să-mi termine planurile şi devizul lucrării, şi când le-am avut în mâna mea am cerut acestui Goliat al banului o audienţă la birou.

Din această întâlnire – în felul ei un duel misterios – era să iasă un înfrânt şi un biruitor! Nu cer pentru mine nimic. Dumnezeu din ceruri citeşte în inima mea ca într-o carte! Am sugrumat freamăt, emoţii, sfiiciune… şi am stat dârz în scaunul în care aşteptam să-mi vie rândul.

Am rămas singuri.

— Domnule Ceaur, vă rog să-mi dăruiţi un sfert de oră de convorbire între patru ochi.

Patronul a dat poruncă să nu mai intre nimeni, apoi, cu o bunăvoinţă pe care persoana lui, antipatică din născare, nu putea s-o facă persuasivă, mi-a spus că e atent.

— Viu să vă aduc o veste bună şi nădăjduiesc, o adevărată bucurie. Vă rog citiţi acest document.

I-am pus sub ochi actul prin care Banca Simon îmi vânduse terenul din apropiere.

Atanasie Ceaur şi-a plimbat ochelarii, încet şi impasibil, pe toate paginile documentului, mi l-a restituit şi a zâmbit funebru:

— Simon nu are secrete faţă cu mine… Am ştiut la vreme darul pe care ţi l-a făcut impulsiva şi idealista d-ră Debora…

Mi-am stăpânit greu mirarea şi m-am gândit: e tare ca Goliat!

— Nu te mira. Cucernice părinte Pavele. Simon este colegul şi tovarăşul meu.

— Domnule Ceaur, n-am voit şi n-am venit să vă minunez cu această primă izbândă a mea. Am venit să vă declar cu simplitate: iată aici terenul aşezământului pe care îl aştept! Daţi-mi acest aşezământ! Daţi-mi, mai întâi, biserica din centru!

— Părinte Pavele, nu-ţi mai iau în nume de rău această vioiciune şi această frenezie de convingeri, fiindcă mi-ai dovedit că poţi face minuni, dar mie dă-mi voie să fiu mai molâu şi mai tembel decât d-ra Debora…

— Ziceţi mai bine, domnule Ceaur: dă-mi voie să fiu om cu scaun la cap şi stăpân al realităţilor.

— Fie şi aşa, dacă vrei!…

— Cu claritate şi cu răceală, vorbesc unui maestru al situaţiilor clare…

— Vorbeşte.

— M-am mirat adineaori că îmi ştiaţi secretul. Dar dv. să nu vă miraţi că şi eu, la rândul meu, ştiu câteva din

secretele dv. Găsesc, domnule Ceaur, că în ceasul de faţă interesele dv. pământeşti şi politice se întâlnesc amical cu interesele mele apstoleşti.

— Mi-a spus şi primarul acelaşi lucru. Probabil că ai vorbit cu el, sau cu socru-meu, Trandafirescu, care cugetă la fel…

— Domnule Ceaur, sunt încântat! Asta înseamnează că prin două galerii diferite, săpate una la apus şi alta la răsărit, ne apropiem, încet şi sigur, unul de altul şi că, mâine-poimâine, unificăm tunelul care-a răzbit trecătoarea Simplon!

— Dragă părinte, opera pe care o iei termen de comparaţie a fost lung şi metodic pregătită de specialişti, de ingineri, de geologi.

— Opera la care vă chem colaborator pogoară din cer, ca intenţie şi finalitate, dar trebuie să treacă prin mâna aceloraşi pregătitori specialişti.

— Aşadar, ne trebuie studii, planuri, devize, demersuri, aprobări…

Am deschis ghiozdanul pe care îi ţineam pe genunchi şi am scos din el dosarul pregătit:

— Domnule Ceaur, aci stă *în nuce*[1] toată opera noastră. Veţi vedea aici planurile viitoarelor construcţii, veţi vedea, aproximativ, care este jertfa pe care v-o cere cel ce v-a dăruit viaţă, sănătate, avere şi slavă… Veţi vedea, mai departe, sub ce formă, comodă şi scurtătoare de discuţii, cerem chiriarhiei aprobarea întreprinderii noastre.

— Asta e ceva. Asta înseamnează că ştii să aterizezi cu îndemânare! Bine, bine… Lasă-mi dosarul câteva zile, ca să-l studiez cu toată luarea-aminte, pe care o reclamă această cestiune, de aci înainte… interesantă.

— Binecuvântată şi cerească, domnule Ceaur!

XVII

---

[1] În esență (lat.).

GRIJA, DEMERSURILE ŞI LUCRĂ-rile preparatorii pentru concretizarea planului meu nu mă dispensau nicio zi de celelalte îndatoriri. Stabilisem cu severitate orele serviciului pastoral şi continuam conştiincios, ca un bun învăţător, lecţiile mele cu Lia şi cu Bujorel.

O vedeam pe Roxana aproape în fiecare zi, mai ales în „clasa” copiilor, unde venea şi rămânea uneori toată ora, tăcută şi stăruitoare, la împletit, la brodat ori la cusut. Primeam înfăţişarea ei şi, aş zice, mă îmbrăcam sufleteşte în această înfăţişare ca într-un vestmânt regal la nu ştiu ce slujbă de ministru oriental într-o ţară a basmelor şi a soarelui…

Astăzi, când privesc înapoi şi revăd aceste lecţii cu copiii, de obicei luminate de chipul de statuă grecească al mamei lor, sunt adânc şi jalnic nedomirit asupra neprevederii şi opacităţii mele sufleteşti. Priveam ţintă înaintea mea, îmi încordam toate puterile, ca în stadion, şi alergam după sacra fantomă a închipuirii mele, dar nu mă întrebam niciodată dacă avântul şi izvorul energiilor dovedite nu au cumva, afluenţi din stratul inconştientului şi autoînşelării.

Atitudinea Roxanei faţă de mine a fost din prima zi şi până la cea din urmă întrevedere de o cuviinţă exterioară admirabilă. Totdeauna binevoitoare, totdeauna stăpânită de evidenţa că se găseşte înaintea unui preot, totdeauna doritoare să asculte şi să înveţe, femeia aceasta ar fi meritat să găsească în ucenicul tău mai mult reazim şi mai multă consistenţă duhovnicească decât a găsit.

Plâng şi mă vaiet că această primă încercare pe care ai făcut-o cu mine, trimiţându-mă la apostolia de probă, s-a isprăvit cu un tainic dezastru. Dar sunt dator să-ţi dau bună seamă de toate etapele rătăcirii mele şi să grămădesc la tribunalul tău toate elementele acestui proces în care mă pierd ca într-o reţea vrăjită.

Am răspuns Roxanei, zi cu zi, cu o purtare iluminată de

tot devotamentul meu creştin Mă verificam, mă cercetam în oglinda concepţiei iubitoare de omenie în care m-ai crescut şi găseam (cu un farmec pe care de-abia acum încep să-l suspectez) cum că Dumnezeu caută la jertfa mea ca la jertfa lui Abel şi că drumul datoriei are uneori neaşteptate despăgubiri. Plecasem în lume ca să câştig inima lui Iisus Cristos şi să pregătesc emoţionata aşteptare a împărăţiei lui. În ogorul pe care-l munceam şi-l sfărâmam de trei ani încoace holda duhovnicească începea să se ridice. Îngăduit îmi era – socoteam eu - să mă bucur că stăruinţele şi rugăciunile mele au fost primite şi ascultate.

Apropierea Roxanei chema din adâncurile sufletului meu sărbătoare şi melodie. Dar mi se părea firesc ca această fiinţă – vădit purtătoarea unui mesaj divin în viaţa mea – să aibă pentru mine privilegiul sufletesc pe care i-l acordam. Mi-aduceam aminte de Tecla, de Paula, de Eustochium, de Melania şi de atâtea alte sfinte femei creştine, ale căror îndemnuri, acţiuni şi virtuţi au întărit şi au ridicat până la eroism pe mulţi dintre legionarii lui Iisus Cristos. Convorbirea noastră era pururea închinată ideilor severe şi mântuitoare. Roxana dădea pe faţă o preocupare intimă, o sete de bună învăţătură, o dorinţă religioasă care ar fi cinstit chiar pe un slujitor al altarului.

E adevărat că dincolo de toată această râvnă didactică, dincolo de dialogii noştri teologici, mi se părea că întrevăd în sufletul Roxanei umbrele unei taine dureroase. Roxana era setoasă de slaba mea ştiinţă despre cele dumnezeieşti ca de o apă cerută de un ştiu ce foc ascuns al conştiinţei ei. Când am ajuns la bănuiala aceasta, mi-am impus o discreţiune desăvârşită şi am încetat să mai insist asupra capitolului mărturisirii. Neapărat era o renunţare momentană. Care prefacere sufletească, în numele şi cu puterile Mântuitorului, poate fi îndeplinită aici, pe pământ, dacă nu expulzăm cu totul, prin pocăinţă şi prin spovedanie, pe omul cel vechi şi putred, ca să facem loc omului pocăit şi renăscut? Dar mă observam cu sfântă

probitate şi mă cenzuram cu asprimea pe care trebuie s-o păstrăm în primul loc pentru noi înşine. Dacă într-adevăr femeia aceasta se simte despărţită de biserică şi de Iisus Cristos prin vreun obstacol greu, pe care numai taina mărturisirii poate să-l înlăture, rugăciunile noastre unite îi vor aduce ziua eliberării. Ar fi un păcat de neiertat din partea mea să jignesc sau să bruschez timida evoluţie a unui suflet pornit să înflorească florile sfintei spovedanii…

A doua zi după audienţa mea la Atanasie Ceaur şi la sfârşitul lecţiei cu copiii, am rugat-o pe Roxana să mă asculte câteva minute.

— Doamnă, am să vă comunic câteva ştiri importante,

— Am şi eu una, dar importantă pentru mine…

— M-am prezentat ieri d-lui Atanasie Ceaur şi i-am făcut dovada că sunt proprietarul vastului teren viran pe care aştept să crească într-o zi mânăstirea Sf. Vasilie.

— Ştirea nu mai este nouă de multe zile…

— Vă cer iertare, doamna, că n-am fost eu primul vestitor… Mi-e greu să constat că sosesc atât de târziu cu informaţiile mele.

— Din câte mi-a spus d-l Ceaur, reiese, cucernice părinte, că aţi lucrat cu înţelepciune. Tăcerea pe care aţi păstrat-o acoperea foarte bine toate acele chibzuiri şi pregătiri cuvenite lucrurilor serioase.

— Trebuia să-mi impun această discreţiune. Sunt mulţumit că m-aţi înţeles.

— Dacă am cunoscut un dram de tristeţe, este din altă pricină. Aş fi voit să aflu fapta Deborei nu din destăinuirea tatălui, ci din confidenţele fiicei.

— Doamnă, toată vina este a mea!… Am rugat-o în scris pe d-ra Debora să fie discretă şi să-mi lase mie dreptul divulgării.

— Atunci şi Debora a tăcut din înţelepciune…

— Din sfatul meu şi din porunca împrejurărilor. Să ne oprim însă asupra faptului în sine. Aştept ca Dumnezeu să ne dea semnul hotărâtor că jertfa pe care i-o pregătim e

dezlegată.

— Mă voi bucura din toată inima să privesc izbânda cucerniciei-tale.

— Da, cu vorba *Sfintei Scripturi: „Acum mântuirea este mai aproape de noi decât atunci când am primit credinţa”…* Dar stăruinţa şi lupta noastră trebuie sporite.

— Sunt, înaintea lui Dumnezeu, care ştie toate, împreună luptătoare cu cucernicia-ta.

— Fiţi mai mult decât atât, doamnă! Fiţi pentru mine ceea ce erau filipenii pentru apostolul neamurilor: *„bucuria şi cununa mea”…*

— Poate, în viitor… Deocamdată, cucernice părinte, te aşteaptă un ceas greu. Săptămâna care vine este prima săptămână din marele post. Te rog să vii în câteva după-amiezi şi să citeşti, în odăiţa cu icoane, rugăciunile prescrise.

— Doamnă, ştiţi prea bine că mă chemaţi nu la o corvoadă, ci la o sacră datorie.

— Nu e numai atâta. Vineri, după rugăciune, vreau, cu ajutorul Domnului, să mă mărturisesc… Vino pregătit să mă asculţi…

M-am înclinat adânc în faţa Roxanei.

— Bucurie mare va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu în ziua aceea!

XVIII

ÎN ACEASTA PRIMĂ ŞI SFÂNTĂ săptămână a marelui post, ca unul care nu am încă „cetate stătătoare”, am ajutat pe fraţii mei, preoţii vecini, şi am continuat, după-amiază – pe cât cu putinţă era – lecturile tipicale în camera cu icoane din palatul lui Atanasie Ceaur.

Era un paraclis improvizat, fiindcă ziditorii palatelor de *azi* – atât stăpânii, cât şi arhitecţii – sunt cu totul străini de

ideea că alături de atâtea şi atâtea încăperi una trebuie hărăzită sfintelor icoane şi retragerilor cucernice. Roxana aduse într-un iatac o parte din odoarele sfinte de sub mâna răposatului vlădică Varlaam, crucile şi engolpioanele lui, cum şi o colecţie de icoane vechi şi noi.

În lumina stinsă a acestui iatac, Roxana îşi tăinuia clipele ei de reculegere şi de rugăciune. Ziua de vineri a sosit pentru mine solemnă şi apăsătoare. Nu mai sunt, de mult, la începutul experienţelor şi al carierei mele duhovniceşti, dar dacă te-aş fi ştiut cumva în apropierea mea, aş fi alergat la duhovnicia-ta şi te-aş fi rugat: „Şovăiesc, sunt slab, ia-mi după grumaji acest epitrahil! Ascultă în locul meu spovedania Roxanei!…”

Mă miram eu însumi de această subită şovăială… Mă mustram cu asprime şi-mi spuneam: slugi netrebnice suntem, dar trebuie să facem ceea ce ni s-a poruncit! Mi-aduceam aminte de un cuvânt pe care-l spuneai odinioară: înaintea celui ce se confesează, preotul confesor este, de multe ori, în aceeaşi situaţie în care se află medicul la patul bolnavului de tifos, sau – şi mai grav — soldatul, pe front…

Îmi făceam o largă socoteală şi-mi ziceam: Dumnezeu priveşte cu îndurare spre mine, robul său nevrednic. Bogaţii, ca şi săracii, încep să vină, după strădania mea, pocăiţi şi setoşi la jgheaburile apei celei vii.

După-amiază, între lumânările aprinse pe un sfeşnic arhaic, am terminat lecturile mele cu *Psalmul* 90:

„O, Doamne, lu ne-ai făcut nouă scăpare în neam şi în neam.

Mai-nainte ca să se fi născut munţii şi mai-nainte ca pământul şi lumea să fi luat făptură, din veac şi până în veac, tu eşti, o, Dumnezeule! Tu întorci pe om în pulbere şi zici: întoarceţi-vă voi, fii ai oamenilor! O mie de ani înaintea ochilor tăi sunt ca ziua de ieri care a trecut şi ca o streajă de noapte.

Tu îi faci să curgă neîncetat; ei sunt ca un somn de dimineaţă, ei sunt la fel cu iarba care trece: dimineaţa

creşte şi înfloreşte, iar seara se veştejeşte şi se usucă. Fiindcă mânia ta ne nimiceşte şi năimea ta ne înspăimântă! Tu pui păcatele noastre înaintea ta şi greşealele noastre cele mai ascunse înaintea feţei tale; toate zilele, vieţii noastre se şterg întru mânia ta, şi anii noştri îi sfârşim ca un suspin.

Zilele anilor noştri sunt şaptezeci de ani; la cei mai în putere: optzeci de ani: iar ceea ce este mai falnic în ei este osteneală şi deşertăciune, căci se duc degrabă şi noi zburăm.

O, *de-am cunoaşte străşnicia mâniei tale şi teama de aprinderea, iuţimii tale! Învaţă-ne să socotim bine zilele noastre, ca să dobândim o inimă înţeleaptă! întoarce-le, Doamne! Până când sta-vei departe? Fii îndurător cu robii tăi! Satură-ne dimineaţa de mila ta, ca să putem striga cu glas de bucurie şi să ne veselim în toate zilele vieţii noastre. Dă-ne atâtea zile de bucurie câte ne-ai dat de smerenie, atâţia ani (de fericire) câţi am văzut de nenorocire. Vadă robii tăi împlinirea lucrurilor tale, şi slava ta să strălucească peste fiii lor! Şi să fie harul Domnului-Dumnezeului nostru peste noi! Şi fă să sporească lucrul mâinilor noastre! Lucrul mâinilor noastre fă-l ca să sporească!”*

Am deschis *Evhologiul* şi am început serviciul sfintei mărturisiri. Există, oare, pe pământ o întâlnire sufletească mai mişcătoare şi mai sfânta decât aceasta dintre confesor şi penitent?

Roxana în genunchi, cu capul acoperit de revărsarea epitrahilului, mă însoţea smerită şi adâncită, ca o domniţă din alte vremuri. Am stat apoi în jeţul lui Iisus Cristos şi, ca de obicei, din îndemnul: *„Iată fiule! Cristos stă nevăzut, primind, mărturisirea ta cea cu umilinţă”,* am făcut o parafrază largă şi pătrunzătoare.

Am păstrat, de data aceasta ca şi oricând, acea sobrietate în întrebări, acea discreţiune a îngerului terapeut, acea demnitate a sacrului tribunal despre care

mi-ai vorbit de atâtea ori şi mi le-ai făcut sensibile în ceasurile noastre duhovniceşti. Roxana nu cerea formă şi echivocuri.

Precisă, clară, categorică, mărturisirea ei pornea dintr-o eroică hotărâre de a înfrunta şi a scutura robia păcatului. Aveam în faţa mea spectacolul suprem al sufletului care trece din întuneric la lumină, în aurora cea mai presus de ochiul omenesc şi sub zborul simbolicei Columbe.

Când Roxana, învăluită şi intim vibratoare ca un clavir în stingere, şi-a terminat mărturisirea, am rămas tăcut, cu ochii închişi... *„Nu vă îngrijiţi cum sau ce veţi vorbi, căci* se *va da vouă în ora aceea ce să vorbiţi”...*

— Fiică Roxano, stăpânul meu Iisus Cristos a ascultat şi a primit mărturisirea ta, căinţa ta, zdrobirea inimii tale, mântuitoarele tale hotărâri şi avânturi spre viaţa cea plăcută lui. Iată canonul pe care el ţi-l porunceşte, prin mine, sluga lui netrebnică: să te îngrijeşti, să te străduieşti, să te lupţi, să nu te laşi odihnei niciun ceas până când nu vei vedea alături de casa ta turnurile viitoarei biserici sărutând cerul albastru cu crucile lor de aur. Iar la cea dintâi sfânta liturghie care se va sluji în biserica ta ctitoricească, eşti dezlegată şi eşti slobodă să primeşti sfânta împărtăşanie. Dacă în ziua aceea sunt în viaţă şi de faţă, eu îţi voi deschide porţile împăratului; dacă sunt departe, aici, pe pământ, sau dincolo, atunci urmaşul meu va cunoaşte, prin tine, acest testament şi va face cele de cuviinţă.

După formula sacrosanctă, rostită silabă cu silabă - concluzie şi punte către împărăţia cea mai presus de fire – am închis gura... ca să n-o mai deschid niciodată către nimeni, afară doar către Roxana, la a doua mărturisire, sau către Iisus Cristos, la a doua lui venire, când însuşi va sta în jilţul său şi interimatul nostru se va sfârşi.

XIX

VENERATE PĂRINTE, TOATE CÂTE ţi-am istorisit până aici mi se par o înceată şi trudită urcare pe coastele sfâşiate ale unui munte. Iată, acum suntem pe vârful lui. Ne mai rămâne să coborâm. Şi coborârea aceasta e bruscă, e nebunească şi dezastruoasă! După spovedania Roxanei m-am simţit câteva zile ca într-o vacanţă imprecisă, ca într-un fel de subtilă dezlegare faţă de preocupările, de obligaţiile şi de tot preţul vieţii mele. Pare că eram în ajunul unei călătorii, pe care n-o voiam, dar pe care o ştiam inevitabilă şi dizolvantă pentru treburile şi pentru rostul meu. Nu-mi dădeam seama ce am, dar socoteam că m-a ajuns oboseala lungului meu zbucium sufletesc şi că trebuie să-mi dau mie însumi un concediu de câteva zile. Acest concediu însă nu atingea lecţiile cu Bujorel şi Lia, şi am urmat fără ştirbire munca mea dăscălească.

Am regăsit-o pe Roxana în atmosfera paşnică, îmbietoare şi caldă pe care o simţeam de obicei în jurul ei, şi am vorbit unul cu altul, şi ne-am purtat unul cu altul cu amicala neprevenire de mai-nainte. Dar în mine era cineva care picota de somn sau care se deznoda încet pentru nu ştiu ce boală lungă şi neînţeleasă.

Într-o zi, m-am întâlnit în casa Roxanei cu tată-său, moşneagul Ilie Trandafirescu. Jovialul negustor mi-a spus că e fericit că mă revede.

— Dumnezeu te-a ascultat şi m-a ascultat şi pe mine! Veste mare şi veste bună vei avea în curând! Ei, dacă ne-ar trimite Dumnezeu în fiecare mahala câte un preot ca d-ta! …

Roxana a oprit în ochii mei o privire clară, mulţumită, plină de înţelesuri. Eram mai bătrân decât Ilie Trandafirescu şi uitam ceea ce Roxana nu uita nicio clipă!…

În sfârşit, după alte câteva zile, Atanasie Ceaur m-a poftit în biroul lui. Pare că trecuseră la mijloc ani de zile!… Nici

încordare, nici neastâmpăr, nici acea curioasă dilatare pe care o suferă lucrurile şi oamenii întâlniţi şi priviţi de noi prin lentilele emoţiunii.

Atanasie Ceaur – redus la proporţiile lui de contabil îmbogăţit – a deschis dosarul pe care i-l dădusem mai înainte şi mi-a pus câteva întrebări socotite de el importante. I-am răspuns într-un chip neted şi degajat care stingea orice replică.

— Bine, văd că te-ai gândit la toate greutăţile

— Adică s-a gândit pentru mine amicul meu arhitect, şi eu mă fac ecoul lui. Vă rog să nu uitaţi pe acest băiat destoinic şi muncitor când va fi vorba să alegeţi pe omul de nădejde, pe directorul lucrării.

— Părinte Pavele, voi ţine socoteală şi de această dorinţă a sf.-tale. Dar recomandarea cea mai bună a autorului acestor planuri este însăşi opera lui. Ne mai rămâne de făcut un singur lucru, demersul cel din urmă.

— Spuneţi-mi când sunteţi liber, şi voi încerca, prin cancelaria sfintei Mitropolii, să obţin o audienţă.

— Mâine, înainte de amiază.

— Înţeleşi. Alerg la Mitropolie. Astă-seară aveţi rezultatul.

Pe drum mă gândeam biruit la mediocritatea acestei întrevederi hotărâtoare. Atanasie Ceaur a capitulat. Ideea mea a răzbit şi s-a impus. Dar iată cât de searbăd şi de meschin e ceasul marilor urziri ce vor să vie! Concepem proiectele noastre în cântec şi în auroră, şi când ajungem la pragul realizării lor, e seară şi e chiot.

După-amiază am dat de veste lui Atanasie Ceaur că audienţa dorită a fost admisă. A doua zi, la ora 11, aşteptam amândoi în salonul oficial. Atanasie Ceaur a deschis albumul cu iscălituri – foarte multe obscure, câteva celebre… M-am gândit: ce lucru de mirare!… Iată-l pe Atanasie Ceaur intrând de-a-ndaratele în pronaosul bisericii şi în slava ctitoricească…

— Semnaţi şi dv., domnule Ceaur!

A des partis plus hauts Rodrigue doit prétendre[1]…

Din fericire, cameristul ne-a vestit că înaltpreasfinţitul soseşte, şi întrebarea din ochi a lui Atanasie Ceaur a rămas fără răspuns.

Şeful meu bisericesc şi cu patronul meu laic se cunoşteau din alte zile. Au prins a vorbi despre atmosfera politică. Am rămas, cum mi se şi cădea, în respectuoasă aşteptare. Peste câtăva vreme, mitropolitul pune ochii pe mine.

— Domnule Ceaur, cunosc de aproape măreţul şi preacreştinescul plan pe care îl aveţi. Arhitectul nostru, prin cel dintâi al său ucenic, a fost unul dintre colaboratorii dv. În principiu, biserica binecuvântează şi îmbrăţişează atari proiecte şi atari manifestări. Vă felicit din toată inima şi voi lua măsuri ca din partea noastră să vi se dea tot concursul şi să vi se facă toate înlesnirile.

— Inaltpreasfinţite, am onoarea să vă înfăţişez aici cererea mea şi a cucernicului părinte Pavel, fiindcă sfinţia-sa este al doilea ctitor, ca unul ce e proprietarul locului ctitoricesc.

Mitropolitul m-a învăluit în lumina ochilor săi de mare diplomat ecleziastic şi, cu un zâmbet care îmi conferea drepturi aproape egale, a răspuns părinteşte:

— Da, sunt informat. Părintele Pavel este una din bucuriile şi nădejdile bătrâneţelor noastre. Modest şi singuratic cum îi place să fie, nu ne-a îmbulzit prea tare cu cereri de audienţă, dar a lucrat ca sluga cea bună şi credincioasă din parabolă… *„Peste puţine ai fost credincios, peste multe te voi pune”…*

— Inaltpreasfinţite, credem că toate elementele problemei, şi tehnice, şi juridice, au fost prevăzute şi precizate. Depunem, o dată cu cererea noastră, şi acest dosar, cu atâtea şi atâtea schiţe şi pagini, de unde veţi degaja viziunea operei viitoare.

— Vă mulţumesc; lăsaţi totul pe mâna mea.

— Dacă veţi binevoi a ne face ceva observaţii sau

---

[1] Rodrigue trebuie să aspire la partide mai înalte (fr.).

obiecţii…

— Le voi face peste o săptămână sau două… domnului ministru Atanasie Ceaur.

La plecare, pe când cameristul ajuta pe industriaş să se îmbrace, mitropolitul îmi spune:

— Sunt mulţumit de frăţia-ta.

I-am sărutat mâna, dar i-am răspuns în gândul meu cu cuvintele ecleziastului.

Ieşind afară din verandă sub cerul dezgheţat şi albastru de martie, biserica mea predilectă mi-a umplut ochii şi inima. Trecutul nostalgic povestit în această arhitectură strămoşească, amintirile mele personale legate de această catedrală, visul meu să transplantez silueta ei iubită m-au smuls o clipă din intima şi strania mea dezagregare.

— Mare baci de oi şi meşter sădilar mai este mitropolitul d-tale! Vrea să-mi dea aprobarea când voi fi ministru!

— A, nu luaţi lucrurile aşa! Mitropolitul a voit, pur şi simplu, să apropie bucuria lui că-i zidiţi o biserică de satisfacţia dv. că veţi fi ministru. Cât pentru aprobarea materială – adresa Mitropoliei – vă sfătuiesc să n-o aşteptaţi niciun ceas. Când o veni, atunci o veni. Permiteţi-mi, însă, să vă propun altceva. Aidem să cerem o aprobare mai înaltă decât a mitropolitului. Aidem să îngenunchem împreună la racla sfântului Dimitrie.

Atanasie Ceaur m-a privit înmărmurit. Apoi deodată sinceritatea măştii lui s-a topit în ceva subţire şi superior:

— Ascultă, părinte Pavele, m-am prins în această horă popească fiindcă de un an de zile m-au tras să-mi scoată mâinile din umăr nevastă-mea, socru-meu, primarul, alţi amici politici, chiar şi Simon, preşedintele uniunii sacre evreieşti. Dar să ne înţelegem! Rămânem fiecare cu convingerile noastre şi cu al nostru *în statu quo ante*[1]. Nu ne confundăm şi nu ne amăgim.

— Domnule Ceaur, vă rog, iertaţi inadvertenţa mea. Vă încredinţez că nu voi repeta greşeala aceasta.

---

[1] În situaţia anterioară (lat.).

Am închis după el uşa automobilului şi am intrat în catedrală. Din inima mea cenuşie şi jignită, din umbra sfântă, străpunsă de ochii lăcrămoşi ai câtorva făclii, a crescut un val de suspine şi de proorocire: praful se alege, ori de operă, ori de făuritori!

Am căzut, în alte vremuri, de multe ori la racla sfântului Dimitrie şi am sărutat adesea mâna lui de abanos transfigurat. Această mână fină şi crispată este pentru mine, după tainice împrejurări personale, când mângâioasă şi placidă, când dură şi rebelă la sărutat.

Am stat mult în genunchi lângă sfintele relicvii şi am îndrăznit să mă aplec asupra lor. Mâna sfântului Dimitrie nu mă mai cunoştea!

XX

DE ACI ÎNAINTE TOATE S-AU ÎNtâmplat, s-au întâlnit şi s-au împletit cu o repeziciune ameţitoare. Dar pe măsură ce visul prindea consistenţă şi începea să facă parte din lumea realităţilor, sufletul meu se simţea rece şi evacuat, ca o capsulă de mătase după ieşirea fluturelui. Singurul lucru care m-a mai încălzit, acum, când toată lumea era în fierbere, a fost directoratul tehnic al prietenului meu, colegul din clasele primare. Atanasie Ceaur, om de cugetare pozitivă şi de fapte, a pornit la lucru cu metodică energie. Omul vedea toată această muncă şi toată această uriaşă cheltuială pe care o luase asupră-şi numai sub latura ei utilitară şi politică. Intrase în vârtejul forţelor dezlănţuite şi voia să se impună privirii tuturor ca mare prieten al poporului şi indispensabil element politic. Remanierea ministerială întârzia, dar şansele lui Atanasie Ceaur erau mereu aceleaşi. Fireşte, îi trebuia o zgomotoasă afirmare publică, şi aşternerea temeliilor unei biserici, într-un cartier de golani, era faptul

care trebuia să preceadă, cu strălucit *aproposito,* intrarea lui în minister.

Până la Paşte, pe locul viitoarei mele mânăstiri au crescut dealuri de nisip, de pietriş, de cărămidă. Varul a umplut bazine întregi. Vagoane de cherestea au fost depozitate şi o armată de salahori a început să sape şanţurile temeliilor. Când totul a fost gata şi ziarele au anunţat de repetate ori marea operă bisericească şi filantropică pe cale de îndeplinire, Atanasie Ceaur a hotărât ziua de 1 mai drept ziua cea mai bine găsită pentru punerea pietrei fundamentale. Va fi o zi de universală bucurie, civilă şi spirituală, uvrieră şi social-creştină!

Sufletul şi toate resorturile acestor mişcări de oameni şi de material nu mai porneau de la mine, nu mai erau în puterea mea, şi nimeni nu găsea curios că nu mă mai zbucium şi nu mai asurzesc lumea ca mai înainte. Am avut deci timpul să stau ceasuri lungi în sihăstria mea şi să ascult streşinile mele sufleteşti cum picurau de tristeţe şi de gânduri absurde.

Intram acum în casa Roxanei cu nişte preocupări şi cu nişte ochi pe care nu mi-i văzuse nimeni mai înainte.

Elevii mei, Lia şi Bujorel, nu mai găseau în inima dascălului simplitatea onestă şi iubitoare de la început. Într-o zi, Roxana, după lecţia cu copiii, a deschis ferestrele unei odăi vecine şi m-a chemat să privesc vastul câmp plin de lucrători şi desenul canaturilor negre. Era primăvăratică, amicală şi luminoasă de recunoscătoare mulţumire. Figura ei de copil bucălat părea un dar şi un simbol al lui aprilie, stăpânitor în ceruri şi pe pământ. Vestmântul ei de casă lăsa braţele goale şi o dâră de parfum necunoscut. Departe cu mii de stadii de contaminarea mea sufletească, Roxana m-a privit ca pe un frate şi ca pe un binefăcător:

— Cu adevărat, Dumnezeu te-a trimis în casa noastră!

Poate că m-am îngălbenit, poate că m-am înroşit… O zguduitură dureroasă m-a smuls din linia dreaptă şi m-a frânt pe fereastra deschisă.

— Nu te simţi bine, părinte Pavele? Ţi s-a făcut rău?

— Nu e nimic, doamnă. Nu ştiu ce val de fierbinţeală şi de întunecare mi s-a urcat în cap… Trebuie să treacă.

— Poate n-ai gustat nimic azi de dimineaţă… Să-ţi aducă o cafea cu lapte, un ceai…

— Nu, doamnă, absolut nimic. Îmi trebuie o plimbare în aerul de afară. Vă mulţumesc. N-aveţi nicio grijă.

Şi am fugit din faţa Roxanei.

Atanasie Ceaur a făcut mari pregătiri pentru ziua de 1 mai. A invitat autorităţile bisericeşti şi civile, a mobilizat pe reporterii ziarelor din capitală şi a organizat cu regimentul său de funcţionari un serviciu ingenios pentru împărţirea la săraci a câtorva mii de pâini şi a câteva boloboace de vin. Însuşi mitropolitul a prezidat oficiul divin. O duzină de clerici, printre care şi eu am făcut escortă şi am sporit amploarea maiestăţii arhiereşti. Aproape toţi miniştrii, primarul, bancherul Simon, directorii marilor întreprinderi miniere, forestiere, metalurgice erau de faţă pe estrada construită deasupra valurilor populare.

A vorbit întâi mitropolitul. Fiu autentic al norodului, figură seducătoare şi orator din fire, mitropolitul este omul discursurilor totdeauna glorioase, când aceste discursuri se adresează mulţimii grămădite, ideile exprimate n-au fost şi nu puteau să fie decât idei cu universală circulaţie, locuri comune, sfaturi bătrâneşti, dar toate debitate cu o uimitoare forţă de pătrundere şi cu o tonică mată şi gravă, irezistibilă. Am prins această şoaptă de pe estradă :

— S-a născut ca să robească inimile!…

Om abil, mitropolitul a patinat tot timpul pe acest lac cu copci primejdioase, care îngheaţă, între biserică şi stat. Era vorba de o iniţiativă particulară, chir iniţiatorul era un viitor ministru, şi puterea laică era aci copios reprezentată. Ceilalţi oratori care au socotit că trebuie să vorbească după mitropolit – căci doar tocmai pentru aceea veniseră – s-au scufundat în chip jalnic.

Stăteam cu capul strâns în cuculion sub soarele

sfredelitor de mai şi îmbrăcat greu în odăjdiile de fir. Stăteam trist şi mă gândeam la explozia lui Cicero: „Până când abuza-vei oare de răbdarea noastră?” Un ministru guraliv, bârdăhănos şi trivial de simpatic, ca o precupeaţă din Gura-Oborului, bariton răguşit şi şef de căprărie în mahala, a început să danseze pe stradă. La fiecare pas oratoric călca pe picioare sărmana sintaxă naţională. Dar acest ministru de iarmaroc apărea fioros din alt punct de vedere. Era cugetător, era generos, era exeget al *Noului Testament!*

Până când vom tolera acest amestec pângăritor în treburile bisericii, în organizaţia ei şi în comentarea învăţăturii lui Iisus Cristos? Am ajuns astăzi la un aliaj monstruos între Evanghelie şi raţiunea de stat. Am ajuns la această monedă calpă şi repudiată de sufletele mistice, la dinarul care poartă simultan şi efigia cezarului, şi scriptura lui Dumnezeu!

M-au revoltat mai puţin ceilalţi vorbitori, care au luat cădelniţa din mâinile mitropolitului şi au tămâiat partidul de la putere, faptele nemuritoare ale partidului, pe partizanul Atanasie Ceaur şi pe poporul suveran, nerăbdător să dea năvală peste grămezile de pâine şi peste butoaiele cu vin. Atanasie Ceaur a avut grijă de hrisovul care trebuie pus în temelii şi a pomenit în el şi numele meu. Când a început iscălirea acestui document, m-am lăsat mai la urmă. Nimic din toate câte vedeam şi auzeam nu se potrivea cu viziunea mea de altădată, şi eu însumi nu mai eram la fel cu mine! Mitropolitul m-a chemat şi mi-a spus părinteşte:

— Îmi pari preocupat şi absent dintre noi. Poate că îţi ghicesc gândurile… Lasă-le deocamdată la o parte. Aceasta este ziua pe care ţi-a dăruit-o Domnul ca să te bucuri şi să te veseleşti într-însa! E sărbătoarea frăţiei-tale! Vino încoace şi iscăleşte aici lângă mine.

Pergamentul a fost închis în cilindru de aramă, şi mitropolitul a coborât, între mine şi Atanasie Ceaur, ca să-l aşeze într-un bloc găurit. M-am înfiorat şi m-am rugat:

„Curăţeşte, Stăpâne, cu focul îndurărilor tale multa spurcăciune de care e mânjită jertfa aceasta şi mai vârtos curăţeşte prihana inimilor noastre!” Alături aştepta pe distinşii invitaţi ai lui Atanasie Ceaur un bufet arhibogat, clădit sub un şopron de scânduri. Toţi erau flămânzi şi însetaţi, şi orice ispită oratorică era neputincioasă. Ilie Trandafirescu împodobea adunarea cu obrajii săi de Moş Crăciun. Diplomatul pensionar gusta şampania, răpit de amintiri spaniole şi musulmane. Soţii ziarişti, acum îmblânziţi definitiv, făceau proaşcă în farfuriile cu gustări şi recunoşteau cu gura plină:

— Ai învins, galileene! Eşti un popă care ne-ai băgat în cofă! Hai să ciocnim! Noroc! Să-ţi trăiască mânăstirea!

Bancherul Simon, discret şi temperent în năvala generală după şampanie şi după icre negre, mi-a şoptit, luându-mă de braţ:

— Debora ţinea mult să vie şi ea. Dar n-a putut să lipsească, azi, 1 mai, dintr-o tovărăşie a muncii dornice să reclădească Sionul. Înţelege-o şi iart-o.

— Am aşteptat mereu un cuvânt din partea d-sale. Voi suna la uşa dv. mâine către seară. Mă închin d-rei Debora şi îi închin multe flori de recunoştinţă.

Primarul m-a luat la o parte, şi poate filosof fără să-l ştiu eu, sau poate sporit şi iluminat de un pahar de şampanie, mi-a arătat, dincolo de cordonul de jandarmi în mare ţinută, norodul care se zbuciuma şi ridica valuri de gălăgie:

— Şi eu sunt socialist creştin. Şi mai mare decât noi toţi a fost Mântuitorul. Dar când predica mulţimilor pe ţărmul Tiberiadei, se urca într-o luntre „ca să nu fie îmbulzit. Iar la Cana Galileei, după ce a prefăcut apa în vin, sunt sigur că s-a dat la o parte dintre nuntaşi. Bagă de seamă, cinstite părinte, că treci o graniţă dificilă: treci graniţa dintre ţara gândului şi ţara faptei!

XXI

A DOUA ZI AM FOST ACASĂ LA Debora. Era o datorie din partea mea să revăd pe această darnică şi enigmatică ajutătoare a planurilor mele. O cunoşteam prea puţin şi îi eram prea mult dator! În concepţia mea, simplificată cu voinţă şi rezemată pe providenţa dumnezeiască, fapta Deborei nu trebuia prea mult întrebată şi discutată. Dar rămânea în faţa mea persoana binefăcătoarei, şi pentru raporturile noastre de aci înainte doream şi căutam calea unei nobile prietenii. O revedeam pe Debora în nişte zile de inextricabilă confuzie sufletească. Am găsit-o într-o grădiniţă interioară, între un boschet de liliac şi un lan de narcişi.

— N-am venit ieri… Tata ţi-a spus pentru ce… Iubesc pe toţi vizionarii, pe toţi cutezătorii… Cunoşti prea bine ideia sionistă şi ştii uriaşele eforturi pe cari le fac devotaţii Sionului, în lumea întreagă… Câţiva copii entuziaşti m-au chemat ieri să ascult sfaturile şi planurile lor.

— Domnişoară Debora, ai fost atât de munificentă cu mine, că îmi ridici orice drept de-a fi gelos!

— Cuvântul îmi place şi mă măguleşte. Ce face amica noastră Roxana?

— Cred că este puţin cam bolnavă. Ieri n-a apărut de loc la solemnitatea pietrei fundamentale, şi azi, la lecţia cu copiii, am aflat că n-a părăsit camera de culcare.

— Roxana e tristă şi taciturnă de câtva timp. Ne-am văzut mereu în treacăt şi am simţit că nu-i zicea inima să întârziem una lângă alta.

— Poate că te înşeli… Roxana e prea sufletească şi prea conservatoare în prieteniile ei.

Debora făcu o pauză şi mă privi cu ochii ei de frumos sfinx ebraic:

— Ştii bine ce spui. Roxana e prea conservatoare în prieteniile ei, tocmai de aceea sunt uşor încurcată.

Am simţit în inimă o împunsătură rece. Ce vrea Debora? Ce ştie Debora? Şi pentru ce îmi întinde acest laţ în care un duhovnic nu poate să cază niciodată?

— Bănuiesc că Roxana a avut lungi discuţii cu soţul ei şi a cheltuit comori de energie şi de strategie până când să-l hotărască să intre în arenă. Are dreptul să fie tăcută şi obosită.

— Ascultă, părinte Pavele, peste câteva zile plec din ţară, plec într-o călătorie lungă şi imprecisă. Cred că voi trece prin Germania, prin Franţa, prin Elveţia. Poate că mă voi opri, un timp, la Berlin, în casa unor prieteni intimi, care mă cheamă şi mă aşteaptă din anul celălalt.

— Te voi însoţi cu binecuvântările mele şi îţi voi răspunde ori de câte ori îmi vei face cinstea să-mi scrii.

— Îţi mulţumesc, dar eu aş vrea mai mult. Dacă mă stabilesc într-un loc – de pildă… o lună întreagă – şi aş avea capriciul de fată de bancher, voluntară şi răsfăţată, să chem în vila mea pe părintele Abel Pavel, ai aproba şi ai răspunde chemării mele?

— Domnişoară, marele meu patron, apostolul Pavel, zice într-o epistolă a lui: *„Toate pot să le fac întru cel ce mă îmbracă cu putere”.* Şi în altă epistolă zice iarăşi: *„Toate îmi sunt iertate, dar nu mă voi lăsa biruit de nimic”.*

Pe figura Deborei se lăsă umbra unei dureri umile şi reţinute.

— Nici chiar de tainica dorinţă a unei inimi care caută, de multă vreme, cărarea certitudinii creştine?…

— O, domnişoară Debora, atunci nu mai este vorba de capriciul unei fete voluntare şi răsfăţate!

— Ştiu eu ce să mai spun?… Vorbeşte-mi de credinţa d-tale! Vorbeşte-mi de dumnezeiescul învăţător! Vorbeşte-mi de minunatul Pavel, pe care mi-l pomenişi acum! Vino să citim şi să discutăm împreună o interesantă carte, de curând apărută, *Paulus unter den Juden*[1]…

— Mă pui la grea şi fericită ispită… Să-ţi întorc cuvântul:

[1] Paulus între evrei (germ.).

ştiu şi eu ce să mai spun!… Ai asupra sufletului meu o ipotecă eternă. Şi apoi – *„mare îmi este jalea şi necurmată durerea inimii, pentru că aş dori să fiu eu însumi anatema, departe de Cristos, pentru”…* d-ta, pentru fraţii d-tale, pentru evrei, *„a căror este înfierea, şi mărirea, şi aşezămintele, şi rânduiala legii, şi slujba, dumnezeiască, şi făgăduinţele, şi din care, după trup, este Cristos”…* Grăieşte, precizează, porunceşte!

— Ce fericită e Roxana! Ea poate să-şi deschidă inima în toată voia. Ea poate să-şi mărturisească, sub scutul şi garanţia bisericii, gândurile ei, deziluziile ei, nebuniile închipuirii şi împleticirile pasului. O, cât sunt de fericite prietenele mele creştine care au avut norocul să găsească în duhovnicul lor pe magistrul vieţii şi al reconfortării!

Vorbea cu o vioiciune aproape dramatică. Obrajii ei erau bujori şi pară. O presimţire de lacrimi muia ochii ei migdalaţi şi verzi.

— Te ascult. Grăieşte, precizează, porunceşte!

— Uşor lucru să-mi ceri preciziune şi poruncă atunci când nu mai ştiu unde mi-e capul… Crezi că bietul suflet feminin e o fracţiune militară pe care poţi s-o faci să evolueze la comandă? De câte ori ai vorbit cu Roxana până când să se limpezească şi să se decidă? Noi ne-am văzut numai de câteva ori. Nu te mira, prin urmare, şi nu-mi lua în nume de rău gândul fantastic ce mi-a venit să te chem departe într-o vilă singuratică şi să ascult din gura d-tale cuvintele vieţii…

— Domnişoară Debora, toate pot să le fac întru cel ce mă îmbracă cu putere.

— Iartă-mă, părinte Pavele, trebuie să fiu congestionată… O, dacă ţi-ar fi iertat să te ocupi şi de alte dureri, şi de alte disperări înăbuşite, dincolo de turma d-tale legitimă! Spune-mi, n-am eu dreptul să invidiez pe Roxana? Aşa e că de Paşte şi-a făcut datoria de creştină şi s-a mărturisit?

În aceeaşi clipă un servitor se arătă, aducând, pe tavă de argint, o telegramă urgentă.

— E de la amicii mei din Berlin. Îmi trimit un ultimatum: vii ori nu vii? Au lângă Berlin o vilă încântătoare, şi stăpânii sunt inteligenţi, pasionaţi de idei şi de artă, iubitori de oameni şi primitori de oaspeţi.

Acelaşi servitor aduse o carte de vizită. M-am sculat şi am strâns mâna Deborei. Pe ochi mi s-a lăsat o ceaţă trandafirie.

— Domnişoară Debora, oricât de grele vor fi poverile pe care Dumnezeu mi le va pune în cârcă, eu îl voi binecuvânta de-a pururi… şi voi binecuvânta poverile impuse.

XXII

DUPĂ ÎNTÂLNIREA ŞI CONVORbirea cu Debora, m-am simţit pare că şi mai dezorientat, şi mai întunecat. Unde erau liniile mele cele drepte, trase viguros în răsărit de soare? Ce se întâmplase cu claritatea şi cu sănătatea cugetului meu? Mă sculasem într-o zi altul decât cel ce mă culcasem în ajun. Mă întrebam: cine a furat din inima mea sacrul entuziasm al acestui proiect, iubit atâta vreme? Nu mai sunt eu soldatul unui ideal precis, apostolul unui devotament consolidat în atâţia ani de ucenicie şi de formare sufletească? N-am pornit eu în lume dând celor ce m-au trimis supreme asigurări că voi lucra viaţa întreagă fără preget pentru slava lui Iisus Cristos şi a sfintei lui biserici? După doi ani de stăruinţă, iată că Mântuitorul dă ogorului meu o roadă îmbelşugată. Orbii văd, leproşii se curăţă, surzii aud şi mânăstirea săracilor prinde să se ridice, aşa cum am visat-o, în inima acestui cartier bântuit de deznădejdie, de necredinţă, de alcoolism şi de crimă. În cuibul şarpelui, porumbiţa Sfântului Duh a venit şi a depus oul miraculos. De ce m-am îmbolnăvit tocmai acum, când trebuie să fiu mai energic şi mai vigilent

ca orişicând?

Îngenuncheam lung şi obstinat înaintea sfintelor icoane şi mă luptam să regăsesc cursul cel uşor şi fericit al rugăciunii mele de mai-nainte. Dar avântul meu se tăia şi piedicile creşteau ca într-un vis agitat şi inimic. O tainică înţepătură veninoasă orânduită de Cel Viclean căşuna în mine această învălmăşeală dureroasă şi amară, pe care căutam, cu luptă grea, s-o stăpânesc. Îmi mărturiseam, plin de tristeţe, că sunt într-o oră de eclipsă a graţiei viu-făcătoare şi viu-păstrătoare.

Printr-o nefericită potrivire de împrejurări, nu mai aveam de câteva luni nici mângâierea serilor mele de predică. Direcţiunea şcolii unde predicam hărăzise două ore de seară şcolarilor adulţi, aşa încât pentru predicile mele nu mai rămânea decât îngusta şi pripita jumătate de ora de la sfârşitul sfintei liturghii în zi de duminică şi în biserică străină. Dar ascultătorii mei erau răbdători şi împăcaţi. Ştiau că pentru ei se ridică, mândră şi largă, „o mitropolie nouă, la fel cu a mitropolitului”, şi, când ne întâlneam în enorie, atitudinea lor faţă cu mine era atingătoare.

Cu atât mai mare era jalea mea! Cu atât mai dureros îmi dădeam seama că trădez pe aceşti săraci cu duhul, pe aceşti curaţi cu inima, pe aceşti predilecţi ai lui Iisus Cristos! Prietenul meu, arhitectul-director, îşi ducea lucrarea cu mână hotărâtă şi spornică. Găsise în Atanasie Ceaur pe omul care pricepe dintr-o dată şi execută cu fermitate. Viziunea mea de noapte şi de zi, catedrala Sfântului Vasile, începea să crească, de la pământ, largă şi opulentă, din blocuri de piatră şi din cărămidă!

Ce s-a mai petrecut până în ceasul spintecat de fulger care isprăveşte chinuita mea istorisire? Mai mi-aduc aminte de o convorbire cu Roxana, întâmplată la câtva timp după plecarea în străinătate a Deborei, şi mai-nainte de examenele copiilor. Veneam de pe schelele care prindeau să îmbrace biserica, de jur împrejur şi căutam pe Atanasie Ceaur. Dar patronul era în oraş şi trebuia să sosească în

curând. Roxana m-a poftit să iau loc.

Era o după-amiază fierbinte, şi în casa cu miresme şi cu răcoare de grădină odihna era binevenită. Un crepuscul sur şi verde, în care oglinzile clipeau ca nişte heleştee, stăpânea în dosul perdelelor lăsate. Roxana ieşea din odaia copiilor, unde aşteptase până ce îi cuprinsese somnul. Părea visătoare şi cam tristă.

Venisem de afară cu un val de soare în inimă. Intrasem în casa Roxanei spunându-mi cu asprime: „Ia-ţi seamă! Biciul stăpânului e la spinarea ta!...” Dar lumina, mea solară se stingea în amurgul răcoros. Şi parfumat dimprejurul Roxanei. Energia lozincilor mele se destrăma în timiditate. Mă dovedeam, din nou, deznodat, bântuit de vedenii tulburătoare, incorect cu numele meu, cu chemarea mea duhovnicească şi cu toată atitudinea mea de până acum.

— Eşti mulţumit, cucernice părinte, de mersul lucrării?

— Da, doamnă. Slavă lui Dumnezeu! Toate decurg armonios şi cu spor. Arhitectul e tocmai omul care ne trebuia, şi domnul Ceaur îl secondează în chip superior.

— Dar de penitenta sfinţiei-tale eşti mulţumit?

La această întrebare neaşteptată am rămas o clipă suspendat între cer şi pământ. S-o iau în glumă? Să răspund cu o vorbă evazivă şi complimentoasă? Mai întâi că pricina în sine nu îngăduia nicio uşurinţă, al doilea, figura Roxanei era de o palidă seriozitate. I-am răspuns cu glas adânc:

— Sunt foarte mulţumit, doamnă.

— Prea bine. Atunci, dă-mi voie să-ţi spun, fără nici o stingchereală, că penitenta nu e tocmai mulţumită de duhovnicul ei.

Am răspuns cu îndurerată umilinţă:

— Doamnă, fără să ştiu despre ce este vorba, sunt încredinţat că trebuie să aveţi dreptate. Sunt ceva şi cineva atunci când Mântuitorul meu ţine mâna-i atotputernică deasupra mea şi-mi dă curaj şi puteri nebiruite. Dar când îşi retrage mâna de deasupră-mi şi mă lasă la propria mea

destoinicie, sunt lamentabil, neputincios şi jucăria Celui Viclean… întru fărădelegi m-am zămislit şi întru păcate m-a născut maica mea.

— O, înţelepte părinte Pavele, iartă cutezanţa mea! iartă un necaz care mă roade la inimă din ziua, când Debora a venit să-şi ia rămas bun! Sunt poate nedreaptă, sunt absurdă…

— Poate că nu eşti nici nedreaptă, nici absurdă… Spune-mi, doamnă, despre ce este vorba?

— Este o copilărie, ceva de care mă ruşinez singură, acum, la spovedit.

— Ascult, doamnă.

— E adevărat că Debora te-a invitat să te duci, în vara aceasta, la vila ei din Elveţia, sau la vila unor amici ai ei din preajma Berlinului?

— Da, aşa este.

— Şi vei răspunde acestei invitaţii?

— Cred că voi răspunde.

O vie neplăcere se zugrăvi pe chipul rotund şi de obicei tihnit al Roxanei.

— Iartă-mă, cinstite părinte, că mă amestec în lucruri care, evident, nu mă privesc. Dar ce vrei! Omul este egoist. Nu e niciodată bucuros să-şi vadă prietenii acaparaţi de alţii.

— O, doamnă Roxana, dar nu e deloc cazul acesta! D-ra Debora mi-a comunicat lucruri grave sufleteşti şi a făcut apel la cinstea mea de apostol al Mântuitorului.

— Permite-mi să ştiu despre ce este vorba.

— Poate că ştii, dar eu trebuie să fiu, ca totdeauna, discret până la moarte.

— Părinte Pavele, ar fi nebunie din partea mea să vreau să monopolizez pentru mine şi pentru copiii mei zelul d-tale apostolic, ştiinţa d-tale teologică şi prietenia d-tale atât de binefăcătoare.

— Doamnă, mă doare inima că te aud spunând aceste lucruri, dar durerea mea are o savoare stranie.

— Părinte Pavele, sunt simplă şi sinceră, precum ştii mai bine decât orice om de pe pământ, fiindcă eşti duhovnicul meu. Nu înţeleg ce fel de savoare poate să aibă durerea sfinţiei-tale. A mea n-are nicio savoare, fiindcă mă doare…

— Lămureşte-mă, doamnă. Spune-mi, de ce nu-ţi convine invitarea pe care mi-a făcut-o d-ra Debora şi de ce te amărăşte acceptarea mea?

— Părinte Pavele, m-am deprins – probabil din nerozie – să te privesc legat de copiii mei altfel decât ca un pedagog trecător. Aş vrea să fi şi mai departe dascălul lor şi soarele minţii lor primăvăratice. Credeam că vei voi să ne însoţeşti sau că vei veni să ne găseşti la Sinaia, unde este vorba să petrecem luna lui iulie.

— Dar mi se pare că d-ra Debora stă în Apus toată vara. Aş putea să răspund invitării d-sale nu în iulie, ci în august.

— Nu e numai atât, cinstite părinte. Nu numai copiii au nevoie de sfinţia-ta, ci şi mama copiilor. M-ai făcut să întrevăd şi să doresc cu încordare o viaţă cu totul nouă. Idealul d-tale, convingerile d-tale, aspiraţiile d-tale după incomparabila lume a spiritului au trecut şi în inima mea. Am ieşit ca din copilărie şi din somn, şi mă simt azi cuprinsă de vraja mistică de care însuţi eşti cuprins. Nu mai preţuiesc lumea aceasta, am înţeles deşertăciunea ei şi mi-e sete de apa cea vie făgăduită samaritencei la fântâna lui Iacov. Vreau să urmez pe Iisus Cristos după cuvântul d-tale elocinţe şi cu abnegaţia pe care o pilduieşti. Dar sunt de-abia la început. Am nevoie de apropierea d-tale şi de certitudinea, verificată zilnic, că te rogi pentru mine,

— Aceasta va fi de-a pururi, doamnă, oriunde voi fi, aproape sau departe!

— Da, însă acum sunt prea începătoare ca să admit că poţi să fi departe. Trebuie să ai grijă de ce-ai sădit. În sfârşit, mi-ai dat un canon greu, pe care nu voi putea să-l port fără sminteală decât sub supravegherea d-tale. Voi împlini tot ce mi-ai poruncit, dar e nevoie să te întâlnesc zilnic în calea mea cea plină de obstacole şi de ispite.

Paşii lui Atanasie Ceaur au răsunat în hol. Convorbirea noastră a luat o albie indiferentă.

XXIII

CÂND ERAM COPIL, M-AM RĂTĂCIT? odată pnn codrii noştri. Eram cu câţiva tovarăşi de aceeaşi vârstă şi pornisem să culegem mure. M-am răzleţit de ceată şi m-am pierdut în inima pădurii. Nu mai ştiam încotro e satul, încotro este muntele. Am alergat, sugrumat de emoţie şi asudat, un ceas sau două. Peste tot erau numai hăţişuri, numai copaci bătrâni şi fioroşi, numai troian de frunze moarte, nespintecat de nicio potecă. Mă zbăteam năuc, plin de spaimă, gata să izbucnesc în plânsete. Târziu mi-a venit puţină minte în cap. M-am urcat într-un fag uriaş, şi de sub streşinile lui am văzut departe câmpia, satul nostru şi cam pe unde trebuia s-o croiesc ca să scap de capcana codrului.

Zguduitura de odinioară, deznădejdea acelui ceas din copilărie, furia cu care desfundam desişurile fără de poteci îmi reveneau în cuget, după atâţia ani de zile, acum, în faţa inextricabilei mele situaţii. A doua zi era o duminică, prima din luna iunie. Am gonit cu greutate de pe ochii mei, neînchişi aproape noaptea întreagă, hoarda viziunilor chinuitoare şi am venit dis-de-dimineaţă să privesc fără martori opera mea în creştere.

M-am plimbat în jurul ei, m-am urcat pe schelă şi am completat cu închipuirea zidurile începute. Aşadar, visul n-a fost zadarnic. Ideea trece, treptat şi sigur, din lumea ei cea impalpabilă în lumea tangibilă şi grea. Mânăstirea mea pogoară pe pământ! N-am niciun cuvânt să mă îngrijesc pentru ceea ce mai trebuie: chinovia săracilor va urma după catedrala terminată şi târnosită. Roxana e garanta visului integral. Nimic nu va putea să zădărnicească

înfăptuirea marelui şi generosului aşezământ! Dar de ce, pe măsură ce pustiul acestui cartier se acoperă cu flori duhovniceşti, inima mea se usucă şi se preface în pustiu? Pentru ce mărturisirea Roxanei s-a schimbat, în sufletul meu, într-un fel de băutură descântată şi malefică? La acest faliment urâcios trebuie să iasă pregătirea mea de atâţia ani, darul meu preoţesc, încrederea mea în cerescul stăpân şi suprema lui asigurare: *„şerpi vor lua în mâna, şi chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-i va vătăma!”*

Confesiunea unei penitente a fost destulă ca să răstoarne un piedestal de credinţă şi de teologie, consolidat cu trudă şi ridicat la răspântia mulţimilor dosădite şi părăsite! Roxana are dreptate. Cum poţi să deschizi deasupra capului cuiva cerul fericirilor creştine şi apoi să-l trimiţi în vilegiatură? Şi, iarăşi, cum poţi să încarci în spinarea cuiva un canon înfricoşat, iar tu să cazi în greşeala vechilor farisei, mustraţi de Domnul? Dar Roxana nu bănuieşte că duhovnicul ei s-a poticnit dezastruos. Ea nu ştie că puterile şi siguranţa mea de astă-iarnă le caut şi nu le mai găsesc! Ea gând nu are că o insectă a iadului a înţepat inima mea temerară şi azi mă zbat în frigurile unei conştiinţe înveninate.

M-am încrezut nebuneşte în cel ce nu iubeşte pe încrezuţi? M-am trufit cu ceea ce nu era al meu, fiindcă era darul lui Dumnezeu? Sunt în faţa acelor încercări care nu cruţă nici pe Abraham, nici pe Iov, nici pe apostolul Petru, şi pe care trebuie să le primeşti şi să le rabzi cu inimă înfrântă şi smerită? *Eloi, Eloi, lama sabahtani*[1].

M-am oprit pe schelă în dreptul viitorului altar şi am privit, în viziune, adâncul plin de făclii şi de inimi fumegânde, ascuns în timp, ca o mină de diamant, încă neexploatată, ascunsă în sânul pământului. Scris este în voia ta, Stăpâne, ca eu, nevrednicul, să fiu primul tău preot la acest altar? Veni-va pentru mine ziua de înaltă bucurie când, izbăvit de ispita de azi şi împăcat cu mine însumi, să

---

[1] Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit (ebr.),

jertfesc mielul cel fără de prihană şi să chem pe Roxana la divinul ospăţ? O, scurtează durerile de azi, toarnă vin şi untdelemn peste rănile celui căzut între tâlhari şi binecuvântează convalescenţa lui!

Vor veni cei mulţi, cei săraci, cei dezmoşteniţi, vor veni nemângâiaţii acestei vieţi şi vor umplea pridvoarele tale, tinda şi naosul casei tale. Nu ruşina, nu face de ocară pe păstorul lor! I-am hrănit atâtea zile cu dorul acestui sfânt locaş! Ştiu toţi visul meu, nădejdile mele, luptele mele, încrederea mea în tine! *„O, tu, care ascuţi rugăciunea! Către tine să se îndrepieze toată făptura. Păcate şi iar păcate mă covârşesc, dar tu ierţi fărădelegile noastre! Fericit este acel pe care l-ai ales şi l-ai apropiat de tine ca să locuiască în curţile tale! Fă-ne să ne săturam de bunătăţile casei tale, de sfinţenia locaşului tău!” (Psalmul 65).*

XXIV

NU STĂTUSEM NICIODATĂ PREA mult de vorbă cu pedagoga copiilor. Helen Hempel era pentru mine o figură corectă şi rece, pe care o vedeam aproape zilnic, dar pentru care nu aveam decât cuvinte de politeţe. Ştiam că e protestantă (fără să ştiu din care bisericuţă anume) şi mă feream să nu venim amândoi faţă în faţă pe vreo chestiune confesională. Oricâte merite şi oricâţi lauri ştiinţifici au cucerit aceşti reformatori, biserica integrală nu poate să uite şi să ierte niciun moment că ei, pentru popoarele lor, au făcut – ca altădată Titu - să înceteze sfânta jertfă şi să se prăbuşească altarul şi preoţia. Helen Hempel îşi făcea datoria cu admirabilă rigiditate şi, precum i se şi cădea, nu avea vorbă, luare-aminte şi tovărăşie decât cu Lia şi cu Bujorel. Ştiind bine că eu sunt mai mult decât dascălul de religie al copiilor, ea îmi lăsa cu

discreţiune inima lor pe toată latura nevinovăţiei şi a curiozităţii lor religioase. La unele întrebări ce îi puneau, le răspundea şi-i amâna: „Să întrebaţi pe domnul paroh. El ştie să vă spună.”

Aceasta onestitate mă impresiona, şi uneori aş fi voit să nu mai existe între noi amândoi atâta depărtare sufletească. Puteam să încep oricând mereu evitata convorbire, de la *Biblia* pe care Helen Hempel o citea cu o asiduitate într-adevăr protestantă. Dar dădeam zi după zi, preocupările şi restriştea mă prinseră în drum şi pedagoga germană privea din colţul ei cu părută indiferenţă diagrama activităţii mele şi nourii de pe fruntea mea.

Au sosit zilele socotelilor şcolare de sfârşit de an. Elevii mei, pregătiţi în particular, trebuia să se prezinte la examen. Pregătitorul lor era dator să-i însoţească, şi cu prezenţa lui să micşoreze, pentru bieţii copii, emoţiile acestor momente totdeauna temute. Într-o zi, având treburi, am înştiinţat pe pedagogă că de la şcoală mă voi duce aiurea şi că o rog să vie cu noi, ca să aducă pe copii acasă. Dar ceasul de examen a întârziat. O inspecţie şcolară a modificat mersul lucrurilor, şi copiii pregătiţi în particular, împreună cu părinţii lor, au aşteptat pe bănci, sub salcâmii şcolii, un ceas întreg. Am vorbit cu Helen Hempel. Amândoi ne căutam cuvintele, eu, fiindcă trebuia să mi le aduc aminte, ea, fiindcă îmi spunea lucruri neaşteptat de serioase.

— Ne cunoşteam puţin, *Hochwürdiger*[1] adică d-ta nu mă cunoşti pe mine; eu te cunosc mult mai bine.

— Doamnă, suntem vinovaţi amândoi, dacă suntem.

— Nu venise timpul. Ecleziastul zice: *„E timp pentru orice lucru de sub ceruri. E timp ca să taci şi e timp ca să vorbeşti; e timp ca să iubeşti şi e timp* ca *să urăşti;* e *timp pentru război şi e timp pentru pace...”*

— Aşa trebuie să fie. Întâi pentru că ne-o spune divinul înţelept şi al doilea pentru că ne-o confirmă experienţa.

---

[1] Preavenerate (germ.).

— Am urmărit cu luare-aminte acţiunea d-tale de paroh şi izbânda d-tale cea nouă.

— Sunt măgulit. Cu toate că facem parte din biserici deosebite, totuşi, progresul împărăţiei lui Iisus Cristos trebuie să ne intereseze chiar şi atunci când îl realizează biserica vecinului.

— *Hochwürdiger,* am o gravă obiecţiune de făcut cu privire la mijloacele pe care le-ai ales ca să serveşti pe Domnul.

— Vreau s-o cunosc, doamnă.

— Ai voit să ridici o impunătoare biserică a săracilor şi să colonizezi în jurul ei familiile cele mai împovărate şi mai nenorocite. Pentru aceasta, te-ai adresat bogaţilor, şi cu milioanele economului nedrept vrei să-ţi îndeplineşti gândul gândit. Mă tem că n-ai luat calea cea bună!

— Cum ar fi trebuit să fac, doamnă?

— Mai întâi iartă-mă că îndrăznesc să-ţi destăinuiesc atari convingeri. Cred că nu mă înşel când presupun că între d-ta şi mine există un fond de identică simţire religioasă şi socială. Asupra multor lucruri avem concepţii asemănătoare, fiindcă… stăm, clădiţi sufleteşte, pe aceeaşi sfântă *Evanghelie,* adică pe vestea cea bună adusă dezmoşteniţilor acestei lumi…

— Pot să-ţi spun altceva decât adevărul? Este aşa cum zici! Ne-am nutrit amândoi cu aceeaşi hrană spirituală.

— Ei bine, atunci ascultă-mă. N-ai urcat până acolo până unde trebuia să urci! Marele templu al săracilor trebuia zidit din obolul familiei imense a lui Lazăr!

— O, doamnă, cât m-am zbuciumat, la câte uşi am bătut, cât am şovăit până când m-am decis să asediez casa de fier a lui Atanasie Ceaur

— Nu îţi aduc nicio învinuire; îţi exprim o părere de rău personală. Ia cugetă cât de măreţ ar fi fost apostatul d-tale dacă ai fi mers din oraş în oraş şi din sat în sat, predicând împărăţia cerului şi adunând ofrandele poporului pentru marea d-tale catedrală…

— Mă umileşti şi mă striveşti cu vedenia d-tale! Sunt slab şi păcătos şi am făcut lucrurile după potriva nevredniciei mele!

— Domnule Abel Pavel, ai suflet şi puteri mai mari decât bănuieşti. Mântuitorul ţi-ar fi dat energia şi izbânzile apostolului Pavel, însă n-ar fi trebuit să intri în casa stăpânitorilor acestui veac. *„Ce-aţi ieşit să vedeţi? Oare om îmbrăcat în veşminte moi? Iată, cei ce petrec în haine scumpe şi în desfătare sunt în casele împăraţilor*!" Poate Ioan Botezătorul să fie oaspetele tetrarhului Irod? Cel mult legat în lanţuri şi sălăşluind în subteranele palatului! Şi pentru mine, când te-am văzut întâi, erai un fel de Ioan Botezătorul.

— M-ai ridicat prea sus! Era fatal să cad şi să te dezamăgesc! Dar, lăsând la o parte aceste strivitoare comparaţii biblice, iată-ne pe amândoi în palatul acestui magnat, dându-ne osteneala să-i creştem copiii în legea lui Iisus Cristos.

— Evident, facem o faptă bună, dar eu sunt o biată mercenară, pe când d-ta eşti un om liber, un apostol, un ostaş.

— Mi-este ruşine să-ţi spun că rezist să-ţi recunosc dreptatea.

— *Hochwürdiger,* nu mă înşel. Te-am văzut în timpul din urmă împovărat de gânduri, abătut şi veştejit. Nici lui Ioan Botezătorul nu i-ar fi mers mai bine dacă în palatul lui Irod, în loc să găsească duşmănia Irodiadei şi planurile ei asasine, ar fi găsit numai vraja, dansurile şi făţărnicia Salomeei…

— Mă uimeşti şi mă îngrozeşti! Cine ţi-a dat autoritatea aceasta şi ce semne faci ca să te legitimezi?

— Sunt sora d-tale în Iisus Cristos şi îţi spun adevărul. Nu-ţi cer nicio mărturisire şi nu urmăresc niciun fel de tribut al sufletului şi al prietenei d-tale. Iubeşti pe mama acestor copii şi eşti victima unei rafinate diplomaţii feminine. Ce-ar folosi omului dacă ar câştiga lumea întreagă, iar sufletul şi

l-ar pierde? Te-ai gândit bine la târgul făcut? Pe milioanele lui Atanasie Ceaur, făgăduite operei d-tale, şi pe chipul de făţarnică madonă al soţiei lui, eşti gata să-ţi vinzi sufletul, dacă nu cumva l-ai şi vândut!

Lia venea să se plângă că Bujorel i-a smuls panglica din vârful capului. Am cuprins-o pe Lia în braţe şi am ascuns în buclele ei de aur două lacrimi.

XXV

VENERATE DUHOVNICE, ŞTII CĂ ÎN timpul din urmă au fost lungi şi pasionate discuţii în jurul noii legi bisericeşti. Principatul nostru ecleziastic a încercat să unească şi să armonizeze – după părerea multora, prea grabnic şi artificial – două curente de viaţă bisericească, două tradiţii deosebite şi două constituţii divers închegate dincolo şi dincoace de Carpaţi. Dibuirile, tratativele, pregătirea paragrafelor legii au durat multă vreme. Vlădicii noştri s-au întrunit de numeroase ori şi, în diferite locuri, timpuri şi proporţii, au discutat când ei între ei, când de faţă cu reprezentanţii statului, şi s-au oprit, extenuaţi, la a nu ştiu câta prelucrare a acestei legi menite să uniformizeze biserica naţională.

Dar deocamdată rezultatul tuturor acestor silinţe va fi, pare-mi-se, iluzoriu. Deosebirile rămân şi mai departe, rău acoperite cu noul vestmânt legal. De la provincie la provincie, de la eparhie la eparhie diversitatea se dă pe faţă, în formă şi în fond, în cult şi în administraţie, uneori (ai zice) chiar în concepţii şi în învăţătura teologică. Simbolul acestei întârzieri de aducere la acelaşi numitor este însuşi portul vlădicesc. Ierarhii noştri n-au izbutit încă să stabilească, ei între ei, care este uniforma episcopului român şi câte culori pot să aibă vestmintele de purtare ale unui arhiereu.

În toiul acestor dispute şi în dezbinarea greu de biruit a tendinţelor diverse şi a sufletelor şi mai diverse, mitropolitul mă chemă deunăzi şi îmi dădu o sarcină de încredere. Se pare că şeful nostru bisericesc este preocupat de existenţa mea şi ţine s-o ştiu eu. Cuvintele elogioase cu care a binevoit să mă distingă în cuvântarea sa din ziua de 1 mai pare că purced mai din adânc decât dintr-o convingere protocolară.

M-a chemat şi mi-a spus:

— Iată aici pe masă două scrisori: una este pentru mitropolitul Ardealului şi alta este pentru o persoană particulară din Sibiu. Sunt scrisori deosebit de importante şi trebuie predate destinatarilor printr-o mână credincioasă. În ceasul de faţă, subalternii mei de încredere sunt ocupaţi sau împrăştiaţi. Eşti suplinitorul lor şi omul meu de încredere. Iată aici bani de drum. În trei zile să fii înapoi, aducând plicurile iscălite. Dacă, din întâmplare, vreunul din aceşti doi nu este acasă, mi-aduci scrisoarea în sân.

Era un semn de reală favoare şi dovadă simţită că stăpânul meu bisericesc se reazemă, cu convingere, în devotamentul meu.

M-am înclinat şi i-am răspuns:

— Mâine la amiază, cu ajutorul Domnului, voi fi în Sibiu.

Lia şi Bujorel trecuseră examenele cu succes. Şi ei, şi eu eram acum la începutul vacanţei. Totuşi, am trecut pe la palatul lui Atanasie Ceaur să vestesc porunca primită şi plecarea mea din Bucureşti. Pe patron n-am putut să-l văd. Era bolnav şi nu primea pe nimeni. Îl supăra o nevralgie facială sau o durere de dinţi şi schimba compresă după compresă.

Am călătorit destul de bine. M-am odihnit câteva ceasuri şi m-am deşteptat când mă apropiam de Piatra-Olt. Era dimineaţă înaltă şi luminoasă de iunie. Holdele rostogoleau aci valuri de aur, aci valuri de mare verde sub altarul din ce în ce mai ridicat al soarelui pontifice. Misterul rodniciei, al muncii şi al vieţii se celebra încă o dată, în cer şi pe

pământ, sub ochii îngerilor şi sub ochii fiilor lui Adam.

Rămăsesem singur într-un compartiment întreg, şi în aleanul ceasurilor aurii, scandate de ritmul monoton al trenului, mă revedeam, mă cercetam şi mă pipăiam pe mine însumi, ca într-un pat de sanatoriu. Îmi luasem ziua bună şi de la Helen Hempel. Palidă şi solemnă, această evanghelistă îmi spusese în şoaptă:

— Îngerul Domnului să-ţi iasă în cale şi să facă cu d-ta minunea lui Tobie, să-ţi deschiză ochii!

Intervenţia acestei femei, cu avertismentele şi cu dreptele ei mustrări, făcea din inima mea un iarmaroc de voci contradictorii. Era Helen Hempel atât de curată în intenţii şi atât de dezinteresată cât mi se părea? Pe de altă parte, aveam eu oare dreptul să cred că judecăţile ei asupra Roxanei au vreo temelie de adevăr? Helen Hempel a înţeles exact şi are dreptate într-un singur punct: că eu am pierdut simplitatea şi libertatea mea sufletească de ostaş al lui Iisus Cristos! Şi acesta este dezastrul cel mai mare!

La ora unu după-amiază am fost în Sibiu şi am întreţesut, de-a lungul orelor de călătorie, dumbrăvile malurilor lui, munţii grei şi priporoşi care îi aţin calea, năvala când de păcură, când de beteală a valurilor lui, cu peisajul mort şi cenuşiu al sufletului meu.

La ora unu după-amiază am fost în Sibiu şi am mers de-a dreptul la reşedinţa metropolitană. Vlădica nu era acasă! Plecase de trei zile în inspecţii canonice şi era aşteptat să sosească în ziua aceea sau a doua zi. M-am dus cu epistola a doua la cel în drept. Acesta nu plecase nicăieri. I-am dat misiva, am luat mărturia de primire şi am revenit la reşedinţă.

Oamenii de casă ai mitropolitului m-au primit cu cinstea cuvenită nu unui curier, ci unui trimis diplomatic şi m-au sfătuit să rămân şi să aştept. Am cerut, telegrafic, dezlegarea de la Bucureşti. Am primit răspunsul: „Aşteaptă până când se va înapoia”.

Dar peste noapte munţii Sibiului şi-au pus în cap nişte

glugi întunecoase de nouri, vremea s-a răcit deodată şi a început să plouă cu găleata. Mitropolitul aşteptat a rămas prizonier prin nişte gâturi de munte înecate de puhoaie. A sosit în Sibiu de-abia a patra zi. M-am înfăţişat cu scrisoarea mea şi i-am istorisit ce curier fără noroc fusesem.

De-abia se terminase audienţa, şi primesc, din partea primatului, telegrama fatală:

„Vino cu primul tren. Amicul nostru Atanasie Ceaur decedat azi-dimineaţă.”

XXVI

…PRIMUL TREN CU CARE MAI PUteam pleca era cel din zorii zilei şi acum era spre vecernie!

Am alergat la chioşcurile de ziare să văd dacă nu cumva foile locale conţin vreo telegramă. Nimic! Am aşteptat în contorsiuni de nerăbdare până la unu noaptea, când soseşte un tren cu călători şi cu ziare din Bucureşti. La ultima oră a unui cotidian de dimineaţă, vestea morţii lui Atanasie Ceaur făcea prag negru pe trei coloane.

Marele industriaş murise la trei dimineaţa într-un sanatoriu de la Şosea. Pricina morţii era o infecţiune fulgerătoare, declarată în urma extragerii unei măsele. Uimirea şi consternarea erau universale. Atanasie Ceaur era, în partidul din care făcea parte, mare putere financiară şi rezerva remanierii aşteptate. La clubul partidului fâlfâie flamura de doliu. Urma o biografie inexactă şi lăbărţată, turnată anume pentru urgenţa momentului.

Am pândit prin fereastră revărsatul zorilor, depănând mii de paşi şi căutând să-mi dau seama unde mă mai găsesc în acest naufragiu omnilateral. Sărmanul Atanasie Ceaur îşi purtase moartea în obraji o viaţă întreagă… Sub masca lui respingătoare, sub maxilarele lui egoiste şi carnasiere, aştepta, în cuib nevăzut, stafia nimicirii? Mi se părea fioros

de logic ca moartea să fi găsit în el, ca prim canton, fălcile lui. O singură măsea stricată, operată rău sau fără vreme, destupase izvoarele unui puroi subit, unui puroi misterios, dar infailibil!

Existenţa lui acum este încheiată şi desăvârşită ca o sferă. Rapace, antipatic, sanchiu şi materialist, moartea îl varsă ca pe un cap-de-operă în visteriile lui Dumnezeu. Ce este acest dor fără nume, această admiraţie, această beatificare pe care o hărăzim, în taina subconştiinţei noastre, celor ce au murit înaintea noastră, fie buni, fie răi, fie cetăţeni ai necropolei creştine, fie adormiţi într-o lege străină? Inima noastră depăşeşte cu reveria ei hotarele teologiei noastre, şi umilinţa singură ne izbăveşte de labirintul controversei inutile.

Apoi, din noianul gândurilor fără frâu, din mulţimea şi din ciocnirea atâtor întrebări smintite, vedeam crescând în faţa mea – ca acele catedrale din legendele Nordului, înghiţite de ocean şi renăscânde în noaptea de Anul nou - făptura bisericii mele iubite şi oceanul noroadelor înconjurătoare. Ce va fi cu visul meu? Ce se va întâmpla cu zidirea începută şi retezată pe la brâu de sabia sfântului arhanghel? Îngădui-va Domnul ca sfântul lui locaş să se cufunde în prăpastie, o dată cu ctitorii, unul mort şi celălalt trădător?

Şi Roxana, ce va face ea de acum nainte? O, aici inima mea trosnea şi urla ca o colivie de fiare sălbatice, nemâncate de câteva zile! Cât îşi va purta văduvia? Ce va povăţui-o tatăl ei? Încotro vor împinge-o preferinţele ei? Cât aş fi dat, în ceasul acela, să nu ştiu nimic, să nu fi fost duhovnicul Roxanei, să nu fi primit, în înfricoşatele cămări ale spovedaniei, tot ceea ce primisem şi sigilasem cu sigiliul tăcerilor eterne!

Am plecat din chilia mea de gazdă cu mult mai-nainte de ora trenului. Vechiul oraş săsesc stătea încă, negru şi ţăpur, sub ultimele stele stăruitoare la apus. Tăriile se limpeziseră. O răcoare umedă şi respiraţia munţilor apropiaţi dădeau nevinovăţia primei tinereţi acestor ziduri şi acestor turnuri

mai vechi decât *Biblia* lui Luther.

În sfârşit, trenul s-a mişcat din gară şi a luat-o în jos, spre Olt. Zeci de kilometri am mers pe lângă el. În trei zile de ploaie crescuse fioros. Îi veneau pâraie de pe toate văile, zguduia toate podurile şi azvârlea spume pe traversele liniei ferate. Se părea că, pe albia lui, nu mai curge apa cea cunoscută şi lesnicioasă pe care o tai cu un deget, ci o conjuraţie vrăjită şi dezastruoasă a tuturor stâncilor cărunte din ocnele acestor munţi. Cu tot zgomotul trenului, glasurile Oltului rămâneau distincte. Unde albia era mai largă şi mai revărsată, se ridica, spre codrii suspendaţi, stol de fluierături şi de ţipete de fierăstrău. Unde matca se strâmta şi se prăbuşea în subteranele de piatră, vijelia cea stridentă se prefăcea în mânie bubuitoare şi în horcăiaiă de infern gâtuit. Valurile veneau călare pe valuri, până la un stâlp de pod, până la o stană curmezişă, se năpusteau în ea ca trăsnetul şi se risipeau într-un fulger de furie albă şi de spume.

Dar cât era de legitimă această răzvrătire a Oltului străvechilor balade! Cât era de binevenită şi de dragomană această nebunie care-şi călca ţărmii şi zguduia pravila stâncilor constrângătoare de mii de ani! Priveam iureşul viteaz al Oltului, priveam dezlănţuirea lui măreaţă şi absurdă, vedeam prăpădul fagilor, cu fruntea în vâltori, cu rădăcinile în văzduh, şi ochii mi se umpleau de lacrimi, şi o simpatie amară şi păgână dibuia în mine începutul nu mai ştiu cărei doine bătrâneşti… Cât eşti de frumos, Oltule! Cât eşti de subjugător, Oltule, în răzvrătirea ta!…

Pe drum m-am întâlnit cu ziarele care zburau din Capitală spre colţurile ţării. Atanasie Ceaur stătuse trei zile în sanatoriu. Medicii îşi frângeau mâinile şi deplorau acest caz arhinenorocit. Mitropolitul primat se interesase tot timpul de starea bolnavului şi se găsea lângă el când şi-a dat obştescul sfârşit. Preoţii mitropoliei au administrat muribundului sfintele taine. Detaliu mişcător, pe care reporterii îl sunau ca pe clopotul cel mare din dealul

Adunării deputaţilor: preşedintele Consiliului de Miniştri era să facă o sumară remaniere şi să încredinţeze lui Atanasie Ceaur portofoliul finanţelor. Ziua hotărâtă pentru depunerea jurământului şi intrarea lui în cabinet a fost să fie tocmai ziua fulgerătorului deces! Ziarele vorbeau cu prolixitate de ctitoria lui Atanasie Ceaur, de uriaşul lui proiect de-a ridica, în cel mai uvrier cartier al capitalei, „mânăstirea săracilor*… Mai multe fotografii arătau diferite aspecte ale bisericii în construcţie şi chipul generosului defunct. Ziarele mai dădeau şi informaţia că Atanasie Ceaur va fi prohodit în biserica deocamdată acoperită numai cu bolta cerului şi va fi îngropat – potrivit vechilor datine bisericeşti – lângă sfântul altar.

La ora şase seara am ajuns în Bucureşti. Am luat o maşină şi am mers, fără să mai cuget la nimic, direct la casa cernită, intram într-un palat de antracit şi de huilă. Peste tot erau draperii negre şi barizuri de doliu. Roxana era în salon, cu câţiva prieteni, veniţi pentru această dureroasă împrejurare. Printr-o nimicitoare asociaţie de idei, mi-a venit în minte învierea lui Lazăr şi toate peripeţiile premergătoare… *„Învăţătorul este aici şi te cheamă!”…*

Mi-au ţâşnit lacrimi din ochi şi am gemut în inima mea. Am ridicat ochii spre policandrele însovonite şi mi s-a părut că privesc, de la rădăcină spre vârf un stejar centenar. Acolo sus, în vârful lui, era un cuib de vulturi, şi puii aşteptau în el Ceasul zburatului. Dar eu, de-abia ieşit din ou, alunecasem din cuib şi acum zăceam, strivit, şi-mi dădeam duhul.

Din porunca Roxanei, am aşteptat într-un iatac. La apropierea ei, o servitoare a deschis uşa. A intrat cu braţele întinse şi plângând:

— Părinte Pavele, ai plecat cu norocul nostru! Dacă erai aici, poate că ne ocolea nenorocirea!

I-am răspuns cu glas sugrumat:

— Plângeţi cu înţelepciune, doamnă! Oricât de mare ar fi

durerea dv., nu uitaţi niciun moment că sunteţi fiica bisericii şi mărturisitoarea nemuririi. Credem cu neclintire că Iisus Cristos este *Adevărul, Calea şi Viaţa.*

— Părinte, părinte! Roagă-te pentru mine! Ajută-mă în această oră grea a vieţii mele!

Lia şi Bujorel (probabil împinşi înainte de Helen Hempel) apărură în uşă cerniţi şi plânşi. La vederea lor, Roxana îşi acoperi faţa cu mâinile şi le plânse de milă:

— Bieţii copii! Bieţii copii!...

Îi trăsei spre pieptul meu şi-i îmbrăţişai, zguduit tot de jalea acelei ore şi de jalea mult mai grea a conştiinţei mele de duhovnic prins în laţul Celui Viclean.

Roxana ridică fruntea, văzu capul meu în ghirlandă cu capetele celor doi copii şi izbucni de-a binelea:

— O, părinte Abele! Nu pleca de lângă ei! Păzeşte-i! Fă-i mari! Fii tatăl lor!

Durerea ei de mamă o făcea să nu-şi mai aleagă cuvintele. Dar şi eu eram la capătul puterilor. Am început să plâng.

— Să ne rugăm fierbinte, doamnă! Să cădem înaintea Preacuratei! Să cerem cu lacrimi descătuşarea inimilor noastre! Apoi, dezmeticindu-mă: Unde este catafalcul?

— Afară, între zidurile începute. Sicriul este închis şi plumbuit. Bietul Tase nu mai era de recunoscut! Vino de priveşte.

Cu cei doi copii de mână şi precedat de Roxana, m-am apropiat de o fereastră deschisă. Priveliştea nu era comună. Biserica – atâta câtă era – părea un gigantic catafalc. Zidurile erau îmbrăcate în negru. În mijloc, pe o estradă înaltă, era sicriul şi, de jur împrejur, o seră de plante şi de flori. Patru stâlpi de ceară, la cele patru colţuri ale sicriului, creşteau peste grădina întreagă ca nişte trunchiuri de palmieri. Pe conturul zidurilor cernite fumegau, din loc în loc, casolete mari de aramă. Pentru paza bunei rânduieli şi pentru cinstirea celui adormit, sicriul era păzit de soldaţi în mare ţinută.

M-am plecat adânc, mi-am făcut semnul sfintei cruci şi am binecuvântat rămăşiţele lui Atanasie Ceaur.

— Locul meu este acolo, doamnă. Mă duc să-mi fac datoria. Permiteţi-mi să trec un moment la telefon şi să vestesc casa metropolitană că am sosit în Bucureşti.

XXVII

AM, PRIMIT PORUNCĂ SĂ MĂ înfăţişez mitropolitului a doua zi de dimineaţă. În noaptea aceea am stat câteva ore de veghe lângă sicriu şi am citit *Evanghelia* sf. Ioan. Pe cerul nopţii, plutea, în azurul infinit, luna în creştere. Precipitarea celor întâmplate, funebrul decor în care mă găseam, vijelia sentimentelor mele mă aruncau pe un ţărm fantastic, cu putinţă, numai, în vis. Palatul vecin cuprindea bună parte din văzduhul albastru, cu făptura lui mohorâtă, cu terasele lui muiate în argint şi cu piedestalul imens – de magazine, de depozite, de avere grămădită şi de muncă stoarsă – pe care culmina… Unde mă găsesc şi ce înţeles au toate câte văd? Ce s-a ales din catedrala mea? Un catafalc! Ce s-a ales din avântul şi din eroismul meu creştin? O capitulare, poate o apostazie! Nu sunt într-un templu ruinat; nu stau în preajma unui palat cartaginez; Mântuitorul a venit pe pământ; sf. Ioan şi-a scris *Evanghelia!* Dar în inima mea şi în jurul meu, această lună izvorâtoare de vrajă şi incertitudine, aceste plante tropicale, această împrejmuire de bazalt, această siluetă monstruoasă, cu coarne de argint, urzeau visul absurd, mă scoteau din poteca siguranţelor în timp şi în spaţiu. Eram sleit. M-am dus şi m-am culcat.

A doua zi am stat în faţa mitropolitului primat. Ca totdeauna, era liniştit, lucid şi bun cârmaci în vremuri de furtună. M-a făcut, să văd lucruri la care nu mă gândisem.

— Ştii că situaţia e azi cu totul alta. Trebuie să auzim

sfatul juriştilor. Averea lui Atanasie Ceaur aparţine acum copiilor. Soţia lui este numai o epitroapă. Azi sau mâine se instituie consiliul de familie. Te voi susţine şi te voi impune membru în acest consiliu.

Eram atât de departe de toate aceste idei şi preocupări, în cât mi-a fost teamă să deschid gura.

— Ctitoria frăţiei-tale, pornită cu atâta brio şi cu atâtea aparenţe fericite, s-ar putea să se prefacă în povară pentru umerii noştri.

— Înaltpreasfinte stăpâne, în cazul cel mai modest, voi umbla câţiva ani prin toată ţara şi voi căra în cârcă materialul, clopotele şi icoanele sfântului locaş.

— Mai avem până acolo… Aşteaptă semnele şi instrucţiunile mele. Azi după-amiază este înmormântarea. Am auzit că eşti vajnic predicator. Te bizuieşti să rosteşti cuvântarea funebră?

— Chiar dacă m-aş bizui, stăpâne, cuvântarea aceasta trebuie rostită de marele vlădică. Este o situaţie deosebită, pe care trebuie s-o valorifice însuşi şeful bisericii.

— Da, ai dreptate. Mi-e urât, însă, că trebuie să scriu sau să dictez acest discurs. Protocolul cere să citeşti cuvântul funebru.

— Înaltpreasfinte, protocolul este pentru gângavi şi pentru laici.

— Să vedem dacă pot să te ascult. La ora trei mă primeşti la picioarele catafalcului. Cere de la vestmântar odăjdiile care îţi trebuie.

A fost o slujbă cu adevărat metropolitană. Falnicii noştri protoierei, cu îndemânarea lor rituală, cu glasurile lor bine deprinse şi melodioase, au ridicat în slăvi sufletul mulţimilor compacte din jurul estradei noastre. Corul Mitropoliei, sobru, disciplinat, mănunchi de spice de aur, a resfirat peste sicriul lui Atanasie Ceaur şi peste emoţiunea tuturor aleanul tânguirilor bisericeşti şi acele clipe de încredinţare şi de convertire din calea mormântului încă gol.

„Cu adevărat deşertăciune sunt toate, şi viaţa aceasta

este umbră şi vis, că în deşert se tulbură tot pământeanul; precum a zis *Scriptura: când dobândim lumea, atunci în groapă ne sălăşluim, unde împreună sunt împăraţii şi săracii. Pentru aceasta, Cristoase Dumnezeule, pe robul tău acesta, mutat de la noi, odihneşte-l ca un iubitor de oameni!”…*

Apoi, după cântări, psalmi şi răspunsuri, iar şi iar, apariţia ecteniei şi ecfonisul odihnitor – *„că tu eşti învierea, viaţa şi odihna răposatului, robul tău* Atanasie” – care trecea din preot în preot, isprăvind cu mine, cel din urmă.

Un protoiereu tenor a citit *Apostolul* cu acea măiastră bogăţie de volute şi de spaţii proprie cititului oriental. Mitropolitul a citit sf. *Evanghelie* jos şi fără legănări.

După rugăciunea arhierească, am ridicat capul şi am privit în faţa mea. Mitropolitul şi-a început cuvântarea. Erau adunaţi cunoscuţi şi necunoscuţi. Roxana, de-abia vizibilă sub zăbranic, stătea lângă sicriu, între Ilie Trandafirescu şi copii. Nu lipsea nici unui dintre prieteni; numai Debora era departe…

Mitropolitul a pornit fără teologie şi fără grandilocvenţă. A evocat ziua punerii pietrei fundamentale, a schiţat viaţa şi activitatea lui Atanasie Ceaur, a preamărit fapta lui, comparabilă cu a boierilor şi a domnilor de altădată, şi cu o mare îndemânare retorică ne-a făcut deodată să vedem fulgerul din ceruri, căzând şi mistuind nu turmele lui Iov, nu avuţiile lui, ci pe însuşi marele aducător de jertfă! *„Eu tac şi gura n-o deschid, căci tu eşti carele faci toate” (Psalmul 39, 10),*

„Să nu ne mirăm şi să nu deznădăjduim. Aşa este taina tuturor iniţiatorilor. Opera începe, urzitorul se duce. Dar opera trece moştenire în mâinile şi în grija urmaşilor. Marele pilduitor Atanasie Ceaur aşteaptă să-l continuăm. O, printre aceşti continuatori, durerea şi înduioşarea noastră salută o soţie tânără, toată, în înfăţişare-i, îngerul durerii, şi doi copii nevârstnici!” Aici, mitropolitul, stăpân pe auditor, urcă, simplu şi puternic, din treaptă în treaptă, pe scara

emoţiunii noastre. Când ne văzu pe toţi plângând şi îndeosebi pe Roxana, se domoli cu artă, scăzu vocea, se făcu bătrân de o sută de ani şi se sprijini pe cârja păstorească. „Să ascultăm glasul străvechii înţelepciuni a poporului nostru, să ascultăm pe cel mai mare interpret al ei, poetul genial săvârşit din viaţă nu demult, şi în locul sfetnicului din poem să grăim durerii tale, doamnă;

”De cum te zbuciumi, tu te stingi
Şi inima din noi o frângi.
Ne doare c-a fost scris aşa,
Ne dori mai rău cu jalea ta:
De-aceea, doamnă, te-am ruga
Să nu mai plângi!”

Sfârşitul venea de la sine, înaripat, glorios, admis de mai-nainte. Dar acest sfârşit s-a năruit deodată cu estrada pe care mă găseam, cu sicriul lui Atanasie Ceaur şi cu toată acea seară de iunie culcată pe capete descoperite… Roxana, secerată de puteri, se aşezase pe un scaun între Ilie Trandafirescu şi un necunoscut – un cap de imperator roman – apărut fără de veste şi care îi dădea să respire dintr-un flacon. N-am mai auzit nimic, n-am mai văzut nimic, n-am mai urmărit nimic decât atitudinea, apropierea, gesturile celor doi şi ritmul nebuniei progresive din capul meu pustiu!…

XXVIII

CINE A MAI VORBIT, CÂŢI AU MAI vorbit după mitropolitul primat am văzut mai târziu, din ziare. M-am dat jos de pe estradă, m-am dezbrăcat şi am rugat pe un coleg să facă în locul meu toate câte vor mai fi necesare. Am plecat în neştire. Când mă strecuram prin mulţime, dau de una dintre servitoarele din casă. Diavolul

mi-o scotea înainte. Era un tip de jupânească, deprinsă cu boierii, cutezătoare şi alintată, care mă întrista ori de câte ori o întâlneam. I-am spus cu chip de dojana:

— De ce stai aici? Du-te lângă stăpână-ta, că i s-a făcut rău!

— Să fi sănătos sfinţia-ta! E lângă dumneaei domnu doftor!

— Care domnu doftor?

Servitoarea mă privi cu un fel de perversitate milostivă.

— Doftorul care a picat azi de la Paris! Ce, sfinţia-ta nu ştii?

Degradarea mea era deplină! Tribunalul lui Iisus Cristos îşi căuta şi îşi completa informaţiile din gunoiul slugărimii depravate!

Când am ajuns în uliţele pustii şi pline de pulbere, mi-a licărit în minte gândul să mă duc la chilia mea. Dar ce mai căutam acolo? Era o cetate biruită şi devastată!… Am luat-o spre Hipodrom, am trecut pe lângă păduricea Mogoşoaia şi m-am ţinut pe linia ferată Mogoşoaia-Olteniţa până în dreptul mânăstirii Cernica.

Am intrat în mânăstire pe înserate. Lacurile răsfrângeau taina tăriilor liliachii între soarele pogorât de pe seară şi luna încă ascunsă în păduri. Bisericile, chiliile, pridvoarele încremeneau în pace sihăstrească. Prin stuhăria de pe baltă, prin sălcii şi prin nuci trecea arar câte-o întrebare răguşită sau câte un fior de flaut.

Am poposit în chilia unui ieromonah prieten şi la miezul nopţii m-am dus la utrenie. Aici, pe lespezile sărutate de atâtea generaţii de călugări, de atâtea dureri şi de atâtea tragedii necunoscute, am descărcat inima mea, am plâns amar şi m-am judecat.

Iubite şi venerate duhovnice, au trecut de atunci peste mine multe zile fumurii şi multe nopţi fără odihnă. Sunt la sfârşitul spovedaniei mele. Aştept ca fratele Chesarie să vie să-mi ceară această jalnică epistolă. M-am cercetat de sute de ori, am examinat situaţia mea de azi şi, mereu

nemulţumit cu judecata instanţelor conştiinţei mele, viu astăzi la tribunalul tău, pentru mine cel din urmă aici pe pământ. Citeşte-mă, plânge-mă, judecă-mă, porunceşte şi scoate-mă din laţul păsărarului.

Cu moartea lui Atanasie Ceaur, catedrala mea e retezată ca un copac, la un stânjen mai sus de rădăcină. Mitropolitul îşi făcea iluzii. Nu se putea să fiu admis membru în consiliul de familie: sunt parte interesată! Câteva zile, lucrările au rămas suspendate, dar mitropolitul a fost energic, a smuls guvernului un milion şi a împins pe arhitect de la spate bruscând politicos discuţiile, formalităţile, tergiversările şi tot dosarul succesiunii Atanasie Ceaur.

Situaţia e încurcată şi absurdă, şi maximul de încurcătură şi de absurditate este în conştiinţa mea. Dacă aş mai fi cel de acum un an, aş lupta alături de şeful meu bisericesc, şi totul s-ar clarifica. Ilie Trandafirescu nu şi-a schimbat sufletul; este acelaşi. Guvernanţii, amicii lui politici, n-au cuvânt să ne întoarcă spatele. Întrebarea cea grea pe care nu pot s-o ridic, precum nu pot să ridic clopotniţa acestei mânăstiri, este aceasta: sufletul şi hotărârile Roxanei sunt aceleaşi?

E astăzi la Sinaia cu copiii în vila lui Ilie Trandafirescu. Mi-a trimis, vorbă de câteva ori, mi-a şi Scris să mă duc să-i văd. Dar pot eu să fac aşa ceva în starea dezastruoasă în care mă găsesc? M-am descalificat singur! Mi se pare uneori, când privesc în adâncul sufletului meu şi gem de durere, că asist la întâmplarea unui director de muzeu zoologic, imaginată de un urmaş al lui Edgar Poe: într-o dimineaţă, directorul, intrând în camera cu reptile, toate borcanele plesnesc şi reptilele năvălesc asupra lui! Şerpii, despre care Mântuitorul ne încredinţează că-i vom lua în mână fără primejdie, muşcară şi otrăvіră inima mea!

Mai am tristul noroc că mitropolitul a plecat la băi, în străinătate. Dar ce-i voi spune când se va înapoia? Cum îi voi vorbi de retragerea mea din parohie şi cum va interpreta această dezertare! mai pot eu, oare, să rămân,

între Roxana şi catedrala săracilor, duhovnic şi paroh?

O, sărmanii mei enoriaşi! Le-ai trimis, scumpe duhovnice, un vicar prea tânăr, prea efervescent şi fără experienţă cu vicleniile acestei lumi! Ce ruină! Ce faliment!

Am adunat, sub ochii tăi pătrunzători, toate elementele, toate cioburile, toate puzderiile fragilului castel, ridicat de ucenicul tău la graniţa dintre ideal şi realizabil. Care îţi este socotinţa? Ce mă înveţi? Ce îmi porunceşti?

Îţi isprăvesc mărturisirea mea la mânăstirea Cernica. Am părăsit totul (cât învoit, cât neînvoit) şi m-am ascuns aici. Mi-e frică să revăd toate câte am lăsat în urmă. Mi-e frică să deschid scrisorile şi telegramele pe care le găsesc pe măsuţa mea din Bucureşti…

XXIX

DEBORA ÎMI TELEGRAFIAZĂ:

„Treci biruitor prin toate tristeţile şi adversităţile de azi. Nu uita că ai prieteni, fericiţi să te ajute. Nu uita nici obligaţiile morale consimţite. Informaţii şi restul te aşteaptă la bancă.”

Are dreptate şi Debora. I-am promis că stau la dispoziţia ei atunci când va fi gata să-şi deschidă inima şi să-mi destăinuiască nerăbdările religioase de care mi-a pomenit.

Problema e delicată, dar nu deasupra puterilor şi râvnei mele. Dar unde este libertatea mea sufletească, necesară în cazul Deborei? Va fi de-a pururi, pentru biserica Mântuitorului, o pricină de onoare şi de iubire expectativă marele dezacord dintre ea şi fiii lui Israel. Nu voi uita niciodată ideile şi lecţiile duhovniciei-tale asupra acestei materii, şi nu voi fi niciodată, în viaţa şi în activitatea mea, decât ucenicul convins şi consecinţe. Darul Deborei rămâne

columnă generoasă şi iniţială în tot ce-am putut ridica pe terenul faptei. Acest dar trebuie menţinut în lumină şi transformat în principiu de progresivă apropiere între inima acestei fecioare şi Sionul creştin.

Nu lipsesc însă din conştiinţa mea întrebările şi incertitudinile. Nu este oare această fată o curioasă de suflete, o iubitoare de extravaganţe şi o diletantă? Totuşi, n-am dreptul să fac din darul ei fapta de fantezie darnică a unei *miss* plictisite, arhimilionare şi lacome de absurdităţi. N-am dreptul să cobor importanţa destăinuirilor ei şi să le iau ca suspinele unei nevropate, ahtiate de literatură mistică creştină.

Îmi trebuie luminile şi tonul just pe care numai spiritualitatea ta vei putea să mi le dai în această atmosferă cenuşie şi în această distonanţă în care trăiesc astăzi.

Helen Hempel îmi scrie în limba ei alambicată un bilet, care – spre ruşinea mea confesională – pare a fi crinul simbolic din mâna arhanghelului binevestitor:

„Dumnezeu ţi-a vorbit, nu în murmur dulce, ca odinioară lui Ilie, ci în vijelie şi în cutremur. Pentru mine este un semn definitiv. Catedrala săracilor, începută cu arginţii storşi de la săraci, trebuie continuată şi terminată cu arginţii daţi de săraci de bunăvoie. Apostolatul se sanctifică pe căile neamurilor, în osteneli, în umilinţe, în primejdii şi în cerşetorie. Dacă nu m-am înşelat iremediabil în privinţa d-tale, aştept să te văd intrând în arena luptelor cu adevărat apostolice. Catedrala plănuită trebuie să fie un simbol şi un monument: aici s-a odihnit Abel Pavel după ce, ani de zile, a cutreierat ţara părinţilor săi, a predicat în mii de sate şi de oraşe şi a logodit lui Iisus Cristos şi împărăţiei lui sute de mii de suflete.

Nădăjduiesc să ne vedem, trebuie să ne vedem. Ai plecat brusc dintre noi. Poate că am înţeles ceva din această purtare. Dar află că ai fost victima închipuirilor d-tale fatale şi rătăcitoare. Ţi-o declară Helen Hempel, înaintea celui ce

umblă în mijlocul celor şapte candelabre!
Vino; te aşteptăm!”

Ce comentar să mai fac unor convingeri atât de măreţe şi de osânditoare pentru realitatea puterilor mele? Această fiică a Rinului mă umileşte şi mă sângeră? Dar comunicatul ei e dezastruos în ultimele-i rânduri. Împărtăşindu-mi ceea ce crede ea că este adevărul, Helen Hempel răscoleşte din nou depozitele toride din adâncul inimii *mele,* dezleagă furtuna, un moment priponită, şi prăbuşeşte în ţeasta mea grinzile acestei tihnite chilii de refugiu!

O, părinte duhovnice, de ce mi-eşti atâta de departe şi de ce secretul şi porţile spovedaniei sunt păzite de heruvimii cu sabia de foc!

XXX

ÎN CEASUL CEL DIN URMA, CÂND sunt gata să adun şi să pecetluiesc vraful acesta de pagini, primesc din partea Roxanei, prin trimis special, scrisoarea următoare:

„Preacucernice părinte Pavele, ai dispărut în chip inexplicabil. Am trimis după d-ta oameni care să te caute şi să te roage să-ţi aduci aminte de noi. Ţi-am scris că te aşteptam la Sinaia. Nu ne-ai răspuns niciun cuvânt.

Cum voieşti să interpretez tăcerea şi absenteismul d-tale? Eşti jignit? Eşti supărat? Eşti obosit de noi şi nu vrei să ne-o spui? Sunt o biată femeie proastă şi nu pot să măsor gândurile şi tainele sfinţiei-tale!

Dar sunt câteva lucruri concrete, existente între noi şi peste care nu putem să trecem! Ce facem cu biserica? Unde este entuziasmul de la început? Unde este «catedra săracilor» unde este Mânăstirea Sf. Vasilie? Nu te simţi

dator să vii să stăm de vorbă asupra atâtor complicaţii şi probleme ivite după moartea lui Tase? Îmi şade mie bine să bănuiesc că preotul de acum un an, că profetul de astă-iarnă a fost un simplu cântăreţ în «alăută duhovnicească»? E adevărat că legea e foarte exigentă şi ia întinse măsuri de pază în jurul averii orfanilor minori, dar, eu nu trădez nicio clipă sfânta idee şi locaşul care adăposteşte rămăşiţele soţului meu. Vino să ne chibzuim, vino să alegem împreună noile modalităţi de continuare şi noile garanţii de izbândă!

Dar, scumpe părinte Pavele, cu *aceasta încă n-am limpezit situaţiile noastre. E o întrebare grea*, *pe care trebuie să ţi-o fac: nu cumva duhovnicul meu fuge de mine? Pentru ce*? *Cu ce am greşit, păcătoasa de mine? Ai văzut în ziua înmormântării oarecare figuri străine pe care le-ai recunoscut şi identificat, ca un suprem depozitar ce eşti al tristelor mele taine? Ei şi?! Puteai să mă chemi imediat dacă aveai vreo nelămurire înaintea atotputernicului tău tribunal!*

Oricare ţi-ar fi fost gândurile şi bănuielile, socotesc că datoria unui director de conştiinţe era să rămână lângă cei ce s-au încredinţat vigilenţei lui. Trebuia să mă păzeşti, nu să fugi de mine!

Iartă-mă că îţi scriu cu atâta străvezietate! Dacă în această tristă şi falsă lume pământească mai există bună-credinţă şi sinceritate, presupun că ele trebuie să existe între confesor şi penitenta lui. Cum voi îndeplini poruncile pe care mi le-ai dat şi cum voi vedea venind ziua multdorită a dezlegării mele dacă rupi contractul făcut cu mine înaintea supremului judecător?

Am visat eu, oare, acele predici care mergeau la inimă şi care descriau pe trimisul lui Dumnezeu, pe mângâietorul inimilor noastre ticăloase, pe amicul tainic, pe duhovnicul providenţial, limanul naufragiilor noastre?

De ce ai făgăduit atât de mult şi ţii atât de puţin? Sunt singură, sunt despărţită de lumea aceasta, sunt bătută de Dumnezeu! De ce mă baţi şi sfinţia-ta?

Copiii mei mă întreabă mereu: unde eşti, când vii? Lia şi Bujorel te aşteaptă în fiecare zi! Mama lor nenorocită te aşteaptă lângă ei!”

. . . .

O, părinte duhovnice! O, preasfinte Veniamine, întinge în apă vârful degetului tău şi răcoreşte limba mea, căci în groaznică văpaie mă chinuiesc!

DOCTORUL TAIFUN

IUBITE AMICE, SE ÎMPLINESC ANUL acesta patruzeci de ani de când am trimis revistei *Viaţa* – condusă de A. Vlahuţă şi Dr. Ureche – întâia mea încercare literară. Iar în 1936 vor fi patruzeci de ani de când am debutat, în *Adevărul ilustrat,* cu nuveleta mea *Pe terasă…* Suntem prieteni şi aproape colegi de pe atunci. Debutul meu se învecinează cu debutul tău la acelaşi ziar, şi ţiu bine minte că era între noi un oarecare joc de întrecere şi de copilărească gelozie.

Au trecut apoi ani mulţi. Tu te-ai dedicat studiilor tale migăloase şi absorbitoare; eu m-am consacrat teologiei şi amvonului. Dar tu ai făcut-o în chip definitiv, înmormântând în *Cimitirul rozelor* (bucata ta de debut) orice veleităţi de literatură, imaginativă, pe când eu am rămas, fără leac, bântuit de nostalgii şi de recidive…

Ai binevoit, amice, să mă urmăreşti cu ochi simpatici şi, din laboratorul tău de specialist al literaturilor, să-mi dai, din când în când, semne de cordială aprobare.

Prima ta manifestare – scumpă mie – e de acum vreo douăzeci de ani. Erai la Viena, şi acolo, la Universitate, înaintea dascălilor tăi, ai încadrat într-o conferinţă recolta anului meu literar 1910.

Dacă nu mă înşel, dacă nu fac nedreptate cuiva, eşti primul specialist conaţional care ai binevoit să împodobeşti portalul literaturii mele cu o torţă de entuziastă semnalizare. Ştiu că au fost câţiva care s-au plâns că torţa ta ba îi îneacă, ba le scoate ochii. Au spus apoi între ei: „Ce să faci!… Se iubesc din copilărie... sunt camarazi de şcoală”…

De atunci, iubite frate Caracostea, am dat în vileag *Bisericuţa din răzoare, Clopotele din M-rea Neamţu, Răboj pe bradul verde, Caligraful Terţiu, În pământul făgăduinţei, Roxana, Papucii lui Mahmud,* alte câteva cărţi mai mici… şi azi *Doctorul Taifun.*

M-ai poftit deunăzi la seminarul tău de literatură, în rând cu alţi confraţi, şi mi-ai cerut, pentru studenţii tăi, care umpleau amfiteatrul, să răspund la un chestionar metodic întocmit. Cu

acest prilej, m-ai făcut să simt încă o dată continuitatea bunelor tale convingeri în privinţa literaturii mele şi ai accentuat unele rezerve şi unele deziderate ale tale, formulate încă de pe vremea intrării mele în miliţiile bisericii.

Direct sau indirect, am căutat, la institutul tău de istorie literară şi de folclor, să mă lămuresc asupra acestor filoane de credinţă şi de entuziasm creştin care răzbat pretutindeni prin stratul creaţiunii mele literare. Nu ştiu dacă am izbutit să fac să stea în picioare – în convingerea ta şi a tineretului care mă asculta – stâlparul meu de explicaţii.

Voi rezuma şi voi completa, la pragul *Doctorului Taifun,* cele două conferinţe pe care le-am rostit la seminarul tău, dar nu la literă, ci în spirit.

Mi-ai spus de multe ori între patru ochi: „Întoarce-te la literatură!… Întoarce-te la *Gloria Constantini!* Mai puţin moralism, mai puţină predică în ceea ce scrii!”…

Scumpe Caracostea, ţi-am răspuns şi îţi voi răspunde de-a pururi: din prisosul inimii vorbim şi scriem!… Pe cât este de adevărat că opera de artă este riguros solidară cu mediul, cu timpul şi cu ancestralităţile artistului, tot atât este de adevărat că artistul e liber să ungă fruntea operei sale cu mirul credinţelor şi al idealului la care se închină.

Iată acest ev, în care Dumnezeu ne-a trimis şi spectatori, şi participanţi. Iată oceanul omenesc în care rătăcim şi noi, printre alge, printre epave, printre monştri şi printre monstruoase deznodăminte… Ce vei face tu, sărman artist, când priveşti din lucarna ta, la ora aceasta, pe contemporanii tăi, biciuiţi de jazul patimilor infernale şi învârtind toate dansurile nelegiuirii?

Îi vei zugrăvi placizi, înţelepţi, virtuoşi, paznici credincioşi ai datoriilor familiale şi sociale, sau le vei vârî în ochi cu energie propria lor imagine. — capturată în oglinzile tale – ca să se vază cât sunt de respingători şi de degradaţi?...

Suntem înţeleşi. Arta nu poate să mintă. Cine are în el această putere curioasă să spioneze, să surprindă şi să redea legănările, visurile şi fosforescenţele operei lui Dumnezeu şi ale inimii omului este – să vrea, sau să nu vrea – sclavul adevărului. Dar ce face el acum, după ce a adunat în tainicele lui colecţii tipuri, caractere, grimase, întâmplări, drame, păcate, infamii… şi tot ce i-au descărcat mediul şi contemporanii, adeseori cu implicarea şi arsura pielii bietului artist, în mii şi mii de ocurenţe şi de

complicaţii?…

Se va mulţumi el să creeze galerii, spectacole şi teatre de păpuşi, ascunzând cu totul între culise orice preferinţe, orice învăţătură şi orice destăinuire morală?…

Aşa ceva este cu neputinţă. Arta pentru artă este o iluzie şi o deşartă fanfaronadă. Un artist nu poate să expulzeze din opera de artă propria lui inimă. Şi care artist nu vine pe lumea aceasta cu inima plină de doruri, de preferinţe, de rancune, de revendicări (odată ce este solul tainic al unei familii, al unei clase sociale, al unui neam întreg), şi care artist, trăind în lumea aceasta, nu adună din câmpiile ei, pe lângă materialul operei viitoare, şi înţelesul, şi stilul, şi dedicaţia acestei opere?

Poate că ai prins de veste, din hebdomaderul parizian şi literar *Candide,* despre ancheta pe care André Rousseaux o face azi printre scriitorii francezi, cu întrebarea: ce raporturi stabiliţi şi predicaţi între *La chose litteraire et la chose publique*[1]?

Cred că suntem şi aici bine înţeleşi. S-a zis cu dreptate că arta este o funcţiune socială. Limitându-ne la literatură şi cugetând la câţiva scriitori mai familiari de odinioară şi de azi, funcţiunea socială a artei ne apare ca un splendid răsărit de soare. Aristophane, Juvenal, Cervantes, Moliere, La Fontaine, Swift, Caragiale… şi alţii câţiva din nobila lor familie sunt cei mai chemaţi ca să instruiască şi să ne clarifice.

Primim şi aplaudăm verva lor, satira lor necruţătoare, tendinţele lor de pedagogi caustici. În numele bunului-simţ, în numele virtuţii, în numele dreptăţii ofensate, aceşti artişti de geniu ne-au pus pe frontul bunului-simţ, au cenzurat dezordinile noastre şi au răzbunat pe cei nedreptăţiţi.

Scriitorul creştin – dacă are talent – se va justifica de-a pururi cu aceste nume şi exemple. Dacă satira, comedia, fabula… au înaltele lor drepturi justiţiare şi umanitare, cu atât mai mult Evangeliul lui Iisus Cristos şi darul cel pus în slujba lui. Doar Mântuitorul este cel ce a proclamat în lumea aceasta:

„… Fericiţi cei ce plâng că aceia se vor mângâia…

Fericiţi cei blânzi că aceia vor moşteni pământul…

Fericiţi cei milostivi că aceia se vor milui…

Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.

Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema”…

---

[1] Chestiunea literară şi chestiunea publică (fr.).

Folosind termenii lui André Rousseaux, vom conchide, iubite frate Caracostea, că *la chose littéraire et la chose du Crist* au fost, pot să fie, vor fi de-a pururi: vase comunicante, căi cu binevenită încrucişare şi domenii fără graniţe duşmane.

Dar, scumpe doctore al literaturilor şi al psihologiei scriitoriceşti, rezerva ta faţă de literatura creştină are o mare explicaţie şi o perfectă îndreptăţire. Una este să ai talent literar şi alta este să fi (dacă eşti) creştin pravoslavnic. Cea mai frumoasă şi mai intimă credinţă creştină, dacă poate să-ţi dea, în taină, negrăite mulţumiri şi încântări, nu poate să-ţi dea şi darul să cucereşti în scris pe semenii tăi, dacă vistiernicul bunătăţilor şi dătătorul de viaţă nu ţi-a dăruit suplimentar şi harul poeziei.

Sfiala ta e legitimă. Rezerva ta se tâlcuieşte aşa cum o tâlcuiesc eu. Excelentele intenţiuni creştine nu pot să dea viaţă şi valoare unei literaturi produse de autori fără talent, deşi poate buni fii ai bisericii. În privinţa aceasta eu, unul, am o experienţă sfâşietoare… Sunt oameni care nu pot să mă ierte nici azi pentru că le-am spus odată: „Preacucernice (sau preasfinte). Darurile cu care v-a împodobit biserica nu pot înlocui darul literar, care vă lipseşte!”

Mi se pare că nemuritorul Caragiale a spus în privinţa artei tendenţioase (şi arta creştină este tendenţioasă) cele mai predicabile sentinţe. Cred că era (acum patruzeci de ani!…) după discuţia aldor Vlahuţă, Bacalbaşa, Stere, Ibrăileanu asupra artei pentru artă. În substanţă, Caragiale zicea: Convinge-mă că ai talent, adevărat talent!… Arta nu se împarte în artă pentru artă şi artă tendenţioasă, ci în artă veritabilă şi artă contrafăcută, adică proastă!

Aşadar, iubite amice, nicio tendinţă – cinstită, utilă, legitimă, morală… şi cu atât mai mult creştină – nu poate să constituie vină şi nu poate să aducă descalificare operei de artă. Vină şi descalificare aduc artei numai lipsa de talent şi prostia înfumurată, care sunt verişoare primare.

*

Ca să spun o vorbă şi despre romanul *Doctorul Taifun* – din pragul căruia îţi recapitulez această profesiune de credinţă literară – voi nota că toate câte am declarat şi revendicat mai sus au în cazul de faţă o indirectă şi acoperită aplicaţie.

În *Doctorul Taifun,* preocuparea mea creştină rămâne mascată, perceptibilă numai pentru cei ce mă vor citi cu luare-aminte, şi scandalos de absentă, pe de o parte pentru, câţiva. Tartufi, care mă vor amuza, iar pe de altă parte pentru câţiva oameni nevinovaţi, care mă vor împovăra cu păreri de râu…

Alte lămuriri, observaţii, preîntâmpinări… asupra acestui roman. (afară de acelea cu care am împăcat curiozitatea câtorva reporteri) le socotesc deocamdată inutile. *Doctorul Taifun* trebuie să spună singur ce are de spus.

*

Iubite frate Caracostea, nu-mi mai rămâne decât să fac, în cinstea ta, gestul de la inaugurarea unei case: să tai cu foarfeca ghirlanda de flori care barează intrarea!

15 octombrie 1933

D-sale

domnului profesor universitar

Dimitrie Caracostea

la Facultatea de litere din Bucureşti

I

— ‘Λριστον δείπνον! Λαμπρώζ έδεπνίσαμενl[1]

Am nimerit-o, Dodorache?… Ajută-mă să alcătuiesc, în cinstea doamnei Aspazia, o mulţumită… vrednică de eroii lui Lukian… Ia să vedem…

…’Ασπάζομαι τήν ύμετέραν Χεϊραν χνρία ‘Ασπασία… χαί εύχαριστώ δμϊυ διά τήν… Cum se zice, Dodorache, amabilitate?… a!… διά τήν άγαθωσύνην δμών… χαί διά πάντα τά… lucruri alese de mâncare… ajută-mă, Dodorache!…

---

[1] Excelentă masă! Strălucit am prânzit! (n.a.).

— ’Εχλεχτά έδέσματα…

— Καί διά πάντα τά έχλεχτά έδέσματα… pe care ni le-aţi pus înainte…

— ‘Άπερ παραθέσατε ήμίν.

— Bun!… *nous y sommes!*[1] … άπερ παραθέσατε ήμίν…[2]

Soţia doctorului Hristudorache, măgulită de mulţumirile pe care celebrul profesor, doctorul Bobircă, ţinea să i le facă în această grecească fantomală, rechemată din anii de liceu, râdea cu toţi dinţii ei frumoşi, neconvenţională şi nevinovată.

Apoi, destul de corect româneşte, dar cu o vagă savoare elinească:

— Îmi faceţi prea multă cinste, domnule profesor. Eu, una, sunt fericită că am ospătat la masa mea pe marele maestru al medicinii româneşti şi colegul soţului meu! Şi măgulită sunt că n-aţi uitat ce-aţi învăţat în şcoală din limba strămoşilor mei…

Doctorul Hristudorache, amicul de totdeauna al ilustrului cardiolog, îşi goli ceaşca de cafea şi, îmbujorat la faţă şi bine dispus, interveni cu prefăcută bănuială:

— Nu ne mai păcăli, Boby dragă!… toate aceste cuvinte greceşti le scoţi tu acum din traistă, după patruzeci de ani de recluziune?…

— Precum vezi!… Ce, eu am avut prilejul să reîmprospătez ca tine, în Tomisul lui Ovidiu şi lângă o soţie încântătoare – strănepoata eroilor de la Maraton – dacă nu sintaxa, măcar vocabularul grecesc?…

— *A d’autres*[3] dragă Boby!… Probabil că ai recitit pe Xenofon, ai mai deschis pe Demostene, ori cel puţin pe Lukian, de care pomenişi adineaori…

— Să-ţi spun drept, când eram la Paris şi lucram cu Vaquez, aveam un coleg grec din Constantinopol, şi uneori

---

[1] Suntem aici (fr.).

[2] Vă sărut mâna, doamnă Aspazia… şi vă mulţumesc pentru… amabilitatea dv. …şi pentru toate demâncările alese pe care ni le-aţi pus înainte (n.a.)

[3] Lasă (fr.).

mă lăsam cu el legănat de amintiri filologice… Iar astă-vară, la Techirghiol, mă împrietenisem cu preotul grec din Chişinău.

Doctorul Hristudorache se întâlni ochi în ochi, o clipă, cu nevastă-sa şi schimbă vorba cu dezinvoltură:

— Bine, domnule profesor… Curiozitatea noastră e împăcată… Dar, spune-ne, te rog, ce facem cu asistolia lui Arvanitide?… Colegul pe care l-ai văzut astăzi la consult nu prea e tare în cardiologie… Iar eu te-am chemat de urgenţă de la Bucureşti – e adevărat, rugat cu disperare de bietul bolnav – pentru acelaşi cuvânt…

Profesorul se răsturnă puţin pe spătarul scaunului şi, cu oarecare aer de mister, corespunzător unor convingeri de înaltă autopreţuire, suflă între sine şi vechiul său coleg un nour de fum albastru. Doctorul provincial întoarse lucrul în comedie:

— Nu cumva îmi răspunzi fără vorbe, prin acest simbol al fumului de ţigare?

Doctorul Bobircă se porni pe râs, goni cu mâna meandrele de fum, şi pare că descoperind de-abia acum, prin geamul larg, tumultul mării depărtate, răspunse, sculându-se de la masă:

— Haidem devale, la Cazino, să privim această frumuseţe… *Thalatta! Thalatta!*[1]… Vă mulţumim din toată inima, dragă doamnă! Vă mulţumim de data aceasta româneşte… Vă mulţumeşte Prutul, că mulţumesc ogoarele Covurluiului natal!

Aspazia, grecoaică fină şi mamă excelentă, care pregătea cu copiii lecţiile lor de la şcoală, răspunse, spre uimirea profesorului:

— … O, paşă, cât de darnic eşti!…
Să-ţi răsplătească Dumnezeu
Aşa cum îmi plăteşti…

---

[1] Marea! Marea!...

Era acum rândul lui Hristudorache să se simtă intim încântat şi să se exalteze într-un nour de fum de ţigare.

— Bravo, dragă doamnă! Bravo, Dodorache! Se putea, oare, ca acest doctor poet să nu-şi aleagă o soţie pe potrivă?… O, dragii mei, voi sunteţi fericiţi!… Inteligenţă, delicateţe, bună înţelegere casnică, copii sănătoşi… Eu, săracul de mine, sunt milionar, adică preafericit, în opiniunea publică şi pe piaţa medicală, dar sunt un cerşetor în conştiinţa mea, da, un cerşetor la uşile altora…

Aspazia şi Iancu Hristudorache se întâlniră iar ochi în ochi, pe când Bobircă întindea mâinile spre paltonul din cuier. Jupâneasa, care aştepta în dosul stăpânilor, se grăbi să ridice paltonul şi să servească pe importantul musafir.

— Dodorache, arhitectul vine de la Techirghiol cu maşina acum, după amiază. Trebuie să mă duc cu el neapărat, să văd ce a meşterit la vila mea. Dacă pot să mă înapoiez până diseară la ora trenului, plec chiar astă-seară, dacă nu, atunci mâine de dimineaţă…

— Bine, bine, dar pe la noi tot mai dai un moment. Aşa încât, Aspazio, spune profesorului nostru numai un provizoriu bună ziua…

— Sărut mâinile, doamnă! La bună vedere! Arhitectul vine să mă caute aici, la dv… Vă rog trimiteţi-l după noi, la Cazino. Ne plimbăm pe ţărm şi declarăm ca Demostene…

II

CASA DOCTORULUI HRISTUDOrache era nu departe de biserica greacă, şi cu ferestrele din etaj privea spre mare. Cei doi prieteni ieşiră afară, în vântul aspru care sufla în această timpurie zi de toamnă, şi porniră devale. Pe stânga lor, imensitatea lividă şi zbuciumată năvălea, din ce în ce mai sus, printre clădirile golfului şi ale promontoriului.

— Iată muzica favorită! Iată vremea cea mai bună, care te obligă să constaţi că rezistenţa cojocului e suficientă şi că locomotiva a înghiţit cărbuni din belşug! Bună masă, mă Dodorache! Minunată gospodină e nevastă-ta! Cum îi ziceţi voi acelui pateu delicios, cu spanac?

— Spanacopita, Boby. E un produs al bucătăriei greceşti.

— Şi marinata aceea, mai clasică decât Homer, şi peştele cu scordolea… şi sarailia de la urmă…

— Toate roduri ale mării şi ale Dobrogei…

— Şi ale mâinilor Aspaziei…

— Numai vinul era de la sfânta Vale-Călugărească, trimis de cumnatu-meu…

— Dodorache, te fericesc! Ai găsit în viaţă pe tovarăşul ideal.

— O, Melibee!… Deus nobis haec otia fecit[1]*…*

— Da, cred… Desigur că ai dreptate… Dar cum să-l conjurăm, Dodorache, pe acest *Deus Ignotus*[2] să pună puţină ordine şi puţin noroc şi în inima şi în viaţa mea?…

— Ordine şi noroc în inima şi în viaţa ta? Dar ce-ţi mai trebuie, Boby?… Nu eşti tu, de aproape cincizeci de ani de când te cunosc, premiantul seriei noastre, studentul cu uimitoare puteri de muncă şi cu strălucite aptitudini, tânărul doctor plecat mai târziu la Paris ca să ajungă, după ani de sârguinţă şi de opere, marele savant, specialistul celebru pe care îl sărbătoreşte azi toată lumea medicală şi şi-l dispută toţi suferinzii?… Porecla ta de odinioară, de când eram amândoi elevii profesorului Asaky, azi este o podoabă şi o victorie!… *Doctorul Taifun!…* Pare că e titlul imnului regal al medicinei româneşti!

Ieşiră deasupra boschetelor şi a cuiburilor de flori care îmbracă promontoriul spre miazăzi. Dar boschetele erau zdrenţuite şi ruginite, iar florile rămase se încovoiau spre pământ, răscolite de vântul aprig. Doctorul Bobircă, pare că zguduit şi el de apostrofa vechiului său amic, se sprijini de

---

[1] O, Melibee!… Dumnezeu ne-a făcut această tihnă (lat.).

[2] Zeu necunoscut (lat.).

braţul lui, şi într-un suspin îmbrăţişă infinitul învolburat.

— Dodorache, *psihi-mu*[1]!... Vezi tu marea cum este? Atâta tihnă şi disciplină se află acum în inima mea câtă vezi în colcăiala asta monstruoasă şi în asaltul valurilor mugitoare!... Sunt tulburat, sunt răsturnat, sunt chinuit, Dodorache, mai presus de orice bănuială şi închipuire!... Vorbeşti de lucrările mele, de faima mea şi de regalitatea mea ştiinţifică... Îţi aduci tu aminte de rugăciunea lui Hyperion din *Luceafărul* lui Eminescu către părintele tuturor lumilor?

„Reia-mi al nemuririi nimb
Şi focul din privire,
Şi pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire!...”

Hristudorache stătu câteva clipe nehotărât şi mut, ca un om care nu ştie cum să sară peste un şanţ ivit fără de veste de-a curmezişul potecii...

— Mi-aduc aminte foarte bine, Boby... că doar la mine Esculap a rămas fără nădragi tocmai de răul muzelor... Însă cum se face că tu ai ţinut minte rugăciunea lui Hyperion?

— Dragul meu, sunt aproape trei ani de zile de când citesc şi iar citesc *Luceafărul* luceafărului nostru naţional... Dodorache, avem înaintea noastră o oră de libertate şi putem s-o prelungim. Ascultă-mi spovedania! În acest moment ea urcă în mine năvalnică! Pare că este acest iureş clocotitor şi spumegând care se striveşte, sub ochii noştri, de blocurile cheiului!... Nu pot s-o mai reţin... Icoana modestei, dar trainicei tale fericiri, farmecul cast şi subjugător al soţiei tale, vechea noastră prietenie şi vechile noastre mărturisiri... mă biruiesc şi mă deznoadă... Trebuie să-ţi spun totul!... Trebuie să las pe doctorul Taifun să-şi răcnească tainele care îl sugrumă, să spulbere concepţiile tale despre situaţia lui de azi şi să arunce în slavă spumele durerii lui... Să stăm colea pe bancă, umăr lângă umăr şi

[1] Sufletul meu (grec.).

inimă lângă inimă…

III

SE AŞEZARĂ PE O BANCĂ, SOLEMNI ca într-o catedrală, pe când, în faţa lor, orga mării bubuia şi stăruia în tonalităţi de bas şi de cavernă.

— Scumpe Hristudorache, mă analizez în faţa ta şi-ţi mărturisesc că mi-e greu, mi-e ruşine, calc pe jeratic cu aceşti paşi de spovedanie, dar în acelaşi timp simt şi o păgânească fericire… Mi-e ruşine de destăinuirea mea, dar sunt criminal de fericit că mă zdrobeşte şi mă dezonorează această povară a tainei mele!… Fericirea ta e cinstită, legitimă, cu nimbul virtuţilor conjugale… Dragul meu, roşesc să-ţi spun că, în faţa fericirii tale, fericirea mea se înalţă necinstită, furată, adulteră, dogorită de focul infamiei!… Ce demon cântă în mine în clipa aceasta? Ce măgulire misterioasă şi impură mă face să opun starea mea odioasă stării lui binecuvântate? Vinul tău a fost prea bun… Aspazia ta, cu sfântul ei prestigiu, e prea chemătoare de comparaţii şi de contraste… Marea aceasta îmbată cu imensitatea şi cu orga ei… Te-ai întrebat tu de ce, astă-vară, am trecut prin Constanţa de atâtea ori în sus şi în jos şi numai de două ori, şi încă pe fugă, am venit să-ţi strâng mâna şi să salut pe soţia ta?…

— Marele meu prieten, acesta este un secret al tău, pe care niciodată nu mi-am permis să caut să-l dezleg cu ajutorul şoaptelor şi al cancanurilor suburbane. Mi-am zis: Bobircă trebuie să aibă cuvintele lui că nu se abate pe la mine şi, într-o zi, îmi va da el însuşi explicaţia cea mai bună. Înţeleapta mea Aspazie a cugetat la fel şi niciodată nu m-a întrebat ce cred despre zvonurile mahalalei, deşi ştiu că au ajuns şi până la ea.

— Hristudorache, mahalaua are dreptate! Iubesc ca un

smintit o femeie măritată şi am cu ea un copil, pentru care sângerez că nu poartă numele meu!…

Lăuntric zbuciumat şi cu fruntea umedă, doctorul Bobircă se ridică de pe bancă, se căută prin buzunare, dar la urmă nu scoase decât o batistă, pe care o trecu pe faţa-i aspră şi rasă.

— Şezi, Boby dragă, şi linişteşte-te. Situaţia ta e gravă, dar, ca orice lucru omenesc, poate să se schimbe, trebuie să se schimbe, şi anume, să se schimbe în chip prielnic pentru toată lumea. Cea dintâi întrebare pe care ţi-o pune prietenia mea adânc înduioşată este cea mai simplă: de ce n-o desparţi de bărbată-său ca să te însori cu ea? E o cârpeală vulgară, dar universal practicată, şi veche ca Troia şi ca eroii lui Homer!

— De ce, Dodorache, de ce? E o afacere banală şi uşoară pe care ţi-o dezleagă, în câteva luni, un avocat prieten. Dar, în cazul meu ai de-a face cu o încurcătură subtilă, cu un păinjiniş absurd, în care eu – *musca galeata et laureata*[1] – m-am prins prosteşte şi mă zbat de atâta timp, alimentând cronica scandaloasă şi dezolând pe oamenii serioşi…

— Este oare nevoie să-ţi mai spun că devotamentul meu şi dorinţa să-ţi fiu de folos sunt mult mai puternice decât curiozitatea de a auzi *un caz interesant?…* Lămureşte-te şi lămureşte-mă.

IV

— DRAGUL MEU, NE CUNOAŞTEM şi suntem prieteni de un veac de om. Am fost colegi în liceu, am fost colegi la Medicină. Tu, cu chipul tău feminin, ai fost totdeauna băiat simpatic, binevenit şi bine primit… Eu am fost urât de când m-a făcut mama. Desigur că biata femeie mă alăpta întorcând capul şi lăcrămând… În şcoală,

---

[1] Musca cu coif şi cu cununi de lauri (lat.).

ţii minte că, până când să ajung să mă impun, nu atât cu destoinicia şi cu succesele mele şcolare, pe cât cu pumnii mei, eram martirul clasei. „Bobircă Făt-frumos” era injuria cea mai concesivă cu care mă mângâiau câţiva colegi mai milostivi... Această infirmitate a mea a fost în taină resortul înverşunării mele la muncă, generatoarea imensei mele ambiţii şi explicaţia inflexibilei mele purtări călugăreşti printre voi, răsfăţaţii sorţii şi ai fetelor. Cine se uita la mine? Pe cine aş fi putut eu să cuceresc cu nasul meu de pătlăgea şi cu obrazul meu alb şi neted... ca un cuib de rândunică? Eram intim încredinţat că inspir oroare oricărei femei, şi mai ales celor însărcinate. Nu ştiam cum să-mi ascund capul când treceam pe lângă perechile tinere, vesele, fericite de tinereţea şi de frumuseţea lor... Colegul nostru Vlad Gherasimescu — duşmanul meu de altădată, de azi şi de totdeauna – frumosul Vlad, falnicul Vlad, Vlad, sultanul cu sute de cadâne, dar fără harem, fără cheltuială şi fără bătaie de cap, Vlad Gherasimescu a fost ani de zile – şi mai este şi azi - cununa mea de spini, inchizitorul neştiut al cărnii mele, jeraticul aşternut sub plapuma mea, blestemul zilelor mele, „bestia mea neagră”, cauza eclipselor soarelui pentru mine, ori de câte ori îl întâlneam braţ la braţ, ori de câte ori – şi azi! — îl întâlnesc, braţ la braţ, cu o nouă captură!... De patruzeci şi atâţia de ani mă prigoneşte şi mă face să sfârâi pe cărbuni! Nepotrivirea, antagonismul, războiul a izbucnit din clasa întâi de liceu şi vor ţinea până în lumea cealaltă! El: efebul splendid, băiatul de boier, linguşitorul dascălilor, tare în sporturi şi mediocru la învăţătură, flacăra trandafirie şi albastră care topea, la distanţă de câţiva metri, orice făclie feminină! Eu: slutul sluţilor, odrasla unor bieţi pescari din Galaţi – se vede că mama, săraca, pe când mă purta în pântece, se uitase numai la somni şi la broscoi – „tocilarul” clasei, strigoiul din podul internatului şi migrena sexului slab imediat ce dădea cu ochii de mine!

— Nu exagerezi tu, Bobircă? Ceea ce aud acum din gura

ta nu rimează în totul cu amintirile mele…

— Ei, Iancule dragă, cine poate, în anii adolescenţei - unei tragice adolescenţe – să-şi smulgă cămaşa de la piept şi să-şi arate atâtea bube purulente!… Şi, pe urmă, şi tu erai frumos, Iancule, şi mai eşti şi azi. Ar fi trebuit să găsesc un monstru ca mine ca să-l fac confidentul disperărilor şi al putreziciunilor inimii mele… Ce-mi rămânea de făcut? Cine putea să mă mângâie în ascunsa mea nenorocire? Învăţătura şi castitatea! M-am afundat în cărţi cu frenezie. V-am uimit pe voi, colegii, şi am uimit pe dascăli. Dacă aş fi fost bogat, poate că aş fi căzut în corupţia rece. Aş fi pus la mijloc banii mei, aş fi înflăcărat de „dragoste” pe cele mai frumoase femei de vânzare, şi urâţenia mea ar fi fost proclamată picantă şi provocatoare… Dar sfânta sărăcie mi-a purtat o grijă neadormită până hăt-departe, în preajma doctoratelor. Furia de învăţătură mi-a rămas în sânge… Cartea era acum tot plămânul meu, toată raţiunea mea de a fi şi, ţi-o mărturisesc, toată răzbunarea mea. Poţi să-ţi închipui tu, Dodorache, tainica mea satisfacţie când, la prezentările clinice, voi, colegii mei, şi în special duduiţele noastre camarade, făceaţi cerc în jurul meu şi vă uitaţi la mine cu gura căscată?… Mă ştiam insuportabil cu figura mea, dar eram o crescândă autoritate. Mă simţeam puternic prin munca mea şi prin distanţa unde lăsasem pe batjocoritorii mei de mai-nainte. Nu mai eram prieten decât cu tine; gonisem gluma şi râsul din viaţa mea, ca nimeni să nu mai cuteze să glumească şi să râdă în faţa sluţeniei mele. Era pe vremea marelui succes al piesei lui Rostand, *Cyrano de Bergerac…* Cine mai mult decât mine înţelegea severitatea acestui falnic nasogan, în faţa cui a-ţi scoate batista să te ştergi la nas era totuna cu a-ţi scoate giulgiul de înmormântare?… Erai de faţă, la spital, la Mavrogheni, când am făcut scandalul cu Paşaliu şi mi-a pornit porecla de *doctorul Taifun?*

— Nu eram de faţă şi niciodată n-am ştiut prea bine ce s-

a întâmplat.

— De unde până unde, infirmierele şi servitorii din spital mă porecliseră *doctorul Tifon.* Cine ştie cum prinseseră din gura mea acest cuvânt, şi acum eu, fără să ştiu, îl purtam înfipt în căciulă. Colegii mei aud cuvântul - poate l-ai auzit şi tu – şi încep să şi-l şoptească între ei… Era tot vechea poveste… Era nevoia de-a găsi o poreclă poznaşă pentru cea mai poznaşă mutră de viitor medic. O servitoare naivă, nou venită în spital, m-a învăţat, cu nevinovăţie, pseudonimul meu spitalicesc. M-am hotărât să pândesc împrejurările şi, când mi-o veni bine, să fac un tărăboi de pomină. Eram sătul de sobrichete. Nu mai voiam niciunul. Într-o zi, după o operaţie a lui Asaky, pe când studenţii şi infirmierele stăteau grămadă, aud pe nebunul de Paşaliu: „întreabă şi tu pe doctorul Tifon!”…

Stăpân pe mine, dar vulcanic ca un tragedian, am început să răcnesc, să trântesc obiectele pe care le ajungeam cu mâna şi să declar, la urmă, în auzul înmărmuriţilor mei spectatori, că voi sparge capul oricui va îndrăzni să-mi mai spună doctorul Tifon…

Dar Paşaliu a fost mai tare decât mine. Mare mucalit cum era, şi jucând comedie mai bine decât mine tragedie, exclamă în tăcerea glacială: – „Fraţilor, ăsta nu mai e doctorul Tifon, ăsta e doctorul Taifun!”

Într-o clipă, am judecat situaţia. Doctorul Taifun era o biruinţă şi un omagiu!… Am izbucnit în râs – şi cu mine toată lumea – şi m-am împăcat pe loc cu autorul noului meu sobrichet, menit celebrităţii…

— Ştiam că doctorul Paşaliu a născocit porecla ta, dar când şi cum nu mai ţineam minte. Eu pe atunci pregăteam internatul. Ţiu minte însă că odată, după ce am ajuns intern, te-am însoţit la Sanatoriul Diaconeselor, unde aveai tu nu ştiu ce bolnav de îngrijit…

— Ei, da… Aşa a început primul capitol sentimental al vieţii mele. Acolo am cunoscut-o pe Fritzi Köstlin, scumpa mea bavareză, întâia mea iubire, soţia mea tainică ani de

zile… Cam ştii tu cum au mers treburile… Am vorbit noi de asta şi la Iaşi, în timpul refugiului. Cât de mult sunt pedepsit azi că n-am fost mai hotărât şi am lăsat situaţia încurcată până când m-a apucat războiul!… Dacă mă căsătoream cu Fritzi, inima mea rămânea nepângărită, şi respectul de mine însumi neatins!

— Mergi mai departe, Boby, şi dovedeşte-mi că nu exagerezi.

V

— PRIVEŞTE, HRISTUDORACHE, cum cad pe marea asta, plină de spasmuri şi de spume, foarfecele şi forfecuţele pescăruşilor. Ce vor aceste păsări? Ce caută ele, cu ciocul, în volbura valurilor? Ai zice că sunt nişte dalbi îngeri de mângâiere şi de pace, trimişi ca să aline pe uriaşa tulburată… Ţi-ai găsit! Aşa graţioase şi angelice cum se văd, aceste păsări sunt nişte pescuitori în apă tulbure, sunt nişte bandiţi pe cont propriu. Aşa păţim şi noi de multe ori în viaţă. În zbuciumul, în durerile sau în trista noastră izolare, ne pomenim deodată vizitaţi de un vis de frumuseţe, care pe urmă ne ciuguleşte cu cioc de fier!…

— Arată-mi ce-ai păţit tu cu aceste păsări ale cerului.

— Am văzut din biblioteca ta că ţi-am trimis şi ţie, pe când făceam al doilea al meu stagiu la Paris, monografia mea asupra *Maladiei lui Stokes-Adams.* Dar, vai! Nu la Paris era să-mi iasă înainte, atât de tâlhăreşte:

„Fiul cerului albastra
Şi-al iluziei deşarte.”

Am cunoscut la Paris numai spitalul Laènnec, biblioteca şi laboratorul, câteodată – în ceasuri fugare – muzeele şi concertele lui Enescu şi aproape deloc cealaltă glorie a

Parisului: femeia şi petrecerile. Deprinderea ajunsese a doua natură. Eram acum un pătimaş al meseriei şi al cercetărilor migăloase. Bani aveam; urâţenia mea nu mă mai prigonea; ideea răstignitoare că sunt odios femeilor începuse să se risipească înaintea experienţei contradictorii. Dar eu stăteam treaz şi sceptic. Mă gândeam: averea câştigată, ştiinţa mea medicală, faima şi admiraţia din jurul meu ar putea, – pentru cine ştie ce inimă pribeagă - să-mi prefacă obrazul şi să-mi scază urâţenia, însă… ce mă fac cu oglinda din camera mea de culcare?…

Cunoşti ca şi mine accidentele, crizele nervoase, trăsnetele din senin, păcatele sincere, pe negândite, cum şi pehlivăniile calculate şi cursele pe care ni le întind, uneori, la consultaţii, clienţii noştri feminini…

— …Cunoscut, mai-nainte de căsătorie; de atunci încoace… noapte bună!

— Cu tine lucrurile s-au petrecut mai normal decât cu mine… Eu am fost destul de prudent la începutul carierei mele şi m-am poticnit grav tocmai acum, spre bătrâneţe…

— Ce va să zică habitudinea şi disciplina profesorală!… Dintr-o puzderie de fapte mici, mă duci spre concluzia generală; prin atâtea rigole, mă duci spre canalul colector. Dar mă tem să nu sosească arhitectul tău de la Techirghiol şi să nu-mi ciuntească această nespus de preţioasă oră…

— N-ai nicio grijă. Chiar dacă ar sosi acum, mai are încă treburi prin oraş. Şi apoi îmi dau seama că nu voi izbuti să te fac să pricepi tocmai ilogismul unde vreau să te debarc, tocmai situaţia absurdă a conştiinţei mele: autodescalificarea mea şi fericirea că mă bălăcăresc în noroiul unui Techirghiol din geografia infamiei pure. Iată acum faptul brutal care a schimbat cu totul viaţa mea de trei ani încoace. Într-o zi, acum trei ani, prin august – zi nenorocită când lipseau de lângă mine şi asistentul meu, şi orice alt personal, afară de servitoarea de la scară – vine la ora de consult o doamnă înaltă, zveltă, oacheşă şi mi se plânge că suferă de palpitaţii. Nu părea nici aristocrată, nici

burgheză. Părea mai mult o femeie liberă, o artistă, o studentă, o aventurieră. Era un tip vibratil, dogoritor, un fel de semiisterică, pe care n-am putut s-o clasific de la prima vedere. M-au sfredelit, însă, deodată ochii ei verzi şi primejdioşi, care cercau zadarnic să se împăinjineze în nu ştiu ce nedovedită suferinţă. Nu avea nimic, sau aproape nimic. În schimb, avea un trup vrednic de admiraţia şi de dalta lui Rodin, cu ascunzişuri de chihlimbar, cu palori de marmură şi cu străveziu ţesut de viorele. Ce s-a petrecut atunci cu mine? Cu ce vrăji, cu ce puteri hipnotice m-a învăluit această andaluză bucureşteană? Cum a putut ea să înţepe atât de exact nodul vital al mândriei mele bărbăteşti, al seriozităţii şi al demnităţii mele de om de ştiinţă?...

M-am deşteptat ca dintr-o căzătură din vârful unui copac! Creatura de flacără şi de aprigă revelaţie care mă doborâse s-a strecurat din cabinetul meu cu foşniri şi cu mlădieri de şarpe. Am stat multă vreme în urmă, ruşinat, iritat, revoltat împotriva mea însumi...

Unde mi-a fost capul? Se mai poate, în situaţia mea şi când mă cheamă cum mă cheamă, asemenea aventură de doctorand? Au trecut zile, săptămâni şi chiar luni. Au trecut patru luni. Aproape că uitasem de ruşinea întâmplată bietului profesor. Conştiinţa e o cămilă răbdătoare şi rezistentă... într-o zi, spre iarnă, uitându-mă în salonul de aşteptare la capetele clienţilor veniţi, văd, într-un colţ, doi ochi fosforescenţi, într-o faţă palidă, meridională, încordată de voinţă şi de intenţiune. Rămân pironit locului. Deschid gura şi spun, ca un actor, cuvintele suflate de nu ştiu ce sufleur al diavolului: „Pe dv. vă rog să veniţi astă-seară la ora opt. Cazul dv. e special”...

La ora opt nu mai rămăsese la mine în casă decât bucătăreasa. Vrăjitoarea cu nume necunoscut a venit. Am primit-o cu o febrilitate pe care era eu neputinţă s-o mai ascund. Am început părinteşte – singura modalitate în care mai puteam să mă menţin: „Ce este, fetiţo?” A izbucnit în plâns şi s-a aruncat la pieptul meu: „Domnule profesor...

sunt în luna a patra! Azi sunt tocmai patru luni de când… am fost la dv.”…

Am luat-o de pe mine, mi-au sărit ochelarii cât colo şi am bâlbâit stupiditatea clasică, uzuală de la grajd până la Academie: „A… nu se poate!”

„Vă rog, convingeţi-va şi dv.”… Şi într-o clipă fu goală ca *Suzana la baie!…* Ce să-ţi mai spun, cum să-ţi mai spun?… A doua oară, a treia oară, a treisprezecea oară… am înţeles că sunt prizonierul unor puteri necunoscute, iraţionale, înfricoşate… Am aflat că e măritată, că bărbată-său este şef de serviciu în cutare minister, că au o fetiţă care umblă la şcoală…

— Pot să te întreb cum o cheamă?… Cine e bărbatu-său?

— Ba bine că nu!… Doamna Florica Vasilescu-Plopu, soţia lui Manole Vasilescu-Plopu.

— Atunci, mahalaua e bine informată…

— Cum naiba să nu fie, când mă tăvălesc în acest bălegar de doi ani şi mai bine!… Trebuie să te încurci cu o femeie măritată ca să ajungi să cunoşti cât de profundă şi de lamentabilă poate să fie degradarea sufletului omenesc…

VI

— ÎN ÎNTÂLNIRILE NOASTRE – FIreşte, aiurea decât la mine acasă, atâta ar mai fi lipsit! - am început să bag de seamă şi să aflu că demonul meu cu pielea de rodie are botinele uzate sau are lenjeria grosolană sau n-a plătit taxa şcolară pentru fată sau n-a plătit rata de amortisment pentru locuinţă sau n-are bani de Vilegiatură.

— Înţeleg… Şi au început să vină darurile, belşugul casei lui Vasilescu-Plopu, Techirghiolul şi vila doctorului Taifun, Vlaşea şi Teleormanul!… Vorbeşte-mi despre copil.

— A venit şi el… cu exactitate matematică şi după toate

regulile obstetricale. E frumuşel... Şi totuşi, pentru ochiul pătrunzător, seamănă cu mine... Ar trebui să mă mulţumesc cu această evidenţă şi să trag consecinţele. Dar cât sunt de misterioase legile eredităţii şi ce bizare însuşiri de peliculă fotografică are embrionul, mai ales în unele cazuri de isterie! Floreal – ăsta e numele cu care am răsfăţat-o – este o isterică şi o mitomană. Asemănarea copilului cu mine nu dovedeşte – spre nenorocirea mea şi spre tortura nopţilor mele – în chip peremptoriu că eu sunt autorul.

— Bobircă, prea eşti prăpăstios! Copilul îţi seamănă, copilul e al tău. Acum amice, fii bun şi răspunde la câteva întrebări: Femeia pe care o iubeşti... este o agramată?

— Departe de acolo!... Când a luat-o Vasilescu-Plopu, urma ştiinţele fizico-chimice. Are o inteligenţă ascuţită, ba chiar sofistică. În discuţiile cu ea, eu mai totdeauna ies bătut. Fireşte, nu discutăm despre bolile cordului. Pe urmă, este un cameleon extraordinar: e mahalagioacă, burgheză sau doamnă din lumea mare, după mediul în care poposeşte. Astă-vară, la Techirghiol, cu copiii lângă ea şi cu servitorii mei la dispoziţie, era o... *Hausfrau*[1] desăvârşită.

— Altă întrebare, dragă Boby: Cum e bărbată-său şi... ce pretenţiuni are?

— Dacă îţi voi spune că nu pot să-l sufăr, nu ţi-am făcut nicio surpriză. Îţi vor schiţa alţii un portret mai bun. Pentru mine e un birocrat fermentat ca un rocfort. Un tip înalt şi microcefal, cu un nas de babiţă într-o figură de fătălău. Când îi vezi ochii de oaie bolnavă de gălbează, când auzi trivialităţile importante pe care le debitează şi când observi cum se comportă în faţa ultimelor prosperităţi din casa lui...

— Boby dragă, nu fi nedrept... mai ales cu bietul Vasilescu-Plopu...

— Da, fireşte... Dar te-am prevenit că alţii pot să-ţi facă un pastel mai trandafiriu... Totuşi, se pricepe să viseze cu voce tare în faţa nevestei că i-ar reda libertatea pentru un

[1] Casnică (germ.).

milion lichid, uitând că locuinţa lor de azi – înscrisă pe numele lui şi treptat achitată – cu mobila din ea… şi câte şi mai câte… mă costă aproape tot atâta…

— Zici că au o fată de şcoală?

— Da, în clasele primare, internă la călugăriţele de la Pitar-Moşu.

— Tocmai bine: una mie, una ţie!… Ultima întrebare… Dar aici, din păcate, oricare ar fi sagacitatea ta, impresiunile tale, observaţiile tale şi… jurămintele ei, plutim în haosul primordial…

— Am priceput totul!… Ai atins tocmai punga cu puroi… Am nişte nesiguranţe şi nişte bănuieli care îmi bat în ţeastă piroanele nebuniei! Vasilescu-Plopu este şef de serviciu în ministerul lui Vlad Gherasimescu, şi chiar Vlad l-a făcut cu casă şi l-a înaintat şef de serviciu acum trei ani, când a intrat în partidul de la cârmă şi a luat secretariatul general.

VII

PRIN VÂJÂITUL ŞI RĂBUFNELILE mării răzbiră chemările ascuţite ale unui claxon de automobil. Doctorul Bobircă îşi consultă ceasornicul.

— Trebuie să fie arhitectul meu, Pogonici.

Hristudorache se ridică în picioare şi privi către portul de unde venea chemarea. O maşină cobora, într-adevăr, pe şoseaua înclinată.

— Păcat! Cade tocmai când era rândul meu să vorbesc şi să scot o concluzie din toate câte am auzit…

— Dar ţi-am spus că nu e nicio grabă. El mai are treabă prin oraş. Da, este chiar Pogonici. Ne-a văzut şi vine încoace.

Maşina se opri şi arhitectul Pogonici – un vlăjgan cu mâini late cât volanul pe care-l părăsise – salută, cu pălăria la genunchi, pe profesor.

— Bună ziua, Pogonici. Ai fost exact. Cunoşteai pe colegul meu, doctorul Hristudorache? Cum merge lucrarea?

— Domnule profesor, mai am vreo două săptămâni de lucru şi sunt gata. Gata cu totul, şi cu reparaţiile şi cu partea adăugată.

— Bun! Mi-ai spus la telefon că mai trebuie ceva material. Du-te de-l alege şi apoi te înapoiezi să mă iei. Noi rămânem aici şi te aşteptăm.

— Prea bine, domnule profesor. Dar permiteţi-mi să vă predau această telegramă, care v-a sosit azi la Techirghiol. Vedeţi: *urgentă…* Am semnat eu pentru dv.

Doctorul Bobircă desfăcu în grabă neaşteptata telegramă şi citi:

„Pupu greu bolnav. Vă rog veniţi primul tren — Floreal."

Dispoziţia şi expansivitatea profesorului se veştejiră dintr-o dată.

— Hristudorache, o veste rea… Citeşte telegrama.

Cu un braţ gârbov de octogenar, îi întinse hârtia. Hristudorache o citi, o învârti şi spuse dârz şi optimist:

— E o veste rea, dar e precipitată. Sunt încredinţat că nu e nicio primejdie.

— Oricum ar fi, trebuie să plec imediat. Ce tren am acum spre Bucureşti?

Arhitectul Pogonici răspunse, părtaş şi el la această tristeţe căzută pe negândite:

— Peste zece minute pleacă ultimul tren de sezon. Am adus de la Techirghiol pe nişte prieteni cu bilete de băi…

— Du-ne la gară! Dar treci încă o dată pe la doctor pe acasă, să-mi iau lucrurile.

Se aşezară în maşina sprintenă, şi într-o clipă fură la poarta lui Hristudorache.

— Te rog, Hristudorache… nu vreau să arăt soţiei tale această figură opărită… Adu-mi tu ghiozdanul şi valiza. Îi vei explica pe urmă ce a venit pe capul meu.

VIII

PE PERONUL GĂRII, DOCTORUL Bobircă se despărţi de Pogonici:

— Ia tot ce mai trebuie şi peste câteva zile cred că ne revedem…

Împreună cu Hristudorache, veni până în dreptul unui vagon de clasa întâia şi, pare că răspunzând unei întrebări din clipa aceea, spuse pripit, mutându-şi bagajele între ele dintr-un braţ în celălalt:

— Bolnavul tău se ridică. Asistolia e curabilă, dar şi revine. Fii sever cu el. Scade-i raţia de alimente. Pune-l la regim declorurat şi administrează-i digitalină. Cum? Digitalină în tratament sistematizat. Din când în când, la rigoare, poţi să-i mai faci şi câte-o injecţie intravenoasă cu uabaină… Principalul este să scapi de edemele acumulate, adică să-ţi dezinfiltrezi clientul. Şi dacă îl dezinfiltrezi, trimite-l la Buziaş.

— Urcă-te, Bobircă. Mai este un minut. Bolnavul meu rămâne, un moment, pe planul al doilea. Mă apasă gândurile şi grija ta. Totuşi, nu ştiu cine mă încredinţează că totul va fi spre bine.

Se îmbrăţişară frăţeşte şi Bobircă se urcă în vagon.

— Până mâine, pe vremea asta, voi avea o telegramă de la tine?

— Vei avea-o! Soţiei tale, încă o dată, vii mulţumiri şi vii dezvinovăţiri…

Trenul porni din gară. Marea plină de zbucium, digul bătut de spume, coşurile vapoarelor din port, drumul către miazăzi şi visul coastelor cunoscute – strivit azi de cerul posomorât – trecură încă o dată nostalgice, şi pare că definitiv rechemate prin ochii şi prin tristeţea profesorului. Era singur în compartiment. Întinderile Dobrogei, cu sate rare, cu smârcuri uscate acum, spre toamnă, cu străvechi cimitire musulmane, se stinseră încet sub pleoapele

amurgului. Podul de la Cernavodă şi Dunărea pustie tresăriră vagi sub puzderiile serii pornite către noapte.

Doctorul Bobircă oscilă ca un pendul, o oră, două, în compartimentul gol... Făcând trei paşi spre uşă şi înapoi trei paşi, către fereastră, şi repetându-se fără intermitenţă şi fără număr, el se cufundă în noianul amintirilor, pe când trenul-nălucă tăia sumbra odihnă a Bărăganului invizibil.

Doctorul Taifun simţea în el ceva dureros şi cald, ca o rană proaspătă ce sângerează. Aşadar, acest copil, cu alt nume decât al lui şi adăpostit în casa altuia, a ajuns stăpân pe inimă-i şi principiul durerilor şi al zbuciumului ceasului de faţă! Acum câteva zile, era sănătos, neastâmpărat şi îmbujorat, pe aleile cu covor de frunze moarte de la Şosea. Ce a putut să i se întâmple? De felul lui, copilul e delicat, deşi zvăpăiat şi voluntar. E vreo boală infecţioasă? E vreo intoxicare trecătoare? Şi ce manifestări poate să aibă, ca să alarmeze pe Floreal şi s-o facă să-i telegrafieze?

Dacă Pupu e bolnav mai greu, încep iar echivocurile, jena, întâlnirile cu Vasilescu-Plopu, toate detaliile şi toţi ghimpii unei situaţii false şi ruşinoase. Când se va termina această perioadă de tensiune şi de nesinceritate? Zilele de astă-vară petrecute la vila de lângă ţărmul mării sunt o chezăşie fericită şi un îndemn puternic ca să pună capăt şovăielilor şi unui provizorat scandalos pentru toată lumea. Oricât ai dispreţui părerile vulgului, opiniunea zisă publică are totdeauna ceva dreptate de partea ei. Toţi îndrăzneţii, toţi cinicii şi toţi corsarii sociali s-au dat de gol foarte des şi au dovedit că nici ei nu erau cu totul emancipaţi faţă de superstiţia socială. Dar, aparte această preocupare cât de line şi de odihnitoare au fost zilele de la Techirghiol, în vila lui răzleaţă de celelalte, în văzul mării dătătoare de viaţă şi de visuri şi lângă această femeie de care se simte legat atât de dureros şi de indisolubil! Vila era o sihăstrie. Cei mai mulţi credeau că este închiriată unei familii din Bucureşti şi că doctorul, care vine uneori, şi-a rezervat o cameră în etaj. O lună întreagă, Floreal a stat cu Tudoriţa şi

cu Pupu, departe de odiosul ei cămin, aci, în vila lui. Tudoriţa seamănă cu maică-sa. Doctorul, uitând de genealogia ei, începuse s-o iubească şi pe ea. Când se uita de sus, de pe terasa vilei, şi-i privea pe copii cum se jucau pe plajă, îi învăluia pe amândoi în aceleaşi gânduri înduioşate şi ocrotitoare. Dacă legea divorţului ar permite, ar fi bucuros s-o ia la el pe Floreal cu amândoi copiii…

Dar când va veni această zi a excluderii lui Vasilescu-Plopu? Floreal a fost tot timpul o delicioasă parteneră. Deocamdată, amică şi tovarăşă ilegitimă, l-a făcut pe doctor să întrevadă ce-ar fi viaţa lor laolaltă atunci când el va ieşi din potecile încurcate ale îndoielii şi ale tergiversării. Din odaia lui de sus – unde părea cufundat în cărţi şi în pregătirea nu ştiu cărei lucrări – privea şi asculta pe Floreal cum rostea pe copii, cum gospodărea, cum îndruma casa şi servitorii. Inteligentă, meşteră să cruţe vremea, oamenii şi materialul gospodăresc, stăpână care ştie să dea pilda hărniciei, Floreal era sufletul casei şi podoaba ei cea mai frumoasă. Şi când credeai că e mai obosită sau mai cufundată în treburile bucătăriei, se arăta, deodată, în odaia doctorului Taifun, curată, fragedă, bine mirositoare, şi flexibilă, şi lipicioasă, ca o pisică de Angora!…

Ce folos!… În aceeaşi vreme, scrisorile anonime picau când la Bucureşti, când la Techirghiol. Oameni compătimitori şi „preocupaţi numai şi numai de reputaţia şi de liniştea marelui savant” îi destăinuiau, când mai ocolit, când mai brutal, că femeia de care vrea să-şi lege capul îl păcăleşte groaznic, că este o ipocrită şi o perversă, care îşi împarte graţiile în trei-patru direcţii deodată, că el, bietul om de ştiinţă, n-ar avea decât să facă cercetări printre funcţionarii ministerului, unde serveşte de mai multe ori încornoratul Vasilescu-Plopu… etc., etc. Numele secretarului general Vlad Gherasimescu şi al nepotului acestuia, Titu Mărgărit – în acelaşi timp şeful său de cabinet – erau cele mai pomenite şi mai acreditate.

Într-o seară, la Techirghiol, când sosise o asemenea

scrisoare, doctorul Taifun a vegheat până târziu, plimbându-se prin cameră îngândurat şi taciturn. A doua zi, dis-de-dimineaţă, a găsit lângă el în aşternut, pe femeia iubită furişată din odaia copiilor. Plânsese şi se strângea la pieptul lui, suspinând şi tremurând. A înţeles ce se întâmplase. Scrisoarea rămăsese deschisă pe masă, şi Floreal – avertizată şi condusă de instinctul ei cel sigur – o găsise şi o citise. A evitat orice explicare nu atât din înţelepciune, cât din laşitate. Acest om disciplinat şi aspru o viaţă întreagă, monah al spitalului şi al cabinetului de lucru, se găsea încă o dată, dar mai grav decât în zilele Fredericăi Köstlin, mut, covârşit de situaţie şi prizonier farmecelor traiului alături de o femeie… Când a mai sosit încă o anonimă – de data aceasta o neruşinată carte poştală – Floreal era pe plajă cu copiii. Doctorul Taifun a dat foc cărţii poştale şi i-a aruncat cenuşa în vântul mării. Dar ce trebuia să crează el despre toate aceste delaţiuni? Sentimentele şi scopurile delatorilor aveau importanţă numai pentru ei. Întrebarea chinuitoare şi persistentă era aceasta: aveau ei, sau nu aveau dreptate?

Şi aceeaşi întrebare, şi aceleaşi nesiguranţe, şi aceeaşi asfixie a voinţei împovărează pe doctorul Taifun în această oră de călătorie, între Feteşti şi Bucureşti… Când a sosit ziua de plecare, astă-vară, la Techirghiol, Floreal a fost admirabilă în purtarea ei reţinută şi demnă. A venit la el în cabinet şi, ca o fetiţă cuminte care şi-a încheiat vacanţa, i-a spus, înghiţindu-şi lacrimile:

— Îţi mulţumesc, domnule profesor. Ai dăruit provizie de sănătate copiilor mei (unul este şi al d-tale) şi ai dăruit câteva zile de tihnă şi de iluziune sărmanului meu suflet.

Doctorul Taifun, zguduit şi torturat, a prins-o în braţe:

— Floreal… ţi-am spus că nu mai vreau să te aud zicându-mi „domnule profesor”… Şi a fost cât pe aci să strige, biruit: „Rămâi, Floreal!… Eşti în casa ta! Eşti lângă soţul tău!”… dar şi-a adus brusc aminte că găsise în Bucureşti, alaltăieri de dimineaţă, încă o scrisoare anonimă,

şi mai precisă şi mai acuzatoare!…

IX

CÂTEVA ZILE, DOCTORUL TAIFUN a rămas singur în vila lui de la Techirghiol. Dar cât de pustie arăta acum această vilă! Grădiniţa de sub ferestre, fără copii şi fără jocurile lor, părea un cimitir fără cruci. Marea largă şi rostogolitoare de safire, plaja clară şi uşor horbotată de valurile domolite rupeau inima cu zădărnicia lor. Păsările care treceau pe deasupra ţărmului, copiii din vecinătăţi, rămaşi încă lângă marea binefăcătoare, servitorii vilei, fără rost şi fără veselie, i se păreau celui rămas pe gânduri la masa lui de lucru solii unor destăinuiri amare şi târzii. Femeia aceasta a cucerit aspra lui singurătate, ca o cohortă de zorele împletitura de fier a unui grilaj… Cum a putut el să lase vila aceasta fără cei ce se găseau atât de bine în ea! Cum a putut el să creadă că Floreal mai poate fi smulsă şi expulzată din reveria lui, dintr-o viaţă nouă şi năvalnică (cu cât mai târzie, cu atât mai subjugătoare) şi din toate braţele încordate şi pasionate care o cer înapoi, o cer definitiv în taina arzătoare a stării lui de azi!… Şi pe lângă toate acestea, ce lipsă de inimă, ce egoism feroce, ce pseudoprudenţă revoltătoare, să arunci înapoi într-un menaj dizolvat şi în ghearele infamiei (poate regretate şi părăsite) pe o femeie care-şi cerşeşte redempţiunea şi care ţi-a dăruit un copil!… O fi fost vinovată, o fi încă vinovată, dar ce face el – beneficiarul evident al uşurinţei acestei femei – pentru îndreptarea şi mântuirea ei? Soţul ei, după lege, începe să fie cutezător şi brutal, după ce atâta vreme a făcut pe heruvimul… Mai poate să încapă vreo amânare?

În aceste ultime zile de vară, cu marea palpitătoare în preajmă, cu sfâşietoare păreri de rău în aer, doctorul Taifun

s-a hotărât să prefacă şi să mărească vila lui, în vederea neapăratelor evenimente pe care le vedea petrecându-se de acum şi până la anul. Preparativele unui apropiat congres medical l-au împiedicat să mai dea pe la Techirghiol. Apelul urgent al lui Hristudorache şi drumul la Constanţa ar fi fost tocmai prilejul binevenit să-şi revază casa şi lucrările efectuate de Pogonici. Dar iată că o ciocnitură violentă îl aruncă înapoi spre Bucureşti!

În ce stare o fi bietul copil? Şi care dintre lamentabilii lui părinţi este mai vrednic de stimă şi mai uman în ceasul acesta? Sărmana Floreal îşi frânge mâinile lângă un copil bolnav, pe când tatăl adevărat îşi cultivă, în depărtare, clienţii şi celebritatea, iar celălalt, de paie, pufneşte, înjură şi ameninţă. Dacă el, doctorul Taifun, îşi normaliza situaţia, şi mama şi copilul ar fi fost acum la el acasă, şi măcar atmosfera morală ajungea respirabilă. Hristudorache vede lucrurile simplist şi sănătos. Mai ai dreptul să fi cunctator şi sofist când copilul seamănă cu tine? Convorbirea cu Hristudorache a fost un intermezzo fericit. Acest prieten, tată de copii legitimi şi soţul unei femei din legiunea clasică, e bun de sfat şi bun la inimă. Lângă el, viaţa îşi redobândeşte toată puterea şi toată nobila ei seninătate. Hristudorache nu se înşală şi nu-l înşală.

O, de-ar trece cu bine boala lui Pupu şi s-ar reduce toată spaima şi toată alarma numai la aceste triste ceasuri petrecute în tren şi la acest ultim şi decisiv examen de conştiinţă!

X

MAI SUNT CÂTEVA GĂRI PÂNA LA Bucureşti. Doctorul Taifun îşi lipeşte fruntea întunecată de geamul rece şi caută, spre poalele cerului înnoptat, coama de luminişuri şi de licurici care fâlfâie deasupra marelui

oraş. Îşi aduce aminte că Pupu, când a împlinit un an, trecând de la regimul pur lactat la altul mai consistent, a dat într-o tulburare gastrică serioasă. Atunci l-a îngrijit doctorul Samuely, un elev inteligent şi devotat. Floreal n-a putut să uite destoinicia lui Samuely în bolile de copii. De ce nu l-a chemat pe acest doctor? Sau poate că l-a chemat, dar… cine ştie ce ticăloşie nouă s-a ivit deodată în această stare de lucruri, în total ticăloasă şi repulsivă!

Nebuloasa din zarea nopţii începe să se diversifice. Fântâni luminoase împung pe ici, pe colo. Sori electrici răsar pe frunţile fabricilor. Sălbile Şoselei Kiseleff se pierd în marea fosforescenţă centrală. Trenul intră în labirintul depozitelor şi al atelierelor, micşorându-şi iuţeala, dar înzecind, prin ecou, cascada lui de pocnete şi de vuiete. Dincolo de stelele înfipte în stâlpii staţiunii fără fir, doctorul Taifun se gândeşte: în dreptul acesta e noul cartier, cu casa odiosului Vasilescu-Plopu, dar şi cu iatacul femeii iubite, dar şi cu pătucul lui Pupuşor… Pe cine va găsi în gară doctorul Taifun? Cum va putea să vază el, astă-seară, pe micul bolnav? Preoţia lui ştiinţifică este degradată şi anulată de scandalul legăturii cu mama adulteră! Dar trebuie să-i iasă cineva înainte. Floreal, de bună seamă, a aflat care este primul tren cu care el a putut să plece din Constanţa…

XI

DOCTORUL TAIFUN ÎŞI IA DIN plasă trusa şi ghiozdanul, rămas nedesfăcut, şi coboară din trenul asediat de hamali. Dar după câţiva paşi făcuţi în gloata călătorilor, o pălărie cade respectuoasă sub ochelarii lui.

— Bine-aţi sosit, domnule profesor!

Doctorul Taifun se opreşte şi vede, la lumina soarelui electric, o figură subţiratică, aproape feminină, dar de mare

preţ prin destăinuirile ochilor şi ale surâsului.

— A… bună seara, Samuely!… Ce gând fericit ai avut să vii să mă întâmpini!… Spune-mi, ce face copilul?

— Uşurat şi liniştit, domnule profesor. Îmi pare nespus de rău că doamna Vasilescu v-a alarmat zadarnic şi v-a făcut, probabil, să lăsaţi încurcate treburile dv. de la Constanţa şi de la Techirghiol.

Profesorul îşi ridică pieptul şi respiră profund.

— Doctore, îţi mulţumesc din toată inima! Eşti acelaşi ca totdeauna: alert, discret şi devotat…

— Domnule profesor, elevul n-a uitat şi nu uită niciodată nu pe savantul celebru peste mări şi peste ţări, fiindcă uitarea nu ar fi cu putinţă, dar pe dascălul drept, reconfortant şi părintesc care mi-aţi fost… Şi nu uitaţi nici dv. că sunt din neamul acela care moare când iubeşte.

— Ştiu, Samuely… Ce-a avut copilul? Acum vreo patru zile era sănătos şi zglobiu…

— O inofensivă otită medie. Doamna Vasilescu s-a speriat de debutul boalei. Copilul a avut temperatură, puls frecvent, se agita, ţipa. Şi necontenit ducea mâna la urechea dreaptă. Cunoşteam pe copil de anul trecut. Noroc că d-na Vasilescu şi-a adus aminte de mine şi a trimis să mă cheme. Am înţeles imediat de ce este vorba. Timpanul era bombat şi roşu, şi perforarea lui era o chestiune de câteva ore. Am făcut paracenteza timpanului şi puroiul a început să curgă, iar temperatura, zvârcolirile şi ţipetele au încetat. Totuşi, doamna, mai agitată decât copilul, pe când mă chema pe mine, vă telegrafia şi dv. Grozavă iubire de mamă!… Rar mi s-a întâmplat să văd atâta zbucium în jurul unui copil bolnav cum am văzut la d-na Vasilescu…

— Cum tratezi acum urechea care supurează?

— *La santa natura fara da se*[1]*!…* I-am făcut câteva spălături cu apă oxigenată şi am pus în ureche prima meşă sterilizată.

— Nu mergi mai departe? Nu vei întrebuinţa vreo soluţie

---

[1] Sfânta natură se va descurca singură. (it.).

antiseptică, de pildă acid fenic cu glicerină, ca pe vremea mea?

Doctorul Taifun, ţinându-se de braţul ucenicului, care-i ducea trusa, se opri lângă un stâlp de fontă, afară din şuvoiul călătorilor.

— Domnule profesor, este inutil. Puroiul se scurge singur. Trebuie să schimb, din când în când, tifonul. Copilul trebuie mereu culcat pe urechea bolnavă.

— N-ai nicio teamă de complicaţii? De vreo propagare a inflamaţiei în celulele mastoidiene?

— Voi fi mereu lângă copil. Dar cazul mi se pare fără perspective îngrijitoare. Dacă în câteva zile nu sunt mulţumit de evoluţia boalei, voi face copilului un autovaccin.

— De unde ştiai că sosesc la ora asta?

— A ghicit-o d-na Vasilescu. D-sa a avut toată iniţiativa. Sunt mesagerul d-sale. Şi prin mine vă roagă să veniţi lângă patul micului bolnav.

— Atunci, mergem împreună…

— Mandatul meu este să vă conduc până la d-sa acasă.

— Eu te rog să faci mai mult: să-mi prezinţi pe micul bolnav ca odinioară, când erai elevul meu.

— Şi cum am rămas de-a pururi… La poruncă, domnule profesor!

XII

SE URCARĂ ÎNTR-UNA DIN MAŞI-nile aliniate la peron şi porniră spre Şosea. Doctorul Taifun îşi dădea seama că inteligentul ucenic cunoştea, direct sau indirect, multe din intimităţile inimii profesorului. Dar, cel puţin verbal, situaţia trebuia lăsată sub sigiliile desăvârşitei discreţiuni. Pentru aceea, profesorul, deşi torturat de câteva întrebări, nu formulă niciuna.

Casa familiei Vasilescu-Plopu era pe lângă Şoseaua Kiseleff, într-unul din cartierele create în anii din urmă. Şoseaua era aproape pustie. Teii presimţitori de toamnă lăsau să cadă, în undele capricioase ale vântului, prima lor recoltă îngălbenită. Unele frunze suflate în sus se izbeau, ca nişte fluturi uriaşi, de lampioanele clătinate.

Profesorul curmă tăcerea şi vorbi ucenicului:

— Doctore, îmi dai voie să-ţi cer încă un serviciu?

— Mai e vorbă, domnule profesor?!

— Casa Vasilescu ştiu că n-are telefon. De aceea, te rog, când te vei înapoia, treci pe la mine şi vesteşte pe oamenii mei că sunt în Bucureşti, iar ei să spună acelaşi lucru celor ce vor întreba la telefon sau vor veni acasă.

— S-a făcut, domnule profesor! Dar la ce oră credeţi că veţi fi acasă?

— A… curând, peste un ceas, două… Mă asiguri că Pupu e cu totul liniştit…

— Îl veţi vedea imediat. L-am lăsat doborât de somn. Temperatura, turbulenţa boalei l-au obosit şi l-au muiat…

Maşina ieşi din aleia teilor şi apucă pe o cale laterală, intrând într-un cartier nou, plin încă de lacune şi locuri virane. Apoi frânse linia dreaptă, şi după mai multe întorsături se opri în faţa unei grădiniţe cu crizanteme albe, destăinuită de lumina becului din stradă, ca şi de lumina unor ferestre cu tăietură orizontală, modernistă. La oprirea maşinii, o lumină se aprinse în grădiniţă şi uşile de la intrare se deschiseră. O servitoare cu bonetă albă pofti pe musafiri să urce în etaj.

XIII

ERA O CASA NOUĂ, CU PUŢINE LUCRURI în ea şi din două epoci diferite, din epoca unei existenţe strâmtorate şi din zilele unui trai mai înlesnit,

care începea acum. Mama micului bolnav coborî câteva trepte întru întâmpinarea celor ce se urcau pe scară şi le întinse amândouă mâinile cu nişte mişcări febrile şi dezordonate. Apoi, trăgându-i spre ea pe scară în sus, îi lăsă când ajunseră deasupra. Cu vocea scăzută – ca să nu deştepte pe copilul aţipit – începu să se tânguiască:

— Domnule profesor! Ce-am suferit de la plecarea d-tale! Câte ceasuri de chin şi de lacrămi am trăit! Puţin a lipsit să nu înnebunesc şi să nu mă găseşti în cămaşa de forţă!…

— Pentru ce toate acestea, dragă doamnă? Doar amicul Samuely era, cum a şi fost, la dispoziţia d-tale!

Floreal Vasilescu-Plopu vorbea în şoapte, îşi frângea mâinile, se mlădia, se zbuciuma într-o revărsare de clocotindă sensibilitate.

— Ia să vedem pe Pupuşor…

— Îngeraşul mamei!… Doarme, dar nu adânc. Mai suspină, mai scânceşte, dar, slavă lui Dumnezeu, a trecut criza de ţipete şi de zvârcoliri! Domnule profesor, am crezut că-l pierd! Am crezut că mă trăsneşte Dumnezeu!

Intrară câte trei în odaia de culcare (cu un singur pat îngust, pentru o singură persoană, şi cu pătuceanul copilului, alăturea).

Pupu dormea pe partea dreaptă, cu urechea bolnavă înfundată în pernă. Părul cârlionţat şi pieptănat în sus de degetele mamei arăta o frunte bombată, de viitor om inteligent. Lângă patul copilului era o masă cu flacoane, cu pachete de vată şi cu un ibric electric.

Doctorul Samuely, respectuos dar degajat ca un elev care-şi simte în el posibilităţi de maestru, recapitulă situaţia chemând martori, cu ambele mâini, când pe micul adormit, când materialul spitalicesc de pe masă.

— În scurt, domnule profesor, copilul este în afară de orice pericol. Câteva spălături pe zi, pe care le voi face eu, şi vindecarea timpanului, pe care va face-o natura generoasă, iată tot ce mai avem de aşteptat. Cred că va dormi până mâine de dimineaţă… Dacă însă se va deştepta

mai devreme, doamna îi va scoate cu precauţiune fitilul din ureche, va şterge uşor, pe dinafară, puroiul scurs şi va pune un alt fitil – din cele pregătite – apoi va culca pe copil tot pe partea dreaptă. Mâine de dimineaţă trec să-l văd.

— Şi după vizită treci neapărat pe la mine, căci sunt în drumul d-tale. Deocamdată, eu mai rămân aici. Dacă clientul d-tale se deşteaptă, îl îngrijesc eu. Dar pentru ce, doamnă, nu este mai cald în camera asta?

— Domnule profesor, este o dispoziţie a mea. Am premenit atmosferă camerei astă-seară şi am rugat pe doamna să nu mai aţâţe focul. Copilul va dormi mai liniştit la 13° de căldură.

— Bine, doctore. Tot ce-ai dispus va fi îndeplinit întocmai.

Uşor măgulit de toată această atitudine aprobativă şi colegială a fostului său profesor, doctorul Samuely sărută mâna mamei, doborâtă într-un fotoliu, şi se îndreptă spre scară, însoţit de zbuciumatul şi mascatul tată.

— Aşadar, mâine dimineaţă, după vizita făcută aici, dai pe la mine… Dar acum opreşte-te din drum şi spune celor de acasă să mă aştepte…

— Înţeleşi, domnule profesor!

XIV

DOCTORUL TAIFUN REVENI ÎN CAmera de culcare. Deodată, strania femeie, care părea sfârşită de nesomn şi de emoţii, izbucni – din fotoliul unde căzuse – ca dintr-o vatră în aparenţă stinsă: o neaşteptată coloană de scântei şi de flăcări! Venind în faţa profesorului şi învăluindu-l ca o flacără, i se rugă cu vocea în surdină:

— Omoară-mă, Bobircă! Scurtează-mi zilele şi ticăloşia! Dă-mi ceva să beau şi adoarme-mă pentru vecie! Nu mai pot trăi! Nu mai pot răbda! Dacă n-ar fi între noi bietul copil, astăzi treceai cu roatele trenului peste mine!…

— Vino-ţi în fire, Floreal! Linişteşte-te, draga mea! Vom vorbi mâine la mine acasă. Aici nu suntem singuri… Unde este Tudoriţa? Unde este Vasilescu-Plopu?

— Nu-mi mai pasă de nimeni şi de nimic! Ucide-mă şi isprăveşte cu mine!

Doctorul Taifun, încăierat de durerea acestei femei, chinuit de propria-i povară sufletească şi paralizat de teama cine ştie căror martori ascunşi după uşă, se încercă să liniştească pe exaltată:

— Te rog, Floreal, fii înţeleaptă, fii ascultătoare cum ştii să fii de obicei!… Ce pot să-ţi spun aici, când nu ştiu dacă mă auzi numai tu sau mă aude şi altă lume…

Floreal aruncă la o parte, cu amândouă mâinile, de pe faţa-i înlăcrămată, năvala părului lung şi ondulat şi spuse cu crescândă iritare:

— Nu te aude nimeni! Tudoriţa e la şcoala ei, la călugăriţe. Servitoarea s-a culcat, iar Vasilescu a plecat azi, pe seară, la Găieşti, să aducă pe maică-sa. Sunt trei zile de când o duc cu el într-o ceartă. Azi a fost să ne omorâm!… Nu mai merge! Îmi iau copilul şi mă duc în lume! Pe Tudoriţa i-o las s-o crească şi s-o înveţe carte… Mă doare inima de ea, draga mamei!… Dar ce putere am! Cum s-o iau cu mine, cum să-i stric rostul de la şcoală!… De trei zile, de când s-a îmbolnăvit copilul, casa a ajuns un balamuc… Vasilescu urăşte pe Pupu. Simte că nu e copilul lui. Oricât ar fi de nătărău, el ştie bine ce-i spune inima. A început la mine: „Iar s-a îmbolnăvit jigodia asta! Să nu-mi ceri nici o para, nici pentru doctorii, nici pentru doctor, că nu-ţi dau chiar dacă aş avea… Du-te cu el la doctorul Taifun, mută-te la spital, fă ce-oi şti”… Ce era să fac?… Te ştiam plecat… Dar nu mi-ar fi fost de ceartă şi de mojiciile lui Vasilescu… Mi-era de copil! Mititelul!… Cum se zvârcolea! Cum ţipa şi-şi băga mâinile în gură şi în ureche!… Şi tată-său, doftorul doftorilor, habar n-avea! Alerga după bolnavi străini!… Şi acum, când a sosit, ce mă încălzeşte! Ce este pentru copilul meu şi pentru mine decât… *domnul profesor!…* Mai

depărtat şi mai rece decât bietul Samuely!…

Floreal izbucni în plâns de-a binelea şi se lăsă să cadă în fotoliu. Braţele ei, proptite în orbitele ochilor, intrară încă o dată în şuvoaiele de fluid abanos.

— Îmi sfâşii inima, Floreal! Te rog, nu mai plânge! Totul se va îndrepta. Zilele cele bune de la Techirghiol au fost un început şi o chezăşie. Aide, fii cuminte! Doctorul Taifun e un zănatic… Dar îşi va lua seama şi va intra în rândul lumii şi va aduce acasă la el şi pe Pupu şi pe Floreal…

Profesorul, înduioşat şi încălzit de toate câte vorbise şi gândise peste zi, se apropie de Floreal şi începu să dezmierde cosiţa ei, rămasă întreagă, în ciuda modei devastatoare.

— Am vorbit astăzi la Constanţa cu amicul meu intim, doctorul Hristudorache, aproape două ceasuri în faţa mării, şi i-am mărturisit toată situaţia mea, toată tragedia conştiinţei mele. Hristudorache are o inimă caldă şi curată. M-a îndemnat prieteneşte…

— Te-a îndemnat să mai aştepţi, să fi prudent, să mă pui sub observaţie… ca şi cum copilul ăsta n-ar fi venit pe lume şi de-abia acum ne încercăm să-l facem!…

Se ridică brusc şi rămase în faţa lui Bobircă, agresivă, întărâtată, cu un umăr gol şi cu un sân dând buzna prin cosiţă.

Doctorul Taifun se simţi cuprins de o caldă şi scormonitoare laşitate.

— Dimpotrivă, Floreal! Doctorul Hristudorache mă îndeamnă să trag consecinţele şi să te despart urgent de Vasilescu-Plopu.

— Bine că se mai găseşte câte unu care să ne înţeleagă şi pe noi, bietele roabe, şi să ne ţie parte în aceste procese în care numai bărbaţii au dreptate!

Doctorul Taifun ocoli odaia cu o privire rătăcită şi spioană, văzu capul lui Pupu culcat pe pernă şi prinse pe Floreal, mână în mână.

— Eşti a mea, Floreal! Rămâi a mea! Câteva zile de

răbdare… Să aşteptăm ziua de mâine…

O privea în ochii verzi, plini de înfricoşată enigmă, imperativi, dureroşi şi vrăjitori. Privea această figură toridă şi oacheşă, de la sprâncenele arcuite până la gura pasionată şi amară. Privea rochia de casă, care aci învelea, aci dezvelea frumuseţile de ambru palid şi de palizi trandafiri ale trupului tânăr şi dogoritor.

Floreal îşi smulse mâinile din mâinile doctorului Taifun, îşi strânse rochia la piept cu un gest sever şi scăldă pe cardiolog într-o privire amestecată ca un duş scoţian:

— Ziua de mâine, domnule profesor!… Se vede pe cât colo că nu te identifici cu starea mea şi cu mucenicia mea! Până mâine, cu un copil bolnav pe braţe şi în casa unui om care te-a scos din inima lui şi te urăşte! Până mâine, când eşti tatăl copilului meu, locuieşti singur într-un palat şi ai câteva milioane adunate, afară de toate celelalte milioane, care se zbat în arterele bolnavilor de inimă!…

Iartă-mă, Bobrică, iartă pe Floreal!… Dar ai milă de copilul nostru! Ai milă de mine, păcătoasa! Ia-mă din casa asta care mă duşmăneşte! Mi se pare că Pupu e în primejdie în fiecare clipă! Mi se pare că privirile lui Vasilescu cad pe el ca un blestem şi ca o soartă rea…

Îşi aduse mâinile la ochi – ca şi cum ar fi fost pline cu apă rece – se scutură, îşi schimbă privirea şi apoi, cu o naturaleţe dolentă de mare comediană, îşi aminti că profesorul vine de pe drum:

— Păcatele mele!… am uitat să te întreb dacă ai avut vagon-restaurant, dacă te-ai gândit să mănânci ceva… Să trecem alăturea, să-ţi pregătesc un ceai, ori să-ţi dau un pahar de vin…

— Floreal… dacă vrei tu… Altfel, nu-mi este aminte nicio clipă…

— Vino, Bobircă… Vino să luăm ceva… Eu, azi m-am ospătat numai cu supărare şi cu lacrimi…

— Draga mea fetiţă! Este cea din urmă zi a durerilor tale şi a întârzierii mele.

XV

TRECURĂ ÎN CAMERA DE ALĂTURI. Era un fel de încăpere intermediară, între odaia de culcare şi o altă încăpere, transformată în cameră de baie. În mijloc era o masă improvizată. Pe farfurii erau câteva lucruri de mâncare, aduse gata de afară. Deasupra acestui minuscul bufet rece domina o sticlă cu vin negru, cu sigiliile intacte.

Doctorul Taifun avu, în prima clipă, un freamăt de mirare, apoi o capitulare măgulită, dar la urmă se pierdu într-un nour de neîncredere şi de bănuieli. Inexplicabilă creatură! Cum a putut ea să mai improvizeze gustarea aceasta între înjurăturile soţului şi zvârcolirile copilului?…

— Pentru mine ai grămădit tu aici jambon, cremă de Jiu, *anchois,* fructe, prăjituri, *Pinôt noir?…*

— Dar pentru cine, Boby dragă? Pentru soacră-mea, care soseşte mâine de la Găieşti? Ce doreşti, ceai sau vin?

— Aş vrea un pahar de ceai.

— Un minut, şi totul e gata.

Pe când Floreal pregătea ceaiul, doctorul Taifun se lăsă pe o canapea cu spătarul înalt şi se uită la lucrurile dimprejur. Pe canapea şi pe pereţi, pe jos şi pe jilţuri erau câteva scoarţe, lângă fereastră era un mic scriitor. O oglindă, care răsfrângea un colţ din camera de culcare, muta dincoace o veche icoană, îmbrăcată în argint, şi candela aprinsă dedesubt. Cu aceste imagini cucernice şi fixe se amestecau mişcările tinere, stinse în rochia de casă, care evoluau în jurul mesei.

— Eşti bun să te apropii?

Şezură unul lângă altul şi continuară vorbirea lor şoptită. Copilul dormea-nainte în camera vecină. După o primă ceaşcă de ceai, profesorul se simţi flămând. Floreal îi ţinu bună tovărăşie şi ridică frumoasele ei braţe goale spre

sticla cu *Pinôt.*

— Numai câte un pahar… Dar când mă gândesc că mâine în zori dau năvală în casă Vasilescu şi cu soacră-mea…

— Să vedem dacă te mai întâlneşti cu ei…

— Boby, nu te juca aşa cu mine!… Te-ai jucat de atâtea ori! Cât de bine eram la Techirghiol! Cum înflorea bietul Pupu! Cât de drag stăteam noi alături! Ce ne lipsea? De ce n-am rămas acolo? Dragul mamei nu s-ar fi îmbolnăvit. Vasilescu s-ar fi risipit ca un vis urât. Zilele astea de scandal şi de dureri de cap n-ar mai fi fost…

— Toate au rămas în urmă. Ziua care vine este o zi nouă…

— Nu mă amăgeşti, Boby?

Şi Floreal apleca spre doctorul Taifun ochii ei umezi şi umiliţi, mâinile împreunate a rugăciune şi un sân aproape gol.

— Floreal, astăzi la ţărmul mării, spovedindu-mă bunului meu Hristudorache, am verificat situaţia inimii mele şi am găsit că trebuie să te declar, în faţa lumii, soţia mea, aşa precum eşti în realitate.

— Boby, da’ până atunci trebuie să mai treacă un an de zile! Ce facem astăzi? Unde mă ascund de zmeoaica de soacră-mea?

— Floreal, plecăm toţi în noaptea asta. Nu te mai las o clipă! Vino lângă mine, Floreal!

Doctorul Taifun se ridică de la masă şi, cuprinzând mijlocul amicei sale, o îmbie spre canapeaua cu spătar înalt şi acoperită cu scoarţă.

— Spune, mica mea dragă… Nu eşti tu nevasta mea? Nu e Pupu copilul nostru?

— Atunci, de ce ne laşi, Boby, sub acoperişul altuia?

— Totul s-a isprăvit. Stai colea lângă mine, dulcea mea… Draga mea vrăjitoare…

Conştiinţa doctorului Taifun începu să se clatine şi să pâlpâie, ca o lampă sub un abajur de dantelă. Savantul se dizolvă în vulgara dezordine de gesturi a insului muşcat de

patimă. Dar Floreal se smulse din braţele lui, reintră în rochie, ca o lamă în teacă, şi deodată, rigidă şi glacială, curmă efervescenţa cardiologului.

— Nu, Bobircă!… Nu acum, nu aici, lângă Pupu bolnav! Şi mai ales nu sub ochii sfântului Nicolaie din icoană!

— Iar sfinţi, iar icoane, iar superstiţiile tale!

— Ssst! Tu cu medicina ta, eu cu sfinţii şi cu icoanele mele. Eu nu mă pricep în tainele meşteşugului tău; la rândul tău, tu habar n-ai de puterea şi de minunile credinţei.

— Le cunosc, Floreal, dar izvorul lor este altul decât socoteşti tu.

Floreal închise ochii şi încremeni o clipă într-o atitudine de statuă din catedralele Occidentului. Apoi, cu o voce de serafim:

— Am aţipit azi o clipă lângă Pupu, privind printre lacrimi icoana care atârnă în oglinda din faţa noastră: „Sfinte Nicolaie, roagă-te pentru bietul meu copil şi pentru mine, păcătoasa!”… Cât oi fi dormit eu nu ştiu… Poate zece minute… Vedeam mereu capul sfântului moşneag din icoană. Şi iată că ochii lui încep să se mişte, barba lui iese afară din pieptarul de argint şi braţul lui se întinde spre Pupu şi spre mine. Şi deodată, mâna lui se răsfiră deasupra copilului, ca cinci petale de crin, şi apoi se strânge în semnul binecuvântării. Am tresărit. Am îngenuncheat sub sfânta icoană şi am plâns mult, uşurată şi mângâiată. O, sfântul Nicolaie e un sfânt puternic! Duhovnicul meu, când mi-a hărăzit patron pe sfântul Nicolaie, mi-a spus aceste vorbe neuitate: „Fata mea, cere necontenit rugăciunile sf. Nicolaie, arhiepiscopul din Myra Likiei. El are mare trecere la Domnul… El are putere să izbăvească de sărăcie şi de prostituţie!” Statua învie brusc, într-o scăpărare de ochi dilataţi şi îngrijoraţi: Auzi, copilul se deşteaptă! Şi aleargă lângă patul lui Pupu. Doctorul Taifun fu şi el alăturea într-o secundă. Dar Pupu se întoarse puţin pe pernă, scânci prin somn şi începu iar să respire ritmic şi potolit.

XVI

— AŞA, PUIUL MAMEI! DORMI TIHnit! Dormi sub ochii sfântului Nicolaie… O, cât sunt de obosită şi cum aş pune capul pe căpătâi măcar o jumătate de ceas!

— Fata mea dragă! Culcă-te în toată pacea! Eu stau lângă Pupu şi-l veghez.

— Dar n-am stabilit încă nimic… Iată. Mai este o oră până la miezul nopţii. La cinci dimineaţa trebuie să ştiu ce fac. Vasilescu aduce încoace pe maică-sa, stăpână în casă. Ne-am certat crâncen şi ne-am dorit unul altuia să nu ne mai întâlnim decât la morgă sau la tribunal! Mâine de dimineaţă, când o intra cucoana Patiţa, maică-sa, pe uşa din faţă, eu trebuie să fug, cu copilul în braţe, pe la bucătărie. Ce mai aştept eu? Ce mai aştepţi tu? Cred că nu vrei să mă laşi în mâinile cucoanei Patiţii şi ale lui Vasilescu, ca să mă găseşti pe urmă – plină de vânătăi şi cu parul smuls – dacă nu la morgă, apoi cu siguranţă la spital… Cucoana Patiţa este o aprigă femeie. Dacă n-ar fi ţinut-o Dumnezeu la Găieşti, lângă bruma de avere pe care o are acolo şi lângă fiică-sa nemăritată, şi ar fi fost să vie să trăiască în casă cu fi-său şi cu noră-sa, demult, demult se isprăvea cu această nenorocită de căsnicie… Eu nu pot să mai zăbovesc în casa lui Vasilescu. Mi-a spus-o şi mi-a răspus-o: „Pâine şi sare, împreună, noi nu putem să mai mâncăm”…

— Linişteşte-te, Floreal. Treci în odăiţă, culcă-te şi dormi. Dacă până la ora două nu te deştepţi, vin eu şi te scol. Eu mă reped pe urmă acasă şi la ora patru dimineaţa vin cu cel mai confortabil autobuz şi… te răpesc, ca în basme şi ca în romane… Ileana Cosânzeana şi… doctorul Taifun!…

— Slavă ţie, stăpâne! De când aştept, Boby, să-mi spui

acest cuvânt!… O, mulţumesc, mulţumesc!

Floreal se încolăci pe pieptul profesorului, cu ochii plini de lacrimi, cu trupul plin de freamăt.

— Ei, acum du-te de fă nani. Ai trei ceasuri pline.

— Şi tu ce vei face? Sunt câteva cărţi colea, pe policioară.

— N-ai nicio grijă. Dacă mi-o fi de citit, ghiozdanul meu e plin. Nu vezi bagajul meu de drum? O farmacie şi o bibliotecă!

— Atunci, noapte bună, Boby…

— Noapte bună… şi o sărutare… chezăşie…

XVII

FLOREAL SE RETRASE ÎN ODĂIŢA de alături, închise uşa de la mijloc şi, poate din obişnuinţă, o întări cu un zăvor ascuns. Doctorul Taifun rămase încă o dată faţă în faţă cu el însuşi. Începu să se plimbe cu paşi precauţi şi înăbuşiţi între soba din colţ şi uşa pe care o închisese Floreal. Mai venise de câteva ori în casa lui Vasilescu-Plopu, totdeauna ca medic gratuit şi pentru cazuri străine de cardiologie. Un sentiment penibil şi complex stăpânea cugetul savantului când se apropia fie în gând, fie în faptă de această casă de care îl legau patima şi ruşinea. Pătrunsese şi aici, în camera unde se plimba, chemat o dată de Floreal, bolnavă închipuită. Dar acum o privea pe îndelete întâia oară, cu toate detaliile ei.

Era aşternută cu un covor adânc, probabil lucrul cel mai de preţ din odaie, exceptând icoana ferecată în argint a sf. Nicolaie, care stătea sub un văl de borangic, în colţul dinspre răsărit. În rând cu icoana, şi tot spre răsărit, erau două ferestre mari, dreptunghiulare, tăiate orizontal, după noua factură. Mobila şi celelalte obiecte din odaie păreau, toate, ca vârstă şi ca pretenţii, nişte emancipate copile

moderne, alături cu o străbunică – icoana cu maramă şi cu candelă – în etate de peste o sută de ani. Camera era zugrăvită într-o culoare alburie, tulbure şi plină de colb, ca o zi de vară când se apropie un uragan, şi câteva paie şi câteva fire de telegraf rupte şi câteva flori teoretice zburau, rare, pe pereţi, în presimţirea tragediei apropiate.

În faţa ferestrelor şi a icoanei stăteau, perpendicular pe zidul din fund, două paturi, unul mare şi unul mic, aproape lipite unul de altul. Într-un colţ, lângă patul copilului – şi despărţită de pat prin măsuţa cu flacoane - era o sobă de teracotă albastră. În celălalt colţ, lângă patul cel mare, era un şifonier cu oglinzi, pus aşa ca să facă un triunghi cu cei doi pereţi. Între sobă şi uşa de intrare era o policioară suspendată şi cu câteva cărţi pe ea. Un coş de răchită albă, plin cu lemne de fag scurt tăiate, şi un mănunchi de ţăndărele de brad, pentru aprins focul, aşteptau la gura sobei.

Doctorul Taifun se aşeză într-un fotoliu sub policioara cu cărţi şi, în respiraţia calmă a copilului, legănă gânduri de tată risipitor, în sfârşit înapoiat la hotărârea mântuitoare.

De ce a întârziat el până acum? Pentru ce a lăsat atâta vreme pe copil şi pe mamă în această zonă de incertitudine, de duşmănie şi de ocară? Vasilescu-Plopu, chiar dacă, ar fi rămas complezent şi infam până la urmă, trebuia debarcat şi uitat, ca hainele din noaptea crimei şi ca martorii celui mai penibil capitol din viaţa noastră. Şi cum poţi să te scapi de Vasilescu-Plopu altfel decât prin sfărâmarea căsătoriei lui?

Doctorul Taifun priveşte înăuntru, pe plaiurile sale intime, şi amestecă, în examenul său, o imensă satisfacţie cu oarecare dojana, pe care, însă, n-ar primi-o din gura nici unui om de pe pământ. Semenii lui l-au făcut să fie sfios, sihastru şi întunecos, dar în dosul acestui gard, împletit de alţii, el a ştiut să se consolideze într-un egoism masiv şi inexpugnabil. A trăit prea mult pentru el. A adunat bani, celebritate şi o amabilă făţărnicie universală, izolată de

oameni şi de umanitate. Binefacerile lui de medic salvator, devotamentul lui profesional şi toată fanfara de filantropie cu care îl escortează universitatea, presa şi spitalul, toate fac parte din mitul fatal legat de paşii celebrităţii. Adevărul este că în faţa patului acestui copil copilul lui, născut în casa altuia – doctorul Taifun se simte, în ora aceasta, un feroce egoist, asfixiat de tot felul de circumstanţe atenuante şi dulce zdrobit de povara renumelui său cu două motoare: Bobircă şi Taifun…

Ar fi putut să aibă un copil de multă vreme. Dar pe atunci cardiologul nu bănuia viitoarea sa inimă de tată.

Sărmană Fritzi Köstlin, cât de mult ar fi dorit să aibă o păpuşă adevărată, un copil vorace, agăţat de ugerul ei splendid, dar, în aşteptare, inutil!… Bobircă a controlat-o totdeauna riguros şi i-a respins dorinţa cu încăpăţânare. Un pui de om care să semene cu el? Încă un monstru care să ucidă lumea de ilaritate? Încă un suflet răstignit, care să-şi smulgă cuiele şi crucea în douăzeci de ani de muncă, de ambiţie exasperată şi de ascensiune sângerândă? Biata bavareză! A plecat de lângă el nu atât din pricina războiului Germaniei, cât din pricina revoltei şi a dezgustului… Bobircă n-a pierdut-o din vedere. Fritzi s-a măritat după încheierea păcii şi s-a răzbunat. Pe fiecare an face câte-un copil!

Desigur că Fritzi avea dreptate. Copilul lor n-ar fi ieşit urât. Pupu e destul de drăgălaş. Are el ceva broscoid în frenologia lui, dar numai atâta cât trebuie unui observator sagace ca să descopere pe procreator. „Dragul tatii băieţaş! O să-l poarte tata iar în braţe, ca pe terasa de la Techirghiol, şi o să-l înveţe să zică: «tată… tată» în loc de «Doamne Sefesol»-, cum îi zicea astă-vară… Ce va fi el în zilele lui? Fruntea lui nu te lasă să crezi că va fi un cretin. Poate nu va fi un geniu, dar va fi un om de acută sensibilitate. Hiperestezia maică-si şi camuflata mea vibratilitate nu se pot preface pentru el într-o moştenire antipodică. Dar oricare îi va fi calitatea simţirii – pasională,

artistică ori generoasă – la adăpostul averii mele actuale, el nu va cunoaşte calvarul tinereţii lui tată-său”…

Ce bombă neaşteptată a fost Floreal, în viaţa lui ermetică şi egoistă! Zidurile au cedat exploziei. Singuraticul (bănuitor şi zăvorât) a fost răsturnat de o surpriză a simţurilor. Dar Bobircă simte o ciudată mulţumire în această mare capitulare a vieţii lui. El, cel de altădată, monahul prin constrângere şi prin intimă deznădejde, are astăzi un copil, şi mama copilului este vrăjitoarea Floreal, de aci încolo tovarăşa mărturisită şi acreditată a savantului, convertit la morala vulgară dar sănătoasă.

Profesorul se opreşte o clipă asupra făgăduielii de adineaori: „La ora patru dimineaţa viu, cu cel mai confortabil autobuz, şi te răpesc ca în basme şi ca în romane”… A făgăduit prea mult. Însă nu mai este nicio putinţă de amânare. A sosit ceasul din urmă. Chiar dacă lucrurile nu sunt aşa cum le-a anunţat Floreal şi cocoana soacra nu va veni cu fi-său, situaţia este supraîncordată, şi orice întârziere începe să oscileze între absurd şi monstruos. E curios cum nu simte Bobircă înţelesul lucrurilor decât aşa, la intervale mari şi pare că la lumina nu ştiu căror fulgere – zor, dramă, spaimă – ca astă-seară… E nevoie, însă, şi de apropierea stăruitoare a acestei fascinante femei. Profesorul se analizează şi recunoaşte că Floreal are asupra-i, când sunt aproape unul de altul, un imperiu misterios şi înfricoşat. Este peste puterile lui s-o mai dezrădăcineze din pajiştile şi din răzoarele domeniului său psihofiziologic. E ca un arbust prolific şi tenace, care a făcut sub pământ plasă de rădăcini, iar deasupra a întins încă o plasă de flori năvălitoare, cu miros îmbătător, cu sân pasionat şi sângerând. Şi atunci care mai este logica rezistenţei? Floreal îi trebuie. E un venin cu care s-a obişnuit pe nesimţite. Şi încă este socoteala cea mai egoistă şi mai cinică. Doar Floreal e mama lui Pupu, şi Pupu e copilul lui, e os din oasele lui!

„Doarme, dragul tatii, doarme dulce… Mâine, când se va

deştepta, va fi în casa tatălui său. Echivocul, ticăloşia şi miasmele din jurul acestui pătucean vor fi măturate”…

Doctorul Taifun îşi simte spinarea rece, se scutură din reveria lui meditativă şi priveşte termometrul din perete. „Cred să Samuely exagerează. Aici în odaie începe să fie frig. Un grad sau două de căldură mai mult va fi tocmai ceea ce ne trebuie.”

XVIII

ÎNAINTEA SOBEI STĂ COŞUL CU lemne şi cu surcele. Pe măsuţa de lângă patul copilului e o cutie cu chibrituri. Profesorul va aprinde focul în sobă. Ştia, odinioară, să-l facă atât de bine şi sunt atâţia ani de când n-a mai pus la probă vechea lui dexteritate…

Deschide uşa sobei cu băgare de seamă şi cu o surcea în mână dă la o parte nişte hârtii de pe grătar. Dar un petec de hârtie alunecă în casă, şi pe colţul lui este *en-tête*-ul unui minister… Doctorul Taifun culege fragmentele şi începe să reconstituie o pagină de scrisoare. Este din Cabinetul secretarului general, şi autorul este însuşi secretarul Vlad Gherasimescu. Profesorul recunoaşte scrisul vechiului conşcolar, protivnicul din liceu şi din toată viaţa de atunci încoace. E acel scris rotund, dar, elegant, pe care îl urăşte încă de la orele de caligrafie, fiindcă în caligrafie Vlad era, pe cât colo, mai tare decât Bobircă. Răceala de adineaori se preface în sudoare îngheţată. Profesorul aşază cu mâini înfrigurate fragment lângă fragment, caută în sobă încă unul, scăpat din vedere, şi reîncepe. A luat de sus, de pe poliţă, un atlas geografic înscorţat, a reconstituit scrisoarea şi, ţinând în braţe atlasul, ca pe o planşă de capital interes ştiinţific, Bobircă citeşte, sub becul cu capişon…

Scrisoarea era din seara aceea şi fusese adusă, citită şi

apoi ruptă degrabă şi aruncată în sobă, puţin mai-nainte de sosirea doctorului Taifun. Vlad scria:

„Scumpa mea Floramie,

M-am grăbit să dau lui Vasilescu-Plopu un concediu de trei zile. (I-aş fi dat, de-aş fi putut, treizeci de ani!...) Foarte bine ai făcut că ai chemat pe doctorul Samuely. E un bun medic pentru copii. Cred că ai mers prea departe cu spaimele tale... Îmi pare grozav de rău cu nu pot şi eu să văd pe Pupuşor. Mi se pare să plecarea lui Vasilescu-Plopu nu ne va aduce, de data aceasta, niciun folos. Am pe cap o mie de belele! Musafirii polonezi, ultimul scandal cu minoritarii, o lege la care colaborez cu ministrul, un consiliu astă-seară la noi la minister şi un dineu diplomatic mâine seară! Pare că a fost un făcut să se adune toate odată!

Dar linişteşte-te, draga mea. Mititelul nostru se va face bine. Perfidă Floramie! Mi-ai băgat în cap că e al nostru... În sfârşit, dacă n-o fi el, o să fie al doilea... Iată, aci alăturat, suma de lei cinci mii (5.000).

Nu te mira că nu ţi-am trimis pe Neagu, uşierul meu, ci pe uşierul lui Titu. Ticălosul de Neagu s-a îmbătat ca un pahonţ. Noroc că suntem în afară de orele de serviciu, căci altfel aş fi în grea cumpănă cu el.

La revedere, dulcea mea descântătoare! O, dacă s-ar putea să fie în noaptea aceasta... Aş *închide mâine gura neveste-mi cu un aplomb supraministerial:* – Ma chère, *a ţinut consiliul până adineaori!...”*

Fiinţa sufletească a doctorului Taifun izbucni ca un gheizer gigantic, aruncând perdele de apă fiartă şi bolovani până în cerurile cele mai de sus ale turbării şi ale setii de răzbunare!... Durerile copilăriei şi ale tinereţii, necunoscutele rezervoare ale suferinţei lui prefăcute în ambiţie şi în încordată activitate, rănile tainice ale inimii lui, întunecoasa şi vechea lui duşmănie faţă cu camaradul frumos, plin de succese şi sărbătorit, făcură noapte de iad

în cugetul savantului, spulberând cu neagra lor vijelie construcţia noţiunilor convenţionale şi toată pojghiţa deprinderilor sufleteşti, impuse de traiul între oameni... Doctorul Taifun se simţi fiară troglodita!

Aşadar, el este, încă o dată, martirul din liceu, batjocorit de toată lumea, călcat în picioare de Vlad Gherasimescu, înlăturat şi anulat de acest fante unsuros, trivial şi sterp sufleteşte, premiant al pomezilor, al cravatei şi al alcovurilor escaladate! Dezastrul de astă-seară desfiinţează toată ascensiunea doctorului Taifun, prăbuşeşte o carieră întreagă, profilată pe cerul celebrităţii, şi-l scoate pe savant dintre ruine: cu statura, cu obrazul şi cu inima ulcerată a elevului de clasa a VII-a Dimitrie Bobircă, faţă în faţă cu superbul adolescent Vlad Gherasimescu, idolul şcolăriţelor pregătite în particular!...

O, dar atunci elevul slut şi scăldat în batjocurile colegilor ştiuse să-şi alcătuiască, în singurătate, armura sfântului orgoliu, se aruncase cu aprigă voluptate în studiul de zi şi de noapte şi izbutise, tăcut şi tenace, să uimească şi să lase la picioare-i toată generaţia din care făcea parte... Azi armura a plesnit; celebritatea lui se arată arhiridicolă, şi o viaţă întreagă, rezervată şi precaută, compromisă de această curtezană de mahala, care l-a băgat, până peste creştet, în sacul vicleniei şi al aventurilor ei!

Pe dinaintea ochilor lui Bobircă defilară, pe un fond roşu ca de incendiu, etapele unei fresce libidinoase, în care plastica şi energiile lui Vlad Gherasimescu colaborau cu nuditatea frenetică a infamei de Floreal-Floramie. Din această acuplare ticăloasă a ieşit acest avorton care stoarce preocupările, insomniile şi mistificate duioşie a doctorului Taifun! Groaznică păcăleală! Nemaipomenită tragere pe sfoară! S-au întâlnit doi escroci pasionali, s-au întâlnit doi profesionişti ai libidinei şi ai adulterului, ca să-şi facă cuib şi să-şi ouă plodul în sanctuarul vieţii lui claustrate şi închinate ştiinţei! Morala, umanitatea şi toată profilaxia convenţională sunt prea slabe şi prea timide ca să

smulgă pe un savant, util omenirii, din această nimicitoare escrocherie şi, în acelaşi timp, să pedepsească exemplar pe escroci. Savantul însuşi îşi va face dreptate. La îndemâna lui stau mijloace discrete şi suveran expeditive, iar conştiinţa lui în cazul de faţă este o supremă şi unică infetanţă judiciară.

„Spurcăciunea asta de copil trebuie suprimat! Sămânţa lui Vlad Gherasimescu trebuie urgisită şi ştearsă de pe faţa pământului! Şi pentru că împotriva mea au pus în mişcare prefăcătoria şi toate aparenţele mironosiţe şi făţarnice, le voi întoarce-o cu aceeaşi măsură! O criză neprevăzută s-a declarat în starea bolnavului. A avut dureri mari, convulsiuni, spasme. Doctorul Taifun, care se interesa de copil, a voit să-i facă o injecţiune calmantă şi probabil că, la acea oră de noapte şi de enervare, a confundat fiolele. Cine va putea şi cine va cuteza să cerceteze şi să analizeze de aproape împrejurările acestei erori medicale?”

Doctorul Taifun se adună, crispat, sumbru, satanic în mijlocul odăii, între patul lui Pupu şi trusa cu veninuri. Cine va îndrăzni măcar să presupună că marele savant, marele iubitor de oameni, a putut, în miez de noapte, să stingă, cu o împunsătură criminală, viaţa unui copil?…

XIX

PUPU DOARME SOMN DE ÎNGER. Zbuciumul în care a trăit atâtea ore l-a sleit de puteri şi l-a făcut aproape diafan. E un somn adânc şi reparator, care va ţinea mult. Doctorul iese din nemişcarea lui de tragică statuie şi se apropie de capul copilului. Se apleacă asupra lui, privindu-l cu ochi măriţi, şi tresare brusc, ca un arc ce şi-a descărcat săgeata.

Este spăimântător! Doctorul Taifun şi-a adus aminte deodată unde a mai văzut el această particulară inscripţie

frenologică. A mai văzut-o la un copil de trei ani, într-o fotografie privită în mâinile maică-si, şi care îl înfăţişa pe el, Dimitrie Bobircă! Copilul care doarme este leit copilul din fotografia de acum o jumătate de veac!

Cine poate să descurce azi, cu insuficientele cunoştinţe adunate, întortocheatele legi ale eredităţii? Pupu seamănă cu doctorul Taifun, dar prin ce fenomen de impregnare nervoasă, sau de fraudă, sau de farsă, datorit unei fiziologii de procreatoare isterică?...

Cu toată vijelia-i sufletească şi cu toată dezordinea lui logică, doctorul Taifun conveni că Floreal prinsese de veste de existenţa savantului nu numai cu ochii, dar şi cu toată puterea ei de receptivitate sexuală. Atunci de ce această curtezană n-ar fi putut să fie fecundată chiar de doctorul Taifun şi ar fi nevoie de o improbabilă trişerie isterică pentru a explica izbitoarea asemănare a lui Pupu cu torturatul profesor?

Doctorul Taifun îşi cuprinse capul între palme. Turbarea lui, cruda lui certitudine şi ura lui gata de crimă începură să se clatine. Copilul putea să fie copilul lui... Această asemănare, descoperită într-un fulger de amintire, este un indiciu revelator pentru conştiinţa unui om deprins cu cercetarea adevărului.

Lovit de această intimă nesiguranţă ca de o criză de slăbiciune, doctorul se trase înapoi de lângă patul lui Pupu şi căută un scaun. Atunci dădu cu ochii de fotoliul pe care lăsase scrisoarea fatală. Fântânile mâniei lui ţâşniră din nou, aprige şi clocotinde de ură. Răzbunarea lui n-are ce căuta la patul acestui copil. Oricare ar fi enigma eredităţii lui Pupu, acest biet copil este, cel mult, rodul vinei, dar nu el este vinovatul. Vinovaţii sunt cei doi ticăloşi divulgaţi de această scrisoare criminală, şi în primul loc scelerata care speculează boala fiului ei şi cere bani abjectului tovarăş. Ce-i trebuiau cinci mii de lei acestei curve, când el, doctorul Taifun, îi dăduse, mai săptămânile trecute, de două ori atâta?... Purtarea ei azvârle lumină într-un colcăitor abis de

turpitudine! Acest monstru nu trebuie să mai trăiască! Doctorul trebuie să fie acum, imediat, executorul sentinţei de moarte, cu aceeaşi mască dulceagă şi compătimitoare, cu aceeaşi solicitudine de medic care voieşte să facă o injecţie calmantă sau reconfortantă mamei decimate de griji şi de nesomn. Din nenorocire, profesorul a calculat greşit, a exagerat doza, sau a luat o fiolă drept alta. Cine poate să judece vreodată sfintele greşeli ale medicinei, istovite de încordare şi de pasiune umanitară, lângă patul clienţilor ei!…

Atunci, un monstru mai puţin pe lume! Infernala Floreal! (Sau Floramie, cum îi va scrie pe panglicile mortuare cosmeticianul de Vlad). Auzi, să ceară ea bani şi să vânză durerile lui fiu-său… Dar… poate că i-au trebuit… Doctorul Taifun era plecat. Vasilescu-Plopu o dădea afară cu copil cu tot… De ce adică Floreal era de laudă primind banii profesorului, şi era infamă primind banii lui Vlad Gherasimescu?…

Deprinderea critică a omului de ştiinţă biruia irezistibil şi începea să pună ordine în cugetul lui devastat de pasiunea elementară. Cine era Bobircă şi cine era Vlad? În definitiv, două regretabile personaje! Amanţii unei femei măritate! Ce drepturi avea doctorul Taifun asupra acestei femei mai mult decât secretarul general odată ce amândoi erau pângăritorii căsniciei unui imbecil, e adevărat, dar unui soţ legitim? Plăteau amândoi… Erau perfect egali în aceeaşi infamie a preacurviei.

Dreptatea ar cere să meargă mai departe şi să cerceteze şi să pună în imparţială lumină inima, situaţia, cazul special al acestei femei adultere. Printr-o firească răsturnare a sensibilităţii lui bătute de furtună, doctorul o simţi pe vinovată cu totul aproape de el, o simţi pătimaşă şi încolăcită, doborâtă în amintirea lui, în nervii lui, aderentă epidermei lui sufleteşti.

Furia lui se împletici şi căzu alături. Asemenea unui nebun sau unui barbar care ar sta cu ciocanul ridicat

deasupra unei capodopere de maestru sculptor şi care, deodată, s-ar simţi fulgerat de nu ştiu ce lumină revelatorie, aşa doctorul Taifun şovăi şi se descumpăni sub povara ideii de-a ucide pe Floreal. Experienţa lui medicală îl făcu să vază pe o masă de morgă ruina rigidă şi glacială a acestui trup atât de armonios, atât de plastic şi de scăldat în nuanţele ambrului…

„Ticăloasa de Floreal! Să mă înşele ea cu protivnicul meu cel mai detestat, cu Vlad Gherasimescu, bestia neagră a vieţii mele!"

Doctorul Taifun se simţi mai întâi ridicol, apoi treptat, pe măsură ce logica lui se dezbăra de broboadele furiei. Începu să se simtă odios. Ticăloasa de Floreal?… Dar el, ilustrul vindecător de oameni, în ce categorie trebuie aşezat? De ce n-a limpezit, energic şi cinstit, situaţia femeii adultere? De ce n-a luat-o în casă la el când s-a încredinţat că a ajuns stăpâna lubricităţii lui, dacă n-a putut să se convingă că Pupu este carne din carnea lui?

Copleşit, ajuns de oboseală, năvălit de o hoardă de gânduri noi, doctorul Taifun puse pe măsuţă atlasul cu scrisoarea lui Vlad şi căzu în fotoliu.

XX

LICHT, MEHR LICHT![1] ACEST imens dezastru pe care-l priveşte azi în jurul lui cere o lămurire şi cere o ispaşă. O imperioasă nevoie de logică împinge înainte pe savantul istovit de stearpa lui turbare, Acest sărman copil nu explică nimic, nu poartă nici o vină şi nu repară nimic, dacă ar fi făcut ispaşa stării de faţă. Ticăloasa de maică-sa sau abjectul de Vlad se găsesc înjugaţi prea bine unul lângă altul. O femeie ca Floreal - nenorocită în căminul ei, constrânsă de împrejurări - a

[1] Lumină; mai multă lumină! (germ.)

putut să evadeze din rândul cuviinţei şi al datoriei. Cât despre Vlad, el a venit pe lumea aceasta pentru ruşine şi prostituţie. Dezordinea morală din centrul căreia doctorul Taifun priveşte şi deliberează nu poate fi adusă la cauza ei suficientă prin vinovăţia celor doi. Şi ce reparaţie, şi ce ispaşă ar aduce suprimarea unuia sau altuia? Profesorul îşi aduce aminte de fabula lui La Fontaine: *Les animaux malades de la peste*[1]. Unde ar fi judecata şi dreptatea când am scoate pe măgar drept marele păcătos, drept unicul vinovat în faţa mâniei cerului, şi am acoperi pe scelераţii veritabili?

Vinovatul este altcineva, cu altă suprafaţă şi cu altă răspundere! O linişte stranie limpezeşte cugetul acestui om, sclavul metodei şi pasionatul cercetării. Doctorul Taifun începe să fie mulţumit: a găsit pe marele vinovat! Din vijelia care trecuse peste el, din cataclismul intim de adineaori, din nebunia care îl împingea spre crimă, profesorul ieşea acum aproape biruitor: avea cuvântul dezastruoasei enigme!

Vinovatul adevărat este el, doctorul Taifun! Ce caută el aici? Cine poate fi răspunzător, în primul loc dacă nu exclusiv, de toată această dezgustătoare aventură, începută acum trei ani? Pot sta alături, în balanţa judecătorului, capriciile şi zigzagurile unei isterice cu personalitatea aproape sacerdotală a unui ilustru savant?

A, nenorocitul de savant! Vinovăţia lui urcă până la fatalitate şi la antica tragedie. Trebuia să capituleze mai demult. Ar fi fost un noroc universal dacă ieşea din viaţă încă de odinioară, când a început să-şi dea seama că e o povară estetică pentru semenii săi. Vinovăţia lui a venit cu el odată în lume. Cu mutra lui antisocială şi cu simţirea lui de jupuit de viu, ar fi trebuit să nu întârzie printre oameni. Dar s-a încăpăţânat să rămână. S-a închis în mincinosul turn de ivoriu al studiului, al monahismului ştiinţific şi al renunţării orgolioase. N-a trăit, n-a iubit, n-a făcut nicio

[1] Animalele bolnave de ciumă (fr.).

nebunie – la vremea când nebuniile sunt iertate – şi s-a îmbrăcat sufleteşte în pielea cu solzi a balaurului din poveste: urâcios, egoist, nedorindu-şi progenitură, torturând pe biata Fritzi, singura femeie care s-a lipit de el. Şi iată acum că respingătoarea jivină pretinde cum că nu este balaur adevărat, ci este Făt-Frumos, descântat şi prefăcut în balaur, şi voieşte să se dezbrace de solzii claustrului şi ai egoismului!

Crimă fără de nume! Destrăbălarea savantului, apostazia preotului şi dezertarea soldatului sunt una şi aceeaşi crimă, privite de la distanţe deosebite şi din tribunale diverse.

Crima lui este înfricoşată! Iubeşte dincolo de vreme, peste barierele onoarei şi în răspăr cu tot trecutul lui de călugăr al laboratorului!

Ce putea să se întâmple în asemenea condiţii dacă nu nenorocirea de azi? Cum era să-i rămână credincioasă o femeie – pocit şi bătrân cum este – chiar dacă n-ar fi avut stigmatele şi strechea isteriei, cum le are Floreal? Soarta lui este pecetluită. Femeia aceasta este stăpâna crudă a simţirii lui. Se simte închis în ruşinoasa lui patimă de sexagenar ca într-o ergastulă de oţel. Nu mai poate trăi fără Floreal! Şi iată – cu dovezi definitive - că tirana cărnii lui e o perversă care-şi oferă isteria pe parale!

Concluzia… Concluzia nu poate fi decât una singură. Dezastrul nu poate fi răscumpărat decât într-un singur fel. (Doctorul Taifun se uită la ceasornic.) „Peste optsprezece minute, când va fi ora două, fiolele mele cu veninuri îmi voi face cel din urmă serviciu, supremul serviciu!”

XXI

CU O ACUITATE DE VIZIUNE PROprie imaginativilor şi comedianilor, doctorul Taifun văzu ca înaintea ochilor titlurile mari din ziare:

Moartea profesorului Dimitrie Bobircă… Neaşteptata moarte a ilustrului cardiolog profesor dr. Bobircă… Doliul ştiinţei româneşti…

Şi apoi, rapide ca la cinematograf, subtitlurile articolelor de reportaj: *S-a stins o glorie naţională: „Doctorul Taifun”: o poreclă schimbată în renume… O viaţă austeră… Enigma morţii… Moarte firească, sau*?… *Casa în care s-a sfârşit amicul omenirii suferinde…*

Profesorul avu o mişcare repulsivă şi goni cu mâna zborul acestor negre libelule… Moartea lui în casa aceasta i se pare o pată dezgustătoare în tot reportajul… Ce vâlvă! ce cancanuri! ce scandal între confraţi, la Universitate şi la spital!… Se va stabili, fără doar şi poate, că moartea profesorului a fost urmarea unei injecţii suspecte. Chiar dacă amicii şi admiratorii lui din presă vor lăsa peste cauza decesului vălul enigmei sau al abilităţii, totuşi, acest sfârşit, într-o casă unde nu fusese chemat ca medic, între patul unui copil bolnav şi o mamă cu nume prost, şi în absenţa din casă a presupusului părinte… este de o sluţenie care goneşte pe răposat din groapă…

Doctorul Taifun este dator să dea plecării sale din lumea aceasta măcar ceva din seriozitatea şi din prestigiul unei vieţi petrecute în atmosfera austeră a bibliotecii şi a laboratorului. *Tout est perdu, hors l'honneur!*[1] Profesorul trebuie să facă ultima lui haltă de cugetare, de deliberare şi de energie acasă, în faţa biroului, martorul muncii lui de patruzeci de ani, şi în mijlocul cărţilor amice. În sfârşit, el nu trebuie să împovăreze şi să pună piatră de poticneală înaintea celor ce vor ridica glasul la catafalcul lui şi vor aduce, în ceasul despărţirii, salutul ştiinţei şi al omenirii suferinde celui ce a fost – între elevi, între colegi, la spital, pe catedră, în presa şi în literatura medicală universală – profesorul Dimitrie Bobircă.

Doctorul Taifun vede aievea – în biserica Sf. Gheorghe Nou – o mulţime de capete, făcliile cele mari din cele patru

[1] Totul este pierdut, afară de onoare! (fr.).

colţuri ale catafalcului şi coroanele de flori sub care se ascunde sicriul cu ilustrele rămăşiţe. Şi o lacrimă alunecă din ochii dedublatului comedian.

Două ore!… Nu e nimic. Va fi un ceas mai târziu, dar va fi la el acasă, între pereţii care ştiu să mărturisească, în ciuda rătăcirii de azi, eforturile şi nobleţea unei vieţi de apostol.

În amintirea doctorului Taifun începu să se insinueze într-un ritm de farmec sfâşietor şi cu o suavitate ucigaşă (stăruitoare peste cei patruzeci de ani trecuţi din epoca adolescenţei închinate lui Eminescu) cântecul nemuritor al *Despărţirii:*

„Cântări tânguitoare prin zidurile reci
Porni-vor să-mi cerşească repaosul de veci…
Apoi – de vor – m-arunce în margine de drum,
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum…
Ci tu rămâi în floare ca luna lui april,
Cu ochii mari şi umezi, cu zâmbet de copil;
Din cât eşti de copilă să-ntinereşti mereu,
Să nu mă ştii pe mine, cum nu m-oi şti nici eu!”

Sărmanul Eminescu! N-o fi scris şi el această genială *Despărţire* după ce găsise în soba iubitei vreo scrisoare de la un Vlad Gherasimescu oarecare?…

Oricum, aici socotelile sunt clare. Adio, Floreal! Doctorul Taifun nu poate, însă, să-şi smulgă gândurile incerte, şovăielile conştiinţei şi perdeaua de întuneric agăţată iremediabil de acest piron bătut în inimă-i: Este Pupu copilul lui, ori nu este?… Poate că mai târziu, în anii lui de bărbăţie şi de luptă, prin caracterul lui, prin destoiniciile lui şi prin biruinţele lui, va spune cine a fost adevăratul lui părinte celor ce vor şti să înţeleagă.

„În definitiv, iată povara de durere, de dezolare şi de ignoranţă pe care o duc cu mine în mormânt. Nu mai ştiu dacă Pupu e copilul meu! încolo, toate sunt în ordine. Plecăm *a l’anglaise*[1] şi din casa aceasta, şi din viaţă. Să iau

[1] Englezeşte (fr.).

şi scrisoarea lui Vlad, ori s-o las destinatarei? E mai bine s-o iau cu mine. Dar trebuie să las o chitanţă în locul ei”…

Doctorul Taifun strânse fragmentele scrisorii şi le puse în servietă, apoi, pe o pagină albă, scrise cu litere uriaşe:

„Dragă Floreal, nu mai căuta în sobă scrisoarea secretarului general, fiindcă am luat-o eu. Adio!”

Aşeză pagina la loc vizibil, pe măsuţă, îşi luă trusa şi servieta şi ieşi din odaie fără niciun zgomot. Scara era suficient luminată de lumina globului electric din faţa casei.

Uşa exterioară era închisă pe dinăuntru cu zăvorul Yale.

XXII

RĂCOAREA NOPŢII DE TOAMNĂ ŞI tăcerea acestui cartier nou creat împresurară binefăcător fruntea împovărată de hotărâri funeste.

Doctorul Taifun străbătu precaut ocolul cu crizanteme şi, prin portiţa liberă, ieşi pe trotuar. Dar, în acelaşi minut, din colţul trotuarului şi din dosul unui masiv de lilieci se ivi un om de statură înaltă sub o pălărie cu streaşină largă. La doi paşi de doctorul Taifun, omul îşi luă pălăria cu ceremonie şi exclamă mirat:

— Tu eşti, Bobircă?…

Era Vlad Gherasimescu.

Cea dintâi zvâcnire a resorturilor voinţei profesorului fu să se repeadă la Gherasimescu şi să-l sfâşie cu unghiile şi cu dinţii. Din fericire, o veche dar neştearsă amintire ţinu frâu şi anihilă orice năvală. Într-o încăierare de odinioară, cu toată violenţa atacurilor lui Bobircă, Vlad Gherasimescu aruncase pe adversar cu capul într-un morman de nisip. Îşi propti atunci călcâiele în trotuar şi, fără să-şi libereze mâinile, ca să întâmpine mâna întinsă a lui Vlad, doctorul Taifun izbucni, dar cu vocea în surdină:

— Ce demon te scoate înainte-mi în această oră supremă a vieţii mele?

Vlad îşi puse pălăria cam pe ceafă şi îşi vârî mâinile în buzunarele pardesiului.

Apoi, cu o figură amuzată, dar cu destulă şi concesivă prietenie, privind când la globul electric, când la sumbrul şi duşmănosul său camarad:

— Aşadar, trebuie să treacă o mie de ani ca să vindecăm inima unui cardiolog de micile zgârieturi din anii de şcoală! …

Doctorul îl privi de jos în sus, cu drăgălăşia unui broscoi care s-a întâlnit cu un cocostârc.

— Ascultă… nu e timp de amintiri şi de recriminări. Poate că o providenţă – în care eu nu cred – te scoate în calea mea, ca să risipeşti din cugetul meu închinat clarităţii noaptea unei probleme grele ca mormântul.

— Bobircă, la dispoziţia ta, în eternitate!

— Nu te bucura prea mult. Ne întâlnim într-un minut fatal. Nu ştiu dacă peste câteva ore nu-ţi vei frânge mâinile de toate câte vei afla şi vei vedea…

— Până atunci, Bobircă, eu, unul, regăsesc cu farmec pe camaradul tragedian de altădată… E adevărat că ai cucerit lumea cu ştiinţa şi cu faima ta de doftor, dar cred că mai grozav ai fi fost dacă te făceai actor.

— Diavol intuitiv, care m-ai prigonit şi m-ai persiflat de pe băncile liceului… ţine-ţi gura, că altfel, în loc de solemnitate testamentară, iese o vulgară încăierare!…

Vlad îşi scoase mâinile din buzunare şi le încrucişă pe pieptul lui de semiexcelenţă.

— Este evident că nu eşti în noaptea ta cea mai amabilă. Dar ivirea ta neaşteptată m-a făcut să pierd din vedere ce caut pe aici. Dacă am văzut bine, ai ieşit din casa lui Vasilescu-Plopu, un dobitoc al meu de funcţionar.

— Ei, şi pe urmă?

— Tot aici veneam şi eu…

— La dobitocul tău de funcţionar?

— Nu, la curva de nevastă-sa, ca să-i trag două palme şi un picior undeva…

Bobircă lăsă pe trotuar servieta şi trusa şi sări ca o pisică în gulerul lui Vlad.

— Le-am primit eu, şi palmele şi piciorul!

Gherasimescu se clătină şi se trase înapoi.

— Ai turbat, Bobircă?

— Domnule secretar general, m-ai insultat sângeros şi onoarea te obligă să-mi dai neîntârziată satisfacţie!

— Bine, Bobircă. Să discutăm această paradoxală ofensă!

— Vino la mine acasă! Aici nu putem să ne explicăm. La d-ta acasă, tot atât. Vino deci la mine acasă. Trebuie să luminăm în noaptea aceasta toate colţurile iadului!

— Încântat şi foarte interesat! Cât pofteşti, cum pofteşti, unde pofteşti!

— Hai acum cu mine.

— Te urmez. Dar nu pe jos. Dă-mi voie să te invit în maşina mea, care aşteaptă colea, în strada vecină.

Porniră amândoi de sub globul electric şi din faţa casei moderniste, fără ca niciunul să observe cum se zbuciumă, sus, o perdea de la fereastră.

XXIII

CHRYSLERUL MINISTERIAL FĂCU numai câteva minute de lângă Hipodrom şi până în Bulevardul Lascăr Catargiu. Doctorul Taifun arătă şoferului un mic palat, la un colţ de stradă, şi maşina se opri.

Vlad Gherasimescu se coborî cel dintâi şi spuse tare omului de la volan:

— Nu mai aştepta. Eu rămân aici, la d-l profesor Bobircă. Mâine de dimineaţă nu am nevoie de serviciile tale. Eşti liber până după amiază.

Doctorul Taifun deschise, în grila dinspre bulevard, cu

cheile pe care le avea la el, o poartă secundară şi, tot aşa, în palat, o uşă secretă, mascată de o cortină de trandafiri agăţători. Profesorul mergea înainte, şi fostul lui conşcolar, intrigat şi curios, îl urma în tăcere. Întoarse mai multe butoane electrice şi trecu prin diferite coridoare, până când ajunse într-un hol pretenţios şi înalt, unde lumina nu era stinsă. Probabil că servitorii, aşteptând pe stăpân, adormiseră şi lăsaseră becurile aprinse… Alături, în sala de aşteptare a clienţilor, acelaşi lucru, cu amănuntul supărător că cineva era trântit pe o canapea şi sforăia…

— A… Iată un scandal pe care-l voi pedepsi aspru!…

Şi doctorul Taifun trase de picioare pe adormit. Dar şi doctorul Taifun şi Vlad, care se apropiase, căscară ochii mari. Adormitul sări în sus, şovăi o clipă, apoi se lovi cu palmele peste ochi:

— M-am deşteptat de-a-binelea sau am trecut dintr-un vis într-altul? Boby şi cu Vlad împreuna!…

— Hristudorache al nostru!

— Iancule! Cum ai ajuns tu în Bucureşti? Ce va să zică asta? Nu mai înţeleg nimic!…

— Bobircă dragă, e foarte simplu. E adevărat că dacă am fi pe vremea lui Euripide ar trebui să încep să rostesc jalnic, ca Polidor:

Ήχω νεχών χευθμώνα χαί σχδτου πύλας λιπών ϊν” Άιδης χωρϊς ώιχισται θεών[1]

…Dar pe vremea noastră ce minune poate să mai fie? Am plecat din Constanţa la câteva ceasuri după tine, cu trenul reglementar, şi am ajuns la miezul nopţii în Bucureşti, oraş mare, populat şi fericit[2]. Şi chiar dacă n-aş fi avut un tren atât de potrivit, ai uitat că de la Constanţa la Bucureşti faci cu avionul un ceas şi ceva? Ajungând aici la

---

[1] Sosesc, lăsând tărâmul celor morţi şi porţile întunericului, unde sălăşluieşte ades, başca de ceilalţi zei *(Ecuba,* Euripide) (n.a.).

[2] *Anabasis,* cartea I, cap. 2 (n.a.).

tine pe la 12 noaptea, am găsit pe oamenii tăi în aşteptare. Pasămite, le-ai trimis cuvânt că vii spre miezul nopţii, şi veghind noi şi aşteptându-te, am păţit ca fecioarele din *Evanghelie* care aşteptau pe mire…

— Ne-ai convins, Dodorache. Cazul tău o fi cazul fecioarelor din *Evanghelie,* dar nu este cazul lui Polidor, fiul Ecubei. Eşti tu în carne şi oase. Însă n-a lipsit mult ca eu să ajung să dublez pe Polidor… Să trecem în bibliotecă şi să deşteptăm pe oamenii mei, ca să ne pună samovarul de ceai. Orice ar fi să iasă din întâlnirea şi din dezbaterile noastre, vreau lângă noi susurul samovarului, sfetnicul meu din campanie…

Vlad şi Hristudorache rămăseseră un minut de vorbă, pe când doctorul Taifun îşi chema servitorii şi deschidea uşa bibliotecii, uşă largă şi sculptată, ca de biserică. Intrară câte trei în camera înaltă, tencuită pe toţi pereţii cu rafturi de cărţi, în dulapuri deschise, şi se aşezară la masa dreptunghiulară din mijloc, sub policandrul cu globuri mate.

Doctorul Taifun avea în faţă pe Hristudorache. Vlad ocupă latura a treia. Hristudorache ridică două degete în sus, ca la şcoală şi ca la Cameră:

— Vorbesc cel dintâi. Domnule profesor, subita d-tale plecare din Constanţa a consternat pe clientul nostru Arvanitide şi pe toată familia lui! Adevăr îţi spun: au plâns când m-am dus la ei şi le-am anunţat că ai plecat fără de veste la Bucureşti, chemat de o telegramă urgentă. Ce să-ţi mai istorisesc ce-a mai fost odată cu criza de lacrimi!… Dar, deşi zgomotoşi şi melodramatici, grecii sunt şi oameni de acţiune. Arvanitide e armator şi arhibogat. S-a dat jos din pat, m-a luat de braţ şi m-a dus la casa de bani. Mi-a deschis-o şi mi-a pus sub ochi sertarele, pline cu valută forte. Apoi bietul om mi-a vorbit cu un accent care făcea de prisos orice discuţie:

„Ia de aici cât vrei. Ia trenul sau avionul… Fă cum ştii. Dar du-te la Bucureşti şi adu-mi înapoi pe profesor. Îl voi plăti ca un rege! Însă nu ca un rege îl chem, ci ca un bolnav

nenorocit, pe care marea lui datorie de vindecător i-l pune în sarcină şi pe conştiinţă.”

— Iancule, armatorul tău vine şi mă răstigneşte cu al doilea rând de piroane!…

Doctorul Taifun îşi încleştă pumnii, se posomorî groaznic, apoi sări în sus, ca aruncat de resortul unei energii eroice:

— Grecul tău are dreptate! Întâi datoria şi onoarea, întâi cele clare şi apoi cele obnubilate! Voi amâna totul şi, până când va fi să dau ochi cu moartea, îi voi face încă o farsă: îl voi reţine în viaţă pe Arvanitide! Vom pleca la Constanţa cu primul tren!

Hristudorache se ridică în picioare şi, cu braţele la piept, execută un salamalec oriental.

— Bobircă dragă, să trăieşti! mai-nainte de a-i da viaţă lui Arvanitide, mi-ai dat mie obraz şi crezământ. Şi acum, întrebarea care îmi frige gâtul de când m-ai tras de picioare şi m-ai deşteptat… Bolnavul tău e bine, nu-i aşa?

Cu ochii în jos, cu vocea surdă, doctorul Taifun răspunse:

— E în afară de orice primejdie…

— Slavă ţie, stăpâne! Deşi tu, Bobircă, eşti straniu de concentrat şi mi-ai spus câteva cuvinte enigmatice, nu mai întreb nimic şi las totul la dispoziţia ta. Dar cel puţin tu, Vlade, ai putea să-mi spui de când această schimbare fericită şi cuminte în raporturile dintre voi?

— Hristudorache, întreabă pe Bobircă… Ne-am întâlnit acum vreo jumătate de oră şi sunt… un fel de captură de război…

Mătăhălos şi liniştit, Vlad Gherasimescu îşi aprinsese o ţigară şi o fuma lăsând capul într-o parte.

Doctorul Taifun se ridică dârz, solemn, profesoral, ca la o dispută academică.

— Hristudorache, deşi suntem în jurul unei mese civile, şi în mijlocul ei, în loc de crucifix, va fi un samovar, tu ai în noaptea aceasta chemare şi fotoliu de mare judecător… Tu ne prezidezi, tu ne judeci, iar eu şi cu Vlad suntem, în jurul tău, de-a valma, martori, avocaţi, acuzatori şi acuzaţi.

— Cu o singură condiţie, Bobircă, să nu-l obligi pe judecător să-şi falsifice natura lui de brav burghez şi să te imiteze în gravitate.

— Ascultă, Hristudorache! Acuz pe Vlad Gherasimescu că a insultat trivial în faţa mea pe o femeie pe care o iubesc.

Am luat asupra mea insulta şi pretind lui Vlad să-mi dea satisfacţie. Dacă nu era situaţia noastră socială, trebuia să umplem imediat de sânge locul unde am auzit insulta… Nu ştiu dacă acest sânge nu va trebui să curgă şi acum, cu martori, cu proces-verbal şi cu toate formele duelului…

— Tribunalul primeşte consternat această plângere adusă împotriva lui Vlad Gherasimescu. Când s-a produs insulta şi unde?

— Acum mai puţin ca un ceas, înaintea casei femeii ce mi-e dragă şi fără ca ea să fie de faţă.

— Vlade, ai cuvântul!

XXIV

UŞA BIBLIOTECII SE DESCHISE ŞI feciorul de casă, ajutat de jupâneasă, aduse şi instală în centrul mesei un maiestuos samovar, cu toată pompa lui de ceşti, de chisele şi de gustări.

După ce servitorii se retraseră, Vlad Gherasimescu, tot cu ţigara între degete, întrebă, jumătate mucalit, jumătate plictisit:

— Onorat tribunal, daţi-mi voie să întreb dacă situaţia mea de acuzat nu desfiinţează sau nu confiscă cumva titlul meu de invitat al profesorului şi colegului Bobircă…

Doctorul Taifun se grăbi să declare, turnând lui Vlad primul pahar de ceai:

— Cele două planuri nu se intersectează: eşti musafirul meu şi totuşi cel ce m-ai insultat.

— Bine, aşa să fie. Domnule preşedinte, vă rog să

suspendaţi şedinţa până după primul pahar.

Degajat şi plin de poftă, ca după un spectacol târziu, secretarul general se servi copios din toate anexele samovarului. Apoi, cu al treilea pahar în mână, deschise singur şedinţa:

— Scumpe Bobircă, îţi jur că până în noaptea aceasta eu n-am ştiut ce rol, ce parte, ce importanţă are în viaţa ta doamna Floarea Vasilescu-Plopu. Oarecare flecării mi-au ajuns la ureche. Dar cine ia în seamă şoaptele mahalalei!… Ce căutam acasă la ea şi pentru ce am rostit acele cuvinte de insultă, pe care sunt dezolat că le-ai luat asupră-ţi? Iată adevărul şi iartă-mă că ţi-l spun pe şleau: doamna aceasta mă costă o mulţime de parale, şi bărbată-său, care este funcţionar în ministerul meu, mă costă o mulţime de favoruri, locuinţă, avansare etc., etc. Are un copil în vârstă de doi ani, şi aproape m-a convins că eu aş fi adevăratul lui părinte. De câteva zile, copilul e bolnav. Doamna mi-a cerut bani şi un concediu de trei zile pentru Vasilescu-Plopu. I-am trimis azi cinci mii de lei. Dar ce s-a întâmplat? De obicei, curier între noi este uşierul meu Neagu, un om devotat, însă cu dambla. Aseară nu se mai ţinea pe picioare. Atunci am trimis banii şi o scrisoare printr-un alt servitor. Probabil că acest al doilea servitor, după ce mi-a făcut comisionul, a fost imprudent, s-a lăudat faţă de Neagu, a provocat invidia lui… În sfârşit, nu ştiu ce a fost… Atâta numai că, după ce s-au certat şi s-au încăierat, Neagu, încă destul de beat, dă buzna – acum câteva ore - în cabinetul meu şi-mi pune sub nas, cu nişte aere şi cu nişte gesturi pe care numai marele nostru Ion
Brezeanu ar putea să le redea, o scrisoare smulsă din mâinile adversarului: „Ca să se încredinţeze excelenţa voastră cine sunt oamenii pe care vreţi să-i faceţi oameni de încredere în locul meu… în locul lui Neagu, câinele credincios al excelenţei-voastre!” Am scrisoarea la mine în buzunar. Este o scrisoare a şefului meu de cabinet şi, în acelaşi timp, spre ruşinea mea, nepotul meu, Titu Mărgărit,

către d-na Vasilescu-Plopu. Scrisoarea trebuie să fie de aseară, dar n-are dată, n-are stil, n-are educaţie şi e un monument de destrăbălare şi de anarhie sufletească. Deşi citirea acestei scrisori este penibilă, te rog, iubite Hristudorache, s-o citeşti cu glas tare, căci ea explică, dacă nu şi justifică, exasperarea mea, demersul meu şi insultele pe care le-am rostit…

Hristudorache luă scrisoarea – grozav de mototolită, ca un document smuls prin luptă – şi o netezi cu palma sub lumina abundentă şi mată. Era un *en tête* oficial. Hristudorache citi:

„Să fiu al dracului, Floflocel, dacă am cu ce plăti manichiura şi bacşişurile de mâine de la dineul diplomatic? *De câtva timp, nimic nu mai pică, vorba ăluia de la Sinaia!… Toată nădejdea – şi a mea, şi a ta – este la harpagonul de Hagi-Tudose, adică la unchi-meu… Pă el, Floflocel! Mi se pare că iar s-a oprit barza, cu milioane în cioc, pe coşul ministerului nostru. Scrie-i că s-a îmbolnăvit ploduleţul (al cui este, Floflocel ticălos, al lui ori al meu?) şi cere-i gologani. Vezi, eu sunt modest, nici inimă de tată nu prea am, nici bani la buzunar…*

Da' nu te mai boci atâta! Lasă, că nu piere sămânţa rea! Fie că o fi a lui unchi-meu, fie că o fi a mea… Îmi cunosc bine rezistenţa neamului!… Un fleac de boală de copil, şi atâta tot!

Nu mai plânge, Baby,
Nu te izmeni;
Nu mai plânge, Baby,
Nu mă plictisi!

sau cam aşa ceva… Alivoar, Floflocel l Spune-mi când…”

Hristudorache îşi întrerupse lectura. Scandalizat şi el de ultima frază din scrisoare, rosti mai mult dramatic decât comic:

— Tribunalul nu mai poate citi sfârşitul…

XXV

O TĂCERE JENATĂ ŞI GREA ÎNCO-voie capetele celor trei colegi, care – împovăraţi şi ei de păcate mari şi mici – erau totuşi fiii unei generaţii crescute în cultul formelor exterioare şi în tradiţia convenienţelor civilizate.

În această tăcere prelungită, se auzi din stradă zgomotul unei maşini şi pocnitura portierei care se închide, iar îndată după aceea în palatul cufundat în tăcere zbârnâi soneria de la intrare.

După oarecare parlamentare depărtată, amestecată cu paşi care se apropiau, uşa bibliotecii se deschise şi feciorul se arătă, somnoros şi rău dispus:

— E o doamnă cu un copil în braţe care voieşte numaidecât să vorbească cu domnul profesor… Zice că e un caz grav…

Surprinşi, dar toţi deodată bănuitori, cei trei colegi se uitară unul la altul. Doctorul Taifun porunci servitorului:

— Pofteşte pe această doamnă aici, în bibliotecă.

Mai înainte ca să fie văzută şi recunoscută, Floreal văzu de departe, din umbră, pe cei ce stăteau în jurul mesei sub policandrul cu lune pline. Apriga ei intuiţie de mamă şi de femeie în primejdie o făcu să prindă aproape întocmai cuvântul situaţiei. „S-au împăcat ciobanii… Vai de biata lupoaică! Dar cine o fi celălalt? Cu ajutorul sfântului Nicolaie, un prieten”…

— Poftiţi, doamnă! Intraţi.

Floreal apăru în lumină, într-o mantie neagră, lungă, ca de călugăriţă, şi sub un văl des, care o acoperea şi pe ea, şi pe copilul ţinut în braţe. Vălul căzu deodată cu o preciziune pare că-învăţată în douăzeci de repetiţii. Ca şi cum n-ar fi

văzut decât pe doctorul Taifun, Floreal înaintă spre el, arătându-i copilul palid, pare că fără viaţă, şi dând pe spate splendida ei cosiţă de inele negre. Femeia din *Biblie* înfăţişa regelui Solomon copilul pe care trebuia să-l spintece gealatul!…

Doctorul Hristudorache îngălbeni, fără ca să prindă de veste altcineva decât Floreal, şi se rugă în taină:

Ό θεός ίλάσθητί μοι τώ άμαρτωλώ![1]

Cu glasul în surdină, răguşit de emoţie, dar imperios şi dramatic, Floreal interpelă pe doctorul Taifun:

— Ce otravă i-ai dat copilului, domnule profesor? De ce este aşa moale ca o cârpă şi nu se mai deşteaptă? Să nu te fi împins Necuratul să-i fi făcut vreo injecţie copilului! Cu mine ţi-ai găsit nănaşa!… Sunt nepoată de ţigancă vrăjitoare, domnule profesor, şi pentru viaţa copiilor mei pun viaţa mea! Eu nu sunt cocoană de alea care azvârlă copiii în closet! Dacă nu vrei să înţelegi cine e tat-său, eu sunt mă-sa. Să nu fie vreo drăcie la mijloc, că, aşa cum mă vezi, mă duc să scol din somn pe primul procuror şi bem toţi ceaiul al doilea la parchet!…

Mama, plină de dureri, dădea vădit actriţei cu mult înainte, şi viaţa pasionată, alarmată şi sălbatică răscumpăra cu abundenţă pe femeia vicleană…

Vijelia acestor sentimente, primitive şi irezistibile, răscoli pe cei trei ca pe nişte frunze de toamnă şi-i aruncă în sus de la locurile lor. Se grămădiră în jurul copilului - în primul loc cei doi medici – complex şi divers emoţionaţi.

Hristudorache, care îl vedea pe Pupu întâia oară, îi apucă mânuţa, îi urmări pulsul câtva timp şi apoi, contemplând capul galeş, răsturnat pe sânul maică-si, exclamă ca un Arhimede iluminat, care nu mai ţine seama de nimic şi fuge gol din baie:

— Bobircă, este copilul tău! Este leit capul tău de acum

---

[1] Dumnezeule, îndură-te de mine, păcătosul ! (n.a.).

aproape cincizeci de ani, când dădurăm împreună examenul de bursă! Ţi-o afirm cu dovezi pe care tu le-ai uitat. Am între amintirile mele o fotografie de pe atunci: tu şi eu după ce am izbutit la examenul de bursă. Mai ţii minte? Bietul tata, Dumnezeu să-l odihnească, ne-a dus pe amândoi la Mandy şi ne-a fotografiat. Păstrez şi azi fotografia. Ţi-o arăt astăzi la Constanţa! Extraordinar! Bobircă, este copilul tău! Te rog, doamnă, lasă-l în braţele mele şi linişteşte-te, că nu-l ameninţă nicio primejdie. Dă-l încoace la mine fără teamă, sunt şi eu doftor… Sluga d-tale, doctorul Hristudorache din Constanţa…

Apoi, privind la doctorul Taifun şi pipăind bandajul de la urechea copilului:

— Ce a fost?

— Otită medie, operată.

— Va să zică, ceva care a trecut…

Cuvintele şi atitudinea lui Hristudorache limpeziră pentru Floreal punctele dificile, poziţiile respective şi tot înţelesul strategic al situaţiei. Doctorul din Constanţa a rămas şi continuă să fie aliatul ei! Zguduită de acest ajutor neaşteptat, de duioşia cu care Hristudorache ţinea pe Pupu în braţe şi de tăria convingerii lui – Pupu este copilul lui Bobircă – Floreal fu gata să izbucnească în lacrimi. Dar, atentă şi intuitivă ca o vulpe, ea zări pe masă, între farfurioare, scrisoarea citită adineaori, îşi comprimă lacrimile şi, făcând nişte cruci mari, pravoslavnice, binecuvântă pe Hristudorache:

— O, domnule doctor Hristudorache! Dumnezeu să-ţi dea tot binele şi tot norocul, d-tale şi familiei d-tale, că vrei să înţelegi adevărul şi nu te dai în lături să-l mărturiseşti!

— Doamnă, dacă îţi inspir această încredere, şi fiindcă mai sunt şi doftor de copii – îndeosebi pentru copiii pe care mi i-a dăruit Aspazia, nevastă-mea – te rog lasă-l pe copil în grija mea. Boby dragă, ajută-mă să-i fac un locşor bun între perne, colea, pe canapea…

— Nu, Hristudorache… Dă-mi voie să sun să-i aducă de

sus un pled şi o perniţă.

— Te rog stăruitor, nu te osteni şi nu-ţi osteni oamenii. Am eu un pled excelent şi o perniţă făcută de mâna Aspaziei. Vlade, fii bun, adu-mi din hol căpătâiul pe care dormeam adineaori. E sacul meu de noapte.

În acest minut de dislocare generală, Floreal se apropie de masă şi, cu aerul că-şi pune în ordine mantia de pe ea şi cosiţa revărsată, fură cu ochii toată scrisoarea lui Titu Mărgărit. Dar Pupu – în braţele abile şi afectuoase ale lui Hristudorache – suspină de câteva ori, porni pare că să plângă şi apoi se cufundă, toropit de somn şi cu capul pe urechea bandajată, în coca de puf, de olandă şi de lână. Floreal alergă lângă el.

— Nicio grijă, doamnă! Doarme ca un paşă!… E un noroc că doarme atât de bine. Când va binevoi să se deştepte, îi vom premeni pansamentul. Ce doctor l-a îngrijit?

— Un elev al profesorului, doctorul Samuely.

— Sau el, sau eu… vom vedea!

XXVI

FLOREAL ÎNTÂRZIE O CLIPĂ lângă copil, se aplecă asupră-i, îl sărută uşor şi-l închină.

Apoi, hotărâtă, oţelită de voinţă şi de planuri superior stăpânite, reveni lângă masă. Cei trei aşteptau în picioare. Bobircă se uita la ceasornic, fără să-l vadă; Gherasimescu îşi căuta ţigările; Hristudorache aţintise scrisoarea şi pare că întindea mâna ca s-o ascundă.

Cu o cutezanţă de mare strateg în faţa unui obstacol ce trebuie răsturnat, Floreal opri gestul lui Hristudorache.

— Nu, scumpe doctore!… Las-o aici, la vedere! Domnule profesor, mai este încă vreme. Domnule secretar general, luaţi loc, vă rog… Apoi, indiferentă şi superbă, ridică scrisoarea între două degete, se făcu că o străbate într-o

clipă şi, ca şi când ar fi fost o notiţă de avocat sau de parlamentar, o păstră între degete, plimbând-o în sus şi în jos. Domnilor, eraţi trei la această masă. Daţi-mi voie să ocup eu latura a patra. Dar să-i zicem banca acuzaţilor. Domnule doctor Hristudorache, deşi mi se pare că te văd în această noapte, ori mai bine în această dimineaţă, întâia oară în viaţa mea (ochii lui Hristudorache avură un joc speriat şi curios), totuşi, simt în d-ta pe cel ce mă înţelege, mă compătimeşte şi poate să-mi susţină procesul. Fii apărătorul meu! Nu!… fii judecătorul meu, tribunalul meu, divanul care ascultă, cântăreşte cu înţelepciune şi se rosteşte cu dreptate!

Hristudorache, Vlad şi Bobircă se priviră unul pe altul, mirându-se, în conştiinţa lor, că Floreal îi readuce - pare că în felul unui mediu cu ochii legaţi – la nivelul şi în atmosfera întreruptă adineaori prin invaziunea ei. Hristudorache îi răspunse:

— Doamnă, îmi reînnoiţi un mandat şi o calitate pe care le deţineam, prin voinţa amicilor mei, în momentul când aţi intrat în bibliotecă.

— Cu atât mai bine! Domnule doctor Hristudorache, sunt la tribunal, la Curtea marţială, la Casaţie… unde poftiţi! Ascultă-mă şi judecă-mă! Iată şi un început de dosar. Şi probabil că mai aveţi încă o scrisoare, încă un document în servieta d-lui profesor… Pe celelalte documente vi le voi prezenta eu, în copie sufletească… a, un dosar enorm, ud de lacrimi şi de sânge… Floreal aruncă scrisoarea dintre degete şi lăsă capul în piept, cu aerul că goneşte un val de emoţiune intempestivă. Apoi, cu fruntea sus: Domnilor, nu vă cer milă, ci dreptate. Întâi dreptate! Când veţi recunoaşte că am dreptate şi îmi veţi da-o, atunci mila dv. va fi nu o pomană, ci un balsam evanghelic. Recunosc că stau înaintea dv. ca o mare vinovată… Aveţi aci de faţă dovezi zdrobitoare şi dv., domnule profesor, şi dv., domnule secretar general – *sauf respect*[1] – sunteţi tovarăşii mei de

[1] Fără respect (fr.).

infamie şi de adulter. Aţi citit la mine acasă, d-le profesor, scrisoarea trimisă mie de d-l secretar general, şi din această scrisoare aţi înţeles natura raporturilor dintre d-sa şi mine, aţi înţeles că i-am cerut bani şi că l-am făcut să se creadă tatăl copilului meu. Aţi citit probabil tot aşa aici, între dv., scrisoarea aceasta, scrisă mie de d-l Titu Mărgărit, nepotul şi şeful de cabinet al d-lui secretar general, şi aţi stabilit aceeaşi situaţie, aceeaşi legătură ruşinoasă, aceiaşi bani ceruţi şi aceeaşi mistificare cu paternitatea copilului… Suntem la tălpile ticăloşiei: adulter, mistificare şi escrocherie… Şi să credeţi că nu scot nicio consolaţie din faptul că partenerii mei aparţin Universităţii şi înaltei administraţii…

— E adevărat, d-le profesor, că situaţia dv. faţă de mine – dacă nu şi a mea faţă de dv. – intră într-o categorie specială. Vom ajunge la ea în curând. În această clipă nu pot goni dinaintea ochilor minţii mele icoana atâtor femei cinstite, atâtor venerabile matroane, care, acum, spre dimineaţă, dorm între copiii lor, sub candela şi icoanele sfinte din perete. Cât am dorit să fiu şi eu la fel cu ele!… Şi după ce am căzut şi mi-am pângărit căsătoria, cât m-am luptat şi m-am rugat să nu cad mai jos, ci să mă opresc măcar aci, între femeile care au greşit, s-au pocăit şi au fost iertate… Dar pentru asta trebuia, d-le profesor, să-mi întinzi o mână iertătoare, să mă declari absolvită, fiindcă sunt mama copilului ce mi-ai dăruit, şi să-mi dai adăpostul şi cinstea numelui d-tale!

XXVII

— CINE SUNT, DE UNDE VIU ŞI CUM am ajuns complicea dv.? Tatăl meu este un pictor celebru, unul dintre numele glorioase ale picturii româneşti, mort pe

când eram de-abia copilă, şi căruia nu i-am zis niciodată tată fiindcă eram copil nelegitim. Mamă-mea era ţigancă florăreasă şi modelul pictorului. Sunt câteva pânze vestite, care o arată pe biată mama, în anii ei – puţini şi grabnici – de oacheşă frumuseţe. A murit înaintea tatei. Au venit atunci rudele mamei, în frunte cu mama bătrâna – toţi ţigani de şatră de prin Vlaşca – şi m-au cerut cu tămbălău. Aşa am auzit de la bunica de culoare albă, care m-a crescut. Tata n-a voit să mă dea şi şi-a gonit rudele cu poliţia. Ce gânduri o fi avut el cu mine, nu ştiu! A făcut o mare greşeală! Aş fi crescut între ţigani, aş fi trăit după pravilele lor barbare, n-aş fi cunoscut nici infamia socială, nici infamia conştiinţei…

Părăsindu-mă şi tata pe când aveam de-abia trei ani, am trăit în casa bunicăi, o sfântă femeie, vrednică să stea între sfintele din călindar. Fără să fiu copil recunoscut, totuşi, tata a lăsat cu limbă de moarte ca din venitul cutărei case pe care o avea şi el, neamurile să mă crească şi să mă ţină în şcoli. Dar neamurile m-ar fi trimis la mături şi la bidinele. Sfânta bunicuţă, însă, m-a dus de mână la şcoală, precum mă ducea şi la biserică, şi nu s-a odihnit, şi a alergat, şi s-a zbătut, şi s-a luptat cu toată lumea până ce m-a văzut absolventă a claselor primare şi apoi bursieră într-un mare liceu de fete de aici din Bucureşti.

S-a dovedit că bunica avea dreptate. Nu eram proastă, m-am simţit iubitoare de carte şi am fost mereu printre elevele care îşi dispută primele distincţiuni. Scumpa bătrânică şi-a încheiat viaţa ei de jertfe, de milostenii şi de cucernicie după ce am trecut examenul de bacalaureat, la care am fost calificată cea dintâi.

Rudele mele de pe tată s-au grăbit să pună mâna pe venitul căsuţei, rămas mie prin testament verbal. Rudele de pe mamă se risipiseră de mult… Mai văzusem uneori pe mama mamei, căruntă, coroiată, cu pipa în dinţi şi cu ghiocul la brâu.

M-am găsit singură în acest oraş, haotic, crescut şi

învârfuit după război cu lopeţile avidităţii şi ale desfrâului. Fată de nouăsprezece ani, urcând scările tuturor autorităţilor şi instituţiilor – sub ochii lubrici ai domnilor de la ghişeuri şi de la birouri – ca să găsesc ticăloasa de leafă din care să trăiesc şi să-mi sfârşesc studiile universitare… Mă înscrisesem la Facultatea de ştiinţe şi am trecut anul întâi cu bun examen. Dar cum să merg mai departe? Cine te ajută să completezi ori să corectezi cinstit lipsurile unei educaţii numai teoretice? Aş fi voit să învăţ vreo meserie manuală, să lucrez noaptea, şi ziua să mă duc la facultate.

M-am îndreptat către unul din foştii prieteni ai tatălui meu, singurul care nu uitase că răposatul lui amic are un copil din flori… Era şi el tot pictor, celebru ca şi tatăl meu, şi un om de o îngerească bunătate. A murit anul trecut. M-a primit cu nobleţe, m-a ajutat adeseori cu bani şi a stăruit să învăţ dactilografia în biroul unei surori a lui.

Am învăţat dactilografia şi am ajuns, în iuţeală şi în exactitate, pe cele mai bune lucrătoare. Dar am făcut greşeala neiertată să nu rămân în acel birou modest, ci să mă prezint la un concurs de dactilografe deschis de ministerul dv., d-le secretar general, pe vremea când dv. făceaţi parte din altă formaţie politică şi nu conduceaţi trebile departamentului.

Spre nenorocirea mea, am izbutit la concurs şi am fost repartizată în biroul d-lui Vasilescu-Plopu. Omul acesta a fost piaza rea a vieţii mele şi pragul peste care am trecut în beciurile infamiei. Domnule secretar general, când staţi în măreţul dv. birou şi discutaţi şi dezlegaţi problemele grave ale gospodăriei naţionale, nu simţiţi cum urcă spre dv., din adâncurile piramidei administrative, suspinele şi deznădejdile bietelor femei funcţionare? Ce atmosferă! Ce constrângere sufletească! Ce vastă cultură de bacili ai disoluţiei morale! De la birou la birou, se înnoadă şi se deznoadă zilnic miile de reţele ale ochilor vicleni, ale flirtului, ale cancanului, ale poftei curvare şi precurvare, ale geloziei şi ale spionajului! Apostolii emancipării femeilor,

când trec prin birourile noastre mixte, trebuie să încerce mari şi înfricoşate zguduiri sufleteşti!…

Am trăit un an de zile în această lume înăbuşitoare şi am căutat s-o neutralizez printr-o muncă încordată şi exemplară. Pe fetele colege le-am câştigat cu răbdarea şi cu purtarea mea totdeauna discretă. Cu şefii mei am dus-o însă greu. Nu mi se întâmplase până aci să văd oameni care să-şi pună toate silinţele şi să voiască din răsputeri să fie năzuroşi, mojici, tirani, într-o ureche, călcători ai dreptăţii şi ai demnităţii omeneşti. Dar tiranul cel mai nesuferit, caracterul cel mai prefăcut şi mai viclean, sufletul cel mai diform din toată colecţia şefilor mei era şeful de birou de care depindeam: d. Manole Vasilescu-Plopu.

Într-o sâmbătă înainte de amiază îmi aduce un vraf de hârtii de copiat şi-mi spune ursuz şi privindu-şi vârful ghetelor: „Să ştii că trebuie să mi le scrii până diseară. Şi mâine după prânz să mi le aduci negreşit acasă, pentru că vreau să le prezint secretarului general la d-sa la domiciliu”…

Era o corvoadă ilegală. N-am protestat, m-am supus, am lucrat hârtiile, şi a doua zi, duminică după prânz, i le-am adus acasă. D-l Vasilescu-Plopu, care potrivise lucrurile astfel ca să fie singur, m-a prins în cursă şi m-a necinstit!

Vă daţi seama, judecătorii mei, de prăpastia sufletească în care m-am văzut după fapta fără nume a şefului meu de birou?… Aşa începea viaţa pentru mine? Aceasta era realitatea în care trebuia să răsădesc sărmanele mele visuri de fată dornică să muncească cinstit şi să se ţină întocmai de principiile auzite de la bunică-sa? Acestea erau omenia, mila, probitatea, ocrotirea pe care o biată fată orfană şi săracă le găsea în inima şi în atitudinea celor chemaţi să-i apere şi să-i asigure moralitatea?… Închipuiţi-vă starea mea sufletească de atunci şi înţelegeţi cum germinează şi evoluează, în sute de cazuri analoage, cruda dezamăgire, răzvrătirea, anarhia şi toate proiectele răzbunătoare!

XXVIII

— RĂMĂSESEM ÎNSĂRCINATĂ… M-am dus la binefăcătorul meu şi i-am spus toată tragica mea întâmplare. Acest om bun şi iubitor de oameni a găsit în fiinţa lui năvala unei sfinte indignări. Era intim prieten cu ministrul nostru de pe atunci. Dar mai-nainte de a ajunge la ministru, a avut câteva întrevederi cu omul care mă necinstise. L-a pus înaintea acestei alternative: „Ori te căsătoreşti cu funcţionara de care ţi-ai bătut joc, ori te chem la răspundere în faţa ministrului şi a opiniei publice”…

Nici eu n-am rămas cu braţele încrucişate. I-am vârât lui Vasilescu-Plopu între ochi ţeava revolverului: „Ori mă duci la primărie, ori te duce mă-ta la cimitir”…

Şiret, perfid, fără pic de nobleţe precum era, trebuia să fie şi poltron. Nu atât de frica scandalului, cât de frica revolverului, a trebuit să cedeze şi să mototolească la repezeală o căsătorie civilă şi religioasă, pe care am săvârşit-o în Găieşti, târgul său de obârşie. Atunci am cunoscut a doua piază-rea a vieţii mele, pe cocoana Patiţa, mama lui Vasilescu-Plopu.

Ar trebui să umbli şi să răscoleşti multe ţări ca să-i găseşti pereche cocoanei Patiţii… Vreo câteva luni, când am trăit sub acelaşi acoperiş cu ea, aici, prin Dealul Spirii, au fost luni de mucenicie şi de răbdare supraomenească. Voia, dragă Doamne, să înveţe pe noră-sa cum să-şi chibzuiască gospodăria şi cum să facă fericirea casei şi a bărbatului. Din mila Domnului, n-a putut să stea până la naşterea fetiţei şi s-a înapoiat lângă cumnată-mea, fată mare, la Găieşti.

Soacră-mea nu m-a iertat niciodată că am intrat în casa lui fiu-său „goală puşcă”… A rămas neclintit încredinţată că eu am sărit în capul lui Vasilescu-Plopu şi că toată

neomenia lui a fost, în realitate, o şarlatanie a mea. Soacră-mea mi-a scos ochii fără milă, ca la privighetori, că dacă nu cădeam eu, belea, în vatra lui fiu-său, el era să se însoare cu fata unui băcan milionar din Găieşti, pe care cocoana Patiţa o pândea ca pe o cireaşă coaptă.

Am tăcut, am înghiţit, m-am resignat… O mângâiere tristă şi dulce începea să mă cuprindă pe măsură ce mă apropiam de ceasul facerii. Judecătorii mei, fiind bărbaţi, nu puteţi să cunoaşteţi energiile, efluviile şi duioşiile pe care maternitatea le dăruieşte sexului nostru… Uram pe cel ce mă făcuse, cu sila, mamă, dar iubeam de mai-nainte pe bietul copil, nevinovat de monstruozitatea tatălui…

Părăsisem ministerul imediat după căsătorie, deşi Vasilescu-Plopu mi-a tras din pricina aceasta prima pereche de palme. Voiam din tot sufletul să fiu şi să rămân cinstită. Voiam să nu mai văd toată ziua, cot la cot cu mine, alţi bărbaţi, toţi mai politicoşi şi mai puţin respingători ca Vasilescu-Plopu. Am rămas deci acasă, cosând bonetele şi cămeşuici pentru bietul şi aşteptatul meu odor, cântând de jale şi pregătind de mâncare pentru bărbatul care se înapoia de la birou.

Am născut în bune condiţii. Am îndurat cu tăria strămoaşelor mele oacheşe tratamentul barbar al moaşei din mahala şi am putut să pun în gura fetiţei un uger plin. Cocoana Patiţa, spre norocul meu, a renunţat să mă mai înveţe cum să fiu mamă şi a rămas la Găieşti. Am cumpărat cărţi de puericultură, am gonit multe din superstiţiile tradiţionale de lângă leagănul copilului şi am găsit o ascunsă mulţumire să veghez, ziua şi noaptea, vlăstăraşul care îmbobocea trandafiri de sănătate.

Am trăit trei ani liniştiţi şi ascunşi. M-am închis în mine însămi, am citit în taină cât am putut mai mult şi m-am deprins să contrafac în ochii lui Vasilescu-Plopu pe soţia cadână, muncind toată ziua, înghiţind toate capriciile şi mojiciile bărbatului şi numărând toţi paşii copilului. Ieşeam rar din casă, mă feream să leg prietenie cu vecinii şi nu

aveam prieten şi sfetnic decât pe înţeleptul părinte Vasilie, parohul parohiei noastre.

Timp de trei ani, Vasilescu-Plopu a găsit aceste condiţii de viaţă casnică aproape pe gustul lui şi acceptabile. Foarte rar îmi cerea să apar cu el în lume şi câteodată - când dădea de bilete gratuite – mă lua la teatru sau la cinema. Îmbrăcămintea, toaleta, apa mea de Colonia rămăseseră, tainic, tot în sarcina scumpului meu protector, pictorul şi tatăl meu adoptiv. Lucrul acesta cred că n-a rămas nemirosit de Vasilescu-Plopu, dar s-a făcut n-aude, n-a vede, şi mai pe urmă, pe intuiţiile lui fals interpretate, şi-a permis să construiască nişte planuri şi nişte tendinţe de o răzvrătitoare infamie. Această letargie conjugală a ţinut trei ani. Dar după trei ani a început era construcţiei cartierelor funcţionăreşti, cu facerea tablourilor, cu repartizarea loturilor, cu intervenţiile şi cu luptele de influenţă care nu puteau să lipsească. Vasilescu-Plopu, urâcios şi nesuferit, cum se simte şi el din când în când, a conceput o idee simplistă şi practică: să se dea el la o parte şi să vâre pe nevastă-sa în acest concurs de intrigă şi de favoruri... Lucrurile s-au tărăgănat, miniştrii şi partidele politice au făcut cu schimbul, până când amicii dv. de azi au fost chemaţi încă o dată la cârma treburilor publice.

Vasilescu-Plopu a început cu mine un fel de curs de morală specială, tratând despre „femeile inteligente” care, în cazuri grele şi grabnice, pot să ajungă, prin dexteritatea lor firească, acolo unde soţii greoi, boccii şi militarizaţi nu pot să răzbată. Pleca mereu de la pilda soţiei, să zicem, a unui căpitan, care poate să răzbească la toţi şefii soţului ei, pe când el, paralizat de reglementele militare, nu poate... decât să conteze pe abilitatea neveste-si. În acelaşi timp, Vasilescu-Plopu mă trimitea cu fel de fel de cereri şi de instrucţii pe la directorii de serviciu, pe la ingineri şi pe la toţi oamenii în mâna cărora ştia sau credea el că stă afacerea viitoarei noastre case.

Într-o zi, la masă, revoltată de toate aceste demersuri la

care mă împingea soţul filosof şi îndeosebi alarmată de prea marea amabilitate a arhitectului-şef – gata să-mi acorde tot ceea ce cerusem – am intrat într-o crâncenă explicaţie conjugală.

„Nu înţelegi ce preţ îmi cere arhitectul d-tale pentru acest tip de casă şi pentru totul pe care-l pofteşti?”

„Te-am întrebat eu?”

„Da, dar te întreb eu! Vrei să cumperi cu cinstea nevesti-ti protecţia şi consimţământul acestui om?”

Atunci Vasilescu-Plopu a avut o mutră şi nişte priviri care echivalau cu un fel de întoarcere pe ţevi, în casă şi în chiuvetă, a dejecţiunilor din hazna.

„Ia ascultă, madam, pe mine nici nu mă cumperi, nici nu mă vinzi! Ce tot îmi dai zor cu sfielile şi cu scrupulele d-tale?! Ne cunoaştem de atâţia ani… Ce, crezi că eu nu ştiu cu ce plăteşti d-ta ciorapii, pantofii şi parfumurile d-tale?… Ia să mă slăbeşti!”

I-am răspuns într-un acces de subită nebunie:

„De cine vrei să vorbeşti, canalie? De tatăl meu adoptiv, de sfântul care mă ajută de când eram copil?”

„Ba bine că nu! De sfântul ăla care-ţi cumpără chiloţi”…

Atâta mai ţin minte, că i-am astupat gura cu o palmă straşnică şi m-am prăbuşit lângă masă…

XXIX

CÂND M-AM RIDICAT DIN PAT, după câteva zile, am constatat în mine o stranie prefacere sufletească. Pare că un copac care ar fi foşnit multă vreme afară, lângă ferestrele mele, acum izbutise să intre în casă şi s-o umple, toată, cu frunzişul lui… Turpitudinea omului lângă care trăiam mă sfărâmase şi mă lăsase accesibilă sfatului viclean şi ceasului rău. Eram alta, sau cel puţin nu mai simţeam în mine claritatea, convingerile de mai-nainte

şi voinţa categorică şi onestă să stau de pază la poarta conştiinţei mele. Eram poate şi bolnavă. Un fir morbid, pornit poate din tainica ereditate, se înmulţea acum rapid în jurul meu şi mă învăluia în plasa lui fatală.

Ceea ce mă îngrijea, însă, mai mult decât orice erau nişte junghiuri în inimă şi nişte palpitaţii care mă sufocau şi mă ridicau noaptea de pe pernă. Mai era – acum trei ani – şi o vară înăbuşitoare. Nu putusem să mă clintesc din Bucureşti, nu putusem să trimit pe fetiţă nicăieri, şi Vasilescu-Plopu stătea în capul meu ca o cucuvea pe un turn care e gata să se năruiască.

În aceste condiţii, domnule profesor, m-am hotărât şi am venit într-o zi la orele dv. de consultaţie. Ce s-a întâmplat între noi n-am putut să-mi dau seama decât prin crâmpeie de amintire şi prin demonstraţia consecinţelor... După zece zile a fost clar pentru mine că am rămas însărcinată. Fusese ziua de 17 august. În anul următor, exact la 17 mai, am născut pe Pupu. La 17 decembrie am venit şi v-am spus că sunt în luna a patra.

Din nenorocire, domnule secretar general, în septembrie acelaşi an aţi avut ideea să luaţi asupră-vă afacerea noilor cartiere funcţionăreşti şi să verificaţi întreaga situaţie şi pe toţi beneficiarii.

Floreal făcu o pauză, cu aerul că se apropie de nişte amintiri prea dureroase sau prea greu de exprimat. În severa cameră, căptuşită cu tomuri negre până sub tavan, cei trei foşti colegi ascultau, palizi de insomnie şi de încordare. În măsuri deosebite, fiecare era surprins şi răscolit. Floreal vorbea cu o uşurinţă de orator care se ignoră. Pe lângă aceasta, disciplina gândului şi alcătuirea frazei dovedeau cu prisos că iubirea ei de carte şi lecturile în taină despre care vorbea nu erau laudă deşartă. Auditorii ei puteau să se creadă la o conferinţă intimă, ţinută de o intelectuală sau de o artistă. Pe măsură ce vorbea, talarul cel negru pe care îl aruncase pe deasupra la plecarea ei de acasă se desfăcea şi atârna ca nişte sepale negre,

eliberând inima petalelor de mătase şi de chihlimbar.

Floreal ridică fruntea şi urmă:

— Aţi pus la cale, domnule secretar general, adunări, discuţii, ceaiuri şi petreceri pentru familiile funcţionarilor şi mi-aţi acordat o foarte măgulitoare luare-aminte. Tot aşa a făcut şi nepotul dv., d-l şef de cabinet Titu Mărgărit. Când a fost vorba să se repartizeze locuinţele şi să se încheie actele de vânzare între minister şi noi, funcţionarii, aţi provocat câteva compariţii în cabinetul dv., şi în locul lui Vasilescu-Plopu am apărut eu, soţie şi mamă nenorocită, ale cărei sfieli, scrupule şi rezistenţe dv. le-aţi brutalizat şi le-aţi doborât. Ca un supliment de ruşine şi de degradare, şeful dv. de cabinet, care înţelegea şi urmărea tratativele din biroul marelui funcţionar, unchiul său, nu voia să se lase cu nimic mai pe jos în îndrăzneală şi în asiduitate.

Aşa am ajuns, judecătorii mei, să primesc, pe de o parte, omagiile, invitaţiile, darurile şi protecţia şefilor soţului meu, iar pe de altă parte, am ajuns să mă bucur de intima prietenie şi de larga generozitate a d-lui profesor Bobircă, cel ce-mi dăruise un copil în ziua de 17 august, deci cu vreo patruzeci de zile mai înainte de tristele complicaţii din septembrie-octombrie, acelaşi an.

Sunt trei ani de când trăiesc în acest abis de ticăloşie. Mint, înşel şi exploatez! Am adunat în ruşinoasa casă a lui Vasilescu-Plopu tot ce am putut să vă scot din buzunar. Ştiam bine că va trebui să plec odată din această casă, dar strânsura mea era să rămâie copilei mele. Mă simt vinovată şi mă doare inima, îndeosebi când stau faţă în faţă cu această realitate: am sfâşiat inima, încrederea şi proiectele profesorului Bobircă!

Nădăjduiam să ies din casa lui Vasilescu-Plopu altfel decât în aceste condiţii de fugăreală. Nădăjduiam să scot gâtul din jugul infamiei mele, să lepăd numele lui Vasilescu-Plopu şi tutela dv., d-le secretar general, şi a nepotului dv. şi să rămân, în toată cinstea inimii şi a trupului, soţia profesorului Bobircă – pe faţă sau în ascuns, după alegere…

Din casa imundului Vasilescu-Plopu am ieşit definitiv în noaptea aceasta. Acum, la ziuă, sosesc în casă cocoana Patiţa şi cu fiu-său, şi primul lor gest ar fi fost să mă arunce în stradă, cu copilul de gât. Atâta câştig am şi eu, că am luat înainte conflictului şi scandalului. Şi acum priviţi-mă cu un copil bolnav pe braţe şi aduceţi-vă aminte de nu ştiu care scenă biblică, unde o mamă nenorocită ca şi mine e gonită din casă şi ajunge în pustiu să-şi vază copilul murind de sete…

Da, judecătorii mei, strig sus şi tare: sunt o femeie adulteră, o vicleană şi o escroacă! Am făcut pe doi mari dregători ai ţării să se creadă autorii copilului meu, le-am stors câte parale am putut şi am măsluit jocul meu până la demascarea de astă-seară! Şi, în acelaşi timp, am înşelat, am trădat şi am rănit, poate iremediabil, prietenia progresivă, încrederea din ce în ce mai mare şi caldele bune dispoziţii ale celui ce a binevoit să mă facă mamă.

De ce, domnule profesor, n-ai luat înainte împrejurărilor şi ai aşteptat până dincolo de limită? Chiar dacă nu erai convins că Pupu este copilul d-tale, când ne întâlneam în taină, pe unde mă chemai, şi mă vedeai, lângă pieptul d-tale, supusă, zdrobită, unealta încântării d-tale, cu ochii plini de lacrimi şi cu gura plină de implorări, de ce, domnule profesor, nu ţi-ai călcat pe inimă şi nu m-ai oprit definitiv lângă d-ta, pentru d-ta?… Ştiai iadul meu de acasă, bănuiai că vor veni peste mine şi alte infidelităţi şi alte turpitudini – poate le şi credeai venite – de ce n-ai vrut să mă ridici cu un ceas mai devreme din canalul din care mă pescuiai numai din când în când, pentru desfătările d-tale? Pentru cine păstrai palatul acesta, bogăţiile acestea, veniturile d-tale, masa şi servitorii d-tale? De câte ori, după ce te smulgeai din braţele mele, n-am plâns, cu faţa la perete, şi nu te-am rugat la plecare, ca un copil cerşetor: „De ce nu mă opreşti lângă tine?… Am să fiu cuminte, am să fiu cinstită! Am să fiu câinele tău credincios!… Iar mă trimiţi lângă omul pe care-l urăsc şi îl înşel? Iar mă laşi la voia

întâmplării, în bătaia poftelor străine şi la pragul aventurilor ticăloase?”

Şi astă-vară, la Techirghiol, cum ai putut să sfâşii acea broderie de armonie sufletească, de viaţă comună începută şi de duioşie familială împletită între noi, ceas cu ceas, de bieţii mei copii, dintre care al doilea este al d-tale?…

O, domnilor bărbaţi, am dreptul, în ceasul acesta şi în acest proces al meu, să chem în juru-mi – solidare cu mine, ameninţătoare şi răzbunătoare – acele legiuni de martire ale prostituţiei şi ale egoismului dv. Câte din aceste nenorocite, domnule profesor, pe care le aruncaţi în groapa comună după ce le-aţi măturat din clinici şi din casa de nebuni, n-ar fi fost şi n-ar fi rămas femei cinstite, clemente devotate şi folositoare, dacă primul curtezan, dacă primul tovarăş de greşeală – ca să nu mai vorbim de soţul legal – ar fi fost un suflet milostiv, un om cu conştiinţă capabilă de remuşcări, un om întreg, supus greşelii, dar destoinic să fie mare prin pocăinţă şi prin răscumpărare!… Am aşteptat şi eu, domnule profesor, am cerut-o cu lacrimi, am cerut în genunchi mila d-tale omenească, pentru femeia adulteră, dar adulteră cu d-ta şi mamă cu colaborarea d-tale. Şi dacă n-ar fi fost copilul la mijloc, era oare mai puţin adevărat că eram odalisca d-tale, partenera escapadelor d-tale de ilustru şi venerat pontifice al ştiinţei durerilor omeneşti? Şi ca om cu fruntea înaltă, şi ca gânditor aplecat deasupra bietei mele existenţe de femeie vinovată, d-ta, domnule profesor, n-aveai faţă de mine nicio obligaţie, nicio solidaritate, nicio oră de răzgândire şi de răspundere

O emoţiune autentică, indiscutabilă radia din cuvintele, din ochii scăpărători şi umezi ai vorbitoarei, din ritmul pieptului ei de statuă vie. Doctorul Taifun, doctorul Hristudorache, chiar secretarul general comprimau în tăcere, dar sub nişte măşti involuntar expresive, taina şi tăria impresiilor lor.

— Judecătorii mei, întrebaţi fiecare inima voastră dacă, în ciuda acestor elemente ale ticăloşiei şi ale vinovăţiei mele,

nu simţiţi ridicându-se spre voi şi limpezindu-se amara mea dreptate... Ştiu, o dreptate care osândeşte viaţa, concepţiile curente, actuala stare juridică şi socială a femeii şi mai cu seamă întâietatea şi eroismul bărbatului. Dar eu nu voiesc să intrăm în acest labirint. Să rămânem la portalul lui. Dacă dreptatea mea vă jigneşte, daţi-mi atunci îndurarea voastră! Daţi-o femeii vinovate, dar femeii vinovate ajunsă mamă!

Căci iată adevărul! Iată îngeraşul meu păzitor! Iată apărarea şi dezvinovăţirea mea! Sunt mamă, domnii mei! Ce puteţi să mai argumentaţi împotriva femeii adultere, care şi-a răscumpărat crima cu acest preţ capital: a rămas însărcinată, a păstrat ispaşa în sânul ei şi a adus societăţii un copil, un viitor om! Ce zice lumea, ce spuneţi dv. Despre această supremă expiaţie a femeii care a luat asupra-şi nouă luni de suferinţă, a trecut prin ceasurile morţii şi a făcut tată pe colaboratorul laş, cel ce acum - ocrotit de o lege nedreaptă – se plimbă anonim, liber, cu conştiinţa aerisită... sau vine să se amestece, străin cu totul, în mulţimea de gură-cască adunată în jurul stâlpului meu de infamie?...

Vinovată, adulteră, criminală! Aşa e! Eu sunt aceea! Dar iată aici rodul îndrăznelii mele! Iată preţul meu de răscumpărare! Iată copilul care – poate un om excepţional în zilele lui – va ridica deasupra memoriei maicii sale nu numai cortul iertărilor omeneşti, dar, cine ştie... poate semnul unei dispense dumnezeieşti... Ei, domnilor judecători, în decăderea mea, n-am uitat că sunt creştină şi am plâns de multe ori la picioarele duhovnicului meu, înţeleptul părinte Vasilie...

Am învăţat din gura lui lucruri despre care probabil că dv. nu aveţi nicio idee, oricât sunteţi de doctori şi de profesori!

Am isprăvit! Domnule profesor, domnule secretar general, dacă credeţi că trebuie să vă recuzaţi în acest proces al meu, recuzaţi-vă singuri. Eu, una, vă accept judecători. Pe d-ta, domnule doctor Hristudorache, te las

suprem arbitru. Ne vedem întâia oară. N-am ştiut despre existenţa d-tale decât în noaptea aceasta. Şi cred că nici d-ta n-ai auzit de mine de prea multă vreme. Sunteţi câte trei un tribunal, pe care-l primesc. Judecaţi-mă şi hotărâţi!

Un moment de elocventă şi de solemnă tăcere transformă această bibliotecă particulară într-un adevărat templu al dreptăţii. Floreal căzu pe scaun şi reintră în talarul ei cel negru, ca o lună de vară sub plocada unor nouri furtunoşi. Doctorul Taifun, nemişcat şi concentrat, nu lăsase zbuciumului său lăuntric decât o singură mărturie şi o singură eliberare: spasmul sprâncenelor, care, comunicat ochelarilor, îi făcea jucăuşi şi tragici.

Vlad Gherasimescu, inadecvat situaţiei, stingherit în cinismul şi în vulgaritatea sa funciară, se simţea fiziceşte nenorocit, cu totul fără reazim şi mahmur, fiindcă terminase provizia de ţigări, şi cei doi colegi nu putuseră să-i vie într-ajutor. Doctorul Hristudorache, fire meridională, impulsivă şi francă, se zbuciumase în scaun tot timpul, îşi sugrumase cu ultima energie exclamaţiile şi întreruperile care-i fierbeau în piept şi-şi făcuse batista mototol. Venise acum momentul să vorbească. Era preşedintele acestui bizar tribunal, care trebuia să judece pe femeia adulteră.

XXX

SE RIDICĂ DE PE SCAUN ŞI, CU paşi nervoşi, făcu ocolul bibliotecii, căutând cu ochii, printre cărţile din rafturi, o anumită carte... O găsi – în raftul cărţilor decorative şi nefrecventate – o scoate din rând şi o puse pe masă.

Apoi, cu glas vibrător şi într-o ipostază sufletească neaşteptată, proprie să surprinză şi să instruiască pe foştii săi colegi, doctorul Hristudorache se adresă femeii vinovate:

— Doamnă, o singură pravilă, o singură dreptate şi un singur judecător sunt în stare să se rostească valabil în cazul dv. Iată pravila aci şi iată paragraful care vă priveşte.

Şi Hristudorache citi, cu singulară şi comunicativă solemnitate:

„... Fariseii şi cărturarii aduseră pe o femeie prinsă în precurvie, şi punând-o la mijloc, grăiră către Iisus: «Învăţutorule, această femeie a fost prinsă asupra faptului de preacurvie. Moise ne-a poruncit, în lege, pe unele ca aceastea să le omorâm cu pietre. Dar tu ce zici?» Aceasta o ziceau ca să-l ispitească şi ca să aibă ce cleveti împotriva lui. Ci Iisus s-a plecat jos şi scria cu degetul pe pământ. Ei însă stăruiau cu întrebarea lor. Atunci el s-a ridicat şi le-a zis: «Care dintre voi este fără de păcat să arunce cel dintâi piatra asupra ei».

Şi din nou s-a plecat jos şi scria pe pământ. Când au auzit aceasta, mustraţi de cuget, au ieşit unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni şi până la cel din urmă, şi a rămas Iisus singur şi femeia stând la mijloc. Ridicându-se Iisus şi nevăzând pe nimeni, fără numai pe femeie, a întrebat-o: «Femeie, unde sunt pârâşii tăi? Nu te-a osândit niciunul?» Ea răspunse: «Niciunul, Doamne». Atunci Iisus i-a zis: «Nu te osândesc nici eu. Du-te, de acum să nu mai păcătuieşti»” (Ioan. VIII, 3—11).

Doctorul Hristudorache închise cartea şi aşteptă câteva clipe.

— Tribunalul de la care aştepţi judecata d-tale, doamnă, a intrat în gaură de şarpe! Dacă fiziceşte ne vezi încă stând la masa aceasta, moralmente ne găsim într-o fugă nebună, gonind după ceilalţi, judecătorii din *Evanghelie.* Şi te rog să afli că pe mine, unul, nu mă mustră cugetul *în abstracto* pentru teoretica mea stare de omenească imperfecţiune. Nu, doamnă! Ţi se pare că te-ai întâlnit cu mine în noaptea aceasta întâia oară. Te înşeli, doamnă! Măgarul e mai

bătrân. Te-ai întâlnit cu mine astă-vară, la Constanţa, într-o seară tulbure şi asfixiată, când m-am ţinut după d-ta un ceas întreg pe la magazinele pe unde târguiai şi când cu siguranţă că aş fi intrat în vorbă cu d-ta dacă nu te urcai în maşină şi nu plecai – înţeleg azi că la Techirghiol… N-ai luat seama celui ce se ţinea după d-ta şi n-ai putut să mă recunoşti. Eu te-am recunoscut şi o mărturisesc aici, spre ruşinea sexului din care fac parte şi spre clarificarea procesului d-tale. Şi să crezi, doamnă, că nu te-am uitat deloc. Te-am mai căutat prin Piaţa Ovidiu şi pe la Cazino şi în alte seri… Ţi-o spun eu, soţ model şi tatăl a patru îngeraşi. Ţi-o spun eu, bărbatul unei femei de o puritate spartană şi de o încântătoare complexiune fizică. Ţi-o spun eu, doctorul Hristudorache, asul virtuţilor sociale şi domestice de pe toată coasta dobrogeană!

Am tresărit la ivirea d-tale, cred că am şi îngălbenit, dacă ar fi putut cineva să mă observe… D-ta eşti eroina acestei nopţi?… D-ta eşti aceea care apelezi la judecata mea imparţială?… Sunt un ticălos, doamnă! Şi ţi-o spun pe şleau: e un mare noroc pentru amândoi că între d-ta şi mine este această dublă gratie morală: veneraţia pe care o am pentru sfânta mea Aspazia şi sacra prietenie care mă leagă de profesorul Bobircă. Căci, iată, *„întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea*”[1]…

Doamnă, amicii mei Bobircă şi Gherasimescu vor spune ce au de spus acum sau altădată…

Dacă-mi este iertat să anticipez şi să traduc sentimentele lui Vlad, el regretă toată această complicaţie, pe care nu numai că n-a dorit-o, dar nici n-a bănuit-o, şi nu are altă tendinţă decât aceea de a dispărea cu totul dintre Bobircă şi d-ta. Amicul Bobircă are cuvântul cel mai greu şi mai hotărâtor. Îl vom auzi la timp. Până atunci, doamnă, eu, doctorul Hristudorache, sunt cu totul la dispoziţia d-tale şi a copilului d-tale. Prietenia mea, casa mea, punga mea, experienţa juridică a fratelui meu, avocatul Hristudorache,

---

[1] *Psalmul* 51, 7 (n.a,).

de care vei fi auzit, sunt, pentru d-ta, puncte câştigate şi avantaje de care te poţi folosi din această clipă.

Oricât de sincer, oricât de impetuos era Hristudorache în iureşul său. De mărinimie, el amesteca cu bună socoteală şi oarecare abilitate levantină. Doctorul Taifun trebuia provocat şi împins spre alte sentimente. Pasiunea lui pentru Floreal trebuia, pentru utilitatea cauzei, biciuită cu biciul geloziei.

— În concluziune, doamnă… Tribunalul s-a recuzat singur în întregime. Amicul Bobircă, om al metodei şi al prudenţei ştiinţifice, îşi studiază inima şi situaţia. Vlad - nu e aşa. Vlade? — nu are nimic de adăugat la ceea ce eu am anticipat să spun ca din partea lui. Eu, doamnă, am trecut cu totul de partea d-tale. M-ai câştigat fără rezerve. O achiziţie mediocră, nu zic altfel, dar bună şi ea până va veni alta, superioară, definitivă.

XXXI

DOCTORUL HRISTUDORACHE A-runcă o privire calculată şi atentă amicului său Bobircă şi voi să se aşeze, dar deodată semnalul telefonic umplu camera poruncitor şi insistent.

Telefonul era alături, în cabinetul de consultaţii al profesorului, şi uşa de la mijloc era înlocuită cu o perdea.

Hristudorache rămase în picioare şi întrebă pe Bobircă:

— Îmi dai voie să mă duc să văd cine ce voieşte?

— Te rog, Hristudorache.

Trecu alături, lumină cabinetul şi ridică receptorul. Liniştea acestui ceas de dimineaţă, acalmia centralei telefonice, sau poate buna instalaţie din casa profesorului dădea o neobişnuită rezonanţă vocii celui ce nu putuse să mai doarmă sau nu dormise toată noaptea.

— Alo! mă rog frumos, casa domnului profesor Bobircă?

— Da, casa d-lui profesor Bobircă. Ce doriţi?

— Mă rog frumos, coconaşul nostru, d. Secretar general Gherasimescu, este acolo la dv.?

— Nu ştiu! Să mă duc să întreb. Dar d-ta cine eşti?

— Eu, mă rog frumos, sunt Iulia, fata din casă de la d. Secretar general.

— Şi ce doreşti?

— Vă rog să chemaţi la telefon pe d. Secretar general.

— Bine, mă duc să văd. Aşteaptă la telefon.

Hristudorache reintră în bibliotecă.

— Vlade, este o servitoare din casa ta, care vrea să-ţi vorbească.

Vlad era în picioare.

— Am auzit de aici. Ai, Bobircă, un telefon… adevărat *enfant terrible*[1]!

Trecu dincolo, după perdea, şi începu convorbirea.

— Alo! Cine e acolo? Tu eşti, Iulia?

— Eu sunt, coconaşule.

— Ce este, Iulia?

— Mă rog frumos, coconaşule, au întrebat de două ori de dv. de la preşedinţia consiliului… aseară târziu şi acum de dimineaţă… Am căutat pretutindeni pe coconaşul Titu, ca să alerge şi să vă dea de veste, dar n-am putut să-l găsesc nicăieri. Alo!

— Da, Iulia, spune, că te aud foarte bine.

— Atunci am trimis pe sergent la şofer acasă, şi şoferul i-a spus că v-a lăsat la domnul profesor Bobircă.

— Am înţeles, Iulia.

— Da, coconaşule… să vă mai spun… coconiţa iar v-a aşteptat până târziu. A plâns… I s-a făcut rău. Şi atunci am chemat, tot aşa, pe domnul doftor, vărul coconiţii. A stat domnul doftor la noi până adineaori… până i-a trecut coconiţii.

— Bine aţi făcut, Iulia, foarte bine aţi făcut. Viu şi eu peste o jumătate de ceas. Tu pregăteşte-mi baia. Şi să laşi

---

[1] Copil teribil (fr.).

deschisă portiţa din dos, că am uitat cheile acasă.

— Am înţeles, coconaşule!

— Alo, Iulia…

— Da, coconaşule…

— Pune pe Erji să deretice sus, în locul tău. E ordin de la mine. Şi fără zgomot… Să se odihnească coconiţa…

Vlad Gherasimescu apăru de după perdea, gata de plecare şi surâzând cu o monstruoasă bonomie. Din nefericire, convorbirea lui telefonică fusese auzită de toată lumea. Hristudorache şi Bobircă îl priveau consternaţi. Floreal trecuse lângă Pupu şi părea că pândeşte să se deştepte.

Placid şi cinic, Vlad îşi legăna cheresteaua când pe un picior când pe altul şi-şi dădu filosofia pe faţă, în câteva vorbe:

— Dragii mei, e aşa şi nu e într-altfel. Şandramaua pocneşte din toate încheieturile. *Votre fameuse familie finit sa carrière.*[1] Pretutindeni dezbinare, minciună şi substituire! *Allons, Bobircă, donne-moi ta main, el croismoi, mon vieux… dans toute cette affaire îi n'y a pas de quoi fouetter un chat.*[2] Apoi se întoarse către Hristudorache: Dragă Hristudorache, mi-a plăcut şi evanghelia ta, şi sinceritatea ta. Dar cum le legi una cu alta?

— Vlade, nu e prea uşor nici de explicat, nici de îndeplinit…

— A… tu şi grecii tăi aţi umplut mintea oamenilor cu fantasmagorii şi cu ghicitori! Noroc că faţa pământului se mai schimbă, şi acest dovleac cranian se mai aeriseşte! La revedere, Hristudorache! Adio, doamnă!

Floreal nu răspunse.

Doctorul Taifun se simţi obligat să însoţească pe fostul său coleg până la uşa cea mare.

Se despărţiră cu glacială ceremonie.

Dar în aceeaşi clipă o gălăgie infernală şi vâjâitul a două

---

[1] Faimoasa, voastră familie îşi sfârşeşte existenţa (fr.).

[2] Hai, dă-mi mâna şi crede-mă, prietene... toată această afacere nu face două parale (fr.).

maşini care veneau dinspre Piaţa Victoriei măturară somnul de dimineaţă al bulevardului. Două echipe de cheflii se întorceau spre casă după o ispravă de o noapte întreagă. Într-una din maşini, unul dintre beţivani zbiera cu turbare:

— Nu mai plânge, Baby,
Nu te izmeni;
Nu mai plânge, Baby,
Nu mă plictisi!

Doctorul Taifun, dincoace de grilă, şi Vlad Gherasimescu, dincolo de grilă, rămaseră o clipă nemişcaţi.

Şi unul, şi altul pricepuseră cine este zurbagiul din maşină. Dar, fără nicio vorbă, profesorul intră în casă, şi secretarul general apucă pe bulevardul pustiu şi rece.

XXXII

ÎN HOL, DOCTORUL TAIFUN OBservă că pe o masă din apropiere, stă un pachet dreptunghiular şi plat, tare la pipăit ca o cutie de lemn. Vârî capul pe uşa bibliotecii şi întrebă:

— Hristudorache, al tău este pachetul de pe masă?

— Nu, Boby, eu n-am decât sacul meu de călătorie.

Atunci Floreal se ridică de lângă Pupu şi se apropie.

Cu un gest nuanţat, ca o piatră de opal, Floreal se adresă celor doi prieteni:

— Este pachetul meu. Este icoana marelui meu ocrotitor, sfântul Nicolaie.

Hristudorache îşi împreună mâinile într-un gest irezistibil de admiraţie.

— Câtă dreptate ai, doamnă! Cum te înţeleg şi cum te admir!

Doctorul Taifun isprăvi în cugetu-i un lung monolog, plin de oscilări şi de nedumeriri: „Mistică, halucinată, perfidă,

vicleană, comediană fără ştiinţă sau cu bună-ştiinţă – nu voi înţelege niciodată! Un singur lucru e clar: mi-e dragă până la moarte şi nu mai pot să trăiesc fără de ea.”

Hristudorache se îndreptă inspirat către Bobircă:

— *„Multe lucruri sunt în cer şi pe pământ, Horaţio, de care filosofia ta nici nu visează”*[1]*.* Dar e timpul să ajungem la concluzie. Amicii mei dragi, tu, Boby, şi d-ta, scumpă doamnă – de aci înainte marea acţionară a prieteniei şi a admiraţiei mele – veniţi încoace. Daţi-mi fiecare mâna dreaptă. Cu dreptul pe care mi-l dă puternicul sentiment ce mă stăpâneşte şi păşind înaintea reprezentanţilor lui Dumnezeu şi ai societăţii, vă reconciliez şi vă dau în păstrare unul altuia!

Şi Hristudorache puse în mâna lui Bobircă mâna mică pe care Floreal i-o întindea, înflorită cu tot braţul, gol până sus, din talarul de dantelă neagră.

Covârsită de acest moment, aşteptat cu atâta încordare şi de-a lungul atâtor ceasuri grele, Floreal se simţi la capătul rezistenţelor ei trupeşti.

— Cât eşti de bun, doctore Hristudorache şi cât mă voi ruga pentru casa şi pentru copiii d-tale!… Simt că mă sfârşesc… Bobircă, doctore Hristudorache, aveţi grijă de Pupu mamei!

— Boby, să-i dăm să respire puţin eter. Dar de unde să-l iau?

— A… de sus, din dormitor, de pe masa mea de noapte.

— Atunci, du-o sus, în dormitor.

Floreal lăsă capul pe pieptul lui Bobircă şi rămase în braţele lui, moale.

— Ajută-mă, Hristudorache…

— Nu, Bobircă, du-ţi crucea singur! Aici Simon Chirineul n-ar putea să fie decât un înger şi poate niciun înger, dacă citim un oarecare verset ciudat din *Geneza* lui Moise[2].

---

[1] Hamlet, actul I, scena V (n.a.).

[2] Geneza, 1—2 (na.).

XXXIII

SERVITORII VENIRĂ ŞI LUARĂ DE pe masă samovarul şi tot cortegiul lui.

Când se întoarse în bibliotecă, peste câteva minute, doctorul Taifun îl găsi pe Hristudorache cu pana în mână, chibzuind o telegramă către Arvanitide.

— Boby, trebuie să fim diseară la Constanţa. Telegrama aceasta va fi pentru Arvanitide o adevărată injecţie cu strofantină. Nu vom pleca decât după amiază. Acum de dimineaţă suspendăm serviciul şi mergem să ne odihnim. Eu rămân de veghe lângă copil până va veni doctorul Samuely.

— Pentru asta – replică doctorul Taifun – trebuie să-l înştiinţez pe Samuely, ca să vie direct încoace şi să nu-şi mai caute clientul la fostul domiciliu. Dă-mi voie să-i telefonez.

Hristudorache refăcu telegrama pe un al doilea sfert de hârtie. Apoi scoase scrisoarea lui Titu Mărgărit de sub mapa unde o strecurase pe nevăzute şi o rupse în bucăţele odată cu ciorna telegramei.

— Ei, acum, Boby, du-te de închide ochii măcar un ceas.

— Voi încerca, Dodorache, dar nu prea cred că voi izbuti… Înţelept a fost acela care a zis: „N-aduce anul ce-aduce ceasul”… Noaptea asta, pentru mine, se rostogoleşte acum ca lăuntrul unui cilindru monstruos, şi toată viaţa mea, şi toate zilele trăite, şi toată închipuirea a ce mai sunt, şi toată închipuirea a ce mai pot să fiu în viitor se inelează şi se răstoarnă, la infinit, înăuntrul cilindrului şi cu cilindru cu tot. Pare că de ieri după amiază, când stăteam amândoi în faţa mării, şi până azi au trecut peste mine o mie de ani şi o mie de oceane… Scumpe Iancule, ai căzut în noaptea aceasta ca un sol împărătesc, care aleargă să omoare calul şi ajunge, cu firmanul de graţiere, tocmai când osânditul

era cu gâtul în juvăţ.

— Boby dragă, bietul împărat – ca să glumim puţin – este bolnav de asistolie şi tu eşti adevăratul dătător de firmane mântuitoare.

— Voi face tot ce voi putea ca să scap pe grecul tău. Dar ce ciudate sunt conjuncturile vieţii! Boala lui Arvanitide, alarma lui, sosirea ta mă scot din impasul cel mai înfricoşat al vieţii mele! Dodorache, frate scump, lasă pe nebunul de Taifun să cuprindă grumajii tăi…

— … Dar să-mi dea, în acelaşi timp, cuvânt solemn că va urma întocmai câteva sfaturi pe care i le voi înfăţişa.

— Scumpe Dodorache, mi se pare că am intrat pe calea sfaturilor tale mai demult.

— Ascultă, Boby, nu te împotrivi, nu te tulbura, nu stingheri cu nimic misticismul acestei extraordinare femei, care de aci încolo va fi soţia ta. Fă cum am făcut şi eu. Supune-te şi fii isonarul ei. Dacă mi-ai luat seama, încep să am călcătură ecleziastică. Sunt seminaristul nevesti-mi. Boby dragă, îmi vine să cred că femeile au dreptate. Noi, bărbaţii, în ceasul de faţă, am încurcat iţele civilizaţiei, ale politicii, ale economiei mondiale, ale sufletului, ale pământului şi ale cerului într-un mod inexplicabil! Poate că tocmai femeile le vor descurca… În orice caz, noi, bărbaţii, nu mai avem dreptul să fim înfumuraţi şi dispreţuitori… Când este vorba mai ales de devinaţia lor mistică şi de uimitoarele lor certitudini, cum să zic, metafizice, aici cred că trebuie, pentru sănătatea noastră sufletească şi pentru însorirea acestei clipe pământeşti, să le urmăm cu docilitate, dacă nu şi cu convingere. Ce vrei! Ochii sufleteşti ai acestor feline umane văd razele ultraviolete ale misteriosului nostru cosmos!

Acum, Boby, încă un sfat pe care ţi-l dau sau o favoare pe care ţi-o cer. Toată lumea merge la Constanţa. În locul lui Samuely, mă instalez eu infirmier şi doctor lângă copil. Călătoria îl va distra şi-l va tonifica. La noapte dormiţi toţi în casa mea, sau la hotelul „Palace”, după cum veţi binevoi a

alege.

Mâine, după ce vom consolida inima lui Arvanitide, plecăm cu toţii la Techirghiol, la vila profesorului Bobircă, şi stabilim acolo un provizoriu dar confortabil cartier de toamnă. Nu te gândi la nicio piedică. Arvanitide va aşterne cu valută forte toate drumurile tale, de la Eforie la Constanţa şi înapoi.

— Dodorache, toate bune! Se vede că eşti, cât direct, cât indirect, urmaşul acelor cutezători corăbieri – negustori şi poeţi – care ne-au dăruit Tomisul şi toate florile Pontului Euxin… Dar dă-mi voie să-ţi fac câteva obiecţiuni.

— Nu acum! Să le faci după ce vei dormi un ceas, două. Acum porunceşte să vie un om de serviciu să ducă telegrama. O dau urgentă. Aşa! *Ende gut, alles gut*.[1]

— Pune-ţi în minte, însă, Dodorache, că, pentru raţiuni de antică morală, trebuie să cerem diseară găzduire nu doamnei Aspazia Hristudorache, ci hotelului „Palace”…

XXXIV

NU TRECUSE UN SFERT DE ORA DE când doctorul Taifun trecuse în cabinetul său de consultaţiuni, şi Hristudorache (care se plimba printre rafturi, veghind somnul lui Pupu şi clasificând elementele dramei din noaptea aceea) se pomeni cu un musafir vioi, mlădios şi cu aerul de obişnuit al casei.

Hristudorache şovăi o clipă şi apoi îi întinse amândouă mâinile:

— Eşti doctorul Samuely?

— Da, domnule doctor, nu m-aţi uitat. Ne-am întâlnit de câteva ori şi la Constanţa şi la Techirghiol-sat – la coloniile şcolare – acum vreo trei ani…

— Foarte adevărat! Te felicit pentru rapiditatea cu care îţi

[1] Totul se sfârşeşte cu bine (germ.).

serveşti bolnavii! Nu mai vorbesc de competenţă, fiindcă, iată, profesorul d-tale, în casa căruia ne găsim, continuă să-ţi dea bile albe şi astăzi, după atâţia ani de la ultimele examene. De-abia adineaori ţi-a telefonat profesorul. Trebuie să fi foarte matinal, dacă mai pot zice aşa, odată ce i-ai luat dimineţii cu mult înainte. Ia să stăm colea, la masă. Ce e aici? Trusa d-tale?

— Da şi nu prea! Veţi vedea imediat. Trebuie să ştiţi, însă, că nu sunt eu vinovat dacă sosesc aproape imediat după chemarea domnului profesor. Clientul meu…

Iată clientul d-tale doarme colea, ca un diadoh, înfăşurat în pledul meu…

— A… daţi-mi voie să-i spun un mic *bonjour…* Da… În regulă! Clientul meu trebuia să doarmă fără întrerupere cel puţin zece ore. De la nouă seara până la şapte dimineaţa şi chiar până la opt. Aşa încât nu aveam nevoie să mă grăbesc prea mult. Dar un incident neprevăzut m-a făcut să sar din pat şi să încep dimineaţa mai devreme.

— Altceva decât chemarea telefonică a profesorului?

— Chemarea domnului profesor a venit pe urmă şi mi-a explicat, în parte, lucrurile.

— Şezi, doctore, te rog. Dar prealabil… eşti aici mai de casă decât mine. Să chemăm pe fecior să ne pregătească… Ce vrei, ceai, cafea? Eu sunt constănţean, şi la noi cafeaua de dimineaţă este articol dogmatic.

— Iau şi eu tot o cafea, dar să-mi daţi voie să mă ocup eu de această afacere.

— Cum asta?

— Eu, afară de pretinsele sau realele mele aptitudini medicale, am nişte neastâmpărate predispoziţii de bucătar. Uneori, pe clienţii mei excepţionali îi servesc nu numai ca medic, dar şi ca bucătăreasă.

— Doctore dragă, eşti căsătorit?

— Nu încă.

— Atunci, trebuie să te căsătoreşti, neapărat, cu o intelectuală. Ar fi păcat să te devalorezi! Voieşti, prin

urmare, să pregăteşti d-ta cafeaua…

— Tot mă duc să pregătesc pentru clientul meu tapioca cu lapte… Iată aici cel mai bun lapte din Bucureşti. Şi iată şi tapioca. Aceasta am luat-o ca prevedere. Când profesorul mi-a telefonat că trebuie să-mi caut clientul aici, la d-sa acasă, mi-am luat toate măsurile.

— Dar spune-mi, te rog, ce incident te-a făcut să te scoli cu noaptea în cap?

Doctorul Samuely făcu o mică pauză de tăcere subtilă şi surâzătoare. Apoi, cu o oarecare sprinţară importanţă:

— Domnule doctor, sunt elevul devotat al marelui nostru profesor şi cunosc pe clientul care doarme de când a venit pe lume. Deci şi pe maică-sa şi o mulţime de alte lucruri… Am cinstea să fiu tot atât de devotat doamnei Floreal, cât sunt şi dascălului meu…

Doctorul Hristudorache se scărpină după ureche.

— Cunosc, deci, pe Vasilescu-Plopu şi tot interesantul său cazier. Ceea ce a fost, însă, mai prost este că şi Vasilescu-Plopu cunoaşte foarte bine adresa mea. Şi acum, de dimineaţă, pe la ora şase, m-am pomenit cu el la mine acasă, răcnind ca un energumen că – aici un calificativ de mahalagiu – nevastă-sa a fugit de acasă şi a luat cu ea tot ce aveau mai de preţ… argintăria, toate albiturile de masă şi de pat, încă un ştiu mai ce şi… icoana din perete!

L-am întrebat, drapându-mă în halatul meu de noapte şi încrucişând braţele: „Vii să mi te plângi ca unui prieten, sau ca unui complice al soţiei d-tale?”

S-a făcut că se domoleşte şi mi-a răspuns, privindu-mă pieziş: „Dacă te bănuiam de complicitate, intram aici cu porunca procurorului. Viu numai să-ţi spun – ca să auză din gura d-tale şi (aici iar calificativul)… aia de nevastă-mea – că mă duc la Parchet să depun plângere împotriva ei. Oriunde s-o fi vârât, Parchetul îi va da de urmă.”

Despre copil, despre boala lui, nicio vorbă! Totuşi, el presupunea că voi fi chemat azi lângă copil şi că, deci, voi da ochi cu maică-sa…

Am încercat să dau alt curs gândurilor lui Vasilescu-Plopu şi, în acelaşi timp, să-i verific seriozitatea ameninţărilor.

„Domnule Vasilescu, ce să-ţi spun… sunt surprins şi dezolat de această întâmplare familială. Dar fii şi d-ta ceva mai discret. În astfel de lucruri trebuie mult tact şi multă răbdare. Ce să faci… aşa e lumea… Ştii cum zice Eminescu: *«Toate-s praf… Lumea-i cum este, şi ca dânsa suntem noi.»…* O să te duci la Parchet, da, pentru despărţire. Dar pentru argintărie şi albituri… Doar jumătate din ele erau şi ale soţiei d-tale”…

Dar Vasilescu-Plopu nu e permeabil nici pentru poezia lui Eminescu, nici pentru dreptatea elementară.

— Doctore dragă, îmi vine să cred că acest individ sau minţea, sau fusese zadarnic alarmat de maică-sa, cocoana Patiţa, care, văzând casa răscolită, o fi crezut că noră-sa a golit toate dulapurile… Doamna Floreal a luat cu ea numai copilul şi icoana din perete… aşa, ca prin *Iliada* sau *Eneida*…

Doctorul Samuely surâse cu sceptică condescenţă:

— Doamna Floreal e ceva mai practică decât Enea… Ca să câştig vreme şi să mai pun un băţ în roatele psihologiei lui Vasilescu-Plopu, i-am spus:

„Cât despre faptul că soţia d-tale a luat şi icoana din perete, aici orice procuror care a citit *Biblia* va fi în mare cumpănă să-ţi dea dreptate”…

Vasilescu-Plopu mă privea curios, cu ochii lui de porc, camuflat în oaie.

— Doctore dragă, curios te privesc şi eu, însă… declinând restul cu modestie…

„Orice procuror care cunoaşte *Biblia* va fi în mare cumpănă să judece fapta soţiei d-tale, fiindcă îţi va aduce aminte de cazul Rahelei, care, plecând din casa tatălui ei Laban, a luat cu ea şi «terafimii» patriarhului[1]…

Hristudorache începu să râdă:

— Tocmai! bravo! Ce-a zis Vasilescu-Plopu?

---

[1] Geneză, 31, 34—35 (n.a.).

— Această amintire din *Biblie* a fost şi mai rău primită decât citatul din Eminescu. Vasilescu-Plopu şi-a trântit căciula în cap şi a plecat bombănind: „Ia lasă-mă în pace cu jidanii d-tale!”

— Totuşi, nouă ne rămâne un câştig… Trebuie să vorbesc chiar azi cu fratele meu, avocatul Hristudorache, ca să ia toate măsurile de ariergardă.

XXXV

A PATRA ZI, UN SOARE GENEROS de toamnă încălzea oblic, dar cu puteri văratice, coasta Mării Negre, de la Constanţa la Mangalia. Artificialele orăşele Eforia, Techirghiol-sat şi Carmen-Sylva construiau în soare şi în azur vetrele lor arhitectonice, aproape stinse, odată cu începutul lui septembrie. Lacul sur şi verde dintre dealurile cu ondulaţii joase stătea pustiu, sleit, după frământările şi după exploatările unei veri întregi. Câmpia dobrogeană suia şi cobora, desfăşurând ogoarele tunse de recoltă şi drumurile albe, cu căruţe puţine, una în deal şi alta în vale.

Vila doctorului Taifun era una din cele trei-patru vile care-şi prelungeau viaţa în toamnă aci, în cartierul Techirghiol-Eforie. Oamenii arhitectului Pogonici isprăveau din daltă, din pensulă şi din ciocan partea care fusese adăugată vilei în ultimul timp. Spre mare, vila, cu balcoanele şi cu terasa ei suspendată, începea să întindă timpuria umbră a după-amiezii. Podişul înalt al mării, crescând din miliarde de safire şi de topaze, venea, paradoxal, până în dreptul ochilor celor ce isprăveau prânzul pe terasă în dulcea moleşeală tomnatică şi în adormirea obştească a zefirilor din larg. Soarele, care trecuse în coasta vilei, învăluia încă terasa şi pe comeseni, răzbind prin umbrela uriaşă desfăcută deasupra mesei.

Floreal dezlegă şerveţelul de la gâtul lui Pupu, îi puse căciuliţa cu precauţiune şi cam la o parte, peste bandajul de la ureche, şi-l ridică în braţe.

— Pe noi iertaţi-ne, domnule profesor şi domnule doctor. Mergem să căutăm melcişori prin nisip şi să ne bucurăm de ora aceasta de soare fără vânt. Pa, domnule profesor! Pa, domnule doctor!

— Venim şi noi, Floreal. Să stingem lulelile astea şi coborâm…

Floreal porni pe scări în jos, cu copilul în braţe, într-o fericită armonie de umeri învoiţi, de şolduri care ondulau impecabil şi de pulpe încordate la descinderea din treaptă în treaptă. Se simţea în ea ritmul şi hegemonia biruinţelor străbune asupra acestor poveri infantile, purtate prin veacuri din Orient spre Occident. În ochi, în zâmbet, în braţele care pluteau în mânecile largi şi străvezii, în făptura ei întreagă de brună arzătoare era un farmec imperios de poemă senzuală orientală şi de grădină de rodii escaladată şi jefuită.

— Dodorache dragă, să mai bem un păhărel. Vinul ăsta italienesc are mai mult zahăr decât alcool.

Doctorul Taifun turnă şi bău cel dintâi.

— Ei, amice, iată-ne faţă în faţă cu visul împlinit!…

— Boby dragă, suportă-ţi fericirea cu resignare. Pe lângă mine, tu eşti un începător. De-abia acum începi să cunoşti acele zile de beatitudine casnică – interminabile, serenisime, dulci să-ţi vină leşin – când ai dori, cu nebunie, un intermezzo, oricare ar fi el, un pui de ceartă, un joc de-a gelozia, o reconciliere cu ceva lacrimi…

Hristudorache îşi goli paharul şi apoi, amestecând comedia cu persuasiunile vinului băut:

— Hei, Bobircă dragă… *on n'est pas heureux impunément*[1]*!*

— Hristudorache amice, pe cât mi se pare mie, eu nu sunt ameninţat din latura aceasta, ci din altele.

---

[1] Nu poţi fi fericit fără să plăteşti (fr.).

— Tâlcuieşte mie parabola aceasta, adică din care laturi vezi tu venind ameninţarea?

— Hristudorache, azi întâia oară iau cu Floreal, ca să zic aşa, o masă civilă, adică o masă la care mai ia parte încă o persoană de sex masculin. Până acum, îţi închipuieşti prea bine că mesele noastre erau mese între patru ochi, deci mese la care nu vezi nimic, nu observi nimic şi de unde pleci mai orb decât intraseşi. Întâia oară am prilejul să văd pe Floreal cum se comportă la masă cu un bărbat, altul decât mine.

— Ei, da, Bobircă, şi care sunt observaţiile tale?

— Ai răbdare. Ştiinţa când observă nu se precipită.

— Să te auzim!

— Hristudorache, am făcut o lungă comparaţie mintală între atitudinea soţiei tale, când eram musafirul tău, deunăzi, şi atitudinea pe care o are Floreal faţă cu tine şi tu faţă cu Floreal.

— Încep să înţeleg. Zi mai departe…

— Dragul meu, vreau să fiu în ceasul acesta un găgăuţ, un Vlăduţu-mamei, un buchinist absurd, un savant care se ramoleşte, un ignorant care trebuie trimis de urgenţă la şcoala lui Freud… Vreau să fiu orice ţi-ar trece ţie prin cap, dar trebuie să-ţi spun pe şleau: eu stau lângă Aspazia ta la masă ca lângă soră-mea sau lângă mama – deşi e atât de frumoasă şi de soră cu vechile statui greceşti, - pe când tu nu poţi să spui acelaşi lucru când stai cum ai stat acum lângă Floreal…

Hristudorache îşi împreună mâinile ca în faţa unei catastrofe:

— Boby, ce să admir întâi, sfânta ta naivitate sau sinceritatea ta de savant?

— Ca să fiu mai liber în examenul meu, voi lua alt termen de comparaţie. Am cunoscut de aproape pe Fritzi Köstlin, o fată încântătoare, pe care ai văzut-o de câteva ori şi tu… Cine lua foc când trecea pe lângă Fritzi Köstlin? Stăteam ceasuri întregi unul lângă altul, ba şi dormeam spate la

spate, ca doi camarazi, uitând cu totul că suntem bărbat şi femeie. Cine poate să uite o clipă că e bărbat când stă alături de Floreal?…

Hristudorache izbucni în hohote:

— Boby, eşti fără pereche şi între erudiţi, şi între copiii înţărcaţi! Eşti mai prunc decât Pupu, care, la cei doi anişori ai lui – după teoriile lui Freud – trebuie să fie mai savant decât tine! Dragul meu, ce vrei tu să stabileşti? Că Aspazia şi Fritzi Köstlin sunt nişte femei care nu tulbură decât pe bărbaţii lor, la… ceasuri reglementare, pe când Floreal, Elena lui Menelaos, Aspazia lui Pericle, Marozzia şi Teodora au tulburat vecurile şi împărăţiile… Mare descoperire, Boby! Principiul lui Arhimede descoperit de tine la Techirghiol, după ce, acum două mii şi mai bine de ani, geometrul grec îl descoperise în Siracuza!

— Dodorache, râzi de mine în toată voia, fiindcă asta am şi voit şi asta am căutat!

— Acum, la masă, sau mai-nainte?

— Şi acum, şi mai-nainte.

— Asta înseamnă că trebuie să surprind, şi să reţiu din pârâul rândurilor tale o rădăcioară de întristare şi de amărăciune…

— *Il faut en rabattre*[1]… Nu e vorba de o adevărată amărăciune, cât e vorba de această deprindere amară de a analiza şi de a străpunge toate fenomenele din jurul nostru.

— Scumpe Bobircă, să lăsăm la o parte jargonul nostru medical şi toate pretenţiile şi subtilităţile psihanalizei. Nu-ţi creşte inima când vezi lângă Floreal încă un bărbat, fie el chiar doctorul Hristudorache, fenixul virtuţilor conjugale dobrogene – afară de acea uşoară măgărie pe care am mărturisit-o în adunarea poporului, adică în *ecclesia.* Probabil că aceeaşi vicleană nelinişte m-ar împresura şi pe mine, aşezat în alte condiţii şi lângă o soţie ceva mai puţin frigidă ca Aspazia. În treacăt vorbind, iaşmacul cadânelor – acest glorios simbol al unei lumi înmormântate în romanele

---

[1] Trebuie să scazi din pretenţii (fr.).

lui Pierre Loti – avea, când avea, utilitatea şi filosofia lui. Hristudorache se opri. Ia să vedem cât e ceasul... La ora trei trebuie să fiu lângă Arvanitide. La iaşmac şi la harem nu ne mai putem gândi. Azi, când mai toţi suntem, din convingere sau din modă, partizanii revendicărilor feministe, vom tăcea şi vom înghiţi, sau, mai lăudabil, vom căuta viitoarele metode de educaţie şi de transformare a naturii rebele.

Dragă Boby, ai un prim mijloc să pui stavilă impresiilor tale stingheritoare: nu primi pe nimeni în casă. Închide pe această femeie, la care ţii cu patimă, într-un harem al izolării. Iarna care vine, mai ales, va fi foarte prielnică pentru experienţă. Cred că Floreal, cel puţin deocamdată, va fi cu totul încântată să se izoleze, să citească şi să-şi crească copilul. Ce va fi mai târziu Domnul ştie!...

Ceea ce ai făcut însă, scumpe amice, trebuia să faci. Uite, colo în Constanţa, lângă cazinoul care se vede atât de limpede în acest moment, am simţit foarte bine că ţi-a sosit vremea să te bagi la stăpân. Iar deunăzi, noaptea, când te-am văzut fatal şi livid, mi-am spus: „Rău cu rău, dar mai rău fără rău”... Auzi, vine maşina lui Arvanitide. Poate să mai aştepte, nu voi întârzia.

— Spune lui Arvanitide încă o dată că nu trebuie să mai glumească, ci să urmeze cu severitate regimul declorurat pe care i l-am impus. Nu putem abuza de injecţii.

— Ce vrei, Boby! Grec obişnuit cu marea şi cu peştele sărat!

Pe drumul gol, bătut de soarele simţitor oblic, venea, cu o lungă coadă de pulbere răscolită, Fordul armatorului din Constanţa. Intră în curtea vilei şi bătu claxonul de înştiinţare.

Doctorul Hristudorache se ridică de la masă şi vorbi cu şoferul:

— Plecăm peste zece minute.

Apoi reveni lângă doctorul Taifun şi privi spre ţărmul cu poteci şi cu snopi de dalia, pe unde se vedeau, lângă

înfioratul sân al mării, două siluete: una înaltă, roşie, şi alta mititică, albă.

— Floreal şi cu Pupu s-au dus prea departe, nu pot să-i mai ajung. Fii interpretul politeţelor mele. Dar ascultă ce mai am de spus. De când e lumea lume, femeile au fost unele univire şi altele piurivire. Religiunea Mântuitorului, care stă cu picioarele pe pământ, dar cu fruntea răzbate în ceruri, printre naramzii paradisului, a binecuvântat univiratul, a întemeiat pe el căsătoria creştină şi i-a poruncit bărbatului: „Fii şi tu la fel! Mulţumeşte-te cu o singură femeie!”

Bărbatul a fost mai totdeauna călcătorul poruncii; femeia a fost multă vreme – şi prin părţile noastre este şi azi – castă şi univiră.

Femeia plurivira a avut, în şiragul vremurilor şi al transformărilor sociale, felurite nume, porecle şi ponoase. Evreii o ucideau cu pietre. Grecii – mai păcătoşi – o numeau hetairă, dar o lăsau uneori să se cocoţeze până la sânul lui Pericle. Creştinii, mai târziu, o plimbau prin târg în pielea goală, călare pe măgar şi cu faţa spre coada dobitocului.

Noi, cei de azi, am trecut departe peste vocabularul şi peste procedeele înaintaşilor noştri. O femeie plurivira astăzi nu se mai numeşte nici curvă, nici precurvară… Englezii – aceşti negustori de nomenclatură mondială – iau inventat un nume nou… O femeie plurivira e o femeie cu… *sex-appeal!*

Scumpe Boby, iată lucruri de care trebuie să te ocupi acum, la bătrâneţe, alături de cardiologia ta. Practic vorbind, afară de porunca severului Moise – ucideţi cu pietre pe adulteră! — la care nu trebuie să ne mai gândim nici măcar la Techirghiol-Eforie, afară de terapeutica bisericii creştine – nu uita că Floreal are un duhovnic, care-ţi va fi mai de folos decât toată lumea – eu, unul, în acest moment, nu pot să-ţi recomand decât sfatul provizoriu, dar cu adevărat sibilin, al anticului Homer, cu alte cuvinte, sentinţa pe care am învăţat-o odinioară, pe dinafară, la

profesorul nostru Nicolae Barbu:

Ούνέμεσις Τρώας χαί εϋχνήμιδας Ἀχαιούς
τοιξδ’ αμφι γυναιχί πσλύν χρόνον άλγεα πάσχειν.[1]

[1] „Nu e o crimă ca troienii şi aheii, cu frumoasele pulpare, pentru o astfel de femeie să îndure suferinţe multe vreme” (Iliada, III, 156-157) (n.a.)